

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**HAKİMLERİN VE MESLEK ELEMANLARININ
CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLARLA
YAPILAN ADLİ GÖRÜŞMEYE İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELERİ**

Hüseyin BATMAN

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ

ANKARA

(2021)

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**HAKİMLERİN VE MESLEK ELEMANLARININ
CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLARLA
YAPILAN ADLİ GÖRÜŞMEYE İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELERİ**

Hüseyin BATMAN

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
PROF. DR. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ**

**ANKARA
(2021)**

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Hakimlerin ve Meslek Elemanlarının Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Yapılan Adli Görüşmeye İlişkin Değerlendirmeleri” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir. Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Hüseyin BATMAN

Tarih :

İmza :

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Hüseyin BATMAN tarafından hazırlanan
“Hakimlerin ve Meslek Elemanlarının Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Yapılan
Adli Görüşmeye İlişkin Değerlendirmeleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri
tarafından DOKTORA TEZİ olarak

OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 26.01.2021

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ

Hacettepe Üniversitesi

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ

Ankara Üniversitesi

Danışman

Prof. Dr. Veli DUYAN

Ankara Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Nilay PEKEL ULUDAĞLI

Acıbadem Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Gonca POLAT

Ankara Üniversitesi

Raportör

Tez hakkında alınan jüri kararı Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet AKAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	II
Kabul ve Onay	III
İçindekiler	IV
Önsöz	VII
Simgeler ve Kısaltmalar	IX
Şekiller	X
1.GİRİŞ	1
1.1. Çocuk İstismarı	3
1.1.1. Cinsel İstismar	5
1.1.1.1. Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri	8
1.2. Çocuk ve Adli Görüşme	11
1.2.1. Çocukla Adli Görüşmede Bellek	16
1.2.2. Çocukla Adli Görüşmenin Zorlukları	17
1.2.3. Çocukla Adli Görüşmede Yardımcı Yöntemler	19
1.3. Çocuk Cinsel İstismarında Hukuki Boyut	22
1.3.1. Çocuk Cinsel İstismarında Uluslararası Karşılaştırmalar	26
1.4. Adli Görüşme	30
1.5. Cinsel İstismara Yönelik Adli Görüşme Protokolleri	34
1.5.1. Adli Görüşme Modelleri	39
1.6. Çocukla Birden Fazla Kez Yapılan Adli Görüşme	41
1.7. Çocukla Yapılan Adli Görüşmenin Değerlendirilmesi	44
1.8. Çocuk İle Adli Görüşmede Uluslararası Düzenlemeler	45
1.9. Türkiye de Çocuk Adli Görüşme Merkezleri	47
1.10. Sosyal Hizmet - Çocukla Adli Görüşme	50
1.11. Sistem Kuramı	52
1.12 Araştırmanın Problemi	54
2. GEREÇ VE YÖNTEM	56
2.1. Araştırmanın Amacı	56
2.2. Araştırmanın Önemi	56
2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	57
2.4. Materyal ve Metot	57
2.4.1. Araştırmanın Modeli	57

2.4.2. Araştırmanın Örneklemi	58
2.4.3. Çalışma Grubu	58
2.5. Veri Toplama Araçları	65
2.6. Veri Toplama Süreci	66
2.7. Verilerin Analizi	68
2.8. Süre ve Maliyet	70
3. BULGULAR	71
3.1. Mağdur Çocuk Tanımı	71
3.2. Adli Görüşme Tanımı ve Önemi	84
3.3. Çocuk İfadesi	96
3.4. Çocuk ve Yetişkin Mağdurlar Arasındaki Farklar	121
3.5. Mağdur Çocukla Adli Görüşme Eğitimi	130
3.6. Çocukla Adli Görüşme Gerçekleştirmede Yeterlilik	147
3.7. Mağdur Çocukla Birden Fazla Görüşme	159
3.8. Türkiye de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların İfadelerinin Alınması	181
3.9. Mağdur Çocuk Muayenesi	198
3.10. Mağdur Çocuğu Adliyede Bekleyen Riskler	207
4. TARTIŞMA	217
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	234
5.1 Cinsel İstismar Mağduru Çocuk	234
5.2 Adli Görüşme	235
5.3 Çocukta İfade Alma	235
5.4 Çocuğun İfadesinin Değerlendirilmesi	236
5.5 Adli Görüşme Eğitimi Yeterliliği	237
5.6 Meslek Elemanlarının Görev ve Yetkisi	239
5.7 Süpervizyon İhtiyacı	239
5.8 Hakim ve Meslek Elemanlarının Güç Savaşı	240
5.9 Çocukla Birden Fazla Görüşme	240
5.10 Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi	242
5.11 Çocuğun İfade Değiştirmesi	242
5.12 ÇİM ve AGO	243
5.13 Mağdur Çocuk Muayenesi	244
5.14 Adliye Ortamı ve Çocuk Üzerindeki Etkisi	245

5.15 Avukatların Rolü	245
ÖZET	252
SUMMARY	254
KAYNAKLAR	256
EKLER	281
Ek-1 Ön Bilgi Formu	281
Ek-2 Sosyo – Demografik Özellikler Formu	282
Ek-3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	283
Ek-4 Adli Görüşme Odası Eğitim Programı	285
Ek-5 Tez Araştırma İzni (Hakimler ve Savcılar Kurulu)	290
Ek-5.1 Tez Araştırma İzni (Personel Genel Müdürlüğü)	291
ÖZGEÇMİŞ	292

ÖNSÖZ

Çocuklara yönelik cinsel istismar olgusu son yıllarda üzerinde en fazla durulan ve medyaya en fazla yansıyan sorunlardan biridir. Çocuklar üzerinde oldukça derin izler bırakan cinsel istismar olgusu çoğu zaman çocukların ve ailelerin yaşadığı kaygı, korku ve toplumsal baskı nedeniyle gizli kalmakta, bu durum istismar mağduru çocukların yaşadığı travmanın derinleşmesine, suçun faili veya faillerinin serbestçe aramızda dolaşmasına neden olmaktadır. Genelde cinsel istismar olayında mağdur edilen çocuk ile suçun faili dışında başka bir görgü tanığı bulunmamakta, maddi bulguların olmaması durumunda da çocuğun vereceği ifadenin önemi artmaktadır.

Doktora tezi olarak planlanan ve uygulanan bu araştırmanın her evresinde doğru, gerçek bilgi ve verilere ulaşmak için gerekli bilimsel yöntemler kullanılmış, alan uzmanlarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiş, hassas ve titiz bir bakış açısıyla çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın analiz sürecine denk gelen Yeni Koronavirüs (covid-19) pandemisi nedeniyle yaşanan zorluklar beklenmeyen zaman kayıplarına yol açmış ancak sorunlar sabırla aşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçların cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşme konusundaki eksikliklerin giderilmesine katkı sunacağına inanılmaktadır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde desteği ve yardımları olan herkese teşekkürü bir borç bilirim. Öncelikle doktora eğitimim ve tez sürecinde bana her konuda destek veren değerli danışman hocam ve Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ'ye, yapıcı yönlendirmeleriyle bu süreçte beni yalnız bırakmayan Tez İzleme Komitesi üyeleri Doç. Dr. Gonca POLAT, Dr. Nilay PEKEL ULUDAĞLI, yüz yüze veya telefonda görüşme imkanını sunan ve değerli düşüncelerini paylaşan Prof. Dr. Sevda ULUĞTEKİN, Prof. Dr.

Feridun YENİSEY, Prof. Dr. Tolga DAĞLI, Prof. Dr. Resmiye ORAL, Doç. Dr. Neylan ZİYALAR, Dr. Ayhan ERBAY, Av. Seda AKÇO BİLEN, UNICEF - Türkiye Çocuklar İçin Adalet ve Çocuk Haklarının İzlenmesi Sorumlusu Av. Gökten KOÇYILDIRIM'a, adliyelerde meslek elemanlarına ulaşma konusunda benden değerli desteğini esirgemeyen Sosyal Hizmet Uzmanı İlyas İKİKAT'a, doktora eğitimim boyunca bana gerekli anlayışı ve kolaylığı gösteren Kuruluş Müdürüm Hilal ÇALIK ÖZDEMİR'e çok teşekkür ederim.

Araştırma kapsamında değerli zamanlarını ayırarak benimle görüşme yapmayı kabul eden tüm ağır ceza hakimlerine ve meslek elemanlarına şükranlarımı sunmak isterim.

Birleşik Krallıktaki mastır sürecimden itibaren akademik adımları atmamda güçlü desteğini her zaman hissettiğim bana en zor anlarımda destek veren Prof. Dr. Sezer SAĞLAM ve eşi Prof. Dr. Esra SAĞLAM'a;

Tez sürecinde yaşamıma giren ve bu süreçte manevi desteğini her fırsatta bana hissettiren sevgili eşim'e ve biricik anne ve babam'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

SİMGELER VE KISALTMALAR

AGO	Adli Görüşme Odası
BM	Birleşmiş Milletler
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezi
DSM-V	Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
NICHD	Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü
NSPCC	Çocuklara İşkenceyi Önleme Derneği

ŞEKİLLER

Şekil 2.1	54
Şekil 3.1	72
Şekil 3.2	84
Şekil 3.3	89
Şekil 3.4	96
Şekil 3.5	105
Şekil 3.6	122
Şekil 3.7	130
Şekil 3.8	143
Şekil 3.9	147
Şekil 3.10	148
Şekil 3.11	153
Şekil 3.12	160
Şekil 3.13	172
Şekil 3.14	182
Şekil 3.15	184
Şekil 3.16	189
Şekil 3.17	200
Şekil 3.18	208

1. GİRİŞ

Çocuğa yönelik istismar geçmişten günümüze herhangi bir etnik köken, sınıfsal fark gözetmeksizin hemen her yerde kendini göstermektedir. Köyden kente yaşanan göç olgusu, ekonomik nedenlerle ebeveynlerin birlikte çalışma zorunluluğu, akıllı telefonlar üzerinden sosyal medyaya çocukların kolay ulaşması, çocukların kontrolünü, denetimini zorlaştırmakta, bu durum çocukların daha da savunmasız hale gelmesine yol açmaktadır. Türkiye’de son yıllarda adli makamlara yansıyan çocuk istismarı olgularında artış söz konusudur. Bu durum yaşanan sorunun ciddiyetini gösterir niteliktedir. Çocuğun her türlü istismara karşı korunması ve bu konuda gerekli önlemlerin başta ilgili kamu kurum ve kuruluşlarca alınması son derece önemlidir.

Çocukların yaşadığı istismar olayı içinde çoğu zaman başkalarına anlatmakta en çok güçlük çektikleri, gizli tuttukları cinsel istismar, günümüzde en çok karşımıza çıkan olgulardan birisidir. Yaşanan cinsel istismarın bir başkasına anlatılmaması istismarın faillerinin aramızda dolaşmasına, çocukların yaşadığı travmanın etkilerinin derinleşmesine yol açmaktadır. Cinsel istismar vakalarında mağdur çocuğun ve failin dışında genelde başka bir görgü tanığı bulunmamaktadır. Bu durum çocuğun ifadesinin önemini arttırmaktadır. Çocukların ifadelerinin tek bir seferde ve tam olarak alınması çocuğun ikincil bir travmatizasyon ile karşı karşıya kalmaması bakımından gereklidir.

Çocukların maruz kaldığı cinsel istismar ile ilgili yasal ortamda daha önce hiç tanımadığı, görmediği birine yaşadıklarını anlatması kolay bir durum olmamaktadır. Çocukların yaş durumlarına bağlı olarak zaman kavramını ifade etmede kimi zaman yaşadığı zorluklar, sınırlı kelime dağarcıklarının olması ve sosyal çevreleri tarafından kolay etki altına alınabilir durumda olmaları kendileriyle adli görüşme gerçekleştirecek adli görüşmecinin eğitilmiş ve deneyimli olmasını zorunlu

kılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkelerde özellikle 1980’li yıllarda konu ile ilgili başlatılan çalışmalar cinsel istismar mağduru çocukla yapılacak adli görüşmenin eğitilmiş personelle tek seferde yapılması, çocuğun orselenmesinin önüne geçilmesi ve adli sistem içinde korunmasını hedeflemiştir.

Türkiye’de cinsel istismar mağduru çocukların uygun bir ortamda adli görüşmelerinin sağlanması için son yıllarda ciddi adımlar atılmaktadır. 2012 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından hastaneler bünyesinde açılmaya başlanan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve Adalet Bakanlığı bünyesinde adliyelerde kurulmaya başlanan çocuk dostu Adli Görüşme Odaları (AGO) ile hakim, savcı ve adli görüşmeyi gerçekleştiren meslek elemanlarına verilmeye başlanan eğitimler çocukla adli görüşme alanında son derece önemli gelişmeler olarak kabul edilmektedir. UNICEF’in desteğiyle artan bu gelişmelerin sürmesi ve çocuk dostu uygulamaların yaygınlaşması çocuğun üstün yararının korunması adına gerekli unsurlardan biridir.

Genel olarak cinsel istismar mağduru çocuklarla gerçekleştirilen adli görüşmeye yönelik davalara bakan hakimlerin ve kendileriyle görüşme yapan meslek elemanlarının yaklaşım ve tutumlarının irdelendiği bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde çocuğun cinsel istismarı ve adli görüşmeye ilişkin literatür bilgisi, ikinci bölümde araştırmada kullanılan yöntem ve veri toplama süreci, üçüncü bölümde araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen hakimlerin ve meslek elemanlarının görüşlerine ilişkin bulgular, dördüncü bölümde tartışma ve yorum, beşinci bölümde ise sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.

Gerçekleştirilen bu araştırma cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme konusunda adliyelerde kurulan ve yaygın hale getirilmeye çalışılan Adli Görüşme Odalarına (AGO) ilişkin alanda görev yapan ağır ceza hakimleri ve meslek elemanlarının konuya yönelik değerlendirmelerinin tespit edilmesi ve adli görüşme odaları uygulamasının “sistem yaklaşımı” çerçevesinde ele alınması amacı

taşımaktadır. İstanbul ilinde üç büyük adliyede görev yapan ağır ceza hakimi ve cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarına yönelik uygulanan bu araştırma ile;

- i) Adliye içinde kurulan adli görüşme odalarına yönelik hakim ve meslek elemanlarının bakış açısının ortaya konması,
- ii) Çocukla adli görüşme konusunda Adalet Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen eğitimin yeterliliğine ilişkin görüşlerin belirlenmesi,
- iii) Çocukla adli görüşme konusunda hakim ve meslek elemanlarının karşı karşıya kaldığı güçlük ve eksiklerin tespit edilmesi,
- iv) Cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme konusunda bundan sonraki süreçte nelerin yapılması gerektiğine ilişkin önerilerin yansıtılması açısından araştırmanın önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

1.1. ÇOCUK İSTİSMARI

Çocuk İstismarı: Dünya Sağlık Örgütü tarafından, “çocuğun sağlığını, fiziksel ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” biçiminde tanımlanan çocuk istismarı, en geniş anlamda belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından çocuğa, o kültürde kabul edilmeyen bazı davranışların uygulanmasıdır (İbiloğlu, Atlı, Oto ve Özkan, 2018).

Çocuk İstismarı dört temel grupta incelenmektedir. 1-) Fiziksel istismar, 2-) Cinsel istismar, 3-) Duygusal istismar, 4-) İhmal (Polat, 2017).

1-) Fiziksel İstismar: Fiziksel istismar; kaza sonucu olmayan, çocuğa acı veren, gelişme ve işlevselliğinde sürekli zararlara yol açabilecek her türlü şiddet hareketidir. Buna göre tokatlama, ısırma, itme, tekmeleme, bir cisimle vurma, kemik kırma,

evden kovma, terk ve öldürme gibi aktif eylemler fiziksel istismarın örnekleridir (Akyüz, 2013).

2-) Cinsel İstismar: Genel olarak kabul edilen anlamına göre cinsel istismar, bir çocuğun rızası olmadan veya fesada uğratılmış bir irade ile rızası alınarak yahut fiziksel ya da psikolojik baskıya maruz kalarak cinsel amaçlar için kullanılmasıdır (Aydın, 2018).

3-) Duygusal İstismar: Bir yetişkin ya da yaşça büyük biri tarafından çocuğa yönelik aşağılayıcı, küçük düşürücü ve çocuğun kendine güvenini zedeleyici tutum ve davranışlardır (Akyüz, 2013).

4-) İhmal: İhmal çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal olarak ihmal etmesidir. Beslenme, giyim, tıbbi gereksinimler, duygusal ihtiyaçlar veya en uygun yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme şeklinde tanımlanmaktadır (Polat, 2004). Büyüme geriliği olan, psiko-sosyal uyum güçlüğü çeken, eğitim ihtiyaçları karşılanmayan, koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlandırılamayan çocukta ihmal akla gelmektedir (Polat, 2017).

Bu tez'in konusu "cinsel istismara maruz kalan çocuklarla yapılan adli görüşme" odaklı olduğu ve araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan hakimlere ve meslek elemanlarına cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmeye ilişkin soru yöneltileceğinden çocuk istismarı türlerinden sadece "cinsel istismar" konusu üzerinde durulacaktır.

1.1.1. CİNSEL İSTİSMAR

Cinsel istismar; psikososyal gelişimini tamamlamamış çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel uyarım aracı olarak kullanılmasıdır (Akço ve ark., 2003). Cinsel istismar çocuk istismarı türleri içerisinde saptanması en güç olanıdır. Cinsel organı teşhirlenmeye başlayıp kucağa oturtmayla devam eden ve ırza geçme ile sodomiye (sapkın her türlü cinsel birleşme) kadar uzanan bir alanda cinsel istismardan bahsedilebilir (Dede, 2017). Çoğunlukla gizli kalan ve ortaya çıkmayan cinsel istismarın çocuk üzerinde özellikle kısa ve uzun süreçteki etkileri çok önemlidir (Polat, 2017). Başlıca cinsel istismar tipleri şu şekilde sıralanabilir:

1-) Temas İçermeyen Cinsel İstismar Türleri

a) Seksi konuşma: İstismarcının çocuğun cinsel özelliklerine yönelik veya çocuk üzerinde gerçekleştirmeyi istediği cinsel faaliyetleri anlattığı ve başka cinsel öneri ve yorumlarda bulunduğu konuşma türüdür (Polat, 2017).

b) Teşhir: Teşhir kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde gösterme, sergileme olarak ifade edilmektedir (TDK, 2019).

c) Voyerizm (Röntgencilik): Cinsel heyecan yaşamak amacıyla insanların soyunma anının, çıplak halinin, veya cinsel ilişki anının gözlenmesidir (Medical Dictionary, 2019).

2-) Cinsel dokunma: Vücudun özel bölgelerine yapılan herhangi bir dokunmadır. Bu özel bölgeler, göğüsler, vajina, penis, kalçalar, anüs ve perineal bölgedir. İstismarcı kurbanı okşayabilir, kurbanın da kendisine dokunmasını sağlayabilir, kurbanı ve istismarcı karşılıklı okşama ve mastürbasyonda bulunabilirler (Polat, 2017).

3-) Oral-genital seks: İstismarcının çocuğun genital organlarını yalaması, öpmesi, emmesi veya ısırması veya çocuğun oral yoldan kendiyile birleşmesini sağlamasıdır (Polat, 2017).

4-) İnterfemoral ilişki: Penetrasyonun (organ duhulünün) olmadığı, sürtünmenin olduğu istismar şeklidir (Aktepe, 2009). Bu ilişki türünde erkek genelde cinsel organını partnerinin bacakları arasında sürterek doyum sağlar (Medical Dictionary, 2019).

5-) Seksüel penetrasyon: Cinsel ilişki eylemidir, kurbanın genital veya anal boşluğuna birinin organını ya da herhangi bir cismi sokmasıdır (Medical Dictionary, 2019).

6-) Cinsel sömürü: Çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşunu kapsar (Aktepe, 2009). Sıklıkla bu sömürüden sorumlu olan kişi cinsel tatminden çok parasal kazanç için bu tür faaliyette bulunur (Polat, 2017).

7-) Başka istismar türlerini de içeren cinsel istismar: Anlatılan istismar türlerinin çeşitli değişen türleri ve kombinasyonları vardır. Cinsel istismara başka bir tür aşağılama eşlik edebilir. Örneğin bazı vakalarda defekasyon (dışkının dışarı atılması) ve ürinaryona rastlanmıştır. Fiziksel yönden kötü muamele ile uyuşturucu ve alkol kullanmaya zorlama ve ayrıca daha şiddetli istismar türleri de vardır (Polat, 2017). Bu durum çocuğa cinsel istismarda bulunan kişinin istismarın boyutunu farklı şekillerle arttırabildiğini göstermektedir. Özellikle ticari amaçla cinsel sömürü aracı olarak kullanılan çocukların bu durumlarla karşı karşıya kalma risklerinin olduğu düşünülmektedir.

Çocuğun cinsel istismara maruz kalması, diğer istismar türlerinden farklılık göstermektedir (Bussey, 2009). Çünkü çocuklar maruz kaldıkları istismarın genelde tek görgü tanığıdır (Brubacher, Malloy, Lamb ve Roberts, 2013) ve ayrıca çoğu zaman bu istismarı ortaya koyacak fiziksel kanıt bulunmamaktadır (Fanetti ve Boles, 2004; Lamb, Sternberg, Orbach, Hershkowitz ve Esplin, 2000). Çocukların yaşadıkları korku nedeniyle olayı bildirmeleri ancak çok uzun bir zaman geçtikten

sonra mümkün olmakta bu da özellikle yargı için kanıt elde edilmesini ve saldırganın yakalanmasını güçleştirmektedir (Polat, 2015). Ayrıca cinsel istismarın doğasındaki sosyal damgalanma ve yasal belirsizlikler de istismar davranışında bulunan failin suçunu gizli tutmasına ve itiraf etmekten kaçınmasına yol açmaktadır (Fanetti ve Boles, 2004). Bu nedenle istismara maruz kalan çocuk bu durumu birine anlatmalı veya herhangi bir yetkili bu konuyla ilgili çocuğu görüşmeye alarak bilgi vermesini sağlamalıdır (Bussey, 2009).

Yeni Zelanda da 1989 da yürürlüğe giren Çocuklar, Genç Bireyler ve Aileleri Yasası çocukların yasal ortama girmeleri nedeniyle oluşabilecek zararlardan korunmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1990) ve Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel İstismara ve Fena Muameleye karşı Korunması Anlaşması (2007) görgü tanığı çocuklara yasal ortamda özel bir bakım sağlanmasını zorunlu kılmaktadır (Quas ve Sumaroka, 2011). Ancak çocukların istismardan korunması sadece çıkarılan yasalarla mümkün olamamaktadır.

Bazı çocukların diğerlerine nazaran istismara neden daha açık olduğunu belirlemek oldukça zordur. Birçok etken çocukları özellikle cinsel istismar riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Sosyal izolasyon bunun ana nedenidir. Yalnız bırakılan, kontrol edilmeyen, çok sayıda arkadaşı ve komşusu olmayan, duygusal rahatsızlığı bulunan çocukların istismara maruz kalmaları diğer çocuklara nazaran daha olasıdır (Tower, 1999). Bunun yanında engeli olan çocukların istismara uğrama riski diğer çocuklara nazaran iki kat daha yüksektir (Howe, 2005). Ayrıca annelerin tutum ve davranışlarının çocuğun istismara açık hale gelmelerinde etkisi vardır. Yapılan bazı çalışmalar çocuğunun yanında olmayan, çocuğuyla duygusal bir yakınlık kurmayan, cinsel açıdan cezalandırıcı veya dinsel açıdan fanatik, lise eğitimini hiç bitirmemiş veya kendisini izole etmiş annelerin çocuklarının istismara maruz kalmalarının daha kuvvetli bir olasılık taşıdığını ortaya koymuştur (Tower, 1999).

Dünya genelinde son 4 yılda çocuklara yönelik taciz veya şiddet uygulamaları %90 artmıştır. Tecavüzcülerin tahminen %5'i ortaya çıkarken %95'i gizli kalmakta, “ensest ilişkilerin” ise %1'i ortaya çıkmaktadır. Türkiye de ise durum pek farklı değildir. Adliyelerdeki 4 tecavüz davasından biri çocuklarla ilgilidir. Adalet Bakanlığı’nın 2014 verilerine göre, ülkemizde her ay Adli Tıp Kurumuna 650 çocuk cinsel istismarı vakası gönderilmektedir (Çocuk İstismarı Raporu, 2016). Çocuğu cinsel açıdan istismar eden kişiye dair bilgilerin elde edilmesinde çocukla gerçekleştirilen “adli görüşme” kritik bir öneme sahiptir.

1.1.1.1. CİNSEL İSTİSMARIN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Cinsel istismarın çocukları olumsuz olarak etkilediğine ve onların psikolojik işlevleri üzerinde yaşam boyu olumsuz bir etki yaratabileceğine şüphe yoktur. Cinsel istismara uğramış çocukların mağduriyetleri ve önceden var olan veya eş zamanlı ortaya çıkan aile sorunları nedeniyle psikolojik sağlıkları daha fazla risk altındadır (McCrae, Chapman ve Christ, 2006; Ackerman, 2018). Tüm çocuklar cinsel istismar olayından aynı şekilde etkilenmezler (Tower, 1999). Bu değişkenler şu şekilde özetlenebilir.

i) İstismarın tipi: Aile içi enest ilişki kurbanı bazı çocuklar dışarıdan tanımadıkları birisinin cinsel istismarına kıyasla daha derinden etkilenebilmektedir (Tower, 1999). Özellikle enest olgular, aile birliğini ve tüm aile bireylerini tehdit eden bir kriz yaratabilmekte, krize müdahalenin iyi olmadığı durumlarda çocuğun suçlanması, dışlanması ve şiddete maruz kalması söz konusu olabilmektedir (Zengin, 2014).

ii) Saldırganın kimliği: Çocukla saldırgan arasındaki ilişkinin yakın olması durumunda, çocuklar yaşadıkları istismar olayından daha çok travmatize olduklarını belirtmektedirler. Babaları tarafından istismar edilen kız çocuklarında, anneleri

tarafından istismar edilen erkek çocuklarına nazaran yetişkinlik döneminde daha az travma etkileri gözlemlenmiştir (Tower, 1999).

iii) İstismarın Süresi: Aile içi ensest ilişki kurbanı çocukların yaşadığı cinsel istismar ortaya çıkarılmadan önce bu durum 1 ila 3 yıl arasında sürmektedir. Belirli aralıklarla periyodik olarak yaşanan istismar olayları, tek bir kez yaşanan istismar olayına nazaran daha çok travma yaratmaktadır (Tower, 1999).

iv) İstismarın Boyutu: Her ne kadar her türlü yanlış davranış çocuklar üzerinde travma oluşturabilecek duruma sahip olsa da; çocuğa daha çok fiziksel zarar verilmesi bu bağlamda çocuk için daha fazla olumsuz etkilere neden olmaktadır (Tower, 1999).

v) İstismara maruz kalan çocuğun yaşı: Cinsel istismar çocuğun hangi yaş döneminde gerçekleşirse gerçekleşsin çocukta derin izler bırakmaktadır. Ancak çocuğun yaşı küçüldükçe çocuk üzerindeki etkisi artmaktadır (İbiloğlu, Atlı, Oto ve Özkan, 2018; Güllü, 2020)

vi) Yaşanılan istismarın ortaya çıkarılmasına çocuğun etrafındakilerinin verdiği tepkiler: Özellikle ensest ilişkilerde fail ve ailesi şikayetin geri çekilmesini sağlamak için çocuğu büyük bir baskı altında tutabilir (Polat, 2017).

vii) İstismarın ortaya çıkarılma noktası: Anlattıklarına inanılmayan ya da yaşadıklarını bir başkasına anlatma güveni olmayan çocuklar yaşadıkları istismarı yetişkinlik dönemine kadar gizli tutabilirler (Tower, 1999).

viii) İstismar kurbanının kişilik yapısı: Çocuklar aynı saldırganlar gibi birbirlerinden farklı özellikler gösterirler. İstismara maruz kalan bir çocuk, istismara maruz kalmış bir diğer çocuğa nazaran farklı şekilde tepki verebilir (Tower, 1999).

Cinsel istismar mağduru çocukların cinsel istismar sonrası genelde karşı karşıya kaldıkları psikolojik sorunlar aşağıda belirtilmiştir:

a) Akut Stres (Gerginlik) Bozukluğu: Akut Stres (Gerginlik) Bozukluğu; doğrudan örseleyici olaylara maruz kalma, başkalarının başına gelen durumları görme, şahitlik etme, yakınlarından birinin başına örseleyici bir olayın geldiğini öğrenme vb. durumlarda ortaya çıkmaktadır (DSM – V, 2013). Travma yaşayan çocuk (mağdur) şaşkınlık yaşar ve hareketsiz kalır. Çocuk bu travmatik hadiseyi anımsamak istemez, bulunduğu yerden uzaklaşmaya çalışabilir veya amaçsız hareketlerde bulunabilir. Akut Stres Bozukluğu travma sonrası ilk bir ay içerisinde ortaya çıkar ve iki gün ile dört hafta sürer (Polat, 2014). Akut Stres Bozukluğunun başlıca belirtileri; travmatik olayları istem dışı hatırlama, içeriği örseleyici olan hadiselerle ilgili sıklıkla düşünme, etrafında olup bitenlerin farkında olamama, pozitif duyguları yaşayamama, uyku uyumama, öfke patlamaları, odaklanma güçlükleri, sürekli tetikte olma durumudur (DSM – V, 2013).

b) Travma Sonrası Stres Bozukluğu (Örselenme Sonrası Gerginlik): Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) mağdurun yaşamını olumsuz etkiler. Bu durum olağan insan deneyimlerinin dışında yaşanan ve bu deneyimden geçen hemen herkes için sıkıntı kaynağı olabilecek bir olayın ardından gelişen birçok duygusal, bilişsel, davranışsal ve sosyal bozuklukları içeren psikiyatrik belirtileri kapsamaktadır (Polat, 2014). TSSB mağdurun yaşadığı ağır bir travmanın ardından ortaya çıkar. Bu anlamda TSSB gerçek bir ölüm veya ölüm tehdidi, ağır yaralanma, bireyin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden bir durumla karşılaşması, böyle bir duruma tanık olma gibi ağır travmatik olaylardan sonra ortaya çıkabilen, özgül semptomlarla kendini gösteren bir tablo olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2014). Duygusal belirtiler; örseleyici durumlarla bağlantılı yineleyici huzursuzluk veren düşler görme, örseleyici durumları yeniden oluyormuş, yaşıyormuş gibi hissetme'dir (DSM – V, 2013). Davranışsal belirtiler; ilişkilerde ve başka olaylara karşı ilgi azalması, olayın sık sık hatırlanması ve her hatırlamada yeni baştan yaşanıyor gibi olması, olayın rüyalarında sık sık görülmesi ve korkuyla uyanma, hastalık hastası olunması, korku ve gelecek kaygıları taşınması, şüphencilik ve kimseye güvenmeme, uyku bozukluğu, bellek sorunları; şaşkınlık, zihin karışıklığı ve unutkanlıktır (Polat, 2014). Fiziksel belirtiler;

uyku bozukluğu, odaklanma güçlükleri, abartılı irkilme tepkisi gösterme ve her an tetikte olma şeklindedir (DSM – V, 2013).

c) Depresyon: Depresyon mağdurlarda sık görülen sorunlar arasında bulunur. Depresyon; hem vücudu, hem düşünceleri, hem de duygu durumunu etkileyebilen, şiddetli üzüntü ya da umutsuzluk hissinin var olduğu en az iki hafta süren bir süreç olarak tanımlanabilir (Polat, 2014). Depresyonun olası belirtileri, uykusuzluk ya da aşırı uyuma, neredeyse bütün faaliyetlere karşı ilgide belirgin azalma, değersizlik hissi, suçluluk duygusu, tekrarlayan ölüm düşünceleri ve odaklanma zorluğu olarak özetlenebilir (DSM – V, 2013).

d) Dissosiasyon: Ruhsal travmaya yönelik ilkel bir savunma şekli olarak kabul edilmektedir. Çocuğun gözlerini bir noktaya dikip çevresindeki uyaranlara yanıt vermediği trans tipi durumlar çocuklarda en sık görülen dissosiasyon belirtisidir (Aktepe, 2009).

Cinsel istismar mağduru çocukların karşılaşması muhtemel bu tür ruhsal sorunlara karşı desteklenmelerinin en az hukuki anlamda kendilerine sunulan destek kadar önemli olduğuna inanılmaktadır. Çocuğun maruz kaldığı cinsel istismara yönelik adli sürecin başlatılması genelde çocuğun bu durumu birisi ile görüşerek, yaşadıklarını anlatarak gerçekleşmektedir.

1.2. ÇOCUK ve ADLİ GÖRÜŞME

Çocuk sözlük anlamı itibariyle bebeklik ile erginlik dönemi arasında bulunan oğlan veya kız (TDK, 2020); yasal olarak ise “daha erken yaşta ergin olsa bile henüz 18 yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Çocuklar görgü tanığı veya olayın kurbanı olarak maruz kaldıkları saldırıların en önemli bilgi kaynağı olarak kabul edilmektedir (Lamb, Malloy ve La Rooy, 2011). Çocuğun görgü tanıklığındaki yeterliliği yasal çevrelerin çocuğun geçerli bilgi sağlama kapasitesi yönündeki kötümserliği nedeniyle uzun yıllar şüpheyile karşılanmıştır (Luus ve Wells, 1992; akt. Davies ve Westcott, 2006) Örneğin 1990 yılından önce İngiltere ve Galler’de 6 yaşından küçüklerin mahkemede görgü tanığı olmasına izin verilmemiştir (Gitlin ve Pezdek, 2009). Ancak bu algı zamanla değişmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallıkta gerçekleştirilen araştırmalar çocukların uygun ortamda ve eğitilmiş kişilerce ifadelerinin alınması halinde son derece doğru ve geçerli bilgi verebileceklerini ortaya koymuştur.

Çocukların yasal sistem içine girme oranlarında artış yaşanması çocukların görgü tanıklığı kapasiteleri ile ilgili araştırmaların yoğunlaşmasını sağlamıştır (Ghetti, Schaaf, Qin ve Goodman, 2004). Bu yoğunluk özellikle son 30 yıldır göze çarpmaktadır (Earhart, La Rooy, Brubacher ve Lamb, 2014). Çocuklar adli sistem içerisinde bazen suçun kurbanı olarak değil, şüphelisi olarak ifade vermek durumunda kalabilmektedir. Savunmasız durumda olan çocuklar yetişkinler gibi hırsızlık, kişilerarası şiddet vb. suçlara karıştırılabilmektedir (Quas ve Sumaroka, 2011). Suçun şüphelisi olarak işlem gören çocuk ve genç şüphelilerin nasıl sorgulandıklarına dair literatürde çok az bilgi mevcuttur (Redlich, Silverman, Chen ve Steiner, 2004). Suça sürüklenen çocuklar özellikle toplumsal etki uyandıran nitelikte bir olayın gerçekleşmesi durumunda medyanın ve hükümet yetkililerinin dikkatini çekmektedir (Loeber ve Farrington, 2001).

Çocukların hangi kurallara neden uymaları gerektiğini yeterince algılayamaması, toplumsallaşma sürecini tamamlayamamış olmaları, yetişkinlerin kendilerine uyulması gereken kuralları sebepleriyle birlikte anlatmaması çocukları suça sürükleyen nedenler arasında sayılabilir (Yavuzer, 1998). Bunun yanı sıra parçalanmış aileye mensup olma, ağır ihmal ve istismara uğrama, ebeveyn kaybı, ekonomik güçlükler, nörolojik bozukluklar, kötü arkadaş çevresi, düşük zeka düzeyi, akademik başarısızlık, yetersiz ebeveyn becerileri ve disiplin eksikliği, çocuğu suç

işlemeye daha yatkın hale getiren önemli “risk faktörleri” olabilmektedir (Duyan, Yolcuoğlu ve Artan, 2014). Ayrıca köyden kente göçen ailelerdeki uyum güçlükleri, güç koşullarda verilen yaşam savaşı da tüm aile bireylerini ve özellikle de çocukları olumsuz etkilemektedir (Duyan ve ark., 2014). Türkiye çocuk nüfusunun yoğun olduğu bir ülkedir, 0-18 yaş arası nüfus yaklaşık 24 milyondur (Onuncu Kalkınma Planı Raporu, 2014). İstanbul da 18 yaş altında 4 milyon çocuk bulunmaktadır (Çapkın, 2011).

Adalet sistemi içinde kendilerine karşı işlenen suçun kurbanı durumunda olan çocuklar seslerini duyurabilme konusunda zorluklar yaşamaktadır. Bu zorlukların temelinde çocukların kendilerinden başka kimsenin görgü tanığının olmadığı ve fiziki kanıtın bulunmadığı cinsel istismara maruz kalmaları yer almaktadır (Powell ve Barnett, 2015). Çocuklar maruz kaldıkları istismar olaylarında yeterince fiziksel kanıt bulunamaması nedeniyle adli süreç içerisinde istismarın mağduru ve görgü tanığı sıfatıyla görüşmeye çağrılabilir (Poole ve Lamb, 1998). Bunun yanı sıra cinsel istismar vakalarında suçun faili açısından toplum için de damgalanma ve ceza alma korkusu işlediği suçu gizli tutmaya ve itiraftan kaçınmaya devam etmesine neden olabilmektedir (Poole ve Lamb, 1998). Bu nedenle çocuğun tanıklığının önemi tamamlayıcı delil konusundaki yetersizlik nedeniyle daha da çok artmaktadır (Fanetti ve Boles, 2004).

Adli görüşme; kanunla ilişki halinde olan, adalet sistemi içinde suça itildiği iddiasıyla mağdur ya da tanık sıfatıyla dahil olmuş çocuğun dinlenmesi ve alınan bilgilerin kayıt altına alınarak tutanaklaştırılması ve rapor düzenlenmesidir (Atılğan, Yağcıoğlu ve Çavdar, 2014). Adli görüşme bir istismar vakası ile ilgili soruşturmanın kanıt bakımından en önemli unsurudur (Korkman, Pakkanen ve Laajasalo, 2017). Adli görüşmenin temel amacı istismar vakası ile ilgili olarak mahkeme tarafından kabul edilebilecek ve araştırma sürecini ileri noktaya taşıyacak doğru, tutarlı ve geçerli bilgiyi elde etmektir (American Professional Society on the Abuse of Children, 2012, akt. Andrews ve Lamb, 2014). Yaşanan bir adli olayda yürütülen

soruşturmaya destekleyecek iki temel öge vardır. Bunlar tam olarak ne yaşandığı ve yaşanan olayın kim tarafından gerçekleştirildiğinin belirlenmesidir (Milne ve Bull, 2006; Milne ve Powell, 2010). Suç ve adalet sisteminin başarısı görgü tanığının vereceği ifadenin geçerliliğine bağlıdır. Görgü tanığı olarak ifade verenlerin beyanlarına güven duyulmazsa cinayet işleyenler, tecavüz suçuna karışanlar veya çocuk istismarcıları serbest kalarak başka suçlara yönelebilir. Bunun yanında geçerli olmayan görgü tanığı ifadesi masum bir insanın hapis cezası almasına (Ghetti, Schaaf, Qin ve Goodman, 2004) veya bir çocuğun yanlışlıkla ailesinin yanından alınarak bir kuruluşa yerleştirilmesine neden olabilir (Korkman, Pakkanen ve Laajasalo, 2017).

Adli görüşme uygulayıcılarına göre insanlar gördükleri veya duydukları bir olayın ayrıntılarının %50'si ile %80'ini 24 saat içinde unutmaktadır (Manley, 2009). Bunun yanı sıra çocuklar bilgiyi daha hızlı şekilde unutma eğilimindedir (Holliday, Humphries, Brainerd ve Reyna, 2012). Bu durum istismar olayının mağduru çocuğun ve olayı gören tanığın ifadesinin yaşanan adli olayın hemen ardından alınmasının ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir. Türkiye’de istismar mağduru çocukların ne kadarının ifadesinin yaşanan olayın hemen ardından alınabildiği ile ilgili literatürde bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Çocuklar bir suça tanıklık ettiklerinde suçun faillerini tespit etmeleri istenebilmektedir. Görgü tanığı çocuktan alınan bilgi, suçun şüphelilerine yönelik listenin daraltılması ve suçun failini bulmak amacıyla kullanılmaktadır (Pozzulo, 2007). Çocukla adli görüşme 1980’li yıllardan bu yana kamuoyunun gündemindedir (Korkman, Antfolk, Fagerlund ve Santtila, 2018). Görgü tanığı çocuk kavramının son yıllarda aşırı şekilde kendine yer edinmesi özellikle medya tarafından yansıtılan yüksek orandaki çocuğa yönelik cinsel istismar vakaları ve resmi istatistik sonuçlarıyla ilintilidir (Dent, 1992). Peterson (2001) çocuğun görgü tanıklığının “çocuk koruma” alanında çalışan profesyonel meslek elemanlarının da dikkatini çektiğini belirtmiştir.

Genelde çocuğun görgü tanıklığında; görgü tanıklığı yapma kapasitesi, çocukların mahkeme duruşmalarına katılımının çocukların yararına olup olmadığı ve çocukların kendilerini savunma yeterlilikleri üzerine odaklanılmaktadır (Quas, Cooper ve Wandrey, 2009). Çocukla ilgili bir çok istismar vakasının da çocuk hem suçun mağduru hemde tek görgü tanığı olduğundan bu tür adli vakaların seyri çocuğun vereceği ifadelere bağlı olabilmektedir (Santilla ve ark., 2004). Görgü tanıklığının yeterliliği ve güvenilirliği daha çok bireyin yaşı ve zeka düzeyi gibi özellikleriyle ilişkilendirilmektedir. Ancak özellikle bu konular çocuğun görgü tanıklığı üzerinde belirgin hale gelmektedir (Ceci, Bruck ve Battin, 2000).

Son yıllarda Türkiye’de adli sistemin içine giren çocukların sayısında artış bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine bakıldığında 2017 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı bir önceki yıla nazaran % 5 artarak 335.242 olmuştur (hurriyet.com.tr, 2019). Türkiye’de mevcut bu durumun sistemden kaynaklı bir sorun olabileceği düşünülmektedir. Sistem kuramı basit neden sonuç açıklamalarına karşı çıkmakta (Zastrow, 2016) ve durum içinde bireyin sistemik etkileşimini ele almaktadır (Duyan, 2014).

Cinsel istismar mağduru çocuktan bilgi almak genelde görüşmeyi gerçekleştiren adli görüşmecinin becerisiyle, eğitimiyle ilişkilendirilmektedir. Örneğin İngiltere’de yapılan bir araştırmada çocuklarla yapılacak kaliteli bir adli görüşmenin kaliteli adli görüşmeciye bağlı olduğu ortaya konmuştur (London, 2008). Yapılacak etkili adli görüşme, görüşmeyi yapacak kişi bakımından önemli bir bilgi ve beceriyi gerektirmektedir (Rogers ve Lewis, 2007). Adli görüşmecinin eğitimi bu bağlamda önemlidir (Block, Foster, Pierce, Berkoff ve Runyan, 2013). Örneğin adli görüşmecilerin görüşme esnasında çocukla bağlantı kurma ve uygun soru sorma konusunda yeterliliğe haiz olması gerekir (Stewart, Katz ve La Rooy, 2011).

1.2.1. ÇOCUKLA ADLİ GÖRÜŞMEDE BELLEK

İnsanın problem çözme, kararlar alma, davranışlara yön verme gibi tüm temel zihinsel becerileri görgü tanıklığında ve yaşanan olayların anlatılmasında önemlidir (Perry ve Wrightsman, 1991). Belleği bir dizi aşamaya ayırarak açıklayan bir yaklaşıma göre önce *hatıra oluşturulur, sonra saklanır ve son olarak da geri getirilir*. Bu yaklaşıma göre belleğin aşamaları kodlama, depolama ve geri getirmedir. Bu aşamalardan herhangi birinde meydana gelen sorunlar unutmaya sebep olabilir. Çağdaş psikoloji yaklaşımı, unutmanın temel nedeninin büyük ölçüde geri getirme başarısızlığı olduğu düşüncesindedir. Belkide unutulmuş gibi görünen birçok şey hala oralardadır. Unutma anıların depodan silinmesine değil geri getirme güçlüğüne bağlanmaktadır (Terry, 2007). İnsanlar katı bir kronolojik sıraya göre değil farklı yönlerde yaşadıkları olayları hatırlar (Milne, Shaw ve Bull, 2007). Bunun yanı sıra insan belleği tüm ayrıntıları depolayan video kayıt cihazı gibi çalışmamaktadır (La Rooy, Malloy ve Lamb, 2011).

Küçük yaştaki her çocuk yaşadığı olayla ilgili geçerli ifade verebilir. Adli görüşmeye alınan çocuğun yaşı tek başına belleğinin doğru, yanlış ya da kısmen yanlış olduğu anlamına gelmemektedir (Davies ve Westcott, 2006). Otobiyografik bellek gelişimine yönelik araştırmalar 2 yaş civarında çocukların kendi kişisel kavramlarını ve dilsel anlatımlarını geliştirmeye başladıklarını ve bu becerilerini geçmiş olaylarla ilgili konuşarak gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Nelson ve Fivush, 2004; London ve Kulkofsky, 2010). Adli görüşmede çocuktan alınan bilgi; çocukların bellek becerilerini etkileyen sosyal bilişsel faktörler göz önüne alınarak niceliksel ve niteliksel açıdan arttırılabilir (Gitlin ve Pezdek, 2009).

Küçük yaştaki çocuklara serbest hatırlama imkanı sunulduğunda daha geçerli bilgi vermektedirler. Yapılan çalışmalar küçük yaştaki çocukların tam anlamıyla bilgi verebilmeleri için sıklıkla konuya dair ipuçları gibi yardıma ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır. Çünkü çocuklar yetişkinlere göre bilgiyi daha hızlı

unuturlar ve bellekleri daha hassastır (Bourg ve ark., 1999). 4 yaş civarında çocuklar yetişkinin rehberliği olmadan tutarlı olarak yaşadığı olayın öyküsünü sunabilmektedir (Fivush, 2002). Çocuklar yetişkinlere nazaran daha az bilgi hatırlar ancak sağlıklı bir görüşme ortamında hatırladıkları bilgi tamamen doğrudur (Mortimer ve Shepherd, 1999).

Yaşanılan olayla yapılan görüşme arasındaki gecikme genelde olayların daha fazla unutulması ve daha fazla etki altına alınabilirlikle ilişkilendirilmektedir. Olay sonrası ilk görüşmede yaşanacak gecikme uzadıkça bu durum çocukların yaşadıkları olayları unutmalarına ve sonuçta daha çok etki altına girmelerine yol açabilecektir. Gecikme süresinin uzaması özellikle cinsel istismar vakalarında soruna neden olmaktadır (Gitlin ve Pezdek, 2009).

1.2.2. ÇOCUKLA ADLİ GÖRÜŞMENİN ZORLUKLARI

Genel kanaat toplumda çocukların suçtan en fazla mağdur olan kesimi temsil ettiği yönündedir (Finkelhor, 2008). Çocuk grubun şiddet davranışı ile karşı karşıya kalıp kalmadığını belirlemek zordur (Gumpert, 2007). Sezgisel manada çocukların yeterli tecrübeye sahip olmaması onları kendilerinden yaşça büyük olan kişilere nazaran daha çok etkiye açık bir pozisyona itmektedir, bunun yanı sıra görüşme esnasında kendilerine sorulan sorulara verdikleri yanıtlar daha az ayrıntı içermektedir (Gitlin ve Pezdek, 2009). Ayrıca cinsel istismara maruz kalan çocukların maruz kaldıkları istismara yönelik ifadeleri genel itibariyle uzun değildir. Çocukla adli görüşmeyi yapan kişi için mağdur çocuğun anlatımlarının takibi, anlatımlarında tutarlı olmayan ifadelerin tespiti, sık kullanılmayan kelimelerin oluşturduğu karmaşanın içinden çıkılması kolay değildir (Howitt, 2009). Ek olarak adli görüşmecilerin görüşmeyi yaptığı esnada çocuklara sordukları bazı soruların çocuklar tarafından bazen anlaşılmadığını da belirtmek gerekir (Holliday, Brainerd ve Reyna, 2008).

Mağdur çocuklarla adli görüşmede karşı karşıya kalınan bir diğer risk ise çocukların bir başkası tarafından etki altına alınabilir ihtimalinin olmasıdır. Çocukların yaşça büyük bireylere kıyasla tecrübe bakımından yeterli düzeyde bulunmamaları, yaşadıkları olaya ilişkin hatırlama boyutunun az olmasına ve böylelikle birinin etkisi altına girme ihtimalini oluşturabilmektedir (Gitlin ve Pezdek, 2009). Pezdek ve Hinz 2002 yılında yaptıkları deneysel bir araştırmada yaşça küçük çocukların kendilerinden yaşça daha büyük olan çocuklara kıyasla daha çok etki altına girebilecek özelliklere sahip olduklarını ortaya koymuşlardır (Gitlin ve Pezdek, 2009). Bunun yanı sıra Shepherd (2007) çocuk grubunun itaat etmeye daha eğilimli olduğunu savunmuştur.

Cinsel açıdan istismar mağduru olan çocuklar, akrabaları gibi civarlarında olan bireyleri koruma gayesiyle yaşadıkları olaya ilişkin detayları gizleme ya da yaşanan olayı yaşanmamış gibi anlatma konusunda yönlendirilebilmektedir (Orbach ve Shiloach, 2007). Çocuklar bazı zamanlarda doğru olmayan bir suçlama yöneltebilir yada gerçekte yaşanmış bir olayı inkar etme yoluna gidebilirler. Bazen de bir durumu ifade etme isteği gösterip ardından anlatmama, sessizliğe bürünme davranışı sergileyebilirler (Ney, 1995; akt. Mortimer ve Shepherd, 1999). Buna ek olarak mağdur çocuklar kimi zaman yaşanan istismar hadisesini ifade etmeleri halinde olayın faili tarafından cezalandırılacağı yönünde bir korku duygusuna kapılabilirler (Howitt, 2009). Çocuklar çoğu zaman kendilerinden yaşça büyük bireylerin taleplerine uyumlu şekilde davranış sergileme konusunda istekli olabilmektedir (Ceci, Bruck ve Battin, 2000).

Yaşça küçük çocuklar bireylerin kendi aralarındaki normal konuşma ile yaşanan bir istismar olayına ilişkin yapılan adli görüşmenin farkını anlayamayabilirler (Bourg ve ark., 1999). Küçük yaş grubu olarak 3-6 yaş grubu nitelenmektedir, bu yaş grubunda olan çocuklar bireysel ses öbeklerini anlıyor gibi görünmüş olsalar da bunu birbiriyle tutarlı şekilde anlatamamaktadırlar (Malloy, La Rooy, Lamb ve Katz, 2011). Yaşça küçük olan çocuk grubunun dil kabiliyeti açısından karmaşık, kısa

olmayan bağlaçları ihtiva eden cümleleri kavraması epey güçtür (Güler, Yıldırım, Kütük ve Toros, 2016). Bu sebeple adli görüşmeyi gerçekleştiren kişilerin okul öncesi dönemde bulunan çocukların anlatımlarını doğru olmayan şekilde anlamaları epey karşılaşılan bir durumdur (Malloy ve ark., 2011). Ayrıca adli görüşme esnasında adli görüşmeciler tarafından telaffuz edilen dil mağdur çocuklar açısından karmaşık olarak nitelendirilebilmektedir. Ek olarak ilk yapılan adli görüşme ile daha sonra yapılan görüşme zamanı arasındaki uzunluk istismar mağduru çocuğun yaşadıklarını unutmasına ve ardından çevresinin kolayca etkisine maruz kalabilmesine neden olmaktadır (Gitlin ve Pezdek, 2009). Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından (1994) yapılan bir çalışmada okul ortamında eğitimini sürdüren çocuk grubunda %3 ile %5 oranında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu teşhisinin konulduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple eğitim çağında olan çocuklarla adli görüşme yapılırken adli görüşmecinin bu yaş grubunda muhtemelen olabilecek dikkat eksikliği ve hiperaktivite durumlarını hesaba katması, çocuğun sosyal çevresine entegrasyonunu sağlamak ve stres düzeyini aşağı çekmek için gayret göstermesi gerekir (Bourg ve ark., 1999). Çocukla adli görüşme esnasında birtakım yardımcı yöntemler kullanılarak görüşmede yaşanan zorlukların önüne geçilmesine çalışılmaktadır.

1.2.3. ÇOCUKLA ADLİ GÖRÜŞMEDE YARDIMCI YÖNTEMLER

Birçok adli görüşmeci çocukların başından geçen hadiseyle ilgili olarak görüşme esnasında daha detaylı bilgi aktarmalarına yardımcı olmak için *oyuncak*, *resim*, *fotoğraf* gibi destekleyici araçları kullanabilmektedir (Malloy, La Rooy, Lamb, Katz, 2011). Hangi yardımcı yöntemin kullanıldığına, zamana ve yardımcı yöntemin görüşme esnasında çocuğa nasıl kullanıldığına, ek olarak çocukların gelişimsel düzeylerine mutlak surette dikkat ve itina gösterilmelidir (Brown, Goldstein, Bjorklund, 2000). Aşağıda çocukla adli görüşmede genellikle kullanılan bazı yardımcı yöntemlere yer verilmiştir.

Oyuncak Bebekler (Dolls): Okul öncesi çocuklarda sorularla bilgi alınamadığı durumlarda yaşanan cinsel istismar olayını daha kolay dile getirebilmeleri için anatomik bebekler, vücut diyagramları kullanılabilir (Güler, Yıldırım, Kütük ve Toros, 2016). Birçok araştırmacı oyuncak bebeklerin çocukların olayları hatırlamalarına yardımcı olup olmadığını araştırmıştır. Yapılan araştırmalar oyuncak bebek kullanan çocukların kullanmayan çocuklara nazaran daha fazla bilgi paylaştığını ortaya koymuştur. Örneğin 5-7 yaş arasındaki kız çocukları oyuncakları kanıtlama aracı olarak kullandığında yaşadıkları olayı daha detaylı hatırlamış ve bunu ifade etmiştir (Lamb, Hershkowitz, Orbach ve Esplin, 2008). Anatomik oyuncak bebekler çocukların beden bölgelerinin isimleri ile ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmek için de kullanılabilir (Warren ve McGough, 1996). Bunun yanı sıra insan bedeni ile ilgili diyagramlar çocukların yaşadıkları istismarla ilgili dilsel (ör. sınırlı kelime hazinesi), bilişsel (ör. sınırlı bilinç, anlayış) veya motivasyonel (ör. olayın doğası nedeniyle) sınırlılıkları sözsiz olmayan bir şekilde (işaret ederek) yanıtlamasına yardımcı olmaktadır (Brown ve ark., 2012).

Ancak anatomik ayrıntılı oyuncak bebekler aynı zamanda problemli olarak değerlendirilmektedir. Çünkü küçük yaşta çocuklar oyuncak bebeklerin hem obje hem de kendi bedenlerini temsil eden bir şey olduğunu anlamakta güçlük çekmektedir (DeLoache, 1990). DeLoache ve Marzolf (1995) 2 ile 4 yaş arasındaki çocukların yanıtlarının doğruluk düzeyinin oyuncak bebek yardımı olmadan daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Anatomik ayrıntılı oyuncak bebeklerin 3 yaş çocuklarında pediatrik muayeneler esnasında cinsel dokunma olayına yönelik yanlış bilgi verme eğilimlerini arttırdığını öne sürülmüştür (Bruck, Ceci, Francoeur ve Renick, 1995; Lamb, Hershkowitz, Orbach ve Esplin, 2008). Özetle çocukla adli görüşme anında anatomik oyuncak kullanımı konusunda görüş birliği bulunmamaktadır.

Resim Çizme (Drawings) : Resim çizimleri adli görüşmelerde çocuğun daha fazla bilgi vermesini sağlamak amacıyla kullanılabilir. Resim çizimleri; çocuğun yaşadığı olayı çizerek ve konuşarak anlatabilmesi için doğrudan iletişimsel yardım amaçlı (Wesson ve Salmon, 2001) ve temsili yardım amaçlı olarak kullanılmaktadır. Resim çizme, çocuklarla olan bağlantıyı (yakınlığı), görüşmenin süresini ve konforunu arttırdığından çocuklar yaşanan olayla ilgili daha çok bilgi hatırlamakta ve bunu ifade etmektedir (Lamb ve ark., 2008). Bu çizimler özellikle kendini yazılı ve sözlü anlatamayan çocukların duygusal sorunlarının analiz edilmesinde, sorunların üstesinden gelme yeteneklerinin ve istismar sonrası çocukta duygusal tepkinin anlaşılması ile istismarın belirli ayrıntılarının bilinmesinde yararlı olabilmektedir (Güler, Yıldırım, Kütük ve Toros, 2016). Resim çizme çocukların olayın detaylarına ilişkin kendi ipuçlarını oluşturmalarına izin vermektedir. Bunun yanı sıra resim çizme çocuğun adli görüşmeye olan dikkat düzeyini arttırmaktadır (Brown, 2011).

Çocuğun çizimlerinde “genital bölgeye odaklanma, erişkin cinsel organlarına ait ayrıntılı anatomik çizimler, bazı vücut bölgelerini yok sayma veya aşırı büyütme”, cinsel istismar eyleminin ayrıntılı çizimi olarak değerlendirilebilir. Cinsel istismar mağduru 120 çocuğun çizdiği resimler üzerinde yapılan bir analiz çalışmasında %40’ında pelvik bölgeye vurgu yapıldığı, % 20’sinde genital bölge tasviri yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca; çocukların çizimlerinin analizi, yalnızca tanı amaçlı görüşmelerde değil, rehabilitasyon sürecinde de kullanılmakta, çizimler çocuğun ruhsal durumundaki gelişmeleri gösterebilmektedir (Zengin, 2014). Ancak sadece resimlerin değerlendirilmesi yanlış sonuçlara neden olabilir (Güler ve ark., 2016).

Destekleyici Materyaller (Props): Çocukla adli görüşme esnasında destekleyici materyal kullanmak yaşanan olayla bilgiyi hafızadan geri çağırma ortamı arasındaki benzerliği arttırarak hatırlama düzeyini yükseltebilir ve varsa çocukların dilsel yetersizliği bu sorunun aşılması için fırsat sunabilir. Her ne kadar destekleyici materyalleri küçük yaş çocukları (5 yaş ve altındakiler) ile kullanmak çocukların

verdiği bilginin miktarını arttırsa da özellikle oyuncaklar kullanıldığında çocuğun yanlış bilgi verme oranını da arttırabilmektedir (Lamb ve ark., 2008). Fotoğraf diğer destekleyici malzemelere nazaran bazı zorlukların azalmasına katkı sunabilir. Oyuncaklara nazaran fotoğraf kullanımı çocukların yaşadıkların olayların ayrıntılarını hatırlamalarını kolaylaştırabilir, aksi durumda kendiliğinden bunu ifade edemeyebilirler (Brown, 2011). Polis memurları dünya genelinde yasa koyucular tarafından ciddi suçlara karışmaları sebebiyle cezaevine gönderilmiş mahkumlara ait fotoğraf, cinsiyet ve yaşlarına ilişkin bilgileri veri tabanlarında muhafaza etmektedirler (Davies, 1996). Bu durum çocukların fotoğraf yolu ile faili teşhis etmesine imkan sunmaktadır.

İçeriksel İpuçları: Birçok araştırmacı içeriksel ipuçlarının yaşanan olay ile hatırlama koşulları arasındaki benzerliği arttırdığını öne sürmüşlerdir (Lamb ve ark., 2008). Adli görüşmecilerin oyun terapisinde kullanılan oyuncakları kullanmaktan kaçınması önerilmektedir, çünkü görüşme içeriğinde hayal ile gerçeği birbirinden ayrılması oldukça önemlidir (Bourg ve ark., 1999). Çocuğun cinsel açıdan istismar edilmesi kanunlarımızda suç olarak kabul edilmiş olup konuya ilişkin hukuki boyut aşağıda ele alınmıştır.

1.3. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARINDA HUKUKİ BOYUT

Anayasamızın ailenin korunmasına yönelik 41. maddesi Devletin bu bağlamda çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağına ve teşkilat kuracağına ilişkin bir düzenleme içermektedir. Söz konusu maddeye 2010 yılındaki Anayasa değişikliği kapsamında çocuklara özgü iki fıkra eklenmiştir. Maddenin 3. fıkrası olarak yapılan düzenlemeye göre her çocuk korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Maddenin 4. fıkrası olarak ise Devletin her türlü istismara

ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alma yükümlülüğü öngörülmüştür (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016).

Anayasamızın 41/2 maddesine göre, Devlet “çocukların korunması” ile ilgili önlemleri almak zorundadır. Yine Anayasa’nın 10/3 maddesi uyarınca “çocukların korunmasına” ilişkin alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz” denilmektedir (Aydın, 2018). Türkiye’nin imzaladığı ve 1995 yılında iç hukukunun bir parçası haline getirdiği Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 19. maddesine göre; “taraf devletler çocuğun bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar” demektedir (Aydın, 2018). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 34. maddesinde ise taraf devletlerin çocukların her türlü cinsel sömürü, suistimal, pornografi ve fuhuştan korunması yükümlülüğünün bulunduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca sözleşmenin 39. maddesinde, taraf devletlere ihmal, istismar mağduru olan çocukların bedensel ve ruhsal bakımdan sağlıklarına yeniden kavuşmaları ve toplumla yeniden bütünleşmelerini sağlamak için uygun önlemlerin alınması zorunluluğu getirilmiştir (Sokullu Akıncı ve Dursun, 2016).

Türkiye’nin 2011 yılında imzaladığı ve taraf olduğu bir diğer uluslararası sözleşme “Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi”’dir. 25 Ekim 2007 tarihinde İspanya’nın Lanzarote şehrinde imzalanan bu sözleşme çocukların cinsel istismar (m.18), çocuk fuhuşu (m.19), çocuk pornografisi (m.20), çocukları cinsel etkinliklere tanık ettirmek (m 22), cinsel amaçla tahrik (m.23) gibi suçların mağduru edilmemesine, soruşturma, kovuşturma ve usul hukuku ve koruma tedbirlerine ilişkin hükümleri içermektedir (Sokullu Akıncı ve Dursun, 2016). Suçun mağduru olmak bakımından yasa da özel bir hükme yer verilmemiştir. Suçun mağduru ancak 18 yaşını tamamlamış kişiler olabilir. Mağdur 18 yaşını tamamlamamışsa TCK’nın 103. maddesinde düzenlenen çocukların cinsel istismarı suçu oluşur (Taneri, 2017).

Cinsel istismar suçunda mağdur çocuk dış çevre ve her türlü cinsel eylemin muhatabı olmaktan korunduğu gibi, rızası kabul edilmeyerek aynı zamanda çocuk kendisinden de korunmaktadır. Yargıtay çocuğun cinsel istismarı suçunun konusunun mağdurun vücudu olduğunu kabul etmektedir. Uygulamada 5237 sayılı TCK'nın 102 maddesinde düzenlenen cinsel saldırı suçu ile 103. maddesinde yer alan çocuğun cinsel istismarı suçları aynı kapsamda bulunmasa da, her iki suçun konusunun aynı olarak kaldığı, ancak mağdurun yaşının büyümesi sebebiyle fail hakkında uygulanacak madde hükmünün değiştiği ifade edilmektedir (Akkaya, 2017).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun da (TCK) cinsel istismar deyiminden; a) 15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, b) diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar kastedilmektedir (Arslantürk, 2017). Türk Ceza Kanunun da çocuklara yönelik cinsel istismar filleri çocuğun 15 yaşını doldurmuş olup olmamasına göre ikili bir sınıflamaya tabi tutulmuştur (Aydın, 2018).

Türk Ceza Kanununda çocuk istismarına ilişkin maddeler ve hükümler aşağıdaki gibidir:

Türk Ceza Kanunu – 103. madde: Çocukların Cinsel İstismarı Suçu: Mağdur çocuk on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş ise, gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış cinsel istismar kabul edilmektedir. Failin mağdurun vücuduna organ veya sair bir cisim sokup sokmamasına bakılmaksızın fail için ceza öngörülmüştür (Aydın, 2018). Öte yandan, diğer çocuklara karşı işlenen fiilin cinsel istismar sayılabilmesi için, cinsel davranışın cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerekir (Çocuk İstismarı Raporu - 2, 2018). 6545 sayılı Kanun ile TCK'nın 103/1 maddesi düzenlenen cinsel istismar

suçunun temel şeklinin cezası, on beş yıla kadar hapis cezasını gerektirdiğinden bu suça ilişkin davalara bakma görevi “ağır ceza mahkemesine aittir” (Aydın, 2018).

Türk Ceza Kanunu 104. madde: Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu: Bu madde ile cezalandırılan fiil, cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş bir çocukla cinsel ilişkide bulunmaktır. Bu suçun takibi mağdur çocuğun şikayeti şartına bağlanmıştır (Aydın, 2018). Burada şikâyet hakkını kimin kullanacağı konusu ihtilaflıdır (Çocuk İstismarı Raporu - 2, 2018).

Türk Ceza Kanunu 105. madde: Cinsel Taciz: Bir erişkinin çocuğa penetrasyon yapmadan, ama okşama, dokunma ve mastürbasyonun yapıldığı olaylardır (Polat, 2006). Cinsel taciz olayları büyük oranda gizli kalır, çünkü çocuk korkar, tehdit altındadır, insanların kendisine inanmayacaklarını sanmaktadır ve genelde suçluluk ve utanma duyguları içindedir (Dede, 2017). 6545 sayılı kanuna göre; bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında mağdurun şikayeti üzerine üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi halinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (Taner, 2017).

Türk Ceza Kanunu 226. madde: Türk Ceza Kanunu’nda “çocuk pornografisi” diye bir suç tipi düzenlenmemiş olup “müstehcenlik” başlıklı maddesi kapsamında değerlendirilmektedir. Çocuk pornografisi basit olarak, “çocuk içeren cinsel eylemi temsil eden görüntü veya figürler” şeklinde tanımlanabilir (Çocuk İstismarı Raporu - 2, 2018). Çocuk Hakları Sözleşmesi; 34. maddesinde imzası bulunan ülkelerden çocukların “pornografik manada bir eşya ve gösteri enstrümanı olarak sömürölmelerini” engellemek için harekete geçmelerini arzu etmektedir (Polat, 2017).

Çocuğa yönelik cinsel istismar suçuna yönelik yasal mevzuat ve uygulamalar ölkeden ölkeye değişebilmektedir.

1.3.1. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARINDA ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALAR

ALMANYA: Alman Ceza Kanununda, İtalya Ceza Kanunu ve Türk Ceza Kanununa benzer şekilde cinsel davranışları gerçekleştiren kişi formülünden hareket edilmektedir (Taner, 2017). Cinsel suçlar, Alman Ceza Kanununun “Kişinin Kendi Cinsel Davranışlarını Tayin Hakkına Karşı Suçlar” bölümü başlığı altında S174-184 arasında düzenlenmektedir. Bu kanunda doğrudan reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna karşılık gelen bir suç tipi bulunmamaktadır. Kanunun S176 maddesinde çocukların cinsel istismarı suçu düzenlenmiş ve 14 yaşını tamamlamayan bir çocuğa cinsel davranışlarda bulunan kişilerin cezalandırılacağı belirtilmiştir.

S176a/2 hükmünde ise 18 yaşını tamamlamış olan bir kişinin bir çocukla (14 yaşını tamamlamamış) cinsel ilişkide bulunması veya çocuğun vücuduna bir şey sokulması ile bağlantılı benzer bir cinsel davranışı gerçekleştirmesi halinde cezalandırılacağı düzenlemesi yer almaktadır. Alman Ceza Kanununda S176a/2 hükmünde yer alan düzenleme, Türkiye’de TCK m.103/2’de düzenlenmiş olan çocukların nitelikli istismarı suçuyla benzer niteliktedir (Kantarıcı, 2016). Alman Ceza Kanununda cinsel davranışlara rıza gösterme yaşı kural olarak 14’tür. Ancak Alman kanun koyucusu, failin çocuk üzerinde nüfuz sahibi olduğu durumlarda veya gençlerin cinsel davranışlara karşı savunma imkanlarının düşük olduğu durumlarda cinsel davranışlara rıza yaşını duruma göre 16 veya 18’e yükseltmiştir. Ayrıca kanun koyucu, gençlerin cinsel istismarı suçunda failin yaşını kanunda açıkça göstererek gençlerin kendi aralarında rızaya dayalı gerçekleştirmiş oldukları cinsel davranışları cezasız bırakmıştır (Kantarıcı, 2016).

İTALYA: İtalyan ceza kanununun ayırıcı özelliği, Avrupa'daki diğer ülkelerin ceza kanunlarından farklı olarak saf birleştirici modeli benimsemiş olmasıdır. Kanun metninde suçun oluşumuna ilişkin herhangi bir ölçüt yer almamaktadır. Fakat hem öğreti hem uygulamada İtalyan Ceza Kanununun 609-bis maddesinin cinsel taciz hipotezini kapsamadığı ve suçun ancak vücut temasıyla ortaya çıkabileceği kabul edilmektedir (Taner, 2017). İtalyan Ceza Kanununda da doğrudan reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna karşılık gelen bir suç tipi mevcut değildir. İtalyan Ceza Kanununun cinsel saldırıya ilişkin genel düzenlemesi olan 609bis maddesi şu şekildedir (Kantarcı, 2016). “Her kim cebir veya tehdit veya otoritenin kötüye kullanılması suretiyle bir başkasını cinsel davranışlar yapmaya veya bunlara katlanmaya zorlarsa 5 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır” 1-)Fiil sırasında mağdurun fiziksel veya psikolojik zayıflığından yararlanarak, 2-)Failin kendisi yerine başka bir kişiymiş gibi mağduru aldatarak bir başkasını cinsel davranışlar yapmaya veya bunlara katlanmaya sürükleyen kişide aynı ceza ile cezalandırılır. Fiilin hafifliği halinde ceza üçte ikisine kadar indirilir şeklindedir (Kantarcı, 2016).

Bahsedilen maddenin devamı olan 609ter maddesi ise suçun çocuklara karşı işlenmesi halini nitelikli hal olarak düzenlemektedir. Bu hükmün ilgili kısımları ise şu şekildedir; 609bis maddesindeki fiiller

- 1-) 14 yaşını bitirmemiş kişilere karşı,
- 2-) 16 yaşını bitirmemiş kişilere karşı olup da üst soy, ebeveyn, evlat edinen veya vasi tarafından işlendiğinde hapis cezası 6 yıldan 12 yıla kadardır. Fiil, 10 yaşını bitirmemiş kişilere karşı işlenmiş ise ceza 7 yıldan 14 yıla kadardır (Kantarcı, 2016).

FRANSA: Fransa Ceza Kanunun da cinsel suçların bir kısmı “Cinsel Saldırıları” başlığı altında (Fr.CK. 222-22 ila 222-31-1) bir kısmı da “Küçüklere ve Aileye Karşı Suçlar” bölümü başlığı altında (Fr.CK.227-25 ila 225-27) düzenlenmektedir. Cinsel saldırılar başlığı altında düzenlenen suçlar bakımından cebir, tehdit ve hile suçun

unsurları olarak kabul edilmiş; bu suçların çocuklara karşı işlenmesi nitelikli hal olarak belirlenmiştir (Kantarıcı, 2016). Kanun tecavüz ile diğer cinsel saldırılar arasındaki ayrımı sürdürmekte ve birleştirici modeli kabul etmemektedir (Taner, 2017). 227-25. maddeye göre yetişkin bir kişi, şiddet, baskı, korkutma veya hile olmaksızın 15 yaşını doldurmamış olan bir çocuğa karşı cinsel davranışlarda bulunursa cezalandırılacaktır. Bu düzenleme TCK'nın 103. maddesinde yer alan çocukların cinsel istismarı suçuna karşılık gelmektedir. Zira her iki madde de 15 yaşından küçük olan çocukların cinsel davranışlara karşı göstermiş oldukları rızaya değer atfedilmemiştir (Kantarıcı, 2016). Kanunun 227-27. maddesinde ise cinsel davranışın 15 yaşını doldurmuş olan çocuğa karşı, üst soy veya çocuk üzerinde güç sahibi olan bir kişi tarafından, şiddet, baskı, korkutma şekliyle işlenmesi yaptırım altına alınmaktadır. Görüldüğü gibi Fransız Ceza Hukukunda kural olarak cinsel davranışlara rıza gösterme yaşı 15'tir. Ancak kanun koyucu failin mağdur üzerinde nüfuz sahibi olduğu hallerde rıza yaşını yükseltmiştir. Dolayısıyla Fransa'da doğrudan reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna karşılık gelen bir suç tipi mevcut değildir (Kantarıcı, 2016).

İNGİLTERE: İngiltere'de cinsel suçlar 2003 tarihli Cinsel Suçlar Kanununda (Sexual Offences Act 2003) yer almaktadır (Kocaoğlu, 2016). Söz konusu kanun 3 bölüm ve 142 maddeden oluşmaktadır. Kanunun 1. maddesinde tecavüz, 2. maddesinde duhul yoluyla cinsel saldırı, 3.maddesinde ise dokunma yoluyla saldırı suçları düzenlenmektedir. Kanunun 5. ve 29. maddeleri arasında çocuklara karşı gerçekleştirilen cinsel suçlar oldukça ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki Cinsel Suçlar Kanununda doğrudan reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna karşılık gelen bir düzenleme yer almamaktadır (Kantarıcı, 2016). Kanunun 5 ila 8. maddeleri arasında 13 yaşından küçüklere karşı gerçekleştirilen cinsel davranışlar ağır bir şekilde cezalandırılmaktadır. Kanunun 9 ila 15. maddeleri arasında ise 18 yaşını doldurmuş olan bir kişinin 16 yaşını ve 13 yaşını doldurmamış olan çocuklara karşı gerçekleştirdiği cinsel davranışlar yaptırım altına alınmış ve ceza miktarları bir önceki gruba göre daha az olarak belirlenmiştir. 16 ila 24. maddeler arasında fail ile mağdurun arasında güven ilişkisinin bulunduğu

durumlarda gerçekleştirilen cinsel davranışlar cezalandırılmış ve rıza yaşı 18'e yükseltilmiştir. Son olarak da 25. ve 29. maddeler arasında aile içi cinsel ilişkiler yaptırım altına alınmış ve yine yaş sınırı 18'e yükseltilmiştir (Kantarıcı, 2016). Ayrıca kanunun 13. maddesi uyarınca 18 yaşından küçük bir kimsenin aynı kanunun 9 ila 12. maddeleri arasında yer alan suçları işlemesi halinde cezası 18 yaşını tamamlamamış olan bir kimseye göre indirilerek verilecektir. Kanunun bu düzenlemesi ile iki küçüğün rızaları dahilinde de birbirleriyle cinsel ilişkide bulunmaları cezalandırılabilir hale gelmiştir (Kantarıcı, 2016).

İSPANYA: Cinsel suçlar, İspanyol Ceza Kanununun (1995) 8. Kısımında "Cinsel Özgürlüğe ve Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında düzenlenmiştir (Kantarıcı, 2016). İspanya Ceza Kanununda geleneksel olarak tecavüz ile diğer cinsel saldırılar arasındaki ayırım sürdürülmekte ve birleştirici model benimsenmemektedir (Taner, 2017). Kanunun 178-180. Maddeleri arasında cinsel saldırı (şiddet ve korkutma ile) suçu (şiddet, korkutma ve geçerli bir rıza olmaksızın) ve 184. maddesinde ise cinsel taciz suçu düzenlenmiştir. İspanya Ceza Kanununda da doğrudan reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna karşılık gelen bir suç tipi bulunmamaktadır (Kantarıcı, 2016). İspanya Ceza Kanununu Avrupa'daki diğer ceza kanunlarından ayıran en önemli fark cebre ilişkin yaklaşımıdır. Kanun koyucu "cebir veya tehdit olmaksızın ancak aynı zamanda geçerli bir rıza'nın yokluğunda" gerçekleştirilen davranışlara mağdura ilişkin herhangi bir yaş sınırı koymaksızın cinsel istismar adını vermektedir (Taner, 2017). İspanyol Kanun Koyucu, hile ile 13 yaşının üstünde ve 16 yaşın altında bir kimseyle cinsel doğaya haiz eylemlerde bulunmayı 1-2 yıl arası hapis ve 12-24 yıl arası adli para cezası ile cezalandırmıştır (İsp. CK. M.182/1). Bu eylemler vajinal, anal veya duhul içerdiği zaman, ya da sayılan bu iki vücut boşluğuna bir vücut parçası ya da nesne sokulmasını içeriyorsa ceza 2-6 yıl arasında hapis olarak düzenlenmiştir (İsp. CK. M. 182/2/c.1) (Kocaoğlu, 2016).

İSVEÇ: İsveç Ceza Kanunu 1962 yılında kabul edilmiş ve 1 Ocak 1965 tarihinde yürürlüğe girmiş, 1 Mayıs 1999’da önemli değişiklikler geçirmiştir. İsveç Ceza Kanunun 6. bölümünde Cinsel Suçlar Üzerine başlığı altında cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suç düzenlenmiştir. Bu bölümün dördüncü faslında 18 yaşın altında çocuğu olan ya da yetiştirilmesi ile sorumlu olduğu ya da bir kamu otoritesi tarafından bakımı yahut gözetimi için atanmış bir kişi ile cinsel eyleme giren fail “küçüğün cinsel sömürülmesi” suçundan azami 4 sene hapis cezası ile cezalandırılır hükmü yer almaktadır (Kocaoğlu, 2016).

Cinsel istismar mağduru çocukla yaşadığı travmatik olayla ilgili görüşme gerçekleştiren “adli görüşmeci” konusu aşağıda ele alınmıştır.

1.4. ADLİ GÖRÜŞMECİ

Adli görüşmeci eğitimini tamamlayarak çocukla adli görüşme yapan, bu görev esnasında çocuğun gelişimini, psikolojik özelliklerini ve yaşadığı travma’nın çocuktaki etkilerini göz önüne alarak çocuğun bu süreçte örselenmesini olası olarak en üst oranda engelleyebilme kabiliyetine sahip, tercihen çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında görev yapmış meslek elemanıdır (Ör. sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikolojik danışman, çocuk gelişim uzmanı vb.) (Bağ ve Alşen, 2016). Psikoloji alanında yapılan araştırmalar küçük yaşta (3 – 6) bulunan çocukların kendileriyle uygun şekilde adli görüşme yapılması halinde yaşanan olayla ilgili önemli bilgiler verebileceğini ortaya koymuştur (Bull, 2010). Bu durum adli görüşmecinin eğitilmiş olmasının önemini vurgular niteliktedir. Mağdur çocukla adli görüşmeyi gerçekleştiren görevlilerin çocukları olası risklere karşı güven içinde tutmak, olayda adı geçen şüpheliler ile olayla ilgisi bulunmayan ve masum olarak nitelendirilen bireylerin ayırt edilmesinde önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Malloy, La Rooy ve Lamb, 2002). Çocukla görüşme gerçekleştirmek kompleks bir

yetenek olarak değerlendirilmektedir. Bu durum görüşme yapılan birey ile adli görüşmecinin bir bütün çerçevesinde rol üstlendiği bir tür iletişim değiş tokuşu gibidir (Dando ve Milne, 2009). Çocukla yapılan adli görüşmede adli görüşmeci tarafından kendisine hangi soruların yöneltildiği, soruların kaç kez sorulduğu, görüşmenin içeriği önemli bir rol oynamaktadır (Eisen, Goodman, Davis ve Qin, 1999).

Çocukla dikkatli bir adli görüşmek gerçekleştirmek için çocuğun adli görüşmeciden mümkün olan en az şekilde etkilenmesinin sağlanması gerekmektedir (Roesch, Zaph ve Hart, 2010). Çocukla bağlantı kurmak adli görüşmedeki temel bir adımdır ve bu adım cinsel istismar şüphesi taşıyan çocukla yapılacak görüşme öncesindeki en gerekli hususlardan biridir (Hershkowitz, 2011). Adli görüşmecinin etkili bir adli görüşme gerçekleştirmek için çocuğun etki altında yanıt verme durumunu önlemek amacıyla çocukla arasındaki sosyal mesafeyi azaltması gerekmektedir (Towl ve ark., 2008). Bu hedefe ulaşmak için adli görüşmeciler görüşme başlamadan önce çocuklarla oynadıkları oyunlarla ilgili konuşarak bir süre geçirebilirler, çocuklara okul ve aile durumu hakkında soru yöneltebilirler (Ceci, Bruck ve Battin, 2000). İnsanlar kronolojik bir sıraya göre değil farklı şekillerde olayları hatırlar. Bu nedenle adli görüşmeci görüştüğü bireye yaşadığı olayı anlatımlarını bölmeden, istediği zaman sıralamasına göre anlatmasına izin vermelidir (Milne ve ark., 2007).

Adli görüşmenin yararlı olabilmesi için adli görüşmecinin sakin, çocuğun anlatımlarını kabul edici bir tavır sergilemesi gerekir. Bunun yanı sıra çocukla görüşme esnasında çocuğun anlatımları karşısında şaşırma, sinirlenme, üzüntü duyma gibi kişisel duygular çocuğa hissettirilmemeli, tarafsız ve ön yargısız bir tutum sergilenmelidir. Adli görüşmeci, görüşme esnasında zorlayıcı, baskı yapan tavırlardan kaçınmalıdır. Çocuğun kendini suçlamaması ve savunma durumuna geçmesi önlenmeli ve kendisi için güvenli bir atmosfer sağlanmalıdır (Güler, Yıldırım, Kütük ve Toros, 2016). Etkili bir görüşmenin gerçekleştirilebilmesinde

görgü tanığı ve adli görüşmeci birbirlerini tamamlayıcı rollere sahiplerdir (Dando ve Milne, 2009). Adli görüşmeci çocukla görüşme anında çocuğun konuşmasını destekleyici olmalı çocuğun anlatımlarını etkileyecek bir ilişki durumundan kaçınmalıdır (Saywitz ve Camparo, 2009). Adli görüşmeci görüşme sürecinde farklılıklara, davranışsal ve duygusal değişikliklere izin vermek için esnek olmalıdır. Adli görüşmeci sabırlı olmalı ve çocuğun hızına uyum sağlayabilmelidir. Bunun yanında objektifliğini sürdürmeli, görüşmeyi etkileyebilecek kişisel ve mesleki ön yargılardan kaçınmalıdır (Lau ve Treacy, 2009). Çocuğun dil yeterliliği adli görüşmeci için göz önüne alınması gereken bir başka önemli konudur. İdeal olarak çocuklara evde aile üyeleriyle hangi dili konuştukları ve hangi dil ile görüşmeyi yapmak istedikleri sorulmalıdır (Lau ve Treacy, 2009).

Çocuklar cinsel istismar gibi travmatik bir olayla ilgili yeterince bilgisi olmayan bir adli görüşmeciyle görüşme konusunda isteksiz olabilmektedir (Orbach ve Shiolach, 2007). Bu nedenle adli görüşmecinin mevcut geçerli görüşme teknikleri ve destekleyici literatüre aşina olması gerekir (Stewart ve ark., 2011). İstismarın kurbanı olan çocuklar kendilerini istismar eden yakın birinin korunması amacıyla verdikleri bilgiyi geri çekme veya istismara maruz kaldığını inkar etme konusunda kendi aile üyeleri tarafından motive edilebilmektedir (Orbach ve Shiolach, 2007). Çocuklar genellikle tehdit veya cezalar nedeniyle olayları gizlemek eğilimindedirler. İstismarı gerçekleştiren kişiler hediyeler yoluyla çocuğu kandırarak susmasını sağlayabilmektedir, bu nedenle çocuğun cinsel istismarı ile ilgili söylediği her şey ciddiye alınmalıdır (Akço ve diğerleri, 2003).

Görüşmenin kapanış kısmında adli görüşmeci; çocuk tarafından sağlanan bilgileri mümkün mertebede onun dili ile özetlemeli ve çocuğa özetleme yaptığı esnada yanlış bir cümle kullanılırsa buna müdahale edebileceğini söylemelidir. Bunun yanında çocuğun herhangi bir sorusu var ise buna yanıt vermeli, anlatımları için çocuğa teşekkür edilmeli ve çocuğun görüşmeden olumlu bir bakış açısı ile çıkması sağlanmalıdır. Görgü tanığı çocuğa, adli görüşmeciye yeniden ulaşmak ve ek

bilgi vermek isterse buna imkan verecek gerekli iletişim bilgileri kendisine verilmelidir (Bulll, 2010).

Amerika Birleşik Devletlerinde eyaletlerde birbirinden farklı mevzuat olsada genel anlamda çocukla adli görüşme gerçekleştirecek personelin Çocuk Savunuculuk Merkezleri (Child Advocacy Centers), Corner House ve Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsüne ait (The National Institute of Child Health and Human Development – NICHD) görüşme protokolleri eğitiminden geçmeleri gerekmektedir (Oral, 2018).

Türkiye de çocukla adli görüşme gerçekleştiren adli sistemdeki aktörlerin (hakim, savcı, meslek elemanı vb.) zorunlu olarak katılmak durumunda oldukları “standart bir eğitim programının” olmadığı alan uzmanlarıyla yapılan ön görüşmelerde öğrenilmiştir. Bu koşullar altında çocukla yapılan adli görüşmenin ne derece sağlıklı olarak yürütüldüğü ve çocuğun ifadesinin ne ölçüde geçerli ve doğru olarak alındığı konusunda bir belirsizlik olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 22. maddesinin 2. bendinde “Mahkeme veya hakim çocuğun sorgusu veya diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurabilir” (ÇKK, 2005) şeklindeki bir ibarenin neden çocukla adli görüşme konusunda sosyal çalışma görevlisi bulundurulması zorunludur şeklinde düzenlenmediği hususu da önemli bir soru işaretidir.

Çocukla adli görüşme gerçekleştirme konusunda uluslararası anlamda kullanılan bir takım adli görüşme protokolleri bulunmakta olup bu konu aşağıda ele alınmıştır.

1.5. CİNSEL İSTİSMARA YÖNELİK ADLİ GÖRÜŞME PROTOKOLLERİ

A-) Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişim Enstitüsü Protokolü (NICHD):

Çocuklar için tasarlanan ve hakkında en fazla konuşulan görüşme protokolü Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü (NICHD) protokolüdür (Brubacher, Roberts, Cooper, Price, Barry ve Vanderloon, 2018). Kısa adı NICHD olan protokol çocukların istismarla ilgili ifadeleri sınırlayan bilişsel, dilsel ve sosyal faktörlerle ilgili araştırmaların temelinde inşa edilmiştir. Protokol istismara maruz kalan ve telkin edici olmayan yardıma ihtiyaç duyan çocukların bilgi düzeylerini yükseltmekte, yaşamış oldukları olayları anlatmak konusunda motive etmekte (Hershkowitz, Lamb ve Katz, 2014) ve verdikleri beyanın nitelik ve niceliğini arttırmaktadır (Lyon, Ahern ve Scurich, 2012). Adli görüşmecilere ise yapılandırılmış bir rehber sağlamak ve onlara en iyi uygulamalara bağlı kalarak yardımcı olmaktadır.

Araştırma temelli olan bu protokol çocuk gelişimi (ör. bellek, dil) ile ilgili olup uygulama ihtiyaçları ve yasal gerekliliklerle tasarlanmıştır (Malloy, Wright ve Skagerberg, 2012). Birçok ulusal araştırma bu protokolün etkililiğini ve iyi uygulama yönlerini (Ör. açık uçlu sorular, ilişki kurma, uygulama aşaması) desteklemektedir (Memon, Meissner, Fraser, 2010; Brubacher, Roberts, Cooper, Price, Barry ve Vanderloon, 2018). Bunun yanı sıra İsrail, Amerika ve Birleşik Krallıkta yapılan alan araştırmaları NICHD protokolünün istismara maruz kalan çocuklara diğer standart görüşmelere nazaran 3-4 kat daha fazla serbest hatırlama imkanı sunduğunu ortaya koymuştur (Hershkowitz, Lamb ve Katz, 2014).

NICHD protokolü iki ana bölümden meydana gelmektedir. a) ön asli kısım, b) asli kısım. Bu protokolün giriş bölümünde birçok özellik çocukları bilgi sağlayan bireyler olarak hazırlamaktadır. İlişki (bağ) kurma aşaması esnasında çocuklar doğal olaylara ilişkin belleklerini tazelemektedirler (Ör. Dün ne yaptın veya son tatilinde

ne yaptın?) Bu aşama adli görüşmeciye çocuktan serbest hatırlamaya yönelik bilgi almak için uygun soru sorma fırsatı sağlamaktadır (Malloy, Wright ve Skagerberg, 2012). NICHD protokolünün uygulanmasının vaka değerlendirme ve kovuşturma yapma üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır (Hershkowitz ve ark., 2007; Pipe ve ark., 2008). Bu durum NICHD protokolünün adli değerinin adli görüşme odasının ötesine uzandığı anlamına da gelmektedir (Malloy, Wright ve Skagerberg, 2012).

B-) İyi Uygulama Sözleşmesi (Memorandum of Good Practice):

İyi Uygulama Sözleşmesi (Memorandum of Good Practice) adı verilen adli görüşme protokolünün temeli video kaydına alınan görüşmelerin duruşmalarda kabul edilmesinin düşünülmesi gerektiğini söyleyen Thomas Pigot adlı bir hakimin raporuna dayanmaktadır (Davies ve Westcott, 1999). Bu protokol 1992 yılında Adli Psikolog Prof. Ray Bull ve Avukat Diane Birch tarafından hazırlanmıştır (Bull, 1995; Davies ve Pezdek, 2010). Protokol deneysel çalışmaları ve iyi uygulamaları yasal gerekliliklerle birlikte ele alma girişiminde bulunmuştur. Bunun yanında bu görüşme protokolü adli görüşmeci ile çocuk arasındaki mesafeyi azaltarak etki altına alınabilirlikle mücadele etmeye çalışmıştır (Davies ve Malloy, 2011). İyi Uygulama Sözleşmesi adli görüşmelerin uygulanmasına yönelik bir çerçeve sağlamıştır. Bu sözleşme farklı soru tipleri ve bu sorularda uyulması gereken sıralama hakkında adli görüşmecilere rehberlik sunmuştur (Milne ve Bull, 1999).

İyi Uygulama Sözleşmesi adlı adli görüşme protokolünün temel önerileri şu şekildedir:

- i) Adli görüşme istismar iddiasının hemen ardından mümkün olan en pratik şekilde gerçekleştirilmelidir.
- ii) Çocukla adli görüşme bu konuda eğitim alan adli görüşmeci ile resmi bir ortamda gerçekleştirilmelidir.

iii) Açık sorular sorulmadan önce çocuklara kendi hikayelerini anlatmalarına izin verilmelidir.

iv) Soru sorma süreci açık uçlu sorularla başlama, sonlarda direkt veya yönlendirici birkaç soruyu kapsayacak şekilde belirli safhalar veya akıllı adım yaklaşımı içermelidir.

v) Genel kural olarak çocukla görüşme bir saatten uzun sürmemelidir (Davies ve Westcott, 1999).

Bu protokol mağdur çocuğun ifadesinin alınmasında yaşanacak gecikmenin potansiyel olarak çocuk ve çocuğun vereceği ifade üzerinde olumsuz etkiye neden olacağını savunmaktadır. Bu nedenle çocukla gerçekleştirilecek adli görüşmeye yönelik üzerinde hemfikir olunan bir hareket planının olması hızlı bir şekilde hareket edebilmek için oldukça önemlidir. Bu aynı zamanda çocuğun üzerindeki stresi azaltacak, çocuğun başkaları tarafından etki altına alınma ve önemli ayrıntıların unutulmasının önüne geçme riskini en aza indirecektir (Mortimer ve Shepherd, 1999).

İyi Uygulama Sözleşmesi protokolü Kuzey Amerika'daki benzer protokollere nazaran iki önemli avantaj içermektedir. Birincisi; bu protokol İngiltere ve Galler'de polis memurları ve sosyal hizmet uzmanlarının çocuklara yönelik birlikte gerçekleştirdiği tüm adli görüşmelerde uygulanma amacı taşımıştır. İkinci olarak; 1991 yılında Suç Adalet Kanunu tüm adli görüşmelerin video kaydına alınmasını sağlamış, görüşmelerin kayıt altına alınması ise adli görüşmecilerin bu protokolün önerilerine uyup uymadığının değerlendirmesinin yapılmasını mümkün kılmıştır (Davies ve Westcott, 2006).

C-) En İyi Kanıtı Başarmak (Achieving Best Evidence (ABE))

En iyi kanıtı başarmak şeklinde dilimize çevrilebilecek Achieving Best Evidence (ABE) protokolü 2001 yılından bu yana İngiltere ve Galler de tüm istismara açık

görgü tanıklarına yönelik polis memurları, sosyal hizmet uzmanları ve diğer adli çalışanlar için resmi bir rehberdir (Holliday, Humphries, Brainerd ve Reyna, 2012). Bu görüşme formatı ilk görüşmeden mahkemeye kadar uzanan süreçte tüm yasal tarafların (polis, sosyal hizmet uzmanı vs.) kullandığı bir rehberdir (Holliday ve ark., 2012). Birleşik Krallıkta istismar mağduru çocukla adli görüşmeyi gerçekleştirecek polisin bu görüşme protokolü eğitiminden geçmesi zorunludur (Milne, 2012).

En İyi Kanıtı Başarma protokolünün amacı tüm istismara açık, korkutulmuş görgü tanıklarıyla videoya kayıtlı şekilde adli görüşme gerçekleştirmekten sorumlu adli görüşmecilere yardımcı olmaktır (Great Britain. Home Office, 2011). İyi Uygulama Sözleşmesi protokolü özellikle çocuk görgü tanıkları için tasarlanmış iken, En İyi Kanıtı Başarmak adli protokol çocukların yanında, “yaşlı insanlar” ve öğrenme engeli bulunan “engelli bireyleri de” kapsamıştır (Holliday ve ark., 2012). En İyi Kanıtı Başarma protokolü (ABE) görüşmenin dört aşamada gerçekleştirilmesini önermektedir. Bunlar; bağlantı kurma, serbest anlatım, soru sorma ve kapanış şeklindedir (Towl ve ark., 2008). Bu protokole göre görgü tanığının ırkı, cinsiyeti, kültürü, uyruğu, ana dilinin ne olduğu hususlarının adli görüşme ekibi tarafından göz önüne alınması gerekmektedir (Great Britain. Home Office, 2011).

Birleşik Krallıkta 1984 yılında yayınlanan Polis ve Suç Kanıtı Yasasına (PACE) göre adli görüşmede 17 yaşından küçük çocuklara “uygun yetişkin” (appropriate adult) adı verilen ve genelde sosyal hizmet uzmanından oluşan bir meslek elemanı eşlik etmektedir. Sosyal hizmet uzmanı görüşme öncesinde çocuğa haklarını ve adli görüşme prosedürünü anlatmaktadır (Home Office, 2005 akt. Pierpoint, 2008). ABE adli görüşme protokolünde adli görüşme esnasında çocukla bağlantı kurmak için dört temel kuralın takip edilmesi beklenmektedir. Bunlar; i) çocuğa görüşmenin adli görüşmeciye değil kendisinin anlatımlarına bağlı olduğunun anlatılması, ii) çocuğa görüşme esnasında anlamadığı bir soru olursa bunu söyleyebileceği, iii) çocuğa yanıtını bilmediği bir soru varsa bunu ifade edebileceği, iv) adli görüşmeci çocuğun

anlatımını yanlış şekilde özetlerse kendisinin bu yanlış anlaşılmayı düzeltebileceği şeklindedir (Krahenbuhl, Blades ve Cherryman, 2015).

D) RATAC Protokolü:

Adını protokolün beş ögesinin baş harfinden alan RATAC protokolü Walters ve arkadaşları tarafından 2003'te geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış olan RATAC protokolü her çocuk için spontaneliğin gelişimine izin vermekte, çocuğun yaşı, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini göz önüne almaktadır (Anderson, Ellefson, Lashley, Miller, Olinger, Russell, Stauffer ve Weigman, 2010). Bu adli görüşme protokolü beş unsuru içermektedir i) bağlantı kurma (rapport) ii) anatomi tanımlama (anatomy identification) iii) dokunuşu sorgulama (touch inquiry) iv) istismar senaryosu (abuse scenario) v) kapanış (closure) şeklindedir (Toth, 2011). RATAC protokolünde 10 yaşının altındaki çocuklara yönelik yüz resmi ve aile döngüsünün çizimi yaptırılmakta, bunun haricinde çocuğa anatomik vücut parçaları gösterilerek kendisinden bu vücut parçalarını tanımlaması istenmektedir. RATAC protokolü çocuğun cinsel istismarla ilgili ifadesini takiben adli görüşmeciyi anatomik oyuncakların kullanımının uygun olduğunu düşünmesi konusunda cesaretlendirmektedir. Bu protokol en çok yaşça büyük ve duygusal açıdan daha az travmatize olan çocuklar için uygundur. Protokolün yönergesi başta belli değildir ancak fırsat oldukça görüşme boyunca protokolün işleyişi güçlendirilmektedir (Toth, 2011).

Yapılandırılmış adli görüşme protokolleri çerçevesinde gerçekleştirilen adli görüşmeler de alınan bilgi yapılandırılmamış görüşmelere nazaran %40 daha fazladır. Yapılandırılmış görüşmelerde adli görüşmeciler daha fazla açık uçlu ve daha az yönlendirici soru sormakta bunun yanı sıra görüşme esnasında daha fazla beklemekte ve daha az söz kesmektedir (Kask ve Bull, 2009).

1.5.1. ADLİ GÖRÜŞME MODELLERİ

Aşağıda cinsel istismar mağduru çocuklarla gerçekleştirilen Bilişsel Görüşme ve kısa adı PEACE olan adli görüşme modellerine yer verilmiştir.

a) Bilişsel Görüşme (Cognitive Interview): Bilişsel görüşme Amerika Birleşik Devletleri'nde Psikolog Ed Geiselman ve Ron Fisher tarafından 1984 yılında görgü tanıklarıyla yapılan görüşmeler de kullanılmak üzere geliştirilmiştir (Saywitz ve Camparo, 2009). Bilişsel görüşme belleğe yönelik psikolojik teoriler kullanılarak istekli adli görüşmeciden mümkün olan en geçerli bilgiyi elde etme amacındadır (Shawyer, Milne ve Bull, 2009). Bilişsel görüşme tekniğinde iki ana tema üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar sırası ile **bellek** ve **iletişim** şeklindedir (Fisher ve Geiselman, 1992). Bilişsel görüşme yüksek kalitede, kapsamlı bilgi almak için bellek üzerinde psikolojik teoriler kullanmaktadır (Shawyer ve ark., 2009). Belleğin etkiye açık ve yanılabilir prensibi temelinde bilişsel görüşme belleği yükseltecek ve bir hadise ile ilgili geçerli hatırlamaya yönelik iletişimi desteklemek amacıyla birçok teknik kullanmaktadır (Shawyer, Milne ve Bull, 2009).

Bilişsel görüşme iki prensip temelinde beyin jimnastiği stratejisi kullanmaktadır. Birincisi bellek birçok özelliklerle oluşmaktadır, bellekten herhangi bir bilgiyi geri getirme bellek ile bellek ipuçları arasında üst üste gelen özelliklerin temelinde yer almaktadır, ikincisi herhangi bir hatıra farklı yollarla geri çağrılabilir, bu bir yol başarısız olduysa başka bir yolun başarılı olabileceği anlamını taşımaktadır (Saywitz ve Camparo, 2009). Milne ve Bull (1999) bilişsel görüşme modelinin, öğrenme konusunda güçlük yaşayan çocuk grubunda olumlu etkilerinin bulunduğuna yönelik bir takım kanıtlar paylaşmışlardır (Gudjonsson, 1999).

Milne (2009) orijinal bilişsel görüşmenin adli görüşmeyi yürüten kişi ile adli görüşmeye dahil olan arasında dört aşamadan meydana geldiğini öne sürmüştür. Bu aşamalar sırasıyla; i) Her şeyi ifade et, ii) Maruz kalınan hadiseleri bilişsel şekilde

yenileme iii) Maruz kalınan hadiseyi değişik biçimde hatırla (ör: sondan öne doğru), iv) Perspektif tekniğini değiştir, şeklindedir (Milne ve Bull, 1999; Dando ve Milne, 2009). Her şeyi İfade Et (Report everything) safhasında, adli görüşmeye alınan bireyler yaşanan olay ile ilgili her türlü bilgiyi dile getirmeleri konusunda cesaretlendirilmeye çalışılırlar. Her şeyi rapor et safhası rapora konu olacak daha çok bilginin edinilmesine liderlik etmelidir (Pakes ve Pakes, 2009). Maruz kalınan olaylarla ilgili bilişsel bakımdan yenileme safhasında görüşmeye alınan bireye şahitlik ettiği durumu hafızasından yeniden geri getirilmesi hedefi vardır (Pakes ve Pakes, 2009). Üçüncü safha olarak tanımlanan Perspektifi Değiştir’de adli görüşmeyi gerçekleştiren kişi olayın şahidine gördüğü olayı farklı bir perspektiften ifade etmesine imkan sunar. Böylelikle olayın şahidi durumunda olan kişi alışlagelen kronolojik bilgi aktarımı dışında farklı bir açıdan yaşanan durumla ilgili daha detaylı bilgi aktarması konusunda yöreklendirilir (Pakes ve Pakes, 2009).

b-) PEACE Görüşme Modeli: Birleşik Krallıkta şüphelilerle ve görgü tanıklarıyla adli görüşme gerçekleştirilmesine yönelik olarak PEACE adı verilen bir görüşme modeli hazırlanmıştır. PEACE görüşme modeli adını modelin beş ögesinin baş harfinin birleşiminden almaktadır. Birleşik Krallık tarafından görevlendirilen John Baldwin adlı akademisyenin 1992 yılında sunduğu raporda polislerin adli görüşme teknikleri konusunda zayıf olduklarını ortaya koyması (Shawyer, Milne ve Bull, 2009) adli görüşme gerçekleştirilen polisin eğitime yönelik çabaların yoğunlaşmasına ve kısa adı PEACE adı verilen eğitimin oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Bu modelin teması teorik giriş ve pratik uygulamanın birleşiminden oluşturulmuştur (Griffiths ve Milne, 2006). Bu görüşme modeli adli görüşmede birtakım düzenlemeleri, iyileştirmeleri sağlamıştır (Griffiths, Milne ve Cherryman, 2011). Bir hafta süren PEACE adlı adli görüşme eğitiminde bilişsel görüşme (Fisher ve Geiselman, 1989) tekniği ve konuşma yönetimi (Shepherd, 1988) modeli bir araya getirilmiştir. PEACE adlı görüşme modelinin temeli her bireyin yaşadığı istismarın kendine özgü olduğuna yönelik psikolojik teoriye dayanmaktadır (Gudjonsson, 1992; Shawyer, 2009). PEACE görüşme modeli i) planlama ve hazırlık (planning and preparation), ii) bağlantı kurma ve açıklama (engage and explain), iii) veri elde etme

ve aydınlatma (account and clarification), iv) kapanış, (closure) v) değerlendirme (evaluation) aşamalarından oluşmaktadır (Shawyer, 2009).

PEACE modeli doğrultusunda adli görüşme eğitimi Birleşik Krallıkta görüşme ortamının yarattığı “olumsuz etkiyi azaltma” ve yapılan adli görüşme sonrasında elde edilen bilginin niteliğini ve niceliğini artırma amacı taşımaktadır (Shawyer, 2009). Şüphelilerle adli görüşme yapılmasına yönelik olarak tasarlanan PEACE adli adli görüşme eğitimi polisler beş farklı basamakta verilmektedir. Bu eğitimin ilk basamağına tüm polislerin katılımı zorunludur. Polis bir üst basamaktaki eğitimi ancak eğitim kapsamındaki uygulamaları başarılı bir şekilde gerçekleştirir ve süpervizöründen geçer not temin ederse alma hakkı elde etmektedir. Eğitimin basamakları şu şekildedir: 1. aşama, denetimli serbestlik görevlileri ve tüm polis memurları, 2. aşama, üniformalı araştırmacılar ve tüm dedektifler, 3.aşama, uzman adli görüşmeciler, 4. aşama, adli görüşme yöneticileri, 5.aşama, uzman adli görüşme yöneticileri ve koordinatörleri (Milne ve ark., 2007).

Belirli bir standarttan uzak bir ortamda gerçekleştirilen adli görüşmeler çoğu zaman ilk uygulamada sonuç vermemekte ve çocuklarla birden fazla kez adli görüşme yapmak durumunda kalınabilmektedir.

1.6. ÇOCUKLA BİRDEN FAZLA KEZ YAPILAN ADLİ GÖRÜŞME

Adli ortam içinde çocuklar genel olarak birden fazla kez görüşmeye maruz kalmaktadır (Quas ve Sumaroka, 2011). Çocukların yasal sistem içinde defalarca kez görüşmeye alınması rahatsızlık verici olarak değerlendirilmektedir, çünkü çocuklar kendilerini rahatsız eden, acı veren geçmişteki olayları yeniden hatırlamakta bu durum da yaşadıkları travmatik olayın etkisi altında kalmaya devam etme riskini arttırmaktadır (Myklebust ve Oxburgh, 2011). Aynı zamanda Ceci ve Bruck’a (1995) göre çocuklarla birden fazla kez yapılan adli görüşme çocukların verdiği bilgilerde

bir kirliliğe yol açabilmektedir (Santtila, Korkman ve Sandnabba, 2004). Yapılan deneysel bir araştırma çocukla birden çok kez yapılan adli görüşmenin çocuk üzerinde “senin daha önceki görüşmede verdiğin yanıt doğru değil” mesajının alınmasına yol açabileceğini ortaya koymuştur. Özellikle küçük yaş grubundaki çocuklar (3 - 6 yaş) birden fazla kez görüşmeye alındıklarında bir önceki görüşmede verdikleri yanıtları değiştirme eğilimindedirler (Holliday ve ark., 2012). Bir başka ifadeyle birden fazla kez yapılan adli görüşmenin zararlı etkileri mevcuttur, görüşme birden fazla kez yapıldığında olayın yaşandığı ilk zamanla yapılan görüşmenin arasında geçen süre bellek’teki orijinal izlerin zayıflamasına yol açmaktadır, bellekteki bu izlerde yaşanan zayıflama bellek sistemi üzerinde zorlayıcı filtreleme durumlarının yaşanmasına neden olmaktadır (Ceci ve Bruck, 1995).

Bu konu ile ilgili farklı görüşlerde söz konusudur. Bazı çalışmalar (La Rooy, Lamb ve Pipe, 2009) tekrarlanan görüşmelerin elde edilen bilginin miktarının artırılabilirliğini öne sürmektedir. Kısa aralıklarla tekrarlanan görüşmelerin avantajları, uzun aralıklarla yapılanlardan daha fazladır. Görüşmeler arasında uzun zaman aralığı verme, tekrarlanan görüşmelerin avantajını sıklıkla azaltmaktadır (Ackerman, 2018). Çocukla birden fazla görüşme yapılması gerekiyorsa tercihen çocuğun aynı adli görüşmeciyile görüşmeye alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Adalet Bakanlığının bir çalışması, cinsel istismara maruz kalan çocukla ilgili yürütülen adli süreçte çocuğun ortalama “17 kez açıklama yapmak zorunda kaldığını” göstermiştir. Yinelenen açıklama yapma gerekliliğinin çocuklarda ve ailelerde ek strese neden olduğu ve çocukta oluşan psikolojik etkileri artırdığı ve ikincil duygusal istismara yol açtığı bildirilmektedir (Bağ ve Alşen, 2016). Bunun yanında istismar mağduru çocuğun çok sayıda farklı kişilerce adli görüşmeye alınması çocuğun ruhsal açıdan yaralanmalarının derinleşmesine ve kalıcı olmasına neden olabilmektedir (Polat, 2015).

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukla birden fazla kez adli görüşmenin yapılmasının önüne geçilmesi amacıyla bazı önlemler alınmaktadır. Mesela Birleşik Krallık'ta İyi Uygulama Sözleşmesi (The Memorandum of Good Practice) çocukların adli vakalarda ortada geçerli bir neden yoksa bir'den fazla kez adli görüşmeye alınmamaları hususunda uyarıda bulunmuştur (Home Office, 1992). Türkiye de yürürlükte olan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 236. maddesinin 2. fıkrası da bu konuyla ilgili olarak *“İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır”* (Ceza Muhakemesi Kanunu, 2004) ibaresine yer vererek çocuğun aksi bir durum olmadıkça bir kez adli görüşmeye alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la duruşmaların uzamasına neden olan “beden veya ruh sağlığının bozulması halinde” kavramı madde metninden çıkartılmıştır. Bir önceki kanun da cinsel istismar dosyaları Yargıtay tarafından bozulmuş, mağdurlar ikinci üçüncü kez dinlenmiş ve farklı yerdeki sağlık kuruluşlarına gönderilmişlerdir (Taneri, 2017). Burada amaçlanan çocuktan soruşturma veya kovuşturma için gerekli olan bilgilerin bir seferde alınması suretiyle yıllar içinde fiile ilişkin anıların tekrar tekrar canlanmasının önüne geçerek ortaya çıkabilecek travmaları önlemektir (Taner, 2017).

Hakimler bazen kameralı ortamda adli görüşmeci eşliğinde çocukla gerçekleştirilen görüşme verilerini onaylama konusunda isteksiz davranabilmekte ve çocukları birebir yeniden kendileri dinlemek isteyebilmektedir (Atılğan, Yağcıoğlu ve Çavdar, 2014). Türkiye de hakimlerin bunu hangi neden ya da nedenlerle yaptığı, birden fazla kez adli görüşmeye alınan çocukların ilk görüşmedeki ifadelerini değiştirip değiştirmediği, değiştirdiyse bunun karar alma sürecini etkileyip etkilemediği konusunda literatürde net bir bilgiye rastlanılmamış olup bu konudaki eksikliğin giderilmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.7. ÇOCUKLA YAPILAN ADLİ GÖRÜŞMENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme yapmak kadar çocuktan alınan ifadenin sağlıklı olarak değerlendirilmesi de önem taşımaktadır. Uluslararası alanda en çok kabul gören adli görüşme değerlendirme modellerinden biri İfade Geçerlilik Değerlendirmesi (Statement Validity Assessment-SVA) olarak bilinmektedir (Köhnken, Manzanero ve Scott, 2015). İfade Geçerlilik Değerlendirmesi çoğunlukla cinsel istismar mağduru çocuklar ile suçun kurbanlarının ifadelerinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır (Horowitz, Lamb, Esplin, Boychuk, Krispin, Reiter, 1997)

İfade Geçerlilik Değerlendirmesi psikometrik test değildir ancak hipotez oluşturma ve ifadenin temelinin yanlışlanabilirliğine ilişkin bir prosedür niteliği taşımaktadır. İfade Geçerlilik Değerlendirmesi dört ana aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar; a) hazırlık, b) gelişim, c) sonuca bakma d) değerlendirme ve daha önce formüle edilmiş hipotezin dosya içeriğiyle birleştirilmesi ile sonuç şeklindedir. İfade Geçerlilik Değerlendirmesi uygulaması dosya da yer alan yaş, bilişsel beceriler vb. bilgilerin değerlendirilmesi ile başlar, daha sonra yaşanan vakanın niteliği, daha önce verilen ifadeler, kaç kez ifade verildiği, yaşanan olayla şikayette bulunma arasında geçen zamanın süresi, verilen ifade ile diğer kanıtlar arasındaki uyum hususlarına bakılır. Tüm bunlar bir araya getirildikten sonra hipotezin test edilmesi için uygun değerlendirme metotları planlanır. Son olarak geçerlilik listesinde yer alan psikolojik özellikler, gerçekleştirilen görüşmenin karakteristiği, yalan ifade vermeye yönelik küçük motivasyonel yönler ve olayın sorgulanmasına ilişkin sorunlar değerlendirilir (Köhnken, Manzanero ve Scott, 2015).

1.8. ÇOCUK İLE ADLİ GÖRÜŞMEDE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Çocukların cinsel istismarının uluslararası çevrelerin ilgisini çekmesi 20. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. 1990'lı yıllarda Birleşmiş Milletler'de çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisiyle ilgili konularda bir özel raportör atanması, insan hakları komisyonunun bu alanda bir eylem programı benimsemesi ve 1996 yılında Stockholm'de yapılan Çocukların Ticari Amaçlarla Cinsel Anlamda Sömürülmelerine Karşı Dünya Kongresi'nin düzenlenmesi ile çocukların cinsel istismara karşı korunması konusu güncel hale gelmiştir (Aydın, 2018).

Birleşmiş Milletler çocukla adli görüşme yapılması konusunda da birtakım çalışmalar yapmıştır. Örnek vermek gerekirse; 1990 yılındaki Çocuk Hakları temalı anlaşması çocukların yasal ortam içindeki görgü tanıklığı misyonunun daha farklı bir özen gösterilmesi yoluyla korunmasını zorunlu hale getirmiştir (Quas ve Sumaroka, 2001). Buna ek olarak, Avrupa Birliği Konseyine üye olan devletleri 13 Temmuz 2007 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan yeni anlaşmayı tasdik etmek için davet yollamıştır. Bu anlaşma, Çocukların Cinsel İstismar ve Kötü Muameleden Korunması temasını taşımaktaydı. Literatürde Lanzarote sözleşmesi olarak da bilinen bu anlaşma şunları sağlamıştır:

- i) Herhangi bir gecikmeye neden olmaksızın adli görüşmenin gerçekleştirilmesi,
- ii) Görüşmenin “adli görüşme konusunda eğitim almış profesyonel meslek elemanları” yoluyla uygulanmasını temin etmek,
- iii) Çoklu adli görüşmenin elzem olduğu hallerde mümkün olması halinde bu görüşmenin ilk görüşmeyi gerçekleştiren görüşmeci tarafından yapılmasını temin etmek,
- iv) Çoklu görüşmeleri mümkün olduğunca asgari düzeyde tutmak,
- v) Mağdur çocuk ile gerçekleştiren adli görüşme ortamına çocuk tarafından tercih edilen bir kişinin yer almasına imkan sağlamak (Bigot, 2008).

Avrupa’da özellikle mağdur çocuğun ifadesinin sağlıklı bir ortamda alınması için birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin İzlanda’da 1998 yılında “Barnahus” adlı merkezler kurulmuştur. Barnahus dışarıdan tabelası olmayan tipik bir cadde üzerinde konumlanmış tehdit unsuru içermeyen çocuk dostu şekilde tasarlanmıştır. Çocuk Koruma Servisi tarafından Barnahus adlı merkeze cinsel istismar mağduru şüphesiyle çocuk havale edildikten sonra adli görüşme, tıbbi inceleme, çocuk/aile terapisi gibi tüm servisler tek bir çatı altında toplanmaktadır. Barnahus modeli 1998 yılında İzlanda da ortaya çıkmasının ardından İsveç, Norveç ve Danimarka tarafından benimsenmiş ve sosyal, yasal ve politik çerçevede uygulamaya konulmuştur (Children’s Commissioner, 2018).

Barnahus adlı merkezlerin birtakım çalışma kriterleri bulunmaktadır, bu kriterler şu şekilde özetlenebilir;

- i)Çocukla adli görüşme protokol temelinde kanıta dayalı olarak gerçekleştirilmektedir.
- ii)Çocuğun ifadesinin kanıtsal geçerliliği elektronik ortamda uygun düzenlemelerle sağlanmaktadır. Burada amaç mahkeme ortamında şüpheliye suçlamanın yöneltildiği bir ortamda çocuğun ifadesini yinelenmesinin önüne geçmektir.
- iii)Barnahus ortamında adli araştırma amaçlı tıbbi değerlendirme yapılabilmekte ve çocuğun fiziksel iyilik hali sağlanmaktadır.
- iv)Çocuğa ve (şiddet eylemine dahil olmayan) aile üyelerine yönelik psikolojik destek, kısa ve uzun dönem terapötik hizmetler sunulmaktadır.
- v)İstismara maruz kalan çocuğun ve mağdur olma riski taşıyan kardeşlerinin korunma ihtiyacına yönelik değerlendirme ve takibi gerçekleştirilmektedir (Haldorsson, 2017).

1.9. TÜRKİYE’DE ÇOCUK ADLİ GÖRÜŞME MERKEZLERİ

a) Çocuk Koruma Birimleri: Türkiye de cinsel istismara maruz kalan çocukların karakol ve adliyelerin yer aldığı ortamlar haricinde ifade alma işleminin yapılması konusunda ilk teşebbüs 1981 tarihinde Yüksek Öğretim Kanunun (2547) 7. maddesi baz alınarak bazı Üniversite hastaneleri bünyesinde Çocuk Koruma Birimlerinin açılması ile mümkün olmuştur (Cantürk, 2016). Çocuk Koruma Birimleri, ekip halinde çalışan, mağdur çocuğa bütüncül yaklaşan, tanı, tedavi ve izlem merkezleridir (Akbulut, Acar, Ziyalar, Südütemiz, Akço ve Şişmanlar, 2015). 2000’li yıllardan itibaren daha çok üniversite hastanelerinde artan sayıda çocuk koruma birimlerinin çalışmaları dikkat çekmektedir (Bağ ve Alşen, 2016).

Çocuk Koruma Birimlerindeki komisyonda adli tıp uzmanı, çocuk ruh sağlığı uzmanı, halk sağlığı uzmanı, çocuk hastalıkları uzmanı, çocuk cerrahisi uzmanı gibi hekimler ve sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve hemşire gibi meslek elemanları da yer almaktadır (Cantürk, 2016). Yargı, emniyet, sosyal hizmetler gibi devletin diğer kurumlarının iş birliğinin sağlanması gereği ve ulusal bir ağ ile hizmet verme zorunluluğu çocuk izlem merkezlerinin açılması ile ilgili çalışmaların başlamasına neden olmuştur (Bağ ve Alşen, 2016). Çocuk Koruma Birimleri, Çocuk İzlem Merkezleri’nden farklı olarak sadece cinsel istismar mağduru olan çocuklarla değil istismarın diğer türlerine de maruz kalmış olan çocuklarla ilgili gerekli inceleme ve raporlamayı yapan hastanelere bağlı yerlerdir (Hümanistik Büro, 2014).

b) Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Türkiye de 04.10.2012 tarihinde 28431 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çocuk İzlem Merkezi Genelgesi baz alınarak çocuk istismarını engellemek ve istismara maruz kalan çocuklara bilinçli ve etkin olarak müdahale yapılmasına imkan sunmak, mağdur çocukların ikincil örselenmesini en az düzeye çekmek, adli ve tıbbi bakımdan yapılması gereken işlemlerin bu konuda eğitim görmüş bireylerin yer aldığı merkez içinde tek seferde yapılmasını sağlamak gayesi ile Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler ya da kurumlar bünyesinde Çocuk

İzlem Merkezleri kurulmuştur (Duyan ve Bayır, 2016). Adli görüşmeyi gerçekleştirecek Sağlık Bakanlığı personelleri 2010 yılında eğitimden geçirilmişlerdir (Bayün ve Dinçer, 2013). Çocuk izlem merkezi bünyesinde adli görüşmeci, aile görüşmecisi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın İl müdürlüklerinden temsilciler, hemşire ve sorumlu hekim yer almaktadır. Ülke genelindeki Çocuk İzlem Merkezleri 7 gün 24 saat boyunca hizmet sunmakta olup, her gün bir adli görüşmeci nöbetçi olarak kalmaktadır (Bağ ve Alşen, 2016).

Görüşme odaları özellikle cinsel istismar mağduru çocuklarla görüşmenin adli muayenenin de yapılabildiği büyük hastane ortamında kurgulanmıştır. Çocuk İzlem Merkezi adıyla hizmet veren bu birimler gerekli olması halinde çocukları aynı hastane içerisinde bulunan çocuk psikiyatri kliniğine havale edebilmektedir. Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) polis merkezlerinden ve gürültülü adliye koridorlarından uzak bir yerde açılması Türkiye için önemli bir reform niteliğindedir. Çünkü geçmişte çocukların ifadesi polis karakollarında uygun olmayan bir çevrede ve muhtemelen şüpheliyle karşılaşma olasılığının olduğu bir ortamda gerçekleşmekteydi (Trabzon Barosu Raporu, 2015).

Çocuk İzlem Merkezlerinde yapılan tüm bu görüşmeler çocuğun avukatı ve çocuk savcısı tarafından aynalı odadan gözlemlenebilmektedir. Görüşme anında sorular sosyal hizmet uzmanı veya psikolog tarafından çocuğa yöneltilmektedir. Çocuk savcısının sadece görüşmeyi gerçekleştiren meslek elemanı tarafından görülebilen elektronik ekran üzerinden sorulmasını istediği soruları yöneltme şansı bulunmaktadır. Beyan delillerinin hakim tarafından Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) üzerinden dinlenmesi mümkündür. SEGBİS, soruşturma ve kovuşturma aşamasında savcı, hakim veya mahkemece dinlenilmesine gerek görülen kişilerin Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi kullanılarak dinlenilmesi, kayda alınması, saklanmasına imkan veren bir teknolojik alt yapıdır. SEGBİS, Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) Elektronik Sistemi içinde yer alan bir yazılımdır. Bu sistemin çocukla adli görüşme sürecine etkileri hakkında literatürde bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu yazılım

sayesinde UYAP Elektronik Sistemi üzerinden, yargı çevresi dışında bulunan veya savcı, hakim veya mahkeme önüne getirilemeyen kişi bizzat yetkili makam tarafından dinlenilebilmektedir (UNICEF, Adli Görüşme Rehberi, 2014). Hâlen, Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) çalışmasını düzenleyen bir yönetmelik mevcut değildir (Bağ ve Alşen, 2016).

c) Çocuk Dostu Adli Görüşme Odaları (AGO): Türkiye’de UNICEF öncülüğünde destek sunulan “Çocuklar için Adalet Projesi” çerçevesinde Adalet Bakanlığı eliyle Türkiye’nin farklı illerinde yer alan adliyelerde Çocuk Adli Görüşme Odalarının (AGO) kurulması plan dahiline alınmış (UNICEF, adli görüşme rehberi, 2017) ve uygulamaya konulmuştur. 05.01.2017 tarihinde Bakan oluru temin edilen adli görüşme odalarının “çocuğun üstün yararı ilkesi” göz önüne alınarak başta mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocukların cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile diğer kırılgan gruba ait mağdurların ifade ve beyanlarının temin edilmesi gayesi ile kullanılmasına karar verilmiştir (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2018). Adli görüşme odalarının yönetim bakımından işleyiş, iş akışı, adli görüşme odalarında görev yapacak uzman ve diğer personel gruplarının hizmet ve çalışma standartlarına ilişkin esasların ortaya konulması hedefi ile hazırlanan “Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği” 24/02/2017 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2018).

Adli görüşme odası; çocuğun üstün yararı ilkesi gereğince “çocuk dostu adli usuller”in işletilmesi, görüşme yapılacak kişiye uygun görüşme ve metotla görüşme yapılması, yargılama sürecinin ortaya çıkaracağı ikincil mağduriyetin önlenmesi, korunma ihtiyacının tespit edilmesi ve bu ihtiyacın giderilmesi için ilgili hizmetlere yönlendirmenin yapılması amacıyla oluşturulmuş bir hizmet modelidir (Aydın, 2017).

Adli görüşme odalarında; aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı kadrosunda çalışan meslek elemanları ile Ceza Muhakemesi Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri

Kanunu gereğince bu yönetmelik kapsamına giren konulara ilişkin olarak tayin edilen kişiler uzman olarak görevlendirilmektedir (Aydın, 2017).

UNICEF'in verdiği destekle Türkiye'de 70 ilde 86 adliyede 90 Adli Görüşme Odası kurulmuş ve 500'ün üzerinde hakim, savcı ve meslek elemanına Çocukla Adli Görüşme konusunda akademisyenler tarafından bir hafta süren eğitim verilmiştir (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2020). 2015 - 2019 Adalet Bakanlığı Stratejik planında çocuğun adalet sisteminde etkin bir şekilde korunmasına yönelik önlem alma ve kurumlar arası iş birliğinin artırılması, çocuklar için adli süreçte özel önlemleri kullanma ve aile içi şiddetle mücadelede koruma ve soruşturmanın etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2018). Çocuk Dostu Adli Görüşme Odaları kapsamında; birbirine yakın olacak şekilde görüşme, bekleme ve gözlem odası olmak üzere en az üç odanın bulunması, ideal ısı, ışık, yalıtım ve havalandırmaya sahip olacak şekilde en az yirmi dört metrekare olması, binanın sessiz bir yerinde ayrı bir kapıdan girişi olacak şekilde planlanması ve farklı yaş gruplarına hitap etmesi gerektiği belirtilmiştir. Özellikle görüşme odasının özelliklerinin ise görüşme yapılan kişinin fark etmeyeceği şekilde biri yüzüne biri odanın geneline odaklanacak şekilde iki kameranın bulunması, mikrofon ve kulaklık bulunması, görüntü ve çekimlerin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ve Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile uyumlu olması, içeride görüşmenin olduğunu belirten bir uyarı yazısının bulunması, odada oyuncak, boyama kalemleri, kağıt vb. yer alması gerektiği şeklinde sıralandığı görülmektedir (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2018).

1.10. SOSYAL HİZMET - ÇOCUKLA ADLİ GÖRÜŞME

Sosyal hizmet; sosyal değişim ve gelişim, sosyal tutarlılık ve insanların güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi için çalışan akademik bir disiplin ve uygulamaya dayalı bir meslektir. Sosyal hizmet mesleğinin merkezinde; sosyal adalet, insan

hakları, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygı gibi ilkeler bulunmaktadır (Duyan, 2017). Türkiye Cumhuriyeti devleti “Çocuk Hakları Sözleşmesine” taraf bir ülkedir. Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarına işaret eden çocuk haklarına dair bu sözleşme “sosyal adaleti” hedeflemektedir (Uluğtekin, 2011). Cinsel istismar mağduru çocukların adli sistem içine girdiği andan itibaren sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcısı olan sosyal hizmet uzmanlarının çocukların örselenmesinin önüne geçilmesi ve yasal haklarından yararlandırılması sürecinde koruyucu, kolaylaştırıcı, öğretici, harekete geçirici, savunucu gibi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Acar (2011) cinsel istismar konusu ile ilgili alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının “çocuklara yaşına ve olgunluk düzeyine göre davranılmasını sağlayacak, yetişkinlerden ayrı bir çocuk adalet sisteminin tesis edilmesi” konusunda da sorumluluklarının olduğuna inanılmaktadır.

Cinsel istismar konusu daha çok “adli sosyal hizmet” kapsamı içinde değerlendirilebilir. Barker ve Branson (2013) adli sosyal hizmeti toplumun yasal ve insani hizmetleri sistemine odaklı bir mesleki uzmanlık şeklinde tanımlamaktadır. Adli sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları mesleki becerilerini kullanmak suretiyle yasal sistemin yetkililerine suçun mağdurlarıyla görüşme yaparak, olayı araştıran savcıya ve mahkemeye bilgi vererek yardımcı olmaktadır (Barker ve Branson, 2013). Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet eğitiminin bilgi temelini oluşturan çeşitli ve farklı nitelikteki sosyal bilim içindeki bilgi ile bireyin duygusal, bilişsel ve davranışsal gelişimine yönelik bilgiyi kullanması, farklı kaynaklardan aldığı bilgileri kullanmak için yansıtıcı ve yaratıcı kapasitesinin olması adli ortamda mahkeme tarafından ihtiyaç duyulan sosyal inceleme raporlarını hazırlamasını epey kolay hale getirmektedir (Adams, 2015; Cankurtaran ve Acar, 2005; Cılga, 2008; Sheafor ve Horejsi 2012; akt. Mutlu, 2019).

Bunun yanı sıra sosyal hizmet uzmanlarının adli sistem içinde yer alan mağdur müracaatçı grubuna daha nitelikli hizmet sunulması için politika oluşturma ve gerekli bütçenin bulunması konusunda da katkıları olmaktadır. Örneğin; Amerika Birleşik Devletlerinde adli sosyal hizmet alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının çabalarıyla 1984 – 1997 yılları arasında aile içi şiddet, tecavüz, çocuğun cinsel

istismarı ve diğer suç mağdurlarına 2 milyar dolarlık bütçe tahsis edilmiş, ülke genelinde 10.000'e yakın mağdur/görgü tanığı yardım klinikleri ve cinsel saldırı tedavi programları düzenlenmiştir (Roberts ve Brownell, 1999). Adli sosyal hizmet alanında görev yapan uzmanların adli sistem içinde başta çocuklar olmak üzere mağdur müracaatçı grubunun sesinin daha güçlü şekilde duyulması ve haklarının korunması sürecinde önemli bir misyona sahip oldukları düşünülmektedir. Araştırmanın bu yönleriyle sosyal hizmet mesleğinin rolleriyle örtüştüğü düşünülmektedir.

1.11. SİSTEM KURAMI

Cinsel istismar mağduru çocuklar “adli görüşme” kapsamında yasal sistem içinde karakol, hastane, adliye gibi birbirinden farklı alanların içine girmektedir. Birbirinden farklı bu alanlar arasındaki adli işlem döngüsü bir sistem olarak değerlendirilebilir (Gökçearslan, 2018). Sistem Kuramı psiko-dinamik kurama yönelik duyulan hoşnutsuzluğa karşı ortaya çıkan bir dizi kuramsal gelişmelerden birini oluşturmaktadır. Sistem kuramı biyolojik temelli bir kuram olarak bilinmektedir, organizmaların tamamının bir sistem olduğu, alt sistemlerden meydana geldiği ve üst sistemlerin bir parçası önermesine dayanmaktadır (Duyan, 2014). Sistem kuramı basit neden – sonuç açıklamalarına karşı çıkar (Zastrow, 2010). Bu yaklaşım birey ve durumu birbiriyle karşılıklı ilişki içinde bir bütün olarak ele almaya yardımcı olmaktadır (Duyan, 2014).

Sosyal hizmet bakımından sistemler belirgin sosyal sistemlerin tasarımını mikro, mezzo ve makro düzeyde içermektedir. Mikro sistemler bireyler ve çiftler gibi küçük boyutlu sistemlere, mezzo sistemler gruplar destek ağları gibi orta boyutlu sistemlere, makro sistemler ise toplum ve organizasyonlar gibi geniş boyutlu sistemlere odaklıdır (Greene, 2000). Sosyal hizmet mesleği mikro, mezzo ve makro müdahale yöntemlerini kullanarak bireyler, aileler, gruplar, örgütler ve topluluklar vb., çok farklı sistemlerin etkileşimleri üzerine yönelmektedir (Artan, 2020). Sistemler özellikleri bakımından açık ve kapalı sistemler olmak üzere iki grupta

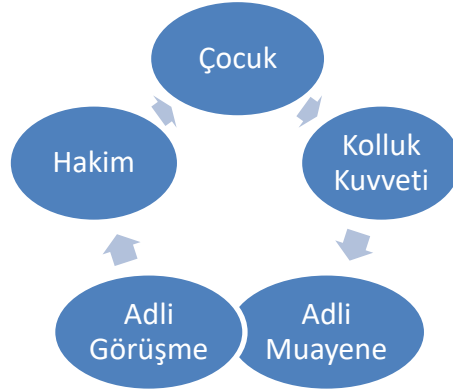
değerlendirilmektedir. Her iki sistem de belirleyici olan husus nerede başlayıp nerede bittiğini ortaya koyan sınırlardır (Artan, 2020).

Sistem yaklaşımının anahtar kavramları; bütüncüllük, ilişki ve dengedir. “Bütüncüllük” kavramı, bir sistemi meydana getiren nesnelerin veya öğelerin bütüncül katkısının her öğenin ayrı ayrı katkısından fazla olduğunu ifade eder. Birey ve çevresi ayrı ayrı değerlendirilirse sosyal işlevsellik sorunu yeterli olarak anlaşılmaz (Duyan, 2014). Bu nedenle birey ve diğer sistemler arasındaki karmaşık etkileşim her zaman doğru biçimde anlaşılmalıdır (Duyan, Yolcuoğlu ve Artan, 2014).

Sistem içinde bulunan öğelerin yerleri ve diziliş sıraları oldukça önemli olarak kabul edilmektedir, sistemin parçaları birbiriyle bağlantılı şekilde işlev sunarlar. Birey ve toplum sistemlerinde tutum ve davranışlar yapının bütününe bağlıdır. Yapının değişmesi halinde davranışlar ve diğer faktörlerde değişiklik gösterir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kurumlar, insanlar aile ve toplumlar ile devletler de bir sistem olarak kabul edilir. Sistemlerin içinde dinamik bir karmaşıklık bulunmaktadır (Duyan, Yolcuoğlu ve Artan, 2014). Her sistem bir diğer sistemi etkiler ilkesi sosyal hizmet mesleğinin mesleki müdahaleleri bakımından oldukça faydalı olarak kabul edilmektedir (Duyan, Yolcuoğlu ve Artan, 2014). Sosyal hizmet, insanları çevresiyle bir bütün içerisindeki sosyal sistemler olarak ele alır (Artan, 2020). Sistem kuramcıları bireyi suçlamak, sorumlu aramak yerine sorunları sistemik işlemlerin bir sonucu olarak gördüğünden bu kuram SHU’ların mesleki uygulamalarında açıklayıcı ve keşfedici bir nitelik taşımaktadır (Duyan, Yolcuoğlu ve Artan, 2014).

Cinsel istismar mağduru çocuğun yasal sistem içinde sistemi oluşturan unsurlarla etkileşim içinde olduğu açıktır. Bu etkileşim aşağıda gösterilen Şekil 2.1’deki gibi düşünülebilir.

Şekil 2.1: Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ve Yasal Sistem Etkileşimi

Türkiye’de cinsel istismar mağduru çocukların “yasal sistem döngüsü” içinde birtakım sorunlarla karşı karşıya kaldıkları düşünülmektedir. Bu araştırma kapsamında bu konuya da açıklık getirilmesi hedeflenmiştir.

1.12 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Çocuğun cinsel istismara maruz kalması günümüzde evrensel sorunlardan birisidir. NSPCC & Tower Hamlets ACPC (1996) Birleşik Krallıkta her yıl ortalama 1 milyon çocuğun istismara maruz kaldığını rapor etmiştir (Aldridge ve Wood, 1998). 2016 yılında Birleşik Krallık’ta tecavüze maruz kalan kadınların %30’unun yaşlarının 16’dan küçük kız çocukları olduğu belirtilmiştir (The Guardian, 2016). Amerika’da 2008 yılında Çocuk Koruma Servislerine ulaşan 3,3 milyon kötü muameleye maruz kalan çocuk vakasının yaklaşık 300.000’inin (%9) cinsel istismar mağduru olduğu ortaya çıkmıştır (Steele, 2012). Amerika’daki bir başka araştırma her 4 kız çocuktan 1’inin 18 yaşına ulaşmadan cinsel istismara maruz kaldığını ileri sürmektedir (Horton ve Cruise, 2001). Türkiye’de ise cinsel suç mağduru çocukların oranı 2014’ten 2016’ya %33 artmıştır (Türkiye’de Çocuk İstismarı Raporu- 2, 2018).

Türkiye’de 2012 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde hastanelerde kurulan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM), Adalet Bakanlığı tarafından son yıllarda adliyelerde yaygınlaştırılan çocuk dostu Adli Görüşme Odaları (ÇİM) cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme konusunda öne çıkan gelişmeler olmuştur. Yapılan literatür taramasında adli sistemdeki aktörlerin (ör. hakim, meslek elemanı) çocukla adli görüşme gerçekleştirilmesine ilişkin görüş ve önerilerini karşılaştırmalı olarak ortaya koyan bir araştırmaya şu ana kadar rastlanılmamıştır. Bu durum araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Mevcut konu bir eksiklik olarak değerlendirilmekte ve planlanan bu araştırmanın uygulamaya konulmasının literatürdeki bilgi eksikliğinin giderilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı; hakimlerin ve meslek elemanlarının (çocukla adli görüşme gerçekleştiren) cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmeye ilişkin değerlendirmelerinin tespit edilmesi ve yanıtlarının literatür kapsamında değerlendirilmesidir. Bunun yanında Adalet Bakanlığı tarafından yaygınlaştırmaya çalışılan çocuk dostu Adli Görüşme Odası (AGO) uygulamasının sistem kuramı yaklaşımı çerçevesinde ele alınmasıdır.

2.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukların cinsel istismara maruz kalması konusu günümüzde en çok gündeme gelen, üzerinde durulan sorunlardan birisidir. Çoğunlukla cinsel istismar olgusu çocuğun beyanıyla ortaya çıkmaktadır. Cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme konusunda yapılan literatür çalışmasında mağdur çocukla adli görüşme yapan meslek elemanları ile cinsel istismar davalarına bakan hakimlerle yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak yapılan ve bulguların değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Çocukla adli görüşme eğitimi ve Adli Görüşme Odası (AGO) uygulamasına ilişkin hakim ve meslek elemanlarının görüşlerinin bir arada yansıtılması, uygulamada karşılaşılan sorunların ve çözüm önerilerinin ortaya konulması bakımından araştırmanın gerçekleştirilesinin literatürde yer alan bilgi eksikliğinin giderilmesinde oldukça önemli katkılar sunacağına inanılmaktadır.

2.3 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın uygulandığı tarihte İstanbul'da tüm adliyelerde adli görüşme odası bulunmadığından araştırma İstanbul ilinde bulunan üç büyük adliyede görev yapan, cinsel istismar davalarına bakan ağır ceza hakimleri ve cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanları ile sınırlı tutulmuştur. Görüşme esnasında Adli Görüşme Odalarının hizmet alanına giren suça sürüklenen ve aile içi şiddet mağduru çocuklara ilişkin katılımcılara herhangi bir soru yöneltilmemiş sadece cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan görüşmelere odaklanılmıştır.

Araştırma sürecinde meslek elemanları yapılan görüşmeler ağır ceza hakimlerine kıyasla daha uzun sürmüştür. Hakimlerin genel olarak iş yoğunlukları sebebiyle süreyi daha kısa tutmaları araştırmacı açısından bir başka sınırlayıcı durum olmuştur.

2.4 MATERYAL VE METOT

2.4.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma da karma araştırma modelinden açımlayıcı (exploratory) desen kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Baki ve Gökçek, 2012). Karma yöntem araştırmalarında öne çıkan önemli özelliklerden biri farklı yöntemlerle toplanan verilerin birbirini teyit amacıyla kullanılması ve bu şekilde sonuçların inandırıcılığının daha güçlü olmasıdır. Açımlayıcı desen iki aşamadan oluşan yaklaşımla planlanır, sıralı bir yöntem kullanılması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.4.2 ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırma verileri nitel ve nicel olmak üzere iki yöntemle toplanmıştır. Nitel verilere benzeşik örneklem ile ulaşılmıştır. Araştırmada “ağır ceza hakimleri ve meslek elemanları”nın cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmeye yönelik değerlendirmelerine ilişkin bilgi alınması amaçlandığından, benzeşik örneklem kullanılmıştır. Benzeşik örneklem de amaç; küçük, benzeşik bir örneklem oluşturma yoluyla belirgin bir alt grubu tanımlamaktır. Benzeşik örneklem maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin tam tersi bir örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.4.3 ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırma kapsamında cinsel istismar mağduru çocuklarla adliye ortamında görüşen meslek elemanları ve cinsel istismar davalarını yöneten ağır ceza mahkemesi hakimleri ile görüşülmüştür. Araştırmaya başlamadan önce en az 15 hakim ve 15 meslek elemanı ile görüşme yapılması planlanmıştır. Görüşme sürecinde araştırmacı kişisel çabaları ile İstanbul’da bulunan 3 adliyede görev yapan toplam 25 meslek elemanı ve 18 ağır ceza hakimi ile yüz yüze görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme gerçekleştirilen meslek elemanları Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog ve Psikolojik Danışman şeklindedir. Meslek elemanlarının 13’ü kadın (%58), 12’si erkek (%48), hakimlerin ise 4’ü kadın (%22,23), 14’ü erkek (%77,77)’tir. Araştırmacı İstanbul ilinde görüşme gerçekleştirdiği üç adliyeyi beyaz, mavi, sarı renkleriyle, hakimleri “yıldız”, meslek elemanlarını ise “çiçek” isimleriyle kodlamıştır.

2.4.3.1 Hakimler

Beyaz Adliye

Aladfar: Erkek, 50 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var, cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme konulu eğitime katılmamış.

Albali: Erkek, 55 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme konulu eğitime katılmamış.

Alcor: Erkek, 58 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme konulu eğitime katılmamış.

Alfirik: Erkek, 35 yaşında, 10 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan az süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimine katılmamış.

Alderamin: Erkek, 55 yaşında. 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan az süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme konulu eğitime katılmamış.

Alchiba: Kadın, 50 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme konulu eğitimine katılmamış.

Alioth: Erkek, 43 yaşında, 10 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Almach: Erkek, 46 yaşında, 10 yılın üzerinde mesleki tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Mavi Adliye

Acamar: Erkek, 50 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 1 yıldan az süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme konulu eğitime katılmamış.

Achernar: Kadın, 42 yaşında, 10 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimine katılmamış.

Achird: Erkek, 49 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimine katılmamış.

Acrab: Erkek, 63 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan az süredir bakıyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Acrux: Kadın, 50 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Sarı Adliye

Ancha: Erkek, 50 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimi katılmamış.

Angetenar: Kadın, 28 yaşında, 1 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 1 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimi katılmamış.

Antares: Erkek, 47 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimi katılmamış.

Arided: Erkek, 46 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimi katılmamış.

Arrakis: Erkek, 48 yaşında, 20 yılın üzerinde tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocukların davalarına 5 yıldan fazla süredir bakıyor. Çocukla adli görüşme eğitimi katılmış.

2.4.3.2 Meslek Elemanları

Beyaz Adliye

Ebegümeçi: Erkek, 27 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimi katılmış.

Erguvan: Erkek, 25 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Fesleğen: Erkek, 41 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Frezya: Erkek, 40 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Galhatmi: Erkek, 38 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Gardenya: Erkek, 34 yaşında, 5 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Gelincik: Erkek, 38 yaşında, 5 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Glayör: Kadın, 26 yaşında, 1 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Gülgoncası: Kadın, 27 yaşında, 1 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Mavi Adliye

Açelya: Erkek, 27 yaşında, 1 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimine katılmamış.

Aslanağzı: Kadın, 40 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Akasya: Kadın, 26 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Henüz çocukla adli görüşme eğitimine katılmamış.

Azelya: Erkek, 30 yaşında, 5 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Benefşe: Kadın, 25 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Begonya: Kadın, 26 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Begonvil: Erkek, 25 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Çarkıfelek: Kadın, 36 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Çalba: Kadın, 32 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Çingülü: Kadın, 25 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Sarı Adliye

Kaktüs: Kadın, 40 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Kamelya: Erkek, 36 yaşında, 10 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Karanfil: Erkek, 28 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Kasımpatı: Kadın, 27 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Keşişbaşı: Kadın, 25 yaşında, 5 yıldan az süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 1 yıldan az süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

Kuşkonmaz: Kadın, 33 yaşında, 5 yıldan fazla süredir tecrübesi var. Cinsel istismar mağduru çocuklarla 5 yıldan fazla süredir adli görüşme gerçekleştiriyor. Çocukla adli görüşme eğitimine katılmış.

2.5 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma kapsamında hakim ve meslek elemanlarından veriler kendileriyle yapılan derinlemesine görüşme yoluyla elde edilmiştir. Görüşme; sosyal bilimlerde ve özellikle sosyoloji’de en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir (Chadwick ve diğerleri, 1984; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşme yöntemi başlangıçta kolay bir veri toplama yöntemi gibi görünebilir ve sadece konuşma ve dinleme yoluyla herkes tarafından uygulanan temel yetileri gerektirdiği düşünülür. Ancak görüşme beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok unsuru içermesi bakımından hem sanat hem de bilimdir (Patton, 1987; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Literatürde genellikle iki görüşme türünden söz edilir: *yapılandırılmış görüşme* ve *yapılandırılmamış görüşme* veya Stewart ve Cash’in (1985) tanımlamasıyla “yönlendirici” olan görüşme ve “yönlendirici olmayan” görüşme (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Hakim ve meslek elemanlarıyla önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde yüz yüze görüşmeler yoluyla nitel verilere ulaşılmıştır.

Araştırma da kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 13 soru sorularak nitel verilere ulaşılmıştır. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ek.3) aşağıda belirtilen ana temalar üzerine kurgulanmıştır.

- Cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik adli görüşme eğitimi,
- Mağdur çocuk ile yetişkin görüşmeleri arasındaki fark
- Mağdur çocukla yapılan adli görüşmenin değerlendirme biçimi
- Adli görüşme gerçekleştirmede yeterlilik

- Çocukla birden fazla yapılan görüşme ve olası etkileri
- Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) ve Adli Görüşme Odaları (AGO) hakkındaki düşüncelere ilişkin bilgi toplanmıştır.

Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından ağır ceza mahkemesi hakimleri ve çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanları için Amerika’da yaygın olarak kullanılan Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişim Enstitüsü Protokolü bilgileri (NICHD) baz alınarak Ön Bilgi Formu (Ek.1) ve bireysel özelliklerle ilgili bilgi edinilmesi amacıyla Sosyo Demografik Özellikler Formu (Ek.2) oluşturulmuş olup, katılımcılardan elde edilen nicel verilere bu formlar üzerinden ulaşılmıştır. Nitel verilere ise hakimler ve meslek elemanları için ayrı ayrı düzenlenmiş 13 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden ulaşılmıştır. Araştırmacı hakimler ve meslek elemanlarıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirerek yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruları yöneltmiş ve verilen yanıtları kayıt altına almıştır.

2.6 VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma kapsamında adliyelerde yoğun iş temposu içindeki meslek elemanları ile görüşme yapmak, hakimlere nispeten daha kolay olmuştur. Görüşme yapılan meslek elemanları ile aynı odayı paylaşan veya yakın oda da görev yapan meslektaşları ile görüşme yapmak, süreci kolaylaştırıcı rol oynamıştır. Hakimlerle görüşme yapmak sürecin en zorlu kısımlarından birini oluşturmuştur. Hangi hakim ne zaman duruşmasının olduğu, ne zaman müsait olduğu konusunda bilgi toplamak için meslek elemanlarından alınan bilgilerin yanı sıra mahkemelerin yazı işleri çalışanlarıyla görüşülmüştür. Buradan alınan bilgilerin ardından odasında bulunan her hakim yanına izin alınarak gidilmiş ve görüşme yapma talebinde bulunulmuştur. İki hakim adli görüşme odalarını kullanmadığını ve bu uygulamaya

sıcak bakmadığını gerekçe göstererek görüşme yapmayı reddetmesi dikkat çekici olarak görülmüştür.

Yüz yüze yapılan görüşmelerin başında araştırma amacı hakkında kısa bir bilgi verilmiş, verilen bilgilerin gizliliğinin araştırmacı tarafından sağlanacağı ve sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı belirtilmiş ve ardından gönüllü katılım formu imzalatılmıştır. Meslek elemanları ile yapılan görüşmelerin ses kaydı izinleri dahilinde alınmıştır. Böylelikle araştırmacı meslek elemanlarının anlatımlarını not etme telaşına düşmemiş, zaman optimal düzeyde kullanılmış ve veri kaybı yaşamamıştır. Demir (2009) görüşülenin izni alınarak ses ve video kaydının alınabileceğini bunun görüşmenin detaylarının kaçırılmaması adına oldukça yararlı olduğunu ifade etmiştir. Meslek elemanları ile yapılan görüşmelerin süresi meslek elemanlarının paylaşımlarının daha fazla olması nedeniyle hakimlere nazaran daha uzun olmuştur. Meslek elemanları ile olan görüşmeler 30 – 60 dk, hakimlerle olan görüşmeler ise 15 – 40 dk aralığında sürmüştür.

Araştırmacı meslek elemanları ile olan tüm görüşmelerini tamamladıktan sonra araştırma kapsamındaki adliyelerde görevli hakimlerin hangi günler duruşmalarının olmadığı bilgisini edinmiş ve ardından görüşmeler için önce ağır ceza hakimlerinin yer aldığı koridor girişindeki güvenlik noktasından geçmiş sonrasında tek tek hakimleri dolaşarak kendisi ile görüşmeyi kabul edenlerle görüşmelerini gerçekleştirmiştir. Hakimlerin duruşmaların olduğu günlerde oldukça yoğun oldukları, duruşma dışındaki günlerde genelde odalarında dosya incelemesi gerçekleştirdikleri öğrenilmiştir. Bu görüşmelerin başında araştırmacı tarafından araştırmanın amacı konusunda bilgi verilmiş, toplanacak verilerin gizliliğinin sağlanacağı ifade edilmiş ve gönüllü katılım formu imzalatılmıştır. Bazı hakimlerle olan görüşmeler zaman sınırının olduğunu belirtmeleri nedeniyle kısa sürmüş ancak bazı hakimlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ağır ceza hakimlerinin çok azı ses kaydının alınmasına izin vermiştir, bu nedenle araştırmacı hakimlerin anlatımlarını not almıştır.

Gerek meslek elemanları gerekse hakimlerle yapılan görüşmeler esnasında odaya giren personel ve çalan telefonlar nedeniyle zaman zaman görüşmeler bölünmüş, araştırmacı bu tür durumlarda en son kalınan yeri not almış ve böylelikle görüşmelerin kaldığı yerden devam etmesini sağlamıştır. Araştırmacı özellikle hakimlerle yaptığı görüşmede statüsel farklılığın etkilerini azaltmak için sadece Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında doktora yaptığını ifade etmiş kamu görevlisi olarak üstlendiği görevden bahsetmemiştir. Bu durum hakimlerle araştırmacı arasında sadece araştırma konusu çerçevesinde görüşme yapılmasını kolaylaştırmıştır. Görüşmeler esnasında meslek elemanlarının hakimlere nazaran daha rahat oldukları ve karşı karşıya kaldıkları eksikliklerle ilgili yorumlarını daha rahat ifade ettikleri gözlemlenmiştir.

Araştırmacı bunun yanı sıra 2019 yılı Haziran – Kasım ayları arasında cinsel istismar mağduru çocuklar konusunda yaptıkları çalışmalarla bilinen alan uzmanları ile de görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşülen kişilerden Prof. Dr. Feridun YENİSEY, Prof. Dr. Tolga DAĞLI, Av. Seda AKÇO BİLEN ile yüz yüze, Prof. Dr. Resmiye ORAL ve Doç. Dr. Neylan ZİYALAR ile telefonla görüşülmüştür.

2.7 VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamında Microsoft Word'e aktarılmıştır. 25 meslek elemanı, 18 hakim olmak üzere ses kaydı alınan katılımcıların tamamının ses kayıt deşifreleri araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Özellikle uzun süren görüşmelerin ses kayıt çözümlemeleri epey zaman almış ancak çözümler eksiksiz olarak gerçekleştirilmiştir. Ses kayıt çözümleri 3 sayfa ile 12 sayfa arasında değişiklik göstermiştir. Araştırmacı ayrıca ses kaydının alınmasına izin vermeyen bazı hakimlerin görüşme notlarını görüşmeyi gerçekleştirdiği gün bilgisayar ortamında

Microsoft Word'e aktarmış böylelikle verilerin vaktinde kayıt altına alınmasını sağlamıştır.

Toplanan veriler daha sonra meslek elemanı ve hakimler olmak üzere iki ana grup başlığı altında toplanmış ve verilerin hangi temalar başlığı altında değerlendirileceği belirlenmiş, bu doğrultuda betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Betimsel analiz derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılmaktadır. Seçilen analiz biçimine göre elde edilen veriler düzenlenip betimlenir. Betimleme yaparken araştırmacının kendi görüş ve yorumlarını dışarıda bırakması ve veri setini okuyucuya yorumsuz olarak sunması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bir diğer ifadeyle görüşme gerçekleştirilen birbirinden farklı bireylerin aynı soru hakkındaki farklı bakış açılarının elde edildiği gibi aktarılması esas teşkil etmektedir (Demir, 2009).

Yıldırım ve Şimşek (2016) betimsel analizin dört aşamada gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu aşamalar aşağıda açıklamalarıyla birlikte sunulmuştur.

1-)Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı bildirilir.

2-)Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Bu aşamada daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur. Oluşturulan çerçeveye göre bazı veriler dışarıda kalabilir ya da önemli olmayabilir. Ayrıca bu aşamada, daha sonra sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılarda seçilir.

3-)Bulguların tanımlanması: Son aşamada düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlanmasına ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmasına dikkat edilmelidir.

4-)Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur.”

Araştırma verilerinin analizi Maxqda 2020 nitel veri analiz programı kullanılarak gerçekleştirilmiş, bu program doğrultusunda temaların alt başlıkları oluşturulmuş, tablolar hazırlanmış ve ardından bulguların yorumlanması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu tür bilgisayar programlarının veri analiz sürecini daha açık ve sistematik hale getirme, süreci kontrol etme, yapılan kodlamaları gözden geçirme ve gerektiğinde düzeltmeler yapma konusunda araştırmacıya sunduğu avantajlar bulunmaktadır (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.8 SÜRE VE MALİYET

Araştırma 2018 yılı Mart – 2020 yılı Haziran ayı sürecinde tamamlanmıştır. Kuramsal içerik 2018 Mart – 2019 Ocak döneminde tamamlanmış, araştırmanın yapılmasına ilişkin izinler kısa sürede alınmasına rağmen etik kurul izninin zamanında çıkmaması nedeniyle veri toplama sürecine 2019 yılı Mart ayında başlanabilmektedir. Araştırma kapsamında görüşmeler bir aylık süre içerisinde tamamlanmış, verilerin ses kaydı çözümleri ise 2019 yılı Nisan – Ağustos ayı döneminde tamamlanmıştır. Daha sonra çözümlenen verilerin çıktıları alınarak üç’ten fazla kez okunmuş ve temalar belirlenmeye çalışılmıştır. 2020 yılı Ocak – Mart ayları arasında Maxqda 2020 programı ile verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın tüm mali giderleri araştırmacının kendisi tarafından karşılanmıştır.

3.BULGULAR

Bu bölümde hakimlerin ve meslek elemanlarının cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmeye ilişkin değerlendirmeleri konulu araştırma kapsamında elde edilen verilere yer verilmektedir. Veriler herhangi bir karmaşaya yol açmamak adına on ana başlık altında değerlendirilmiştir. Bu başlıklar; Mağdur Çocuk Tanımı, Adli Görüşmenin Tanımı ve Önemi, Çocuk İfadesi, Çocuk ve Yetişkin Mağdur Arasındaki Farklar, Mağdur Çocukla Adli Görüşme Eğitimi, Çocukla Adli Görüşmede Yeterlilik, Mağdur Çocukla Birden Fazla Görüşme, Türkiye’de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların İfadelerinin Alınması, Mağdur Çocuk Muayenesi ve Mağdur Çocuğu Adliyede Bekleyen Riskler şeklindedir.

3.1. Mağdur Çocuk Tanımı

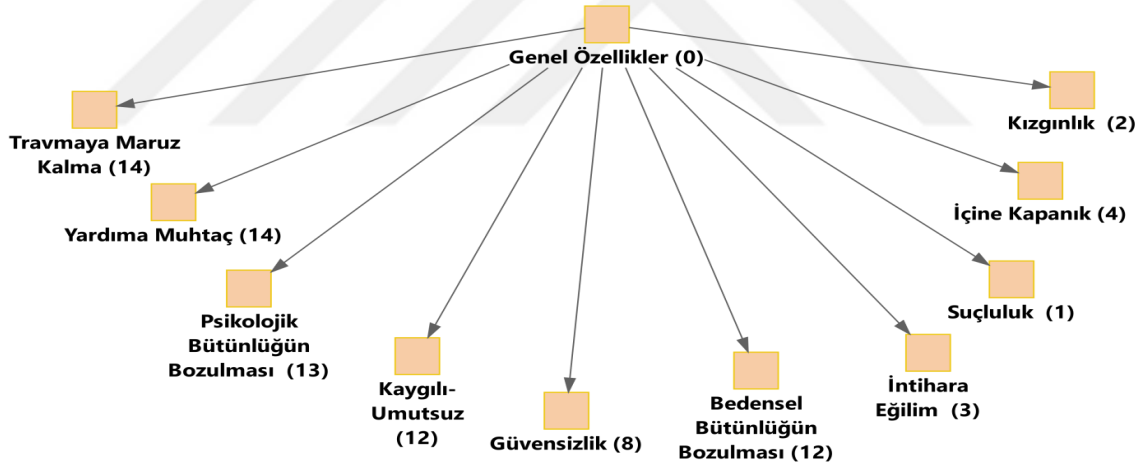
Mağdur kavramının tanımına yönelik olarak alan yazın incelendiğinde genel kabul gören ortak bir tanımın olmadığı dikkati çekmektedir. İngilizce’de “victim” olarak kullanılan mağdur kavramı geçmişte çoğunlukla kurban terimi ile eş anlamlıydı. Çağdaş mağdur/kurban kavramı genel olarak kaybeden, yaralanan, bir nedenle ıstırap çeken bireyleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Polat, 2014). Hukuk açısından mağdur ise; suçtan ya da haksız eylemden zarar gören kişidir (Işıқтаç, 2013). Çocuğun cinsel istismarı suçunun mağduru ancak erkek veya kız çocuk olabilir. Dünyada her yıl 150 milyon kadar kız ve 73 milyon kadar erkek çocuk tecavüze ya da cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Mağdur çocuk temasının tez konusunun odağında olması nedeniyle bulguların değerlendirilmesine katılımcı hakim ve meslek elemanları tarafından mağdur çocuğun nasıl tanımlandığı ile başlanmıştır.

Bu başlık altında görüşme yapılan hakim ve meslek elemanlarının cinsel istismar mağduru çocuğu nasıl tanımladıklarına ilişkin yanıtlara yönelik bilgi verilmiştir. Katılımcıların mağdur çocuğun tanımına ilişkin ifadeleri genel özellikler alt başlığı altında on bir alt başlık halinde değerlendirilmiştir.

3.1.1.Genel Özellikler

Cinsel istismar mağduru çocuğun genel özelliklerinin tanımlanmasına ilişkin olarak katılımcıların verdikleri yanıtlara ilişkin alt başlıklar detaylı olarak Şekil 3.1’de sunulmuştur.

Şekil 3.1: Mağdur Çocuğun Genel Özellikleri

3.1.1.1. Travmaya Maruz Kalma

Katılımcıların büyük çoğunluğu cinsel istismar mağduru çocuğu tanımlarken çocuğun travmaya maruz kalmış olmasını dile getirmiştir. Bu çerçevede yaşanan

istismarın etkisiyle çocuklarda travmanın izlerinin görüldüğü, intihara eğilimli olabildikleri ve geleceğe yönelik umut duygusu taşımadıkları şeklindeki düşünceler paylaşılmıştır. Katılımcıların bu paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“Mağdur, travmanın izleri var, intihara eğilimli olabiliyor, kendini kesme girişimi oluyor, psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyor” (Ancha, Hakim, 50).

“Travma var. Travma, yardıma ihtiyacı olan, psikolojik desteğe kesinlikle ihtiyacı var. ...Buradaki kişilerin onu bir şekilde bir yere yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum, öylece bırakılmamalı” (Karanfil, Meslek Elemanı, 28).

“... Travmatize olmuş bir çocuk. Psiko - sosyal olarak etkilenmiş dezavantajlı bir durumda olan çocuk olarak düşünürüm. Çaresiz hissetmiş, korkmuş, endişe duyan, geleceğe yönelik bir kaygısı bulunan, kaygı güden ne yapacağını bilemeyen” (Kuşkonmaz, Meslek Elemanı, 33).

Travma terimi kısaca sarsıntı olarak tanımlanabilmektedir (TDK, 2020). Cinsel istismarın çocuğun ruhsal yaşantısına yönelik olan etkisi oldukça karmaşıktır. Cinsel istismar çocuğun duygusal ve cinsel gelişimini, diğer bireylerle olan ilişkilerini, özgüvenini sarsan akut veya kronik bir travmadır. Yaşanan travmanın etkileri, meydana gelen istismara ilişkin tekrarlayan zihinsel canlandırmalar, davranışlar, korku ve kaygı tepkileri, bireylerde yaşama ve geleceğe ilişkin tutum ve düşüncelerde farklılıkların olması gibi bir sıralama içinde görülebilmektedir (Alpaslan, 2014). Travmanın yoğunluğu bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrenin travmaya verdiği tepki ile bağlantılıdır (Soylu, Şentürk Pılan, Ayaz ve Sönmez).

Katılımcıların mağdur çocuğun özelliklerini tanımlarken travmaya maruz kalma çerçevesinde belirttikleri hususlardan biri “psikolojik desteğe” ihtiyaç duydukları yönünde olmuştur. Görüşme gerçekleştirilen hakim ve meslek elemanlarının mağdur çocuğu tanımlarken en çok kullandıkları özelliklerden birinin travmaya maruz kalma olması literatür bilgisi ile uyumlu bulunmuştur.

3.1.1.2.Yardıma Muhtaç

Mağdur çocuğun genel özelliklerinin tanımlanması ile ilgili katılımcıların verdikleri yanıtlarda belirtilen bir diğer husus çocukların yardıma muhtaç oldukları şeklindedir. Katılımcılar istismar mağduru çocukların yaşadıkları istismar nedeniyle korunmaya, yardıma muhtaç olduklarını, aileleri tarafından yeterince korunmadıklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“Korunmaya muhtaç yani ailesi tarafından yeterli derecede korunamamış, devletin koruması gereken, en azından bu konuda bir inceleme yapılması gereken korunmaya muhtaç bir çocuk” (Acrab, Hakim, 63).

“Yani aslında herhangi bir çocuk ama tabi ki de bir mağduriyeti var ve daha özenilmesi gereken, bir yardım alması gereken bir çocuk olarak tanımlayabilirim sanırım. Herhangi bir şeye maruz kalmış bir çocuğa mutlaka bir şekilde desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum” (Kamelya, Meslek Elemanı, 36).

Cinsel istismarın çocuğun üzerindeki etkileri kişinin yaşadığı sosyal çevrenin travmaya verdiği tepki ile de ilişkilidir. Aile ve arkadaş desteği mağdurun durumla başa çıkmasında çok önemli rol oynamaktadır (Soylu, Şentürk Pılan, Ayaz ve Sönmez). İstanbul da istismar edilen kız çocuklarına yönelik yapılan bir araştırmada çocukların aile yapıları incelenmiş ve çocukların yüzde 33’ünün ailesinin boşanmış olduğu, yüzde 17’sinin ayrı yaşadığı, yüzde 17’sinin babasının, yüzde 6’sının annesinin, yüzde 3’ünün de her iki ebeveyninin vefat ettiği ortaya çıkmıştır (Küntay ve Erginsoy, 2005). Bu çerçevede istismar mağduru çocukların savunmasız durumda oldukları ve yardıma ihtiyaçlarının olduğu düşüncesi öne çıkmaktadır.

Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğu tanımlarken hak temelli bir yaklaşım yerine yardıma muhtaçlık konusu üzerinden konuya yaklaşımları dikkat çekici bulunmuştur. Temel hakları yasalarda yer alan çocukların cinsel istismar gibi

travmatik bir olayla karşılaşmasının ardından kendilerine yönelik yaklaşımın daha çok acıma duygularını çağrıştıran tanımlamalar şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1.3. Psikolojik Bütünlüğün Bozulması

Psikolojik bütünlüğün bozulması olgusu katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğu tanımlarken belirttikleri bir diğer özelliktir. Katılımcılar mağdur çocukların adli görüşmeye psikolojik çöküntü içinde geldiklerini, çocuğun yaşadığı cinsel istismarın etkisiyle psikolojisinin alt-üst olduğunu dile getirmişlerdir. Bu konuya ilişkin katılımcıların beyanlarına aşağıda yer verilmiştir.

“Bazı istismar mağduru çocuklar istismar mağduru değil, gerçek istismar mağduru çocuk psikolojik olarak çöküntü halinde geliyor buraya. İfade tonu, vücut dili, profesyonel olarak görevlendirilen uzman, avukat, Aile Bakanlığının avukatı da orada oluyor. Çocuk adı üzerinde mağdur” (Aladfar, Hakim, 50).

“...Çocuğun bir kere psikolojisini alt üst ediyorsunuz, bilmediği bir şeyi onu yaşına uygun olmayacak şekilde öğretmiş oluyorsunuz, yani daha sonra bilmesi gereken bazı şeyler var çocuğun ama siz onun yaşma uygun olmayan şekilde göstermiş oluyorsunuz, istismar etmiş oluyorsunuz zaten o işin özünde var yani çocuğa verilebilecek en büyük zarar, başka bir ondan daha büyük bir zararda verilemez herhalde” (Glayör, Meslek Elemanı, 26).

Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda utanma ve acizlik duygusunun da eşlik etmesiyle birlikte beden algı bozukluğu olarak bilinen (Beden Dismorfik Bozukluk) semptomlar ortaya çıkabilmektedir (American Psychological Association- APA 2000). Öztürk (2009) cinsel istismara maruz kalan çocukların aileleri ve sosyal çevreleri tarafından desteklenmemesi, çocuğa uygun tutumun benimsenmemesi

halinde çocukların yaşadığı psikolojik sorunların daha da ağırlaşmasına yol açtığını ileri sürmüştür.

3.1.1.4. Bedensel Bütünlüğün Bozulması

Cinsel istismar mağduru çocuğun tanımlanması ile ilgili katılımcıların dile getirdikleri bir diğer özellik çocuğun bedensel bütünlüğünün bozulması durumudur. Katılımcılar istismarın etkisiyle mağdur çocukların bedensel bütünlüğünde bozulma ve fiziki çöküntü görüldüğünü dile getirmişlerdir. Katılımcıların bu hususla ilgili görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Cinsel istismar mağduru çocukta mağduriyet görüyorum...fiziki yapısında çöküntü görüyorum” (Arided, Hakim, 46).

“Bedensel bütünlüğü çeşitli yollarla ve farklı yoğunluklarda bozulmuş, buna eşlik eden psiko-sosyal bütünlüğünde de bozulma ve dağınıklar olan canlı olarak tanımlıyorum” (Ebegümece, Meslek Elemanı, 27).

Brannan ve Petrie (2008) beden algısının yaşanan istismar sonrası içsel çatışmanın en önemli ögesi olduğunu, beden huzursuzluğunun depresyon, öz saygı yitimi ve yeme anomalileri gibi diğer sorunları tetikleyebilen bir semptom olduğunu savunmuşlardır.

3.1.1.5. Kaygılı - Umutsuz

Katılımcılar tarafından mağdur çocuğun tanımlanmasında dile getirilen bir diğer husus çocukların kaygılı ve umutsuz olmalarına ilişkindir. Katılımcılar cinsel istismar mağduru çocuklarda aileleri tarafından kendilerine inanılmayacağı

endişesini ve ne yapacaklarını bilememe hissini yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların beyanları şu şekildedir.

“Endişeli, korkulu, üzüntülü, travmaya maruz kalmış çocuk olarak tanımlıyorum” (Angetenar, Hakim, 28).

“Cinsel istismar mağduru, yani genelde bu tarz çocuklar kırılmış oluyor yani bu eyleme maruz kalmış çocuklar, bir de yani en çok ben şey görüyorum, bu çocukların olayı anlatma da korktuğunu çünkü ebeveynlerinin ona inanmayacağını düşünüyor yani, ebeveyn korkusu var çocuklarda, benim en çok gözlemlediğim bu...” (Çalba, Meslek Elemanı, 32).

Çocuğun karşı karşıya kaldığı istismarın yapısı gereği tehdit içermesi, sarsıcı olması, çocukta güven duygusunun gelişimini, güvenli ve adil bir dünyaya olan inancını ortadan kaldırır. Bu sebeple istismara maruz kalan çocuklar tehlike ile karşı karşıya kalma beklentisi içinde korku ve kaygı ile davranış sergileyebilmektedir (Topçu, 2009). Cinsel istismar sonrası mağdurda ortaya çıkabilen Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) belirtileri ile umutsuzluk halinin düzeyi arasında güçlü bir ilişkinin olduğu ileri sürülmektedir (Gray, Pumphrey ve Lombardo 2003; Vatan ve Dağ 2009). Bu durumun mağdur çocuğun kaygı ve umutsuzluk duygusunun istismar sonrası ortaya çıkabilen ruhsal sorunların düzeyini etkileyebileceği düşünülmektedir.

3.1.1.6.Güvensizlik

Cinsel istismar mağduru çocukların tanımlanmasına ilişkin katılımcıların dile getirdiği bir diğer özellik mağdur çocuklardaki güvensizlik halidir. Katılımcılar mağdur çocukların yaşadığı istismarın etkisiyle etrafındaki bireylere olan güvenlerinin sarsıldığı, yaşadıkları dünyaya yönelik güven algılarının koparıldığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların mağdur çocukların yaşadığı güvensizliğe ilişkin düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

“Yani sonuçta çocuktan çok fazla şeyin çalındığı belli, yani biz onu o şekilde görüyoruz, çocuğun bir kere istismar edilmesi çocuktan büyük oranda güven sorununun ortaya çıkarıyor, çıkıyor yani çocuğa başkalarına olan güvenme hissini bir kere çalılırsunuz, ben onu o şekilde görüyorum..” (Glayör, Meslek Elemanı, 26).

“Psikolojik olarak yani sanırım psikolojik olarak biraz tanımlayacağım nasıl bir yapıda olduğunu, bir kere gerçekten hani dünyaya karşı güvenlik algısının koparılmış bir birey olduğunu düşünüyorum... insanlarla olan o sıcak bağlarını tamamen kökünden koparıyorsunuz, bu çocuğu toplumdan uzak bir yere itiyorsunuz, duygusal psikolojik bütünlüğünden de alıyorsunuz yani kesinlikle hem bir insana yapılacak en büyük saldırı, hem de yaşama hakkını gerçekten bir noktada alınmış gibi değerlendiriyorum o çocukları” (Frezya, Meslek Elemanı, 40).

Çocuklar genellikle yetişkin bireylerin kendilerini koruyacağına inanırlar. Ancak ne zaman ki kendisini koruyacağını düşündüğü kişi kendisine kasten zarar verir işte o zaman çocuğun güvenlik ve emniyet hissi kırılır ve kendisine ihanet edildiği duygusunu yaşamaya başlar (Keskin ve Çam, 2005). Öztürk (2009) özellikle enstest mağduru çocukların daha fazla örselendiğini, ruhsal sorunları daha sık yaşadığını, öz baba ile kızı arasında yaşanan enstest ilişki sonrası babanın çocuğun gözündeki koruyucu imgesinin yıkılması sonucu çocuklarda kendine olan güveninin azaldığını dile getirmiştir.

3.1.1.7.İçine Kapanık

İçine kapanıklık konusu katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğu tanımlarken dile getirdikleri özelliklerden bir diğeridir. Katılımcılar özellikle baskıcı aileden gelen mağdur çocukların görüşme esnasında iletişime kendilerini

kapatabildiklerini, yaşadıklarını kimseye anlatmak istemediklerini dile getirmişlerdir. Bu konuya ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“İçine kapanık, çekingen, tedirgin, endişeli, öz güven yetersizliği var” (Alcor, Hakim, 58).

“Şöyle söyleyeyim, eğer baskıcı bir aile ortamından geliyorsa, aslında içine kapanık, iletişime kapalı, sizinle göz kontağı kurmaktan kaçman bir insan olarak tanımlayabilirim size, çünkü bu tür insanlar böyle bir olaylarla karşılaştığı zaman, annesine babasına bile bu durumu söyleyemiyor, genelde bu tür çocuklarda da bu tür şeyleri görüyorum dediğim gibi iletişime kapalı, sizinle iletişime geçmiyor ilk başka güven iletişimi kurmanız lazım ki karşı tarafla, ancak bu şekilde sizinle iletişime geçiyor bu şekilde yani cevabım bu soruya” (Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

Keskin ve Çam (2005); cinsel istismara maruz kalan çocuğun istismarcı tarafından azarlanması enstestin ilişki içinde gizlenmesinin toplum ve aile tarafından çocuğa tepki gösterilmesi ile ortaya çıktığını, mağdurun istismarın yükünü çevresine zarar verdiği ve hak ettiği düşüncesi ile yaşamaya devam ettiğini, olumsuz benlik imajı nedeniyle de ya kendini diğer insanlardan izole ettiğini ya da diğer insanların kendi vücudu üzerinde hakkı olduğu düşüncesi taşıdığını ileri sürmüştür.

3.1.1.8. İntihara Eğilim

Cinsel istismar mağduru çocuğun tanımlanmasında katılımcıların dile getirdiği bir başka özellik intihara eğilim şeklinde olmuştur. Katılımcılar çocukların yaşadığı olayın etkisinden kurtulamama, travmanın etkisinde olma gibi nedenlerle intihar girişiminde bulunabildiklerini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“ ...Tokat'ta lisede okuyan bir kız çocuğunu 3 hergele kaçırıp kıza tecaviüz ettiler, ertesi gün köyde bir yakınlarına bırakıp kaçtılar, yakınları olayı jandarmaya iletti, suçlular yakalandı hapse atıldı ama o kız intihar edip canına kıydı sonra. Yani çocuk için gerçektende çok ağır bir durum bu” (Arided, Hakim, 46).

“....Bazılarında suçluluk duygusu da var. Başka bundan sonra hani yaşamına nasıl devam edeceği konusunda bir geleceğe dair bir planı yok yani yaşadığı o olayın etkisinden kurtulamadığı için hani intihar girişimlerinde de bulunmuş olabiliyor. Bir belirsizlik var geleceği hakkında” (Azelya, Meslek Elemanı, 30).

Cinsel istismar mağduru kız çocuklarının intihar etmeye (öz kıyım) meyilli oldukları ileri sürülmüştür (Eisenberg, Gollust, Golberstein ve Hefner, 2007). Yapılan anket çalışmalarında cinsel istismara maruz kalan çocukların intihar girişiminde bulunmayı istedikleri, ya da geçmişte bunu bir dönem akıllarından geçirdikleri bildirilmiştir. Cinsel istismara maruz kalma öyküsü bireyde intihar düşüncesinin yanında depresyon, madde bağımlılığı, borderline (sınırdaki) kişilik bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikiyatrik bozukluklara da neden olabilmektedir (Aktepe, 2009). Bu yönüyle katılımcıların paylaşımlarının literatür bilgisiyle uyumlu olduğu gözlemlenmiştir.

3.1.1.9. Kızgınlık

Kızgınlık durumu katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğun tanımlanmasında dile getirdiği özelliklerden bir diğeridir. Katılımcılar mağdur çocukların kendilerine inanılmadığı için genelde ailelerine karşı kızgın olduğunu, çocuğu saldırgan hale getirdiğini ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların beyanlarına aşağıda yer verilmiştir.

“...Belki ömrü hayatınca yaşayacağı, sırtında yaşayacağı taşıyacağı bir kabul, hem toplum hem kişisel olarak kabul görmeyecek bir sıkıntı ile geliyor çocuk tabi bu sıkıntının çocuktaki yansımaları diğerlerine göre farklılaştırma yapıyor, içine kapanıklık yapar, agresifleştirir yani bu tür şeyler belki birini koruma gayesi ile bile yalan söyleyebilir bu tür şeyleri oluyor” (Alioth, Hakim, 43).

“...Yani bu tarz çocuklar genelde ailesine kızgın oluyor kendilerine inanmadıkları için, yani bazı çocuklar da tabi daha aşırı reaksiyonlar gelişebiliyor...”(Çalba, Meslek Elemanı, 32).

Aydoğdu ve Özsoy (2017) cinsel istismara maruz kalan çocuklarda yaşadıkları olayla ilgili kabus görme, uyku bozuklukları, öfke patlamaları, konsantrasyon güçlüğü, olay anını yeniden yaşıyormuş hissi, olayı anımsatan nesne ve durumlara karşı yoğun tepkiler verme gibi bazı davranışların görülebildiğini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra cinsel istismara maruz kalan çocuklar kızgınlıklarını doğrudan dışa vurabilir ve saldırganlaşabilir (Olive, Collins ve Levitt, 2007). Topçu (2009) mağdur çocuğun kendisini korumakla yükümlü olduğunu düşündüğü bireylerin (Ör. anne) kendisini yeterince korumaması nedeniyle onlara karşı da kızgınlık duygusu içinde olabileceklerini dile getirmiştir.

3.1.1.10. Korku – Çaresizlik

Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğu tanımlarken korku olgusunu ele aldıkları çocuğun kendilerine ifade vermekten ve kendisine birisi tarafından zarar geleceğinden korktuklarını belirtmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Korkak, daha çok korkak yani çok korkan özellikle erkeklerden çok korkan, çekingen, hatta işte çoğu zaman sosyal hayattan da çekinen öyle bir çocuk oluyorlar genelde onları görüyorum, korkuyorlar yani en önemli şey korkmaları, her şeyden korkuyorlar” (Alderamin, Hakim, 55).

“Çocukların bir kısmı diğer çocuklardan farklı bir görüntü sergilemiyor ama büyük oranda gördüğümüz şey bir tedirginlik, korku hali, bizden bile ilk anlarda çekinme hatta bazılarında sonralardan çekinme, sonra kendi mağdur olduğu şeyle ilgili anlatacaklarından bile kendine zarar geleceğini düşünme var. Yani her ne kadar siz ona burada anlatacakları şeyden kendisine herhangi bir zarar gelmeyeceğini anlatmaya çalışsakda zorluk çekiyor yani neresinden baksanız çocuk yıkılmış bir şekilde hani gayet üzgün, konunun etkisini üzerinde hisseder bir halde karşımızda buluyoruz” (Keşişbaşı, Meslek Elemanı, 25).

Korku bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü şeklinde tanımlanabilmektedir (TDK, 2020). Cinsel istismar mağduru çocuklar olumsuz karşılık göreceği, ailesinin dağılacağı, kendisinin sevilmeyeceği ve aile içinde istenmeyeceği korkusunu yaşayabilmekte ve kendisini istismar eden kişiye karşı duyduğu kızgınlığı dile getiremeyebilmektedirler (Öztürk, 2009). Aydoğdu ve Özsoy (2017) cinsel istismar mağduru çocukların çoğu kez istismarcının kendisine, ailesine zarar verme tehdidi, utanç, suçluluk duygusu yaşamaları ve ailelerinden gelebilecek tepkilerden korkmaları nedeniyle bu durumu kimseye anlatmadığını ileri sürmüştür.

Bunun yanı sıra yapılan birçok çalışma mağdur çocukların devam eden çaresizlik içerisinde zedelenen güven duygusu içinde kendini suçlama ve düşük kendilik saygısına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğu tanımlarken çocuğun kendisine yönelebilecek tehlikeler nedeniyle korku duyduğunu ve çaresizlik yaşadıklarını ifade etmelerinin literatür bilgisi ile uyumlu olduğu görülmüştür.

3.1.1.11. Suçluluk

Suçluluk duygusu mağdur çocuğu tanımlarken katılımcılar tarafından ifade edilen bir başka özellik olmuştur. Katılımcılar çocuğun özellikle aile içinde birisi tarafından istismara maruz kalması durumunda suçluluk durumu ile karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Konuya ilişkin paylaşımlar aşağıda sunulmuştur.

“İlk olarak zaten daha önce burada aldığım bir çocuk değil de normal mahkemede aldığım çocuklarda mesela kadının eşi sanık, kızla işte kandırmış sevgili olmuş falan kız da ona işte kadın ona hakaret sanığın eşi hakaret ediyor, ifadeni geri çek, senin yüzünden aç kaldık, sokakta kaldık, çocuklarım babasız kaldı. Bir kere bir psikolojik baskıya maruz kalıyor, ikincisi fiziksel saldırıya maruz kalabilir, üçüncüsü şey “suçluluk” duyuyor hani benim yüzümden bir aile bu hale düştü diye düşünüyor çocuk...” (Aslanağzı, Meslek Elemanı, 40).

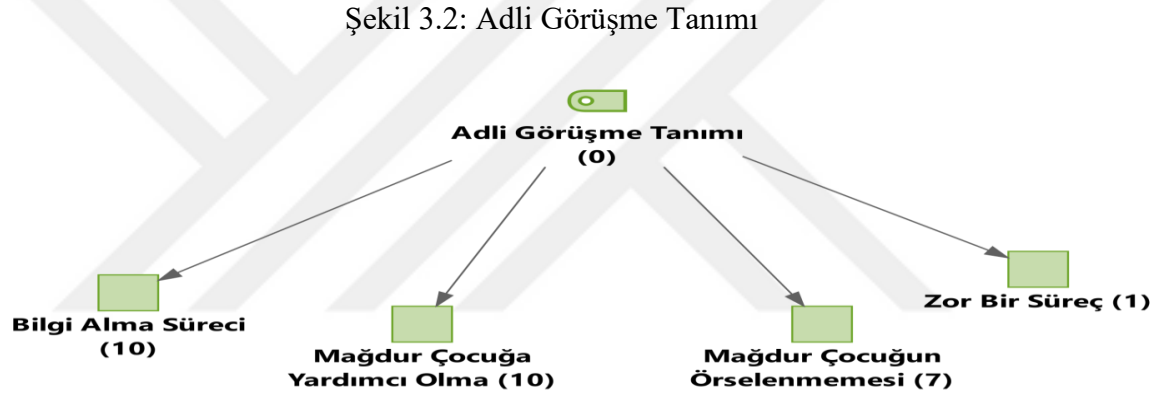
“Cinsel istismar mağduru çocuk yani kendi yaşıtı da olur başka bir yetişkin tarafından psikolojik ve fiziksel olarak kötü bir muameleye maruz kalmış kişi olarak. Aklıma şu an başka bir şey gelmiyor. ...Bir kere korku var, korkuyor. Çekingenlik var utangaçlık yaşadığı olaydan dolayı maruz kaldığı eylemden dolayı kendini suçlu hissedebiliyor...” (Azelya, Meslek Elemanı, 30).

İstismara maruz kalan çocuklar özellikle yetişkinlere güvenmede zorluk yaşar ve önemli ölçüde suçluluk ve utanç yaşarlar (Olive ve ark., 2007). Cinsel istismar olgusu toplumumuzda sık rastlanan ve genelde uzun süren bir durum olmakla birlikte neden olduğu utanç ve suçluluk duyguları nedeniyle çoğunlukla gizli kalmaktadır (Soylu, Şentürk Pılan ve Sönmez, 2012). Topçu (2009) cinsel istismar sonrası oluşan damgalanmaya atıfta bulunarak, bu durumun cinsel istismar nedeniyle çocuğun ayıplanma, utanma ve suçluluk duygularını açıkladığını, çocuğa maruz kaldığı istismarla ilgili olarak bunun kötü olduğu, bundan suçluluk duyması gerektiği yönünde kendisine olumsuz düşüncelerin transfer edildiğini savunmuştur.

Adli görüşmenin tanımı ve önemi konusu aşağıda ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır.

3.2. Adli Görüşme Tanımı ve Önemi

Araştırma kapsamında ele alınan konulardan bir diğeri adli görüşmenin nasıl tanımlandığı ve sistem içindeki yeri şeklinde olmuştur. Mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştiren katılımcı hakim ve meslek elemanlarının yanıtları bu çerçevede iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Adli Görüşmenin Tanımı başlığı dört alt başlık çerçevesinde, Adli Görüşmenin Sistem İçindeki Yeri başlığı ise beş alt başlık şeklinde değerlendirilmiştir. Adli görüşmenin tanımı ve önemine ilişkin katılımcıların bakış açıları birbirinden farklı olmuştur. Adli görüşmenin tanımına ilişkin detaylı bilgiye Şekil 3.2’de yer verilmiştir.

3.2.1. Adli Görüşme Tanımı

Adli görüşmenin nasıl tanımlandığı konusunda hakim ve meslek elemanları tarafından ortaya konan düşünceler mağdur çocuktan yaşanan olayla ilgili bilgi alma süreci, mağdur çocuğa yardımcı olunması, çocuğun örselenmemesi, zor bir süreç olması alt başlıkları etrafında değerlendirilmiştir.

3.2.1.1. Bilgi Alma Süreci

Adli Görüşmenin tanımına ilişkin katılımcı hakim ve meslek elemanlarının en çok öne çıkardığı hususlardan biri bunun bir bilgi alma süreci olduğuna ilişkindir. Hakimlerin yarısından fazlası ifadelerinde adli görüşmenin delil toplama süreci olduğu düşüncesini öne çıkarırken meslek elemanlarının ise konuyu daha çok mağdur çocuktan bilgi alma ve adaletin sağlanması şeklinde değerlendirdiği görülmüştür. Katılımcıların paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“Tamamen delil elde etmek amacıyla yaptığımız bir iştir bu yani çocuğun doğruyu söyleyip söylemediği, çelişki olup olmadığı, ne kadar beyanına itibar edilip edilmeyeceği, tabi bu konuda duruşmada hazır bulunan uzmanlardan da yardım alıyoruz, çocuğu gözlemlemeye çalışıyoruz tepkilerini gözlemlemeye çalışıyoruz ve bir sonuca varmaya çalışıyoruz çünkü bu işlerin başka delil de olmuyor genelde, mağdurla baş başa kalıyoruz” (Almach, Hakim, 46).

“Çocukla yapılan adli görüşmenin tanımı çocuğun ikincil örselenmesine mani olacak şekilde sürecin çocuğun yaş ve gelişimine indirgenerek çocuktan olayla ilgili bilgi alınmasının sağlandığı kayıt altına alındığı süreç...” (Kaktüs, Meslek Elemanı, 40).

Milne ve Powell (2010) adli görüşmeyi bir olayın sorgulanması esnasında en üst kalitede bilgi almak için olayla ilgili herkesle iletişim kurma metodu olarak tanımlamıştır. Milne ve Bull (2006) ise bu süreçte neyin olduğu ve bunu kimin yaptığını ortaya çıkarmak gibi iki ana amacın olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların mağdur çocukla yapılan adli görüşmeyi tanımlarken yaşanan olaya ilişkin bilgi toplamanın ve böylelikle olayın aydınlatılarak adaletin sağlanmasını hedefledikleri düşünülmektedir.

3.2.1.2. Mağdur Çocuğa Yardımcı Olma

Katılımcıların mağdur çocukla gerçekleştirdikleri adli görüşmeyi tanımlarken dile getirdikleri bir başka husus çocuğa yardımcı olma şeklindedir. Görüşme gerçekleştirilen bazı hakimler çocuğa yardımcı olmayı kendisine yönelik gerekli tedbirlerin alınması, bazı meslek elemanları ise mağdur çocuğun kendisini adalet sistemi içinde ifade etmesine imkan tanınması şeklinde değerlendirdikleri görülmüştür. Konuya ilişkin katılımcıların görüşleri şu şekildedir.

“Yardımcı olunarak hangi tür tedbirlerin alınmasını belirlemek için çocukla yapılan görüşme. Adli sistem içinde yeri oldukça önemli, AGO’nun olması çocuğun yararına oldu” (Acrux, Hakim, 50).

“Yani herhangi bir sebeple adalet sisteminin içinde ifadesine başvurulmuş çocuğun kendisini ifade etmesine ve hukuka ilişkin bilgileri vermesine yardımcı olmak...” (Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Çocukların yetişkinlere nazaran zayıf ve her türlü istismara açık, korumasız yapısı nedeniyle özel ihtimama ve korunmaya ihtiyacı bulunmaktadır (Balo, 2015). Cinsel istismarın her şekli çocuk için psikolojik olarak zarar verici, kendisini bu alanda az ya da çok yaralayan ve içinde bulunduğu güven ortamını sarsan bir durumdur (Polat, 2006). Bu bağlamda mağdur çocuklarla hassasiyetleri göz önüne alınarak gerçekleştirilen adli görüşmenin çocuğa yardımcı olma amacı taşıdığı düşünülmektedir.

3.2.1.3. Mağdur Çocuğun Örselenmemesi

Katılımcı meslek elemanları hakimler’den farklı olarak mağdur çocukla yapılan adli görüşmeyi tanımlarken çocuğun örselenmesinin önüne geçilmesi konusunu dile

getirmişlerdir. Bu bağlamda geçmişteki uygulamalarla bugünü kıyaslayarak adli görüşme odalarının çocuğu koruyucu yanını ortaya koyan düşüncelere yer vermişlerdir. Meslek elemanlarının mağdur çocuğun örselenmesi konusunu dile getirmelerinin çocuğun duruşma öncesi, anı ve sonrasında adliye ortamında neler yaşadıklarını gözlemlemiş, tecrübe etmiş olmalarıyla ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Yani bence çok önemli, çünkü önceden bu sistem olmadan önce çocuklar direk duruşmaya giriyorlardı, duruşmaya çağırılıp yani bazen hiç bir uzmanla karşılaşmadan bile ifadeleri alınmaya çalışılıyordu yani çocuk neyle karşılaşacağını, ne yapacağını ilişkin hiç bir fikri yoktu bu konuda ama şu anda hani... çocuk biraz daha rahatlıyor, biraz daha güven hissediyor kendini daha rahat ifade ediyor, bu bakımdan önemli bence” (Gardenya, Meslek Elemanı, 34).

“Çocuğun gerçekten örselenmemesi noktasında iyi bir düşünce umarım sistem daha da gelişir... çocuğun duruşma salonuna girmeden işte hani suçlu kişiyi, sanığı görmeden kendisini ifade etmesi daha seri bir ortamda güzel bir şey, güzel bir uygulama” (Gelincik, Meslek Elemanı, 38).

Adli süreç içinde tekrarlayan muayeneler ve ifade alımları gibi bazı uygulamalar cinsel istismar mağduru çocukların yeniden örselenmesine neden olmaktadır. Bu tür uygulamalara maruz kalan çocuklarda travmanın yeniden tekrarlayacağına ilişkin yoğun şekilde bir korku yaşama, güvensizlik duygularının pekişmesi ve adalete olan güveni yitirme, çocukların ifadelerinin zamanla kirlenmesi vb. gibi bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Akbulut, Acar, Ziyalar, Südütemiz, Akço ve Şişmanlar, 2015).

Katılımcıların beyanları Adli Görüşme Odalarında kamera kaydı altında mağdur çocuklarla gerçekleştirilen adli görüşmenin çocuğun yeniden örselenmesinin önüne geçilmesi adına oldukça önemli bir yeri olduğunu düşündürmektedir.

3.2.1.4. Zor Bir Süreç

Cinsel istismar mağduru çocuklarla gerçekleştirilen adli görüşme tanımlanırken katılımcıların dile getirdiği bir diğer husus bunun zor bir süreç olduğu yönündedir. Bu kapsamda toplumda tabu olarak görülen bir konu hakkında çalışmanın sadece çocuk için değil aynı zamanda kendisi ile adli görüşme yapan kişi içinde zor olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların konu ile ilgili yanıtları şu şekildedir.

“...Bir gül düşünün dalı kırılmış tutunuyor dalına ama her an düşebilir böyle bir pozisyonda gülü kurtarmaya çalışıyorsunuz yani mağdur o noktada dokunsan kırılacak, dokunmasan ciddi sorunlar yaşanabilecek, dokunmak zorundasın böyle bir ortam içerisinde mağdur beyanını alıyorsun”(Alioth, Hakim, 43).

...Annesine babasına anlatmakta zorlandığı bir şeyi hiç tanımadığı, hiç görmediği birine anlatması isteniyor diyelim, bu da biraz işte dediğim gibi çocuğu açma noktasında biraz daha sürecin uzamasına neden oluyor (Çingülü, Meslek Elemanı, 25)

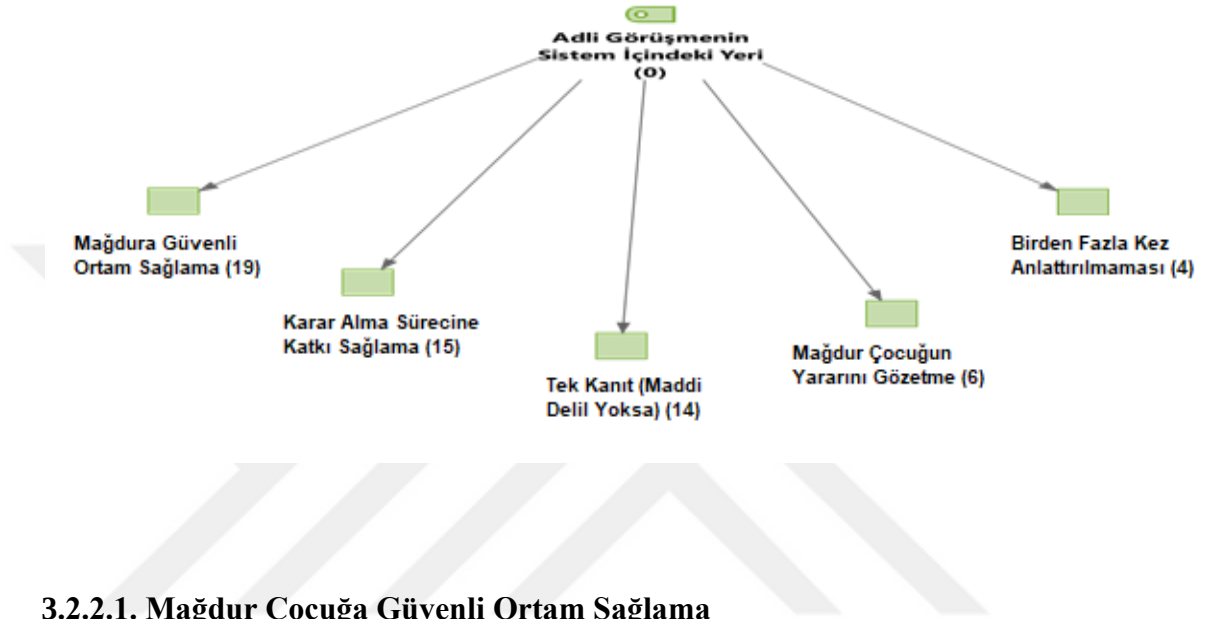
Mağdur çocuklar genelde suçluluk ve utanma duyguları içindedirler (Sokullu Akıncı ve Dursun, 2016). Ancak çocukta istismarı ortaya çıkarırken en önemli adım çocuğun ifadesinin alınmasıdır (Polat, 2017). Dolayısıyla adli görüşme sürecinin hem mağdur çocuğun yaşadıklarını anlatma hem de suçluluk, utanma gibi duygular içinde olan çocuklarla adli görüşme yapan hakim ve meslek elemanları için zorlu bir süreç olduğu ifade edilebilir.

3.2.2. Adli Görüşmenin Sistem İçindeki Yeri

Adli Görüşmenin Sistem İçindeki Yeri konusu beş alt başlık altında değerlendirilmiştir. Konu çerçevesinde mağdura güvenli bir ortamın sağlanması,

adaletin sağlanma sürecine katkı sunulması, çocuğun ifadesinin tek delil olması, çocuğa yaşadıklarının birden fazla kez anlattırılmaması ve mağdur çocuğun yararını gözetmesi gibi hususlar ele alınmıştır. Katılımcı hakimlerin ve meslek elemanlarının konuya ilişkin verdiği yanıtlar Şekil 3.3’te ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Şekil 3.3: Adli Görüşmenin Sistem İçindeki Yeri

3.2.2.1. Mağdur Çocuğa Güvenli Ortam Sağlama

Adli görüşmenin adli sistem içindeki yerine ilişkin katılımcıların çoğu bu uygulamanın çocuğa güvenli bir ortam sağladığı görüşünü dile getirmişlerdir. Bu çerçevede çocuğun kendisini rahatlıkla ifade edebilmesi, sanığı görmemesi, ifade esnasında resim çizme ve oyuncaklardan yararlanmasının çocuğun kendisini güvende hissettirdiği ifade edilmiştir. Katılımcıların konu ile ilgili paylaşımları şu şekildedir.

“... Çocuğun kendini rahat ifade edebileceği ortamı hazırlamak, kendini güvende hissetmesini sağlamak, bunlarda ancak özel görüşme odası dediğimiz yani adli görüşme odalarında mümkün olabilir, yaygınlaşması gerektiğini düşünüyorum...” (Acrab, Hakim, 63).

“Çocuklarla alakalı olarak bu sistem çok iyi oldu, çünkü kendilerini duruşma ortamında o kasvetli ortam da rahat ifade edemiyorlardı, aşağıya getirilerek burada şu anda görmüş olduğunuz oyuncaklarla, resim çizme ile kendilerini daha rahat ifade edebiliyorlar” (Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

“...Eskiye nazaran karşılaştırdığım da çocuğun duruşma ortamına girmemesi bu kendini bir uzman eşliğinde birebir şekilde ifade etmesi kürsüyü görmemesi, sanığı görmemesi dolayısıyla daha sağlıklı ortamda ifadesinin alınmasını çocuğun üstün yararına olduğunu düşünüyorum...” (Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

Adli görüşme odaları projesi kapsamında hazırlanan “Çocuklarla Adli Görüşme İçin Rehber” de adli görüşme odaları ile ayrıntılı olarak hedeflenenin adliyeye intikal etmiş bir olayla ilgili bilgi alınması, suçun tespit edilerek aydınlatılması, gerek görüldüğünde maddi ya da şekli gerçekliğin ortaya çıkarılmasında çocuğun bilgisine, ifadesine başvurulması, fena muamelenin her türü ile karşılaşan, karşılaştığından şüphe edilen ya da kötü muameleye tanıklık eden çocuğun adil yargılanma hakkının suç mağduru çocuğun adalete erişim hakkının korunmasına ve çocukların adalet sisteminde ikincil mağduriyet yaşamalarının önüne geçilmesine katkı sunmak olduğu belirtilmiştir (Atılgan, Yağcıoğlu ve Çavdar, 2014).

Katılımcıların adli sistem içinde mağdur çocuğun ifadesinin alınmasında kullanılan adli görüşme odalarının çocukta ikincil bir mağduriyet yaşamasının önüne geçmesine katkıda bulunduğunu ve dolayısıyla çocuk için güvenli bir ortam sunduğunu ifade etmelerinin adli görüşme odalarının kurulma amaçlarıyla uygunluk taşıdığı gözlemlenmiştir.

3.2.2.2. Karar Alma Sürecine Katkı Sağlama

Adli Görüşmenin sistem içindeki yerine ilişkin özellikle hakimlerin dile getirdiği bir husus bu uygulamanın karar alma sürecine katkı sağladığı ile ilgilidir. Katılımcı hakimlerin çoğu adli görüşmenin oldukça önemli bir delil olduğunu ve sistem içinde oldukça önemli bir yere sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Hakimlerin adli görüşmeyi yaşanan istismar olayı ile ilgili olarak karar alma ve böylelikle adaletin sağlanması sürecine katkı olarak değerlendirmesinin deliller üzerinden sonuca ulaşma, karar verme görevleri ile ilintili olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların konu ile ilgili görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Yasal zorunluluk, bununla hüküm kuruyoruz. Bu çok ciddi bir belge, önemli bir delildir. Sistem için çok önemli, karar almada çok önemli bir yeri var” (Achird, Hakim, 49).

“...Bizde kanaat uyanması lazım. Vereceğiniz cezalar çok ciddi cezalar. Vicdani karar alıyoruz. Sistem içinde adli görüşme bu nedenle oldukça önemli” (Antares, Hakim, 47).

“...Çocuk da olsa yetişkinde olsa mağdurun anlatımları yani cinsel istismar dosyalarının veya cinsel saldırı dosyalarında maalesef mağdurun anlatımları büyük ölçüde dosyaya yön veriyor” (Alfirik, Hakim, 35).

Çocuğun cinsel istismarı diğer istismar türlerinden farklılık göstermektedir, çünkü cinsel istismarda genelde mağdurun dışında herhangi bir görgü tanığı olmamaktadır (Lamb, Sternberg, Orbach, Hershkowitz ve Esplin, 2000). Yargıtay Ceza Genel Kurulu Başkanlığının 22.12.2009 gün ve 2009/9-93E., 2009/308K. sayılı kararında vurgulandığı üzere; taraflar bakımından “ispat” hakim bakımından “sabit görme”, maddi hususu bakımından ise “sübut” denilen faaliyetler için kullanılan vasıtalara ispat vasıtası veya kısaca delil adı verilmektedir. Hakim geçmişte ne olduğunu ve nasıl olduğunu bilmeye mecburdur (Tuğrul, 2013). Bu çerçevede çocuğun ifadesinin cinsel istismar vakalarında olayın delillendirilmesi ve adaletin sağlanması açısından oldukça önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

3.2.2.3. Tek Kanıt (Maddi Delil Yoksa)

Katılımcı hakimler adli görüşme odalarında cinsel istismar mağduru çocuklarla gerçekleştirilen adli görüşmenin bu tür davalarda tek delil olduğunu, genelde görgü tanığı bulunmadığını, bu nedenle de adli sistem için oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir.

“...Cinsel suçlarda %70-80, sanık ve mağdur beyanı dışında bir kanıt yok. Doktor raporu, DNA raporu olmadığı yerde sadece mağdur beyanı üzerinden hareket ediyoruz. Bu dosyalarda bıçak sırtındayız. Maddi bulgu varsa iş kolay” (Aladfar, Hakim, 50).

“Halbuki bu cinsel istismar dosyalarında tek delil mağdurun beyanı, başka bir delil yani genelde başka hiç bir delil olmuyor çünkü suçun mahiyeti itibariyle kimsenin olmadığı تنها yerlerde işlenen suçlar, başka bir görgü tanığı veya başka bir delil bulunması zor olan suçlar...” (Alderamin, Hakim, 55).

“Bizim soruşturma safhasının en önemli hususlarından birisidir. Cinsel suçlarda tek delil genelde çocuğun anlatımıdır” (Albali, Hakim, 55).

Maddi gerçeği arayan ceza muhakemesinde delil serbestliği ilkesi (vicdani delil sistemi) kabul edilmiştir. Her şeyin her şeyle ispatlanabilmesi şeklinde tanımlanan bu ilkeye göre, akla uygun olayla ilgili ve hukuka uygun elde edilmiş olmak kaydıyla yargılama konusu olayla ilgili olarak hakim vicdani kanaatinin oluşumuna elverişli her şey delil olabilecek, diğer ifadeyle ceza muhakemesinde nelerin delil olabileceği ve delil diye ortaya konulanların delil olabilme değeri hakim tarafından serbestçe takdir ve tayin edilebilecektir. Bu husus 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 217 maddesinde (1)... deliller hakim vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilir, (2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir” şeklinde açıkça ifade edilmiştir (Tuğrul, 2013).

Bu bilgiler temelinde hakimlerin suça ilişkin sunulan deliller çerçevesinde karar verdikleri görülmektedir. Katılımcıların tek delil olarak çocuğun ifadesinin olduğunu vurgulamasının, çocuğun ifadesinin en sağlıklı şekilde alınmasını amaçlayan adli görüşme odaları sisteminin ne denli önemli olduğunu ortaya koyar nitelikte olduğu düşünülmektedir.

3.2.2.4 Birden Fazla Kez Anlattırılmaması

Katılımcılar adli görüşme gerçekleştirilen çocuğa yaşadıklarının birden fazla kez anlattırılmaması konusunda adli görüşme odalarının üstlendiği misyona dikkat çekmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“...Adli görüşme odasında zaten çocuğun ifadesinin alınmasının temel mantığı çocuğun ikincil örselenmelerinin olmaması ve onun bir daha bu travmatik duruma bu adli ortama sokmamak...”(Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

“Şimdi mesela genelde çağırılan çocukların ifadelerinin bir seferde alınması esastır, görüntü kaydı da alınıyor... bir olayda olmuştu iki kez çağırılma...”(Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun (CMK) 236/2 ve 3. maddelerinde işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulan mağdura ilişkin özel bir düzenleme yer almaktadır. 236/2. madde uyarınca maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklı olmak üzere *“işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdurun bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak “bir defa” dinlenilebileceği”* hüküm altına alınmıştır. Burada amaçlanan çocuktan soruşturma veya kovuşturma için gerekli olan bilgilerin bir seferde alınması suretiyle yıllar içinde fiile ilişkin anıların tekrar tekrar canlanmasının önüne geçerek ortaya çıkabilecek travmaları önlemektir (Taner, 2017).

Katılımcıların çocuğun tekrar tekrar ifade vermesinin önüne geçilmesi ve Ceza Muhakemeleri Kanununda belirtilen bilgilerin tek seferde alınabilmesinde adli görüşme odalarının sistem içindeki yerinin önemine değindikleri görülmüştür.

3.2.2.5. Mağdur Çocuğun Yararını Gözetme

Adli Görüşmenin sistem içindeki yerine ilişkin katılımcı meslek elemanları adli görüşme odalarında çocukla yapılan adli görüşmenin mağdur çocuğun yararını öngördüğünü dile getirmişlerdir. Konu ile ilgili katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Yani bence çok önemli, çünkü önceden bu sistem olmadan önce çocuklar direk duruşmaya giriyorlardı, duruşmaya çağırılıp yani bazen hiç bir uzmanla karşılaşmadan bile ifadeleri alınmaya çalışılıyordu yani çocuk neyle karşılaşacağını, ne yapacağını hiç bir fikri yoktu bu konuda ama şu anda hani buraya geldiğinde işte kendimizi tanıtıyoruz, görevimizi, ne yaptığımızı tanıtıyoruz, nelerle karşılaşacağını söylüyoruz, mahkemede kimlerin olduğunu, işte hakim, avukat, savcı, katip yani bu konuda bilgilendiriyoruz, bunların bulunacağını yani çocuk biraz daha rahatlıyor, biraz daha güven hissediyor kendini daha rahat ifade ediyor, bu bakımdan önemli bence” (Gardenya, Meslek Elemanı, 34).

“...Çocuk yanımızda ağlayarak ifade veriyordu, duruşma salonunda ağlıyordu, kendini ifade edemiyordu, çok ters sorular gelebiliyordu, yani şu an düşünün kulağımıza işte çok uç bir soru gelebiliyorsa biz bunu yumuşatabiliyoruz, bu çok önemli bir şey” (Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

Adli Görüşme Odası (AGO); adliyenin yetişkinlerin yoğunluklu bulundukları ana bölümlerinden uzak ve bağımsız bölümünde bulunan, yetişkinler için olan giriş ve çıkışlardan ayrı bir yerden girilen, ifade alma odası, teknik oda (dinleme odası) ve bekleme odası gibi üç ayrı odadan oluşan, adli görüşmecilerle çocukla görüşürken

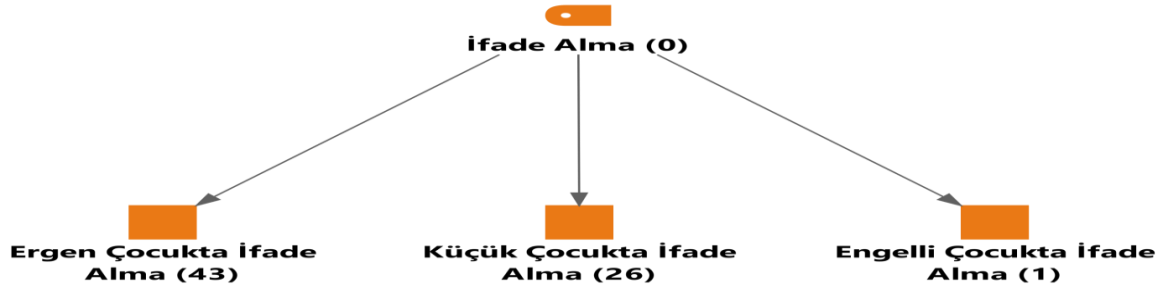
mahremiyet ve gizliliği sağlamaya elverişli, kayıt ve izlemeyi, yargılamanın diğer aktörleri tarafından adli görüşmecili aracılığıyla çocuğa soru yöneltmeyi mümkün kılan fiziksel koşullara ve teknik donanımına haiz güvenli ve izole birim olarak tanımlanmaktadır (Atılğan, Yağcıoğlu ve Çavdar, 2014). Katılımcılar çocuğun anlatımlarının mahremiyeti ve gizliliğini korumaya imkan tanıyan ve çocuğun beyanını kayıt altına alacak teknik donanımına sahip adli görüşme odalarında gerçekleştirdikleri adli görüşmenin çocuğun yararını koruduğunu belirtmişlerdir. Bu çerçevede adli görüşme odaları sisteminin de mağdur çocuğun korunmasının öncelikler içinde yer aldığı ve bunun katılımcıların ifadeleri ile desteklendiği görülmektedir.

Cinsel istismar davalarında çoğunlukla mağdur çocuk dışında başka bir görgü tanığının olmaması “çocuğun ifadesinin” önemini arttırmaktadır. Cinsel istismara maruz kalan ve istismarın yarattığı travmanın etkisi altında olan çocuğun ifadesinin sağlıklı bir şekilde alınması, çocuğun maruz kaldığı olaya ilişkin yer, zaman, kişi vb. bilgileri doğru ve tam olarak vermesi de adli yargılama süreci açısından gerekli hususlardan birisidir. Bu bağlamda “çocuk ifadesi” konusu aşağıda ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

3.3. Çocuk İfadesi

Araştırma kapsamında ele alınan bir diğer konu çocuğun ifadesidir. Katılımcıların yanıtları ifade alma ve ifadenin değerlendirilmesi olmak üzere iki ana başlık çerçevesinde ele alınmıştır. İfade alma başlığı içinde ergen çocuk ve küçük çocuk ifadesi ayrı ayrı ele alınmıştır. İfade alma'ya yönelik başlıklar Şekil 3.4'te detaylı olarak sunulmuştur.

Şekil 3.4: İfade Alma

3.3.1.İfade Alma

Çocuklar günlük yaşamda mağdur, görgü tanığı ve/veya bir suçun şüphelisi olarak ifade vermek durumunda kalabilmektedir. Katılımcılar adli görüşme odalarında çocuklarla yaptıkları görüşmede ergen çocukla yaptıkları adli görüşme ile küçük çocukla yaptıkları görüşmeye ilişkin görüşlerini ortaya koymuşlardır. Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının çocukla adli görüşme konusunda çocuk ve ergen çocuk ayırımına gitmesi dikkat çekici bulunmuştur. Her ne kadar hakim ve meslek elemanlarının görüşleri birbirinden farklılıklar gösterse de ergenlerin yaş ve gelişimsel özelliklerinin küçük yaş grubundaki çocuklardan farklılık gösterdiği, bazı bilgilere daha kolay ulaşabildiği, ya da yaşadıklarını saklama eğilimi içine girerek bir senaryo ile gelebildiği, küçük çocukların ise yaşanan olayı olduğu gibi aktardıkları yönünde düşünceler öne çıkmıştır.

3.3.1.1.Ergen Çocukta İfade Alma

Katılımcılar ergen çocuklarla yaptıkları görüşmelerde birbirinden farklı görüşlere yer vermiştir. Bazı katılımcılar ergen çocukların küçük yaştaki çocuklara

nazaran daha ayrıntılı ve net ifade verdiğini, anlatımlarının doğruya daha yakın olduğunu söylerken diğer katılımcılar ise ergenlerin sosyal medyadan aldığı bilgilerden yararlanarak bir kurgu ile görüşmeye gelebildiği veya toplumun baskısı altına girerek ifadesini değiştirebildiği yönünde görüş bildirmiştir. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde ergen çocuğun kişisel ve toplumsal baskı nedeniyle ifadesini değiştirmesinin cinsel istismar davasının seyrini değiştirebileceği ve mahkeme tarafından alınacak kararları etkileme riski taşıdığı düşünülmektedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“...12-13 yaş ve üstündeki çocuklar daha net bilgi veriyor, zaten bu konuda meslek elemanlarından da destek alıyoruz. Güvenirlilik konusunda ise her çocuk birbirinden farklıdır” (Angetenar, Hakim, 28).

“Çocuğun yaşı büyüdükçe sosyal medyadan takip ederek bazı şeyleri öğreniyor, bir kurgu ile gelebiliyor çocuk...” (Achird, Hakim, 49).

“Bence yaşı büyüdükçe beyanına itibar edilmesi ihtimali biraz artıyor. Birincisi küçük çocuğun hafızası çok kuvvetli olmuyor. Bugün ifadeyi veriyor 6 yaşında. Bizim sağ olsun sistemimiz çok yavaş. 6 ay sonra tekrar ifadeye çağırıldığında çocuk bunları hatırlamıyor çünkü onun kapasitesi o kadar değil. Daha büyük yani ergenliğe gelmiş yetişkin bireyin kapasitesine ulaşmış zihinsel olarak bir çocuk böyle bir sorun yaşamayacak. O yüzden büyüdükçe bence beyana itibar edilmesi yoğunlaşıyordur” (Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Ergenlik dönemi hormonal etkilerle ortaya çıkan kız çocuklarda 10 erkek çocuklarda ise 12 yaşlarında belirgin hale gelmeye başlayan bir dönemdir (Artan ve Bayhan, 2004). Ergenlik dönemi kendi içerisinde ön ergenlik (11-14), orta ergenlik (15-17) ve son ergenlik (18-21) şeklinde üç aşamada değerlendirilmektedir (Gardiner ve Gander, 2004). Ergenlik fiziksel, sosyal ve duygusal değişimin yoğun şekilde gözlemlendiği bir dönem olarak görülmektedir (Martin ve Steinbeck, 2017). Bazı katılımcıların ergen çocukların küçük çocuklara nazaran daha ayrıntılı bilgi verdikleri yönündeki düşüncelerinin çocuğun hafıza ve dil gelişimi ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Şöyleki; insan dünyaya geldiğinde beyni daha olgun

düzeye erişmemiştir, olgun bir düzeye gelmesi için 10 yıl ve üstü bir süreye ihtiyaç vardır (Perry ve Wrightsman, 1991).

3.3.1.1.1. Ergen Çocuğun İfadesine Duyulan Güvensizlik

Katılımcılar içinde özellikle hakimlerin yarısından çoğunun cinsel istismar mağduru çocuklarla yaptıkları görüşme ile ilgili ifade ettikleri bir diğer konu ergen çocukların verdiği ifadeye duydukları güvensizliktir. Bu konuda hakimler ergen çocuklara ilişkin bazen kendi istekleri ile girdikleri cinsel ilişki sonrası bunun zorla olduğu yönünde ifade verebildikleri, bunun toplumsal baskı nedeniyle meydana gelebildiği, interneti kullanarak bir olayı kurguladıkları, ensest vakalarda ise annenin ergen çocuk üzerinde baskı kurabildiği yönünde paylaşımda bulunmuşlardır. Katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“...Ergenlik sonrası dönemde 18 yaşa kadar olan dönemde çocuk herhangi sebeple yalan söyleme ihtimali olabiliyor. Yani aile baskısıyla olabiliyor, yani mesela ensest ilişkilerde mesela baba kızına karşı cinsel istismar iddiası oluyor, annenin mesela çocuğun üzerinde baskısı olabiliyor, zaman zaman en azından soru işareti bizim için soru işareti olduğu olabiliyor”(Acrab, Hakim, 63).

“...Bazen daha büyük yaştaki mağdurların genellikle işte rıza ile yapmış olduğu ilişkileri ailelerinden korktukları için bunu zorla yaptıklarını, zorla olduğunu iddia ederler genelde bu şekilde olur. Biz bunları mağdura da çok fazla sormayız, çünkü mağdurun orada rızayla gittiği yönünde bizim sorularımıza bir cevap verilirse mağdurun anne babasıyla ilişkisi şey olur, anne babalar zaten bazende zorla yapıldığını kabullenmek istiyor, bu şekilde olduğunu daha çok şey yapıyor...”(Alderamin, Hakim, 55).

“...Şimdi tabi cinsel istismar mağduru çocuk tabi ki bu süreçte şimdi öyle ki kendi yaşadığı psikolojik durum, ailesinin yönlendirmesi, avukatın yönlendirmesi baskı altında olması olabiliyor, olmamış bir olayı olmuş gibi anlatabiliyor, abartabiliyor, tam tersi bir ifade verebiliyor, polis karakolunda verdiği ve diğer taraftaki, dolayısıyla çocuğun buradaki ifadeleri alınırken tabi meslek elemanının da hassasiyetinin de çok üst düzeyde olması gerektiği kanaatindeyim...”(Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

Orbach ve Shiloach, (2007) adli görüşme ortamında çocukların kendilerini istismar eden bir aile üyesini, yakınlarını korumak amacıyla bilgi vermekten çekinebildiğini ve olayın yaşandığını inkar etme yoluna gidebildiğini dile getirmiştir. Ergenlerin yalan söyleme davranışı ergenlik döneminin kişisel özellikleri ile ilgilidir. Kendisini cezalandırılmaktan kurtarmak, hoş olmayan durumun içinden çıkmak veya bir başkasını savunmak istemek gibi durumlar ergenleri yalan söylemeye yönlendiren durumlardır (Barsukova, 2012). Alpaslan (2014)’a göre çocuklar cinsel istismar olayını saklama amacı dışında çok sık olmasa da yalan söyleme eğiliminde bulunabilmektedir.

Cinsel istismar mağduru ergenlerin yalan söyleme davranışının çok farklı nedenlerden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Bunlardan ilki savunma mekanizması olarak değerlendirilebilir. Savunma mekanizmalarının iki türü bulunmaktadır. Bunlardan ilki “psikolojik onarım mekanizmaları”, ikincisi ise bireyin kendi davranışlarının haklılığını ortaya koyacak mantığa bürüne gibi “ego savunma mekanizmalarıdır”. Bireyler aynı anda birden fazla savunma mekanizmasını kullanabilme yetisine sahiptir (Yanbastı, 1990).

Toplumda tabu olarak kabul edildiği bilinen bakirelik olgusunun da özellikle ergen kız çocuklarında yalan söyleme davranışını tetiklediği söylenilebilir. Işık ve Uğurlu (2009) namus olgusunun Türkiye toplumunda oldukça önemli bir kavram olarak öne çıktığını, namus kavramının bireylerin yaşam nedeni olabildiği ve bu uğurda insanların ölümüne neden olabildiğini, neredeyse her gün yazılı basında namus adına kadınlara uygulanan şiddete ilişkin haberlerin yer aldığını öne sürmüşlerdir.

İlkkaracan (2003) evlilik öncesi bekarite verilen önemin özellikle Müslüman toplumda, yoğun bir modernleşme sürecinden geçmiş olanlarda dahi, erkek egemen namus anlayışının temelini oluşturduğu görüşüne yer vermiştir. Bu durumun özellikle ergen kız çocuklarının cezalandırılma ve öldürülme riskleri nedeniyle yalan söyleme davranışı içine girmelerine yol açabileceklerine inanılmaktadır.

Polat (2014) tecavüz mağdurlarının verdiği tepkilere ilişkin birtakım teorilerin olduğunu ancak Sosyal Öğrenme Teorisinin tecavüz mağdurlarının tepkilerini en iyi şekilde anlatan teori olduğunu, sosyal öğrenme teorisinin mağdurun korkuya ilişkin tepkilerinin saldırı esnasında olduğu varsayımına dayandığını, tehlikeden sakınmayı öğrenmenin en güçlü öğrenme şekli olduğunu savunmuştur.

Sosyal öğrenme teorisine göre öğrenme tepkinin sonuçları ve model alma yoluyla oluşmaktadır (Bandura, 2001). Sosyal öğrenme teorisinin temel kavramlarından biri olarak kabul edilen model alarak öğrenmenin, model alma, gözlem yaparak öğrenme, taklit, özdeşleşme, içselleştirme gibi kavramlar yoluyla açıklandığı görülmektedir (Bandura, 1971; akt., Demirbaş ve Yağbasan, 2005).

Katılımcıların ergen çocukların birtakım nedenlerle ifadelerini değiştirme veya gerçek dışı beyanda bulunma yoluna gidebilecekleri yönündeki düşüncelerinin literatür bilgisi ile benzerlik taşıdığı izlenimi elde edilmiştir. Ancak istismar mağduru ergen çocukların ifadelerine duyulan bu güvensizlik düşüncesinin her ergen çocuk ifadesine şüphe ile bakılması, ifadeye güvenilmemesi gibi bir önyargı'ya yol açmaması gerektiği, her çocuk gibi ergen çocuğunda yaşadığı travmatik olayla ilgili doğru ve geçerli bilgi verebileceğinin de göz önünde tutulması gerektiğine inanılmaktadır. Aksi takdirde bu durumun gerçekten yaşanan bir cinsel istismar olayının ardından telafisi mümkün olmayan “adli hatalara” ve ergen çocuk açısından ciddi mağduriyetlere yol açabileceği düşünülmektedir.

3.3.1.2.Küçük Çocukta İfade Alma

Katılımcıların küçük çocuklarla yaptıkları adli görüşme ile ilgili olarak görüşleri birbirinden farklılıklar sergilemiştir. Bazı katılımcılar küçük yaş çocuklarında zaman ve mekan kavramlarının net olmadığı, anlatımlarını şüpheyile karşıladıklarını, çocukların zeka düzeyinin birbirinden farklı olduğu, çocukların anlatımlarını bölmeden dinlemeye özen gösterildiğini ifade ederken diğer katılımcılar çocukların anlatımlarını diğer delillerle birlikte değerlendirdiklerini, küçük çocukların anlatımlarına daha çok itibar ettiklerini, küçük çocuklarda iftira atma durumunun pek olmadığı yönünde paylaşımda bulunmuşlardır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Çocuklar belirli bir yaşa kadar çok samimiler, yalan söyleyemiyorlar, bunu beceremiyorlar. 5-6-7-8 yaşlarındaki çocuklar verecekleri yanıtı kurgulayamıyorlar, kurgulamaya kalksalar hemen ele veriyorlar kendilerini. Yaşı büyük olan çocuklar duygudan arındırarak olayı anlatmaya çalışıyor, tabi biz bunu yakalıyoruz...tecavüze maruz kalan çocuk bu olayı anlatırken sanki o olayı tekrar yaşıyormuşçasına anlatıyor, bunu görebiliyorsunuz”(Alchiba, Hakim, 50).

“Biz diğer delillerle birlikte tabi bunu bir defa göz önüne alıyoruz ama genelde de itibar ediyoruz biz o ifadeye, yani çocuğun yaşı o yaşta bir çocuğun bazı mantık silsilesi içerisinde anlattığı olayları kurgulayamayacağını düşünüyoruz yani itibar, %99 itibar ediyoruz bu beyana ...” (Acamar, Hakim, 50).

“Küçük yaştaki çocukların zaman, mekan kavramları çok fazla olmuyor ister istemez. Bu zaman, mekan kavramlarının onlarda tam net olduğunu, tam net olarak istememiz mümkün değildir, doğru da değil...”(Alderamin, Hakim, 55).

“Eğer çok küçük mesela 10 yaşında, 11 yaşındaki bir çocuk cinsel birlikteliğe dair çok detaylı bilgi veriyorsa anlattıklarını yaşamış olması ihtimalinin daha yüksek olduğunu düşünürüm. Çok ayrıntılı veriyorsa mesela

11 yaşındaki bir çocuğun ifadesine girdim. Sonra ifadelerini yalanladı duruşmada bunların hiç birisi olmadı, ben iftira attım dedi ama babasının kendisini yakaladığı zaman bir eliyle onu tutarken bir eliyle de tıraş köpüğünü kullandığını kendi cinsel organını kayganlaştırmak için söylemişti...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Çocukların ortaya çıkarılması hedeflenen bir istismar olayını dile getirebilmesi ve rapor kıvamına gelecek bir boyuta erişebilmesi için yeterli görülecek bir bellek ve konuşma yetisine ihtiyaç bulunmaktadır (Orbach ve Shiloach, 2007). Yaşça küçük olan çocuk grubu yaşanan bir istismar hadisesinin konuşulduğu adli görüşme ile bireylerin normal yaşamda kullandıkları konuşmayı ayırt etmekten uzaktır (Bourg et al, 1999). Buna ek olarak; küçük yaşta yer alan çocuklar, kendilerinden yaşça daha büyük olanlara kıyasla ayrıntıları hatırlamada güçlükleri söz konusudur (Yarmey, 2010).

Yaşça küçük çocuk grubunda bulunan çocuklar (3-6 yaş) (young children) bireylerin çıkardığı ses öbeklerini tam manasıyla anlamış gibi görünselerde bunu tutarlı şekilde dile getirememektedir (Malloy et al, 2011). Küçük yaş grubunda nitelendirilen çocuklar adli görüşme henüz yapılmadan önce kendilerinden yaşça büyük bireyler gibi doğru olmayan bir anlatımda bulunmaları için yönlendirilmeye maruz kalabilirler ve karşısında yer alan bireyi kandırabilirler. Davies ve Westcott (2006) küçük yaşta bulunan her çocuğun başından geçen bir hadise ile ilgili geçerli olarak kabul edilecek şekilde ifade sunabileceğini, salt çocuğun yaş durumuna bakarak bellek ile ilgili doğru veya yanlış olarak değerlendirme yapılmasının uygun olmayacağı görüşüne yer vermiştir.

Literatürden de anlaşılabacağı üzere küçük çocukların ifadelerine ilişkin herkes tarafından kabul edilen bir kanı yerine farklı görüşler mevcuttur. Bu değişkenlik katılımcıların küçük çocukta ifade alma ile ilgili verdikleri farklı yanıtlarda da görülmüştür.

3.3.1.3. Engelli Çocukta İfade Alma

Katılımcılar içinde çocukta ifade alma konusuna ilişkin çoğunlukla meslek elemanları tarafından dile getirilen bir diğer husus engelli çocuklarla yaptıkları adli görüşmeye ilişkindir. Katılımcıların adli görüşme odaları eğitiminde engelli çocukla adli görüşme konusuna yer verildiğini ancak bu eğitimin kendileri için yeterli olmadığını, lisans eğitiminde aldıkları eğitimle engelli çocuklarla görüşmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

“Engelli bir çocuk olabilir hani bunlarla da görüşme yapılıyor yani denk gelmedi ama duyduğum kadarıyla engelli çocuk ya da zihinsel problemi olan daha doğrusu hani bunlarla ilgili bir yeterliliğim olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Nasıl yaklaşmam gerektiği konusunda çok farkındalığım olmayabilir yani eğitim de AGO eğitiminde evet bahsetmişlerdi bu konuya” (Beneşşe, Meslek Elemanı, 25).

“Şahsen kendi yeterliliğim konusunda şunu söyleyebilirim, aldığımız eğitimden sonra ciddi bir bilgi birikimi ve yani yeterlilik olduğunu düşünüyorum, yalnız tabi ki o eğitim kesinlikle yeterli değildi, her vaka için ayrı ayrı, işte aile içi şiddet mağduru kadın cinsel istismara uğramış çocuk, “engelli çocuk”, otizmli çocuk yani spesifik özel işte vakalarla alakalı ayrıntılı bir drama eğitimi olsaydı daha iyi olurdu bu açıdan yeterli olduğunu düşünmüyorum evet” (Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

“...Mesela asperger durumu olan bir çocukla duruşmaya çıktım. Çocuk ifade verirken sıfır duygulanım sergiliyordu yani o kadar ağır şeyleri yani tecavüzü anlattı sırasıyla ve anlatırken de bilimsel isimlerini falan kullandı. Sonra penisini getirdi benim, benim sezeryan bölgeme sürttü gibi bunu söyleyen çocuk da 10 yaşında ve hiç duygulanım sergilemiyor. Hakim bunu dinlerken asperger sendromu olduğunu bilse bile bu duruma ilişkin bir bilgisi yok ve çocuk duygulanmadığı içinde onun attığını düşünüyor. Asperger sendromlu deseniz “haaa falan” diyecek. Orada uzmanın yapması gereken şey bu çocuk

duygulanımını sergilemiyor bir, ikincisi kolay kolay yalan atmaz falan filan durumla ilgili bilgi vermek gerekiyor...” (Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Westcott (1991) engelli çocukların diğer çocuk gruplarına nazaran istismara açık durumda olduğunu ileri sürmüştür. (Poole ve Lamb, 1998) engelli grupta yer alan çocukların günlük yaşamda sesini en az duyuran, söylemlerine en az itimat edilen, güvenilmeyen grup içinde yer aldığını savunmuştur. Diğer çocuk gruplarına kıyasla otizm ve zihinsel gerilik gibi özel yapısı olan çocuklarla adli görüşmecinin görüşme yapması oldukça farklı olarak kabul edilmektedir (Kassin ve Gudjonsson, 2004). Engeli bulunan çocuklarla adli görüşme gerçekleştirilirken adli görüşmeci tarafından kendilerine mümkün mertebede kısa ve somut olan sorular yöneltilmelidir (Milne, 1999). Spesifik olmayan zihinsel gerilik teşhisi olan çocuk grubunu içeren araştırmalar bu grupta yer alan çocukların, en azından gelişme sürecinde yer alan çocukların zihinsel düzeyinde geçerli, detaylı bilgi aktarma yetisine sahip olduğunu ileri sürmektedir (Henry, Bettenay ve Carney, 2011). Mental geriliği olan bireyle gerçekleştirilecek adli görüşme esnasında alınacak bilgi tam anlamıyla adli görüşmecinin sahip olduğu kabiliyetlerle bağlantılı olacaktır (Milne ve Bull, 1999).

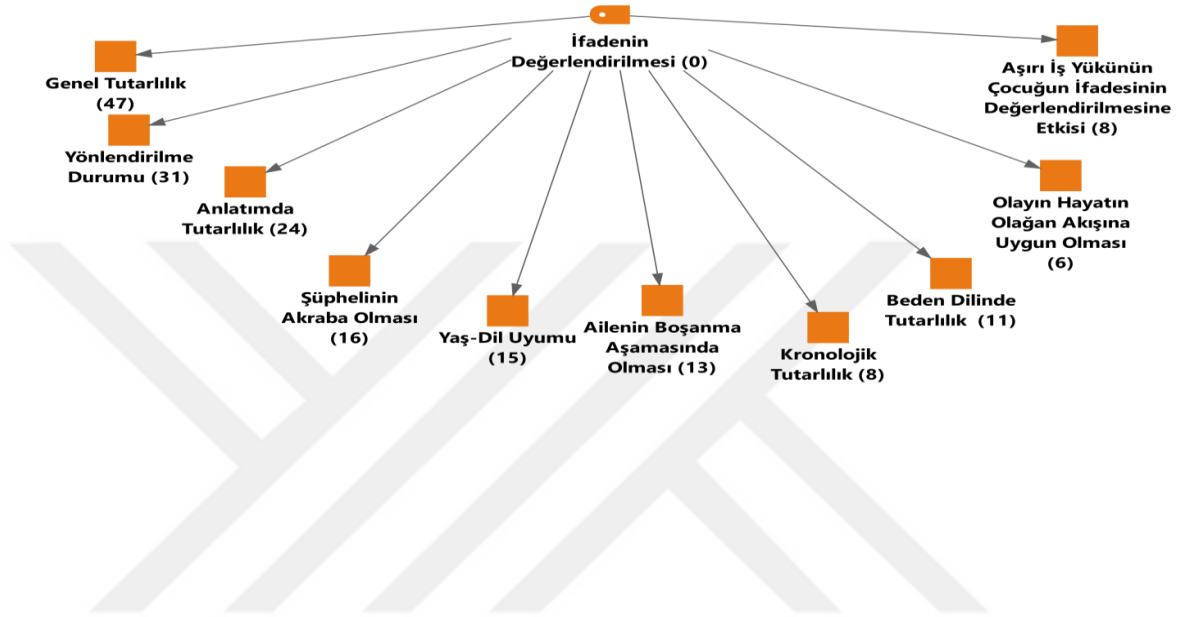
Adalet Bakanlığının düzenlediği Adli Görüşme Odaları konulu eğitim içerisinde engelli çocuklarla görüşme konusuna yer verildiği katılımcılar tarafından dile getirilmiş, ancak engelli çocuklarla adli görüşme gerçekleştirme konusunda kendilerine verilen eğitimi yeterli bulmadıklarını da belirtmişlerdir. Engelli çocuklarla adli görüşme konusunda eğitimlerin devam etmesinin adli görüşmecilerin bilgi ve becerisini arttıracığı ve bunun adli sisteme olumlu katkılarının olacağı düşünülmektedir.

3.3.2. İfadenin Değerlendirilmesi

Cinsel istismar mağduru çocukla yapılan adli görüşmenin değerlendirilmesi konusunda katılımcıların verdiği yanıtlar; yaş - dil uyumu, genel, anlatım, kronolojik,

beden dilinde tutarlılık, yönlendirilme durumu, şüphelinin akraba olması, ailenin boşanma aşamasında olması, aşırı iş yükünün çocuğun ifadesinin değerlendirilmesine etkisi ve olayın hayatın olağan akışına uygun olması başlıkları altında değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin bilgiye Şekil 3.5’te yer verilmiştir.

Şekil 3.5: İfadenin Değerlendirilmesi

3.3.2.1. Genel Tutarlılık

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının çoğu adli görüşme odasında mağdur çocuklarla gerçekleştirdikleri görüşmeyi değerlendirirken en çok göz önüne aldıkları unsurun genel tutarlılık olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar çocuğun anlatımlarının maddi delillerle uyuşup uyuşmadığı, anlatımlarının istikrarlı olup olmadığı, olayları zaman ve mekan oryantasyonu çerçevesinde anlatıp anlatmadığı, göz teması kurup kurmadığı gibi hususlara baktıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“...Şimdi maddi ve tıbbi bulguların olduğu işte genelde 15 yaş üzerindekilerde oluyor, işte bakiredir, değildir, livataya uğramıştır onun tıbbi şeyi oluyor. 15 yaşından büyüklerde mesela şey diyor işte cinsel organ sokmak suretiyle işte istismara uğradığı desin, tabi buradaki ATK (Adli Tıp Kurumu) uzmanları tarafından düzenlenen raporlarda vücuda organ

sokularak cinsel istismara uğradığına ilişkin maddi ve tıbbi delili olmadığı belirtilince mağdurun anlatımının bir espirisi kalmıyor. Israrlı ise yani kendisine cinsel ilişki isteği dışında, bu normal cinsel ilişki de olur, anal cinsel ilişki de olur. Onun tıbbi bulgusu yoksa mağdurun söylediklerini artık çok fazla hükme esas almamız doğru olmaz”(Alfirik, Hakim, 35).

“Genel uygunluğa bakarım, çocuğun anlatımı ile maddi bulgular örtüşüyormu, doktorun verdiği rapora uygun mu ona bakarım. Çocuğun verdiği bir ifadeyle adama 10 yıl hapis cezası veriyorsunuz, bunun infaz sürecinde sıkıntılar var. Çocuğun verdiği ifadeyle masum bir kişi hapse girebilir, bir tecavüzcü salıverilede bilir”(Alcor, Hakim, 58).

“Diğer delillerle birlikte değerlendiriyoruz...Çocuğun ifadesi istikrarlımı, karakolda anlattığı ile duruşmada anlattıkları aynı mı....Adli Tıp 6. İhtisastan bu çocuğun beyanına itibar edilip edilemeyeceğine dair görüş alıyoruz, akıl sağlığı yerindemi diye soruyoruz (Achernar, Hakim, 42).

“Çocuğun beyanı ile objektif verilere bakarım, tarafların beyanlarına bakarım, kamera görüntüleri var ise onlara bakarım, çocuğun beyanı ile bunlar uyuşuyormu uyuşmuyormu ona bakarım” (Ancha, Hakim, 50).

“Anlatımını değerlendirirken, şimdi mesleki olarak soruyorsanız bunu, tabi ki çocuğun öncelikle gelişim özelliklerini biraz kavramaya çalışıyoruz, yaşı yani bu çocuktan hangi sözcükleri bekleriz, hangi anlatımı bekleriz ne kadar detaylı bekleriz ya da neyi beklemeliyiz öncelikle bu çerçeveyi çizmemiz gerekiyor ...”(Frezya, Meslek Elemanı, 40).

“...Mağdurun sosyal kalıtım özellikleri dediğimiz işte jestlerine mimiklerine anlatırken konuşma akışına olayları bir bütünlük içerisinde aktarıp aktarmadığına, kendini ifade ederken özellikle göz teması kurup kurmadığına... genel olarak işte olayları zaman ve mekan oryantasyonuna göre anlatıyor mu, dikkat ettiğimiz konulardan bir tanesi, kendisini ifade ederken olaya ilişkin detay verebiliyor mu, mesela işte o gün şunu yaptık ama üzerimde siyah ayakkabım vardı, sarı montum vardı bu gibi detaylar

verebiliyorsa yani biraz daha güvenilirlik açısından bize olumlu açıdan etkiliyor diyebilirim”(Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının cinsel istismar mağduru çocuğun verdiği ifadenin değerlendirilmesinde, hakimlerin daha çok çocuğun anlatımlarının maddi delillerle uygunluk düzeyine baktığı, meslek elemanlarının ise çocuğun gelişim düzeyi ile anlatımlarının uygunluğuna, spontaneliğine baktığı ve bunların uyum içinde olup olmadığını değerlendirmeye aldıkları görülmüştür.

3.3.2.2. Yönlendirilme Durumu

Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuğun ifadesini değerlendirirken en çok dikkate aldıkları bir diğer husus çocuğun yönlendirilip yönlendirilmediği durumudur. Konuya ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir.

“...Çocukla yapılan görüşmede bizim için doğru söyleyip söylemediği, bir şey saklayıp saklamadığı, yakınlarından, ailesinden etkilenip etkilenmediği, yani daha önce yönlendirilip yönlendirilmediği en önemlisi o bizim için...”(Almach, Hakim, 46).

“...Bazı küçük yaş grubu çocuklar geliyor buraya hiç düşünmeden hiç duraksamadan ifade veriyor, anlıyoruz ki birileri çocuğa bunu ezberletmiş, gerçekte tecavüze maruz kalan çocuk bu olayı anlatırken sanki o olayı tekrar yaşıyormuşçasına anlatıyor, bunu görebiliyorsunuz” (Alchiba, Hakim, 50).

“...Mesela çocuk anlatırken anneye babaya bakıyor mu? Çocuk anlatırken anne babaya bakıyorsa belliki onların bir yönlendirmesi var yada onlardan çekiniyor”(Arrakis, Hakim, 48).

“Benim rastladığım bir durum değil, yani belki arkadaşlar arasında bazen karşılaştıkları durum, işte çocuk ilk karakolda şikayetçi oluyor, olayı

anlatıyor, istismara maruz kaldığını anlatıyor ama o mahkemeye gelene kadar büyük çoğunlukla aile, akraba işte arkadaş gruplarının yönlendirmesiyle ilk ifadesinden farklı bir ifade verebiliyor”(Kuşkonmaz, Meslek Elemanı, 33).

“Şimdi tabi cinsel istismar mağduru çocuk tabi ki bu süreçte şimdi öyle ki kendi yaşadığı psikolojik durum, ailesinin yönlendirmesi, avukatın yönlendirmesi baskı altında olması olabiliyor, olmamış bir olayı olmuş gibi anlatabiliyor, abartabiliyor, tam tersi bir ifade verebiliyor...”(Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

Katılımcılar özellikle ensest vakalara atıfta bulunarak çocukların görüşme esnasında anne babaya bakıp bakmadıkları, ailelerinden etkilenip etkilenmedikleri, baskıya maruz kalıp kalmadıkları gibi hususlara dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcı bir meslek elemanının karakoldan mahkemeye kadarki geçen süreye dikkat çekerek çocuğun bu süreç içinde etki altına alınabildiğine, yönlendirildiğine işaret etmesi zaman faktörünün önemini gösterir niteliktedir. Mağdur çocuğun şikayetinin karakola iletildiği andan itibaren mahkemeye uzanan sürecin mümkün olduğunca kısa tutulmasının çocuğun karşı karşıya kalabileceği yönlendirilme durumunun önüne geçmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

3.3.2.3. Anlatımda Tutarlılık

Katılımcı hakim ve meslek elemanları mağdur çocukla yaptıkları görüşmede değerlendirme kapsamına çocuğun anlatımlarında tutarlılık konusunu ele aldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların buna ilişkin paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“...Mağdurun beyanlarını esas kabul ediyoruz fakat mağdurun beyanları arasında tutarsızlık varsa o zaman bu tutarsızlıkları daha dikkatli ele alıyoruz... mağdurun beyanlarının tamamı birbirleriyle bağlantılı, olumlu ve

doğru değilse bir yerde kopukluk, bir yerde yanlışlık, bir yerde hata varsa o zaman biz bunu hayır sen doğruyu söylemiyorsun bize. Bu nedenle mağdurun istismara uğradığını kabul etmiyoruz” (Alderamin, Hakim, 55).

“...Çocuğun sorulan sorulara verdiği tepkilerde hani kurulmuş bir cevap vermek vardır, birde yaşadığını yansıtmada şeklinde tabi yani bu fiil bunu görerek gözlemleyerek zaten mağdurları tekrar dinleme ihtiyacı duymamızın temel sebebi bu, çocuk şimdi soruşturma aşamasında dinlenmiş olması nedeniyle ikinci kez dinleme ihtiyacı veya üçüncü kez dinleme ihtiyacı doğarsa burada önemli olan çocuğun olaylara verdiği tepkileri gözlemlemektir yani o hal ve hareketlerini gözlemleyerek, işte beyanlar arasında istikrara bakarak, somutlaştırabiliyor mu buna bakıyoruz...”(Alioth, Hakim, 43).

“Çocuk ezbere konuşuyorsa, yüzeysel konuşuyorsa ona dikkat ediyorum. Ayrıntıyı ben soruyorum. Çocuğun anlatımında “tutarlılık” arıyorum. Çocuğun anlatımına genelde güveniyorum” (Achird, Meslek Elemanı, 49).

“Yani genelde yani hani yönelttiğimiz sorulara nasıl diyeyim yani hani olayı anlattırıyoruz yani hani bir şeyden sonra çelişkiler var mı yok mu önceki ifadeleri ile şimdiki ifadeleri arasında...” (Azelya, Meslek Elemanı, 30).

Katılımcılar istismar mağduru çocuğun anlatımlarını değerlendirirken çocuğun anlatımlarının kendi içinde çelişip çelişmediği, çocuğun anlatımlarına hayal ürünü şeyler katıp katmadığı, ezbere konuşup konuşmadığı, anlatımlarının birbiriyle bağlantılı olup olmadığı, detaylı bilgi verip veremediği gibi hususlara baktıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda katılımcı hakimlerin ve meslek elemanlarının ortak bir bakış açısına sahip olduklarının görülmesi dikkat çekici bulunmuştur.

3.3.2.4. Şüphelinin Akraba Olması

Cinsel istismar mağduru çocukların verdikleri ifadenin değerlendirilmesiyle ilgili katılımcıların dile getirdikleri bir diğer husus vakanın şüphelinin çocuğun akrabası olup olmadığıdır. Katılımcılar istismarın şüphelinin akraba olması durumunda çocuğun ailesinin olayın üstünü örtme eğilimi içine girebildiğini ve çocuğu ifadesini değiştirmesi yönünde baskı kurduğunu, çocuğun tehdite maruz kalabildiğini, haksız yere suçlandığını dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“...Mesela biz denk geliyoruz çocuk cinsel istismar mağduru akraba dayı diyelim, amca diyelim ilk ifadesinde açık detayına kadar anlatmış ve şikayetçi olmuş, aradan 3-5 ay geçiyor ki ben iki dosyada buna denk geldim ağır cezada, akraba olması, ne bileyim işte annenin baskısı, babanın baskısı, çevrenin baskısı, aman kimse duymasın çevreye rezil olmayalım mantığıyla çocuğun ifadesinin tamamen değiştirmesini sağlıyorlar, neden oluyorlar yani mesela iftira attım diyor yani işte amcamla babamın arası açıktı ben böyle böyle iftira attım diyor, mahkemenin seyrini değiştiriyor mu onu ya değiştirdiğini gördüm dayıyı cinsel istismar mağduruydu, pardon dayı sanıktı anne de dayıyı destekliyordu yani kızının beyanlarına pek inanmıyordu, şikayetçi değillerdi ve beraatına karar verildi”(Begonya, Meslek Elemanı, 26).

“Bununla ilgili çok sayıda vakayla karşılaştım, ilk alınan ifadesini daha sonra değiştirmek isteyen çok çocuk oldu mağdur oldu, ilk ifadesinde mesela kendi öz dayısının kendine istismarda bulunduğunu çok detaylı bir şekilde ayrıntılı bir şekilde zaman ve mekan oryantasyonuna göre çok güzel bir şekilde anlatmış olmasına rağmen, alınan mahkeme aşamasında ki ifadesinin çok ciddi oranda değiştirebiliyor...sonraki süreçte akraba arasında bir istismar vakası yaşanmışsa akrabalar tarafından bir şekilde kapatılıyor ve aile bu çocukta bu konuda çocuğu çok ciddi anlamda sıkıştırıyor, işte çocuğu gerekiyorsa tehdit ediyor... bu tabi mahkeme sürecini etkiliyor mu onu tam

bilmiyorum hukuksal açıdan bir etkileme var mı bilmiyorum, biz sadece mağdurun yanında olduğumuz için daha sonrasını takip edemiyoruz dosyasını”(Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

“...Bir kere bir duruşmaya girmiştım sanık işte 25 yaşında, 10 yaşındaki ve 13 yaşındaki 3 tane ikisi kız kardeşi, birisi kuzeni 3 kişiye tecavüz etmiş yıllarca ve bunlar birbirinden habersiz sonra haberdar olmuşlar ve sonra öğretmene gitmişler falan derken duruşmada ifade alındıktan sonra sanığın kızlarından annesi kızlardan da birisinin annesi oluyor yani ikisinin çocuğun üzerine yürüdü yani onu dövmeye kalktı sonrada polisler onu durdurduğu için çocuğa zarar veremediği ya çocuk çok üzüldü, gördü üzüldüğünü kendisini yere attı sen beni mahvettin, sen evimi yıktın, Allah belanı, çocuk o anda resmen oradan çıkıp kendisini öldürmediyse başka ne isterim bilmiyorum yani. Böyle abuk sabuk bir sürü olay var...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Cinsel istismar ile ilgili ulusal temsiliyeti olan ilk istatistiksel bilgi Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2009 verilerine dayanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların %7’si 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kalmıştır. Saldırganların %30’u ise çocuğun yakın akrabasıdır (Çavlin - Bozbeyoğlu, Koyuncu, Karam ve Sungur, 2010). Çocuğun yakın akrabaları tarafından istismar ediliyor olmasının çocuğun ifade verme sürecinde yakın çevresi tarafından yönlendirilme riskini arttırdığı düşünülmektedir. Katılımcıların anlatımlarının bu yönüyle literatür bilgisiyle uyumlu olduğu düşünülmektedir.

3.3.2.5.Yaş-Dil Uyumu

Katılımcılar mağdur çocukla yaptıkları adli görüşmeyi değerlendirirken çocuğun yaş – dil uyumuna baktıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“...Yaşına göre çelişkileri değerlendirmeye çalışıyoruz, bazen yer zaman kavramları karışıyor ama bunu yaşı ile uyumlu mu diye çünkü yaşı büyük olanlar da biraz daha ayırt etmek mümkün ama küçük çocuklarda yer ve zaman kavramı biraz daha sıkıntılı, oradan bir sonuca varmaya çalışıyoruz...”(Almach, Hakim, 46).

“Görüşme de çocuğun yaşı ile anlatımı uyumlumu, istikrarlı mı ona bakıyoruz...”(Antares, Hakim, 47).

“...Yani orada çocuğun dili de önemli, kendi yaşına uygun bir ifade mi kullanıyor yoksa biraz bilmemesi gereken kelimeleri kullanıyor mu. Bunları ezberlemiş ezberden söylüyor mu. Mesela bu ne demek sence diye sorduğumuz da nasıl açıklayabiliyor mu, nasıl algılıyor mu yoksa ezberlenmiş, öğretilmiş bir şeyi mi ezbere söylüyor. Bunlara dikkat ediyoruz” (Kemalya, Meslek Elemanı, 36).

Katılımcılar görüştikleri çocukların anlatımlarının yaşları ve gelişim düzeyleri ile ne denli örtüştüğüne, kullandıkları terminolojiye, kendilerine ezberletilen bir ifadenin olup olmadığına baktıkları yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Ovayolu, Uçan ve Serindağ (2007) cinsel istismara maruz kalan çocukların cinsel istismara verdikleri tepkinin onların yaş, gelişim düzeyi ve kültürel duruma göre farklılık gösterdiğini ileri sürmüştür. Katılımcıların bu çerçevede mağdur çocuğun ifadesini değerlendirirken yaş – dil uyumunun yanı sıra içinde bulunduğu kültürel çevreden de etkilenebileceğini dikkate almalarının uygun olacağına inanılmaktadır.

3.3.2.6. Ailenin Boşanma Aşamasında Olması

Katılımcılar cinsel istismar vakalarında çocuğun verdiği ifadeyi değerlendirirken çocuğun ailesinin boşanma aşamasında olup olmadığını da göz önüne aldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar boşanma aşamasında olan ailelerde anne veya babanın sırf çocuğun velayetini kendi üzerlerine alabilmek için çocuğu ebeveyninin (Ör. baba'sının) cinsel istismarına maruz kaldığı gibi bir suçlama yapması konusunda yönlendirebildiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir.

“Beyanda bulunabilecek küçük yaş grubu çocuklarda bariz bir durum yoksa (ör. aile içinde boşanma) çocuğun anlatımı bana daha inandırıcı geliyor, yaş büyüdükçe çocuk başka hususları değerlendirebiliyor, bazı hususları gizleyebiliyor. Küçük yaş grubundaki çocuk olanı olduğu gibi söylüyor” (Albali, Hakim, 55).

“...Aile yapısına bakarım, örneğin parçalanmış aile ya da parçalanma aşamasında bir aile ise “boşanma süreci” mesela sırf velayeti alabilmek için hani anne tarafından etkilenerek bir takım örneğin baba tarafından cinsel istismara maruz bırakıldığı yönünde şikayetle buraya gelen çocuk olabiliyor dolayısıyla aile yapısına içinde bulunduğu sosyal kültürel duruma, yaşadığı bölgeye bakarım hani değerlendirirken. Bunlar hani cebimde durur bu bilgiler ama çocuğun verdiği her bilgi çok önemlidir benim için. İnanırım çocuğa” (Açelya, Meslek Elemanı, 27).

Güler, Yıldırım, Kütük ve Toros (2016) cinsel istismar iddiaları değerlendirilirken ebeveynlerin boşanma sürecin olup olmadıkları, boşanma sürecinde ise ebeveynlerde “yabancılaştırma sendromunun” olup olmadığının psikiyatrist tarafından değerlendirilmesi gerektiğini, yabancılaştırma sendromu içinde olan ebeveynin çocuğun beynini yıkayarak diğer ebeveyne karşı haksız iftira ve karalama için yönlendirebileceği, bunun velayet davalarında kullanılabileceğini dile getirmiştir. Bu durumun bazı hakimlerin tespitleriyle örtüştüğü belirlenmiştir.

3.3.2.7. Beden Dilinde Tutarlılık

Katılımcılar cinsel istismar mağduru çocukla yaptıkları görüşmede ifadeyi değerlendirirken ele aldıkları bir diğer unsurun çocuğun beden dilindeki tutarlılık olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların buna ilişkin ifadeleri şu şekildedir.

“Ben yaşa bakmıyorum, öykünün kendisi önemli, çocuğun ifadesinde jest, mimik, öyküyü anlatış şekli çocuğun psikolojik durumu ile örtüşüyor mu ona bakarım...”(Alcor, Hakim, 58).

“...Çocuk ifade verirken sami mi değil mi, beden diline bakıyoruz, anlattıkları önceki ifadesiyle uyumlumu, bunlara bakıyoruz...”(Angetenar, Hakim, 28).

“Birincisi anlatım ile jest ve mimik gösterim birbirine uygun mu değil mi? Orada acılı biri anlatırken suratında acılı bir ifade görüyor musunuz? Bu tek başına bir gösterge değildir, çünkü mağdurda duyguya yanaşmamak gibi bir şeyde söz konusudur, yabancılaşabilir....Mesela hakimler şuna çok özür dilerim çok tav oluyorlar, ağlayan çocuk gördüklerinde mevzuya inanıyorlar, ifadeyi ondan sonra sürdürmüyorlar bile çoğunlukla, halbuki o ağlama baskısının neyden geldiğini o an tespit etmek çok da kolay değil”(Ebegümece, Meslek Elemanı, 27).

Katılımcılar çocuğun jest ve mimiklerinin, ses tonunun beden diliyle uyumlu olup olmadığına, acılı bir olayı anlatırken yüzünde bununla ilgili uygun bir ifadenin belirip belirmediğine baktıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

3.3.2.8. Kronolojik Tutarlılık

Kronolojik tutarlılık konusu katılımcıların mağdur çocuğun verdiği ifadenin değerlendirilmesinde ele aldıkları bir diğer husustur. Katılımcılar çocuğun anlatımlarında maddi bulguların ve istikrarın dışında kronolojik açıdan tutarlılık olup olmadığı, anlatımında kronolojik sıranın yer alıp almadığı gibi durumlara baktıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Şimdi öncelikle olayı somutlaştırarak maddi bulgularla tespit edilmiş bazı hususlar vardır, onların olup olamayacağı onun anlatımıyla yani çocuğun anlatımıyla maddi olarak tespit edilmiş bazı şeylerin olup olamayacağı hususlarını değerlendiririz, çocuğun vermiş olduğu beyanında kendi içerisindeki olayın kronolojik sırası vesaire bunlara bakarak bir istikrar, tutarlılık var mı ona bakarsın” (Alioth, Hakim, 43).

“...Çocuğun anlatımındaki kronolojik tutarlılığa bakarım. Sadece yaşa bakarsanız olmaz, Hafıza-i Beşer Nisyan ile Mahuldür”(Alcor, Hakim, 58).

“...Şimdi o çocuğun akışını bozmamaya çalışıyorum. Kendisi nasıl anlatıyorsa kronolojik olarak belki dağılabilir, dağıldığı noktalarda oraya çekmeye çalışıyorum...”(Kasımpatı, Meslek Elemanı, 27).

Çocukların zaman kavramını tanımlamasının özellikle okul öncesi yaş grubu çocuklarında daha güç olacağı düşünülmektedir. Burada özellikle adli görüşmecinin eğitilmiş ve deneyimli olmasının ve çocuğa vereceği ipuçları ile zamanı ifade edebilmesine yardımcı olması gereklidir. Birleşik Krallıkta adli görüşmeciler özellikle çocukların en fazla seyrettiği çizgi film, dizi vb konularda bilgi sahibi olmakta ve çocuğun düzenli olarak takip ettiği bir televizyon programı üzerinden istismarın yaşandığı günü ve saati hatırlamasını sağlamaya çalışmaktadır (Milne, 2012). Mağdur çocuğun yaşadığı bir olayı kronolojik sıralamaya uygun şekilde ifade etmesi hem failin daha rahat ortaya çıkarılması hem de anlatımının güvenilirliği bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.3.2.9. Aşırı İş Yükünün Çocuğun İfadesinin Değerlendirilmesine Etkisi

Bazı katılımcılar aşırı iş yükünün adli görüşme gerçekleştirdikleri çocukların ifadelerini yeterince değerlendirememelerine neden olabildiğini ifade etmiştir. Bu konuda bazı katılımcı hakimler kendi öz eleştirilerini yaparken bazı meslek elemanları kendi gözlemlerine yer vermişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“...Bizim şimdi şöyle diyebilirim günlük 15-18-20 dosyamız oluyor, örneğin cinsel istismar dosyasına bakıyoruz ondan sonraki dosya bir gasp olayı, 3 tane SSÇ, 5 tane mağdur biz hangisine yoğunlaşacağımızı bilemiyoruz, o biraz bizi bu konu da acele ettiriyor, çok fazla üzerinde durmamız gereken bir şeye zaman zaman daha basmakalıp geçebiliyoruz tam olarak değil de yani daha yoğunlaşmamız gereken bir konuyu biraz daha basit şekilde üzerinden geçiyoruz çünkü diğer işlerimiz var, ben bu konuda özel mahkeme kurulmasından yanayım ve hakim arkadaşlarımızın da özel bir eğitim almaları gerektiği düşüncesindeyim ben” (Acamar, Hakim, 50).

“...En sonunda kabul edelim bizde o tip duruşmalarda çok fazla bizimde ayrıntılı zaman ayırdığımız tartışılır, yok yani ben bir saat, bir buçuk saat, iki saat koyuyorum bir cinsel istismar, tensip dosyalarında ama bu iş yoğunluğunda 2, 2,5 saatin üzerinde dosya şey yapamam. Bir güne bir buçuk iki saat bir dosyaya ayırdım mı diğer dosyalarım kalır. Onları 3 ay, 4 ay sonraya atmam lazım diğer arkadaşlar için de, genelinde geçerli iş yoğunluğu olan İstanbul, İzmir, Adana gibi yerlerde yani sonuç olarak bize hazırlık aşamasında bir şeyler hazır gelmesi lazım” (Alfirik, Hakim, 35).

“... Çocukla görüşmeye yeterli zaman ayırmıyorlar. Çocuk savcısı 2 dk. görüşüyor çocukla, o çocukla en az 10 dk. görüşülmeli, savcının bana yolladığı ifade metni çeyrek sayfa, ben çocukla konuşuyorum yaklaşık 1 sayfalık ifade oluyor. Savcı arkadaşları da bu konuda suçlamak istemiyorum, yanlış anlaşılmayayım, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde iş yoğunluğu çok fazla, herkes zamanla yarışıyor. Keşke bu büyük illerde daha

fazla hakim, savcı olsada daha az dosyaya bakılsa ve o dosyalara daha fazla vakit ayrılrsa...”(Arrakis, Hakim, 48).

“ ...Ayda ortalama 60 davaya bakıyoruz...”(Ancha, Hakim, 50).

“... Şimdi hakimi çok fazla suçlayamıyorum çünkü hakimın önünde 40 tane dosya var, şimdi lavabo altındaki damlayan suyun altını silmek gibi, musluğu tamir etmeniz lazım contayı değiştirmeniz lazım şimdi o conta da hakimın önüne, o hakimın önüne kırk tane dosya koymayacaksınız, o hakimın iki, üç tane dört dosya koyacaksınız...”(Glayör, Meslek Elemanı, 26).

“Bir kere süremiz çok kısıtlı ve dediğim gibi materyallerimiz yok, çocukla çok fazla vakit geçiremiyoruz, sürekli baskı var...”(Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

“...Mesela ÇİM CD'leri dosyaya konuluyor. Biz duruşmada görev aldığımız için duruşmadan önce dosyayı hızlıca bir inceliyoruz, ÇİM CD'sinin kapağı kaldırılmamış. Bu ne demek Hakim bunu izlememiş demek. Neden izlememiş çünkü vakti yok...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcılar aşırı iş yükünün cinsel istismar mağduru çocuklarla yaptıkları adli görüşmeyi yeterince değerlendirememesi gibi bir duruma yol açabildiğini dile getirmişlerdir. Özellikle büyük şehirlerde görev yapan hakim ve meslek elemanlarının iş yükünün diğer şehirlerdeki mevkidaşlarına nazaran daha fazla olduğu, bu konudaki personel planlamasının iş yükünü hafifletecek şekilde yapılması gerektiği konusunda görüşlere yer vermişlerdir.

Polat (2014)'a göre hakimlerin mağdurları “yeterince dinlememesi” mağdurlar için önemli bir problemdir. Günde 5-6 dosyaya bakan hakimın mağduru yeterince dinlemesi beklenmemelidir. Bu sorun Türkiye’de hakim sayısının dosya sayısına göre az olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde davaların uzun sürmesi de bu nedenle ilişkilidir. Adalet Bakanlığının 2019 yılı faaliyet raporunda yer alan istatistiklere göre Türkiye’de her 100.000 kişiye düşen hakim sayısı 14’tür. Adalet Bakanlığının 2019 – 2023 yıllarını kapsayan 11. Stratejik Planında; yargı teşkilatının başta hakim olmak üzere sayısının Avrupa Konseyine üye ülkelerin kişi başına düşen

ortalamaları ve mevcut iş yükü göz önüne alınarak arttırılacağı belirtilmiştir. Bu stratejik hedef çerçevesinde hakimlerin ve diğer yargı teşkilatı mensuplarının sayısının ivedilikle arttırılması gerektiği düşünülmektedir.

Konu sistem teorisi bakımından değerlendirildiğinde; konunun her sistem bir diğer sistemi etkiler görüşü (Duyan, 2014) ile ilintili olabileceğine inanılmaktadır. Şöyleki; adli sistem sistem içinde yer alan unsurların birbiriyle bir bütün ve denge içinde yürüyebilmesi için aralarında sağlıklı bir ilişkinin olmasına ve ihtiyaçların karşılanmasına gereksinim olduğu düşünülmektedir. Meslek elemanı, savcı ve hakimlerin oluşturduğu her bir grup ayrı bir sistem olarak değerlendirildiğinde ağır iş yükünden sistemlerin nasıl etkilendiği ve birbirlerini nasıl etkiledikleri görülebilmektedir. Dolayısıyla bu durumda müdahalenin tek bir sisteme değil sistemin bağlı olduğu diğer sistemlere de yapılması gerektiği fikri öne çıkmaktadır.

3.3.2.10. Olayın Hayatın Olağan Akışına Uygun Olması

Cinsel istismar mağduru çocuğun verdiği ifadenin değerlendirilmesi ile ilgili olarak katılımcılar çocuğun anlatımlarının hayatın olağan akışına uygun olup olmadığına da göz önüne aldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar geçmişte görüştükleri bazı çocukların anlatımlarının hayatın olağan akışına uymadığını tespit ettiklerini ve bu durumun kararlarını etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“...Olayın hayatın olağan akışına uygun olup olmadığına bakıyoruz. Bazen absürt durumlar oluyor, mesela evde kalabalık bir ortamda iken istismara maruz kaldığını, kendisini yan odaya aldığını söyleyen çocuklar oluyor. Herkes evde iken, herkesin gözü önünde bu işin olması hayatın olağan akışına pek uygun değil, özellikle de yaşça büyük çocuklarda...”(Aladfar, Hakim, 50).

“...Örnek vereyim, mesela bir mağdur geldi bizde verdiğimiz kararlarla ilgili, mağdur eniştesinin kendisine bir kendi evlerinde istismarda bulunduğunu, bir de işte eniştesinin, sanığın evinde kendisini istismarda bulunduğunu söyledi, kendi evlerindeki istismar olayına baktığımız zaman işte cezalandırılmaya yetecek kadar delil var. Mağdur ile sanık aynı evde, babası ile sanık yukarıda otururken mağdur aşağı iniyor, sanık da peşinden aşağı iniyor ve mağdur o sırada kendisine istismarda bulunduğunu iddia ediyor yani olay bu kadarla kalmış olsa bu dediğim gibi dört dörtlük bir cezalandırmaya yetecek dosya fakat mağdur ikinci aşamayı yani sanığın evinde yapılan aşamayı anlattığı zaman işte diyor ki yani bir evdeyiz, evde annem işte bir sürü kalabalık var 10-13 kişi falan var burada mutfakta bana bunu ikinci defa yaptı diyor, biz oraya keşfe gittik, ev bir oda, bir salon, bir mutfaktı hatırladığım kadarıyla veya iki oda bir salonda yani küçük bir evdi, oturulan salon işte şu anda bulunduğumuz oda büyüklüğünde veya biraz daha küçük, mutfakta hemen salonun yanında ve mutfak küçük ve mutfağın kapısının önünde su bidonu var, su doldurmak için, o kapı devamlı açık duruyor, 10-15 kişinin bulunduğu bir ortamda herkesin görebileceği yerde bir kişinin bir mağduru istismar etmesinin pek kolay olmadığını, bunun yani dışarıdakiler tarafından mutlaka görülebileceğini düşünüp ve mağdurun beyanlarına bir yerde yanlış doğru olmadığına inandığımız için tüm beyanlarını yok saydık çünkü burada tek delil mağdurun beyanları olduğu için mağdurun doğru söylemesini bekliyoruz”(Alderamin, Hakim, 55).

Katılımcıların mağdur çocuğun verdiği ifadenin değerlendirilmesinde dile getirdiği olayın hayatın olağan akışına uygun olması konusunun Ceza Muhakemesi Kanunu’nda (m. 206) delillerin ortaya konulması ve değerlendirilmesi esnasında dikkate alındığı ve hakimin vicdani kanaatinin oluşmasında önemli bir yeri olduğu görülmüştür.

Suçluluğun hangi tür delille ve ne kadar sayı ile ispatlanacağı kanuni bir düzenlemeye bağlanmamış, bu husus hakimin takdirine bırakılmıştır. Vicdani delil sistemi tabiri, hem her şeyin delil olarak kabul edilmesi serbestliğini, hem de

delillerin serbestçe değerlendirilmesi serbestliğini ifade etmektedir (Karakehya, 2015). Hakimin kanaatinin, sübjektif ve objektif olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Sübjektif yönü, hakimin olayın nasıl gerçekleştiğine yönelik ikna olmasıdır. Objektif yönü ise hakimin kanaatinin objektif olarak denetlenebilir vakalara dayanması, yani hakimin şahsen ikna olmasının yanında delillerin de objektif olarak bu kanaati doğrulamasıdır. Burada önemli olan hakimin kanaatinin, delillere, akıl ve mantık kuralları ile hayatın olağan akışına uygun bir kurguya sahip olmasıdır (Gedik, 2019).

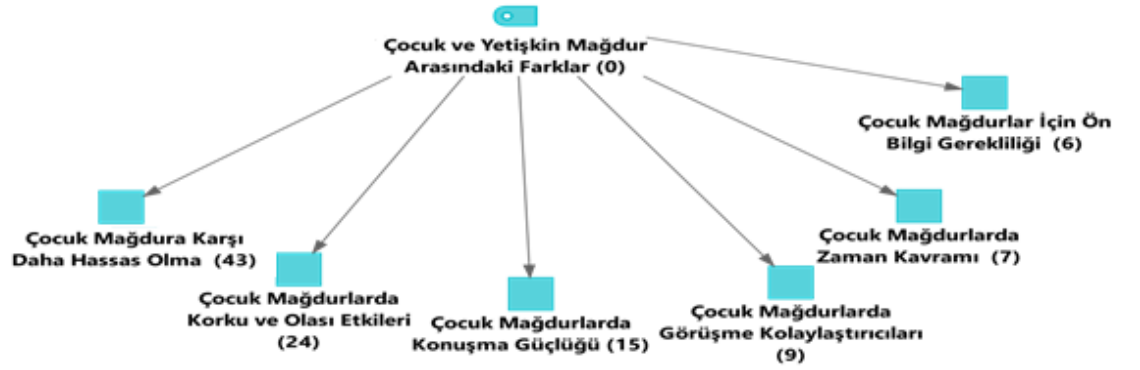
Katılımcı hakim ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde mağdur çocuğun ifadesinin geçerliliğinde değerlendirme aracı olarak kullanılan bir ölçek, analiz sistemine ilişkin bir paylaşıma rastlanılmamıştır. Hakimler mağdur çocuğun verdiği ifadenin geçerliliği ve güvenilirliğine ilişkin kimi zaman Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Dairesinden görüş aldıklarını belirtmişlerdir. Dünyada mağdur bireyin ifadesinin geçerliliğini ölçmeye yönelik 1970 ve 1980'li yıllarda birçok öneri sunulmuştur. Ancak bunların içinde en çok kabul göreni İfade Geçerlilik Değerlendirmesi (Statement Validity Assessment) yöntemidir. İfade Geçerlilik Değerlendirmesi yöntemi bir psikometrik test değildir, ifadenin kökeni hakkında bir hipotez süreci oluşturmaz (Köhnken, Manzanero ve Scott, 2015). Türkiye de bu ve benzeri yöntemlerin kullanılıp kullanılmadığına ilişkin literatürde bir veriye rastlanılmamıştır.

Araştırma da katılımcılar tarafından ortaya konulan hususlardan bir diğeri çocuk ve yetişkin mağdurlarla yapılan adli görüşmenin farklılıklarına ilişkin olmuştur. Bu konu ayrı bir başlık olarak aşağıda sunulmuştur.

3.4. Çocuk ve Yetişkin Mağdurlar Arasındaki Farklar

Araştırma kapsamında görüşülen gerek hakimler gerekse meslek elemanları çocuk ve yetişkinlerle yaptıkları adli görüşmelerde izledikleri yöntemlerde farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu farklılıklar Çocuk Mağdura Karşı Daha Hassas Olma, Çocuk Mağdurlar İçin Ön Bilgi Gerekliliği, Çocuk Mağdurlarda Konuşma Güçlüğü, Çocuk Mağdurlarda Zaman Kavramı, Çocuk Mağdurlarda Görüşme Kolaylaştırıcıları, Çocuk Mağdurlarda Korku ve Olası Etkileri başlıkları altında ele alınmıştır. Bu sınıflamaya ilişkin bulgular betimsel analiz yoluyla ortaya konulmadan önce hazırlanan Çocuk ve Yetişkin Mağdurlar Arasındaki Farklar verisine Şekil 3.6'da yer verilmiştir.

Şekil 3.6: Çocuk ve Yetişkin Mağdurlar Arasındaki Farklar

3.4.1. Çocuk Mağdura Karşı Daha Hassas Olma

Katılımcı hakim ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde çocuk ve yetişkinlerle yaptıkları görüşmeler arasındaki farklara ilişkin ortaya çıkan en önemli husus çocuk mağdura karşı daha hassas olmalarıdır. Katılımcıların çoğu mağdur çocukla iletişim kurarken kullandıkları dile dikkat ettiklerini, çocuğu sıkıntıya sokmayan bir dil kullandıklarını, hassas davrandıklarını dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Bence var tabi yani var. Yani nasıl diyeceğim tabi mağdurun yaşı çok küçükse tabi onun anlayacağı dilde ve onun rahat edebileceği bir davranışta bulunmamız gerekiyor, yani soruları sert olarak değil de yumuşatarak sormak durumundayız, yani çocuğun kendini rahat hissedebilmesi anlatabilmesini düşünüyoruz, konuyu ondan almak istiyoruz biz yani” (Acamar, Hakim, 50).

“Fark var, çocuklarda daha nazik oluyoruz, özen gösteriyoruz, literatür kullanılarak ifade alıyoruz. Çocuğun anlayabileceği, çocuğu sıkıntıya sokmayacak lisanda konuşmaya çalışıyoruz. Yetişkinle yaptığımız görüşmede daha rahat daha net tespitler söz konusu. Yetişkin de doğrudan sorularımızı yöneltiyor kendisine” (Aladfar, Hakim, 50).

“Çocuk için yaşına uygun mesela çocuğun 4-7 yaş arası bile fark eder, 7-11 yaş arası bile sorular fark eder, soruları ona göre sormamız gerekir, mesela soyut düşünen düşünmelerinde çocuk da somut düşünme döneminde olan çocuğa farklı sorular sormanız gerekir, yani soruları ona göre hazırlamanız gerekir, ayrıca çocuğun yaşadığı olayı daha önceden görmüş olmanız neticesinde ona göre bir hazırlık gerekir ...” (Glayör, Meslek Elemanı, 26).

“Daha hassas olunması gerektiğini düşünüyorum, sonuçta çünkü çocuk dediğiniz yaş aralığının da kaç yaşında bir çocuktan bahsettiğinizi şu an bilmiyorum ama küçük yaşta çocukta cinsel istismar konuştuğunuzda bunu bir yetişkin gibi soramıyorsunuz sorularınızı, yani çocuk size nasıl ne kadar gelebiliyorsa size bazen tıkanıyorsunuz sizde o kadar o çocuğa yaklaşabiliyorsunuz” (Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

Saywitz ve Camparo (2009) yaşanan bir istismar olayı sonrası mağdur çocukla adli görüşmeyi yapacak adli görüşmecinin destek veren bir yapıya sahip olması ve görüşme boyunca çocuğun aktardığı bilgiler karşısında nötr (doğal) tavır sergilemesi ve çocuğun anlamına etki yapacak bir ilişki türünden uzak olması gerektiğini savunmaktadır. Buna ek olarak görüşme anında çocuğa etki yaparak ondan bir yanıt elde etmenin engellenmesi için adli görüşmeci ve mağdur çocuk arasındaki sosyal

mesafe boyutunun azaltılmasının elzem olduğu düşüncesini savunmuşlardır (Towl ve ark., 2008).

Katılımcıların beyanlarından cinsel istismar mağduru çocukla yaptıkları görüşmede çocuğun yaşına ve durumuna uygun bir tutum ve davranış içinde olmaya dikkat ettikleri ve çocukla yakınlık kurarak görüşmeye başladıkları izlenimi edinilmiş ve çocuk dostu politikalar açısından anlamlı bulunmuştur.

3.4.2. Çocuk Mağdurlarda Korku ve Olası Etkileri

Katılımcıların yetişkin ile çocuk mağdurla yaptıkları adli görüşme farklılığına ilişkin bahsettikleri bir diğer husus mağdur çocuklardaki korku ve bunun muhtemel etkilerine ilişkin olmuştur. Katılımcılar çocukla yaptıkları adli görüşme esnasında çocuğun varsa yaşadığı korku bunu belirlemeye, ortaya çıkarmaya çalıştıklarını, korku durumunun tespiti halinde çocuğu güvende hissettirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bununla ilgili beyanlarına aşağıda yer verilmiştir.

“Çocuk adli görüşme esnasında korkuyor, bu nedenle kendisine ihtiyatla yaklaşıyoruz, başka deliller var mı ona bakıyoruz. Ör. ormanlık alanda tecavüze maruz kalan bir çocukla ilgili sanık hayır ben ormanlık alana gitmedim diyor, baz istasyonu verilerine bakıyoruz, veriler geldiğinde adamın yalan söylediği ortaya çıkıyor”(Alchiba, Hakim, 50).

“Bir de işin korku bölümü var yani çocuk güvende olmadığı bir ortam içerisinde kendisinden bilgi alınmasını sağlamaya çalışıyorsunuz, çocuğu güven içerisinde hissettirmedeğiniz sürece bilgi almanız da, sağlıklı bilgi almanız da mümkün değil ve bunu da engelleyen bir durum yani ikisi birleştiğinde böyle olumsuz bir durum ortaya çıkar...Yani çocuk burada bilgi alma arayışı olaydaki mağduriyeti bir kenara bırakılıyor, yaşadığı travmalar

bir tarafa bırakılıyor, o sadece bilgi alma süreci bir delil olarak görülüyor...”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

Polat (2019) istismar olgularında en büyük belirleyici olan şeyin istismar öyküsünün doğru ve net bir şekilde alınması olduğunu, bu yapılırken aile yakınlarının olmadığı bir ortamda çocuğa başından geçenleri tek başına anlatabileceği bir ortamın sağlanması gerektiğini, çünkü çocuğu istismar eden kişi aile içinden biriye bu durumun çocuğu “korkutabileceğini” ve çocuğun başından geçen gerçek durumu anlatmasına engel olabileceğini ileri sürmüştür. Orbach ve Shiloach (2007) cinsel istismara maruz kalan çocukların etrafında bulunan istismar eylemini gerçekleştiren bir aile üyesini korumak gayesi ile olaya ilişkin bilgiyi açıklamama veya gerçekte olmuş bir hadiseyi sanki olmamış gibi anlatma yönünde yönlendirilebileceklerini savunmuştur.

Bu bağlamda katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuklarla olan adli görüşmelerinde korku faktörünü göz önüne almaları ve çocukta korkunun tespiti halinde kendisini rahatlatarak, güvenli bir ortamda olduğu hissettirilerek ifadesinin alınmaya çalışılmasının literatür açısından benzerlik taşıdığı düşünülmektedir.

3.4.3. Çocuk Mağdurlarda Konuşma Güçlüğü

Katılımcıların yetişkin ile mağdur çocukla gerçekleştirdikleri adli görüşmedeki farklılıklara ilişkin dile getirdikleri hususlardan biri çocuk mağdurların konuşma güçlüğüne yönelik olmuştur. Katılımcılar bazı durumlarda çocuğun kendisine yöneltilen soruyu anlamadığını, bazen de kendisine sorulan soruya yanıt vermek istemediğini, çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun soru sorulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Evet çok fark var, çocuklar daha özel oldukları için yaş grupları itibariyle yani böyle küçük yaş çocukları kendilerini anlatma olarak daha geri planlı kalabiliyorlar her şeyi olduğu gibi anlatma konusunda ya da hakimlerin sorusuna direk maruz kaldıklarında onların travma yaşaması daha yüksek oranda oluyor, biz ne kadar çevirmeye çalışsak da çocuk bir anlamlandıramıyor, o yüzden onların daha özel bir görüşme oluyor onlarla”(Galhatmi, Meslek Elemanı, 38).

“Bence fark vardır çünkü çocuğun gelişimsel takvim yaşına göre, gelişimine göre her soruyu sormak doğru olmuyor, bu durumu anlayamayabilir, Asliye Ceza Mahkemesi’nde de çocuk dinlemesine gidiyorum, beyan veriyorum hani, orada da maalesef avukatların çocuğun gelişimsel dönemine ait olmayan sorular sorduklarına şahit oldum ve bu tabi aileler tarafından da tepkiyle karşılaşıyor çocuk anlayamayabiliyor”(Gelincik, Meslek Elemanı, 38).

Holliday, Hummhries, Brainerd ve Reyna (2014) çocukların dil konusundaki yetersizlikleri nedeniyle kendilerine yöneltilen soruları anlamayabilecekleri, soruyu yanlış anlayan çocuğun yanıtının adli görüşmeci tarafından yanlış yorumlanabileceğini ileri sürmüştür. Araştırmalar çocukların çoğu zaman basit kelimeleri ve kavramları doğru anlamadıklarını ortaya koymaktadır. Örneğin, çocuklar çoğunlukla *dokunma* ile ilgili kelimeleri karıştırmaktadır (London, 2008). Katılımcıların bu çerçevede mağdur çocuklarla gerçekleştirdikleri adli görüşmelerde çocukların konuşma güçlüğü olgusuna hassasiyet gösteriyor olmalarının literatür bilgisi ile uyumlu olduğu görülmüştür.

3.4.4. Çocuk Mağdurlarda Görüşme Kolaylaştırıcıları

Katılımcıların mağdur çocuklarla gerçekleştirdikleri adli görüşmede resim, oyuncak vb. görüşme kolaylaştırıcıları kullandıklarını, bu kolaylaştırıcıların özellikle yaşı ve gelişimsel özelliği gereği yaşadıklarını dile getirmekte zorlanan çocukların

kendileri ifade etmelerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bununla ilgili katılımcıların paylaşımları şu şekildedir.

“...Şimdi o kadar güzel yapıyor ki bunu yapan arkadaşlarımız yani ben özel bölgenin ne olduğunu bir çocuğa anlatmakta zorlanırım fakat bu arkadaşlarımız çok güzel anlatıyor, demin dediğim gibi yanında kağıt kalem götürüyor, kağıt kalemle bunu çizdiriyor, hangi bölgene dokundu diyor, çocuk resmi çizildiği bir şey gösteriyor burası diyor...”(Alderamin, Hakim, 55).

“...Özellikle 7 yaş altındaki çocuklarda AGO da çizerek ya da oyuncakla olayı anlatmasını istemek daha sağlıklı oluyor. Çocuk sözle ifade edemediği şeyleri adli görüşme odasında şekille, oyuncakla daha iyi ifade edebiliyor, bunların kullanılmasının faydası olur”(Acrab, Hakim, 63).

“...Cinsel istismara uğrayan bir çocuğu farz ediyorum hani anatomik resimler gösterilebilir, çocuğun anlayamadığı durumlar ya da kendini ifade edemediği durumları o şekilde anlatabilir ya da resim çizdirerek anlattırabiliriz...”(Beneşe, Meslek Elemanı, 25).

“...Çocuğun anlamlandıramadığı noktalar olursa oraya kelime kelime yazma şansımız da olur veya tam anlayamadığı bir bölgesi varsa işte robot resim üzerinden işte nerene dokundu derken mesela göğüs bölgene mi dokundu, işte genital bölgene mi dokundu bunu çocuk anlamlandıramayacağı için biz resim üzerinden hangi bölgene dokundu şeklinde bir gösterimde bulunabiliyoruz evet” (Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

Malloy, La Rooy, Lamb ve Katz (2011) cinsel istismara maruz kalan çocukla adli görüşme yapan adli görüşmecilerin yaşanan olaya dair çocuktan daha detaylı bilgi almak, ona yardımcı olmak gayesi ile fotoğraf, resim, oyuncak gibi araç gereçleri kullanabildiklerini dile getirmiştir. Brown (2001) mağdur çocukla gerçekleştirilen adli görüşme esnasında uygulamaya konulan yardımcı yöntemlerin adli görüşmeci ile mağdur çocuk arasında yakın bir iletişim kurulmasını daha kolay hale getirdiğini, görüşmenin sosyal ve duygusal açıdan istek düzeyini aşağı çektiğini, daha ayrıntılı bilgilerin anımsanarak ifade edilmesine katkı sunduğunu, çocukta bir

olayı anlatmaya ilişkin güçlük var ise bu sorunun üstesinden gelinmesine olanak sağladığını ileri sürmüştür. Ayrıca görüşme anında adli görüşmeciler tarafından fotoğraf, resim, oyuncak gibi yardımcı yöntemlerin hangisinin seçileceği, zaman konusu ve seçilen yardımcı yöntemin görüşmede çocuğa nasıl anlatılacağı, görüşmeye alınan çocukların gelişim düzeyi, dikkate alınması gereken hususlar olarak vurgulanmıştır.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında çocukların sözle ifade etmekte zorlandıkları bazı durumları dile getirmeleri ve nerelerine dokunulduğu ile ilgili soruları yanıtlamaları esnasında anatomik resimler ve oyuncaklar gibi görüşme kolaylaştırıcı araçları kullandıkları belirlenmiştir. Bu durumun literatür bilgisi ile uyumlu olduğu belirlenmiştir.

3.4.5. Çocuk Mağdurlarda Zaman Kavramı

Katılımcıların yetişkin ile mağdur çocukla yaptıkları adli görüşmedeki farklılığa ilişkin öne çıkan bir diğer farklılık mağdur çocuklardaki zaman kavramına ilişkin olmuştur. Katılımcılar çocuklarda yer, zaman, mekan kavramının olmayabildiğini, tarihle ilgili bilgileri çok dile getiremediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların beyanları şu şekildedir.

“...Çocukların yer, zaman, mekan kavramları yok, özellikle yaşı küçük olan çocuklarda” (Achird, Hakim, 49).

“Çocuklar tarih olaylarını çok fazla ifade edemiyorlar o konuda. Bir de ufak yaştaki çocuklar istismara uğruyor ama uğradığının farkında değil. 5 yaş grubundaki daha ufaklar, 5-6 yaş grubu özellikle hani yaşadığı olayın farkında değiller...”(Azelya, Meslek Elemanı, 30).

Holliday, Humphries, Brainerd ve Reina (2014) çocukta zaman kavramı ile ilgili olarak, çocuğun maruz kaldığı olayın ne kadar sürdüğü ve ne zaman gerçekleştiğine ilişkin sağlıklı bilginin özellikle 10 yaş grubundaki çocuklara kadar elde edilemeyebileceğini savunmuştur. Malin (1980) özellikle zeka geriliği olan çocukların zamanla ilgili zorluklarının olduğunu bu nedenle bu durumun ayrıntılar içinde göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir (Milne, 1999). Dolayısıyla mağdur çocuklarla adli görüşme esnasında zaman konusu ile ilgili soruların çocuğun yaş ve gelişim durumu göz önüne alınarak sorulmasının sağlıklı görüşme yürütülebilmesinde önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

3.4.6. Çocuk Mağdurlar İçin Ön Bilgi Gerekliliği

Katılımcıların yetişkin ile çocuk mağdurla yaptıkları görüşmelerdeki farklılığa ilişkin dile getirdikleri bir başka konu mağdur çocuklar için ön bilgi verilmesi gerekliliğine ilişkindir. Katılımcılar mağdur çocukla görüşmeye başlamadan önce çocuğa kendilerini tanıtarak çocuğu rahatlatmaya çalıştıklarını, adliye içinde karşılaşacakları hakim, avukat, savcı, katip gibi kişiler hakkında kendilerine bilgi verdiklerini, mağdur çocukla olan görüşmede ön bilgi vermenin önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun yanında yetişkinlerin çocuktan farklı olarak görüşmeye hazırlıklı olarak geldiği, ne söyleyeceğini önceden planladığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir.

“...Buraya geldiğinde işte kendimizi tanıtıyoruz, görevimizi, ne yaptığımızı tanıtıyoruz, nelerle karşılaşacağını söylüyoruz, mahkemede kimlerin olduğunu, işte hakim, avukat, savcı, katip yani bu konuda bilgilendiriyoruz, bunların bulunacağını yani çocuk biraz daha rahatlıyor, biraz daha güven hissediyor kendini daha rahat ifade ediyor, bu bakımdan önemli bence”(Gardenya, Meslek Elemanı, 34).

“Şimdi yetişkinle ilgili çalışma yapmadım ama fark olduğunu düşünüyorum tabi çocuğun yaşına göre soru sormamız gerekiyor, ona uygun sorular hazırlamamız gerekiyor, ön bilgilendirme ona göre farklı oluyor, yani farklılaştırılmış bir görüşme yapılandırmasına ihtiyacımız var...”(Glayör, Meslek Elemanı, 26).

“...Yetişkinle görüşürken de oluyor, hazır geliyorlar, yani ne söyleyecekleri cümleleri bile hazır daha önceden hazırlanmış bir şekilde buraya geliyorlar, ama çocuklar öyle değil...” (Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

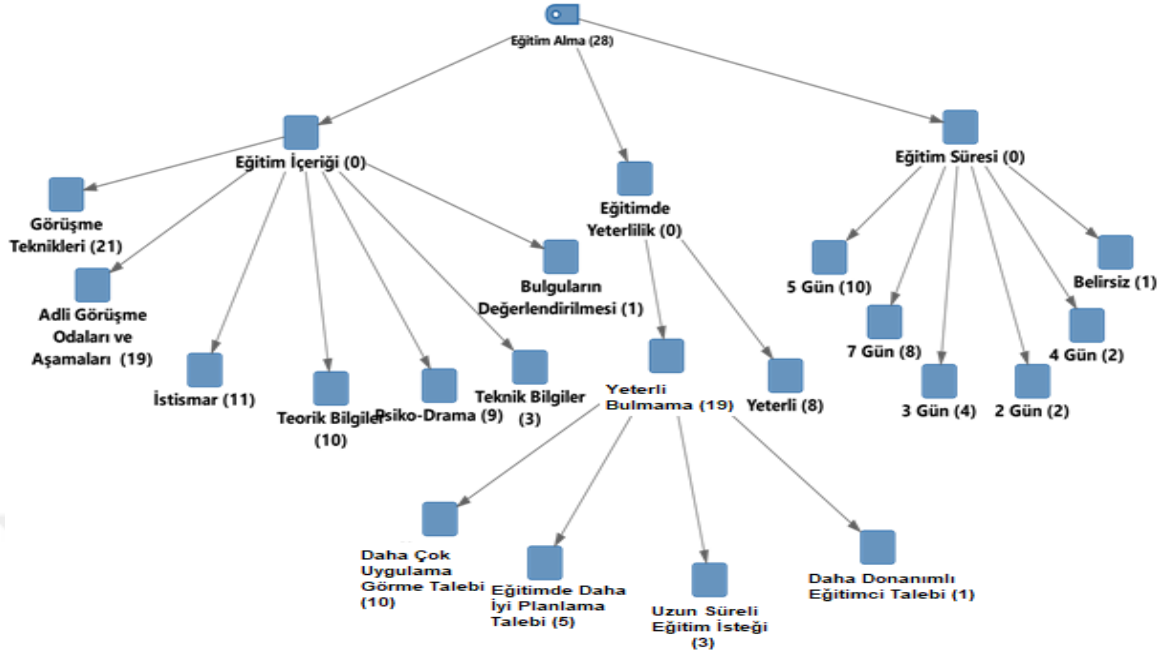
Sheafor ve Horejsi (2003) uzmanın önce kendi adını ve görevini izah etmesi gerektiğini, çok basit sorular sorarak çocuğun kendisini rahat hissetmesine olanak sunması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede çocuğa okulda derslerin gidişatını, tuttuğu bir takım var ise bunun adını, beğendiği şarkıcıların kim olduğu gibi sorular sorulabilir (Erükçü ve Akbaş, 2013). Katılımcıların bu doğrultuda çocuğa görüşme esnasında ön bilgi vererek onları rahat hissettirmeye çalışmalarının literatür bilgisiyle uygunluk taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırmada Adalet Bakanlığı tarafından mağdur çocukla adli görüşme eğitimi gerçekleştirilmesi hususu ayrı bir başlık altında aşağıda ele alınmıştır.

3.5. Mağdur Çocukla Adli Görüşme Eğitimi

Bu bölümde Adalet Bakanlığına bağlı olarak adliyelerde görev yapmakta olan hakim ve meslek elemanlarının cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşme eğitimine katılıp katılmama durumları incelenmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme konulu eğitim ile ilgili bulgular betimsel bir analizle sunulmadan önce hazırlanan Mağdur Çocukla Adli Görüşme Eğitimi verisine Şekil 3.7’de yer verilmiştir.

Şekil 3.7: Mağdur Çocukla Adli Görüşme Eğitimi

3.5.1. Eğitim Alma

Araştırmaya katılan 18 hakim'den 5'i, (%27,78) 25 meslek elemanından ise 23'ü (%92) geçmişte cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme konulu bir eğitime katıldıklarını ifade etmişlerdir. Adalet Bakanlığı tarafından geçmişte düzenlenen eğitime katıldığını belirten katılımcılar eğitimlerin 2 ile 7 gün arasında gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Görüşme gerçekleştirilen 18 hakimden sadece 5'inin geçmişte mağdur çocukla adli görüşme eğitimine katılmış olması dikkat çekici bulunmuştur. Daha önce adli görüşme eğitimine katılan hakimlerin konuya olan ilgilerinin daha yüksek olduğu ve adli görüşme odalarının kullanımından yana oldukları tespit edilmiştir.

3.5.1.1 Eğitim İçeriği

Adalet Bakanlığı tarafından Adli Görüşme Odaları konulu eğitime katılım sağlayan katılımcılar eğitimin içeriği konusunda genel olarak Adli Görüşme Odaları ve Aşamaları, Mağdur Çocukla Görüşme Teknikleri, Psiko - Drama Uygulamaları, Çocuğun Gelişimsel Özellikleri ile Teorik ve Teknik Bilgiler başlıklarını dile getirmişlerdir.

3.5.1.1.1. Görüşme Teknikleri

Katılımcılar Adalet Bakanlığı'nın düzenlediği Adli Görüşme Odaları eğitimine ilişkin görüşme teknikleri konusunda eğitim aldıklarını, hangi yöntemlerin çocukla olan görüşmeyi kolaylaştıracağı, çocukla nasıl iletişim kurulması gerektiğine ilişkin bilgilendirildiklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların konuya ilişkin düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Adalet Bakanlığının 3-4 gün süren bir eğitime katıldım. Gayet yeterliydi, pratik de yaptık hani adli görüşme odasında bir çocukla mahkeme heyetinin uygulamalı olarak çocuğun ifadesinin alınmasına katıldık uygulamalı eğitime de katıldık bence gayet yeterli bir eğitimdi” (Acıba, Hakim, 63).

“... Görüşme tekniklerinde işte neleri kullanabileceğimiz, nelerin çocukların ifadesine daha yardımcı olabileceği, işte görüşme odasına girmeden önce çocuğa hangi bilgilerin verilmesi gerektiği gibi bilgileri verdikten sonra, neler uygulanabilir işte neler çocuğu daha rahatlatır neler ifadeyi almada yardımcı olur, neler çocuğun örselenmemesine yardımcı olur gibi, aslında bu amaçlarla bir takım kısa özet tekniklere ve sürece dahil bilgilendirilmeye ve becerilerimizi geliştirmeye yönlendirildiğimiz bir eğitimdi”(Frezya, Meslek Elemanı, 40).

3.5.1.1.2. Adli Görüşme Odaları ve Aşamaları

Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 24.02.2017 tarihinde imzalanarak yürürlüğe giren Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği ile Adli Görüşme Odaları;fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen hallerde “çocuğun üstün yararı” ilkesi gözetilmek suretiyle öncelikli olarak mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile diğer kırılgan gruba dahil mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılmasını, ikincil örselenmenin önlenmesini, korunma ihtiyaçlarının tespitini ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak suretiyle adalete erişimlerinin güçlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla, adliyeler bünyesinde özel bir alan olarak...tanımlanmıştır (Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği, 2017). Katılımcıların adli görüşme eğitimi kapsamında yer verilen adli görüşme odaları ve aşamalarına ilişkin düşünceleri şu şekildedir.

“Adli görüşme odaları eğitiminde mağdur çocukların örselenmemesini sağlamak maksatlı olarak neler yapılabileceği yani zaten işlenen suçun mağdur çocukta yaşattığı sıkıntıları tekrar yaşatmama adına neler yapılabilir. Adliyedeki duruşma salonlarında işte tarafların olduğu duruşma ortamında çocuğun yeniden zarar görmemesi, psikolojik açıdan yeniden zarar görmemesi için adli görüşme odalarının gerekliliği vesaire hususunda bilgilendirme yapıldı”(Alioth, Hakim, 43).

“AGO eğitiminde tamamen adli görüşme odaları olarak planlanan o sistemin içerisinde kapsamın ne olduğu, nelerden oluşacağı, içerisinde hangi tür vakaların görüldüğü olacağı, sistemin nasıl çalışacağı, görüşmelerde de mümkün mertebe dikkat edilmesi gereken hususlar, bizim alan eğitimlerinde sıklıkla tekrar eden gelişim süreçleri, gelişim süreçlerinde işte bedensel, psiko-sosyal ve zihinsel süreçlerle ilgili gelişim aşamalarından bahsedildi.....AGO eğitiminde de genel olarak hangi tür çocukların adli görüşme odalarına alınacağıyla ilgili orada dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili yine genel anlamda bir eğitim verildiğinden bahsedebilirim”(Ebegümeçi, Meslek Elemanı, 27).

3.5.1.1.3. İstismar

Katılımcıların adli görüşme odaları ile ilgili eğitimin içeriğine ilişkin ortaya koydukları bir diğer husus istismar konusu olmuştur. Katılımcılar eğitim sürecinde cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili bilgi verildiğini, mağdur çocuğa olan yaklaşımlarının suça sürüklenen çocuğa olan yaklaşımlarından farklı olması gerektiğinin anlatıldığını dile getirmişlerdir. Katılımcıların paylaşımları şu şekildedir.

“...Son katıldığımız eğitimde adli görüşme odasında yapılacak görüşmelerle ilgili ki zaten beklenen bir şey de beklenen bir durum olarak da çocuğun cinsel istismarı vakalarının fazla olması nedeniyle ona yönelik eğitimler verildi...”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

“Aldım bakanlığın vermiş olduğu bazı eğitimler aldım... Özellikle cinsel istismar ilgili de oldu bu AGO sürecinde onlara diğer suça bulaşmış ya da mağdur çocuklara yaklaşım gibi yaklaşılmaması gerektiği, işte gerektiğinde resim çizme, gerektiğinde işte maket gösterebilme oyuncak bebek neler sorulabilir nasıl sorulabilir bu gibi eğitimler evet aldık” (Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

İfadelerden anlaşılacağı gibi Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenen Adli Görüşme Odaları eğitimi kapsamında katılımcılar çocuk istismarı türlerinden sadece cinsel istismar konusu ile ilgili bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir.

3.5.1.1.4. Teorik Bilgiler

Adli Görüşme Odaları eğitiminin içeriğine yönelik olarak katılımcılar kendilerine çocuğun gelişim dönemleri, görüşme kolaylaştırıcıları (resim, maket vb),

görüşme sonrası raporlama gibi konularda teorik bilginin verildiğinden söz etmiştir. Bazı katılımcıların konuya ilişkin paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“...Anımsadığım kadarını anlatabilirim, hatırlamaya çalışıyorum, çocuk gelişim dönemleri vardı... adli görüşmelerden sonra raporlama nasıl yapılır, bununla ilgili tabi mesleğimizin genel durumunu içeren güzel bir eğitim almıştık evet (Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

“Son katıldığımız eğitimde adli görüşme odasında yapılacak görüşmelerle ilgili ki zaten beklenen bir şeyde beklenen bir durum olarak da çocuğun cinsel istismarı vakalarının fazla olması nedeniyle ona yönelik eğitimler verildi...Temel olarak çocuk gelişimi... çocuk izleme merkezlerinden görevli arkadaşların verdiği eğitimdi, temelde buydu”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

3.5.1.1.5. Psiko-Drama

Katılımcılardan özellikle meslek elemanlarının adli görüşme odaları eğitiminin içeriğine ilişkin dile getirdikleri bir diğer husus psiko - drama uygulamasına yönelik olmuştur. Katılımcılar eğitim sürecinde içine kapanık, iletişim kurmayan çocuklarla ilgili örnek uygulamalar yaptıklarını, psiko-drama konusunda kendilerine eğitim verildiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir.

“...Şu ana kadar yani devlet nazarında yapılan en güzel eğitimlerden biriydi bence, daha önce başka eğitimlere de katılmıştım içinde en önemlisi, drama eğitimi de vardı onun dışında tabi yeterliliği bana göre değerlendiriyorum, ben beğenmiştim eğitimi ve o eğitimden sonra sağlıklı ve güzel bir adli görüşme yeteneği de kazanmıştım öyle düşünüyorum...”(Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

“Drama çalışması yaptık yani uzman rolü işte çocuk rolü işte içine kapanık bir çocuk kendini açmayan bir çocuk vesaire kendini ifade eden bir çocuk bunları role - play şeklinde bunlar yapıldı eğitimde” (Galhatmi, Meslek Elemanı, 38).

Araştırmacı katılımcı meslek elemanları ile yaptığı görüşmelerde eğitim programı kapsamında psiko - drama uygulamasına yer verilmesinin meslek elemanları tarafından memnuniyetle karşılandığını ve kendilerine olumlu yansıdığını gözlemlemiştir.

3.5.1.1.6. Teknik Bilgiler

Adalet Bakanlığı tarafından adliyelerde 2017 yılından bu yana kurulmaya başlanan ve faaliyet gösteren adli görüşme odalarına mağdur çocuğun beyanının alınması esnasında UYAP sisteminden yararlanılmaktadır. UYAP günümüzün gerekli tüm teknolojik gelişmelerini kullanarak, Adalet Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatının, bağlı ve ilgili kuruluşlarının, adli ve idari tüm yargı ve yargı destek birimlerinin (Cumhuriyet başsavcılıkları, mahkemeler, icra ve iflas daireleri, ceza infaz ve ıslah kurumları, adli tıp birimleri, denetimli serbestlik birimleri) donanım ve yazılım olarak iç otomasyonunu ve benzer şekilde bilgi otomasyonu sistemlerini kurmuş kamu kurum ve kuruluşları ile dış birim entegrasyonunu sağlayan ve e-dönüşüm sürecinde e-devletin e-adalet ayağını oluşturan bir bilişim sistemidir (Adalet Bakanlığı, 2009).

Katılımcılar eğitim sürecinde teknik konularla ilgili ağırlıklı olarak UYAP sisteminin kullanımına ilişkin bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin paylaşımları şu şekildedir.

“...Adalet Bakanlığı’nda 5 günlük bir eğitim vardı, bu adli görüşme odaları kurulduktan sonra, bununla ilgili bir eğitim işte bu işin teknik boyutu hem de görüşme teknikleri ile ilgili çocukla görüşme işte mikrofon kullanımı, UYAP kullanımı, adli görüşme odalarına ilişkin UYAP kullanımı bununla ilgili bir 5 günlük bir eğitimimiz olmuştu...”(Çalba, Meslek Elemanı, 32).

“...Hakimlerin kulaklıkla soru yönelteceği bunları ayrıntılı bir şekilde söylediler... Çocukla öncesinde olayı da anlattırmamız gerektiği, çocuğun algısının, çocuğun olaya ilişkin bilgisini anlamamız açısından. Sonrasında mağdur hakları ile ilgili bir ekran da vardı. Ekranı rapor oluşturma, raporu nasıl gönderebileceğimiz bunlar vardı teknik bilgi...”(Benefşe, Meslek Elemanı, 25).

Katılımcıların beyanlarından da anlaşılabacağı gibi Adli Görüşme Odaları eğitiminde katılımcılara mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirmeye yönelik eğitimin yanı sıra UYAP sisteminin uygun şekilde kullanımı, raporların sistem üzerinden gönderilmesi, mikrofon kullanımı gibi teknik konularda bilgi verilmiştir. Eğitimin bu kısmında özellikle katılımcıların teknik bilgiler konusundaki bilgi eksikliğinin giderilmesinin hedeflendiği düşünülmektedir.

3.5.1.1.7. Bulguların Değerlendirilmesi

Katılımcıların adli görüşme odaları konulu eğitimin içeriğine yönelik ifade ettikleri bir diğer husus bulguların değerlendirilmesine yönelik olmuştur. Katılımcılar mağdur çocukla yapılan adli görüşmenin ardından bulguların değerlendirilmesi ve raporun nasıl hazırlanması gerektiği konusunda eğitim aldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Anımsadığım kadarını anlatabilirim, hatırlamaya çalışıyorum... adli görüşmelerden sonra raporlama nasıl yapılır, bununla ilgili tabi mesleğimizin genel durumunu içeren güzel bir eğitim almıştık evet” (Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

“...Çocukla öncesinde olayı da anlattırmamız gerektiği, çocuğun algısının, çocuğun olaya ilişkin bilgisini anlamamız açısından. Sonrasında Mağdur hakları ile ilgili bilgi vardı ekranda. Bu ekranda rapor oluşturma, raporu nasıl gönderebileceğimiz vardı...” (Beneşse, Meslek Elemanı, 25).

Meslek elemanlarının elde ettikleri verileri değerlendirmeleri ve bunu sağlıklı şekilde rapora aktarmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Şöyleki, Uluğtekin (2011) ve Südütemiz (2009),’in Kartal Çocuk Ağır Ceza ve Çocuk Mahkemelerinde yaptığı bir araştırmada SİR’lerin %100’üne yakın oranının ev ziyareti yapılmadan, %50’sinin de aileyle görüşmeden meslek elemanları tarafından hazırlandığını ortaya koyduğunu belirtmiştir.

3.5.1.2. Eğitimde Yeterlilik

Katılımcıların eğitimin yeterliliği konusunda birbirinden farklı düşüncelere sahip oldukları gözlenmiştir. Eğitime katılan hakimler Adalet Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Adli Görüşme Eğitimini genel olarak yeterli bulurken, eğitime katılan meslek elemanlarının geneli eğitimi yetersiz bulduğu görülmüştür. Eğitimde yeterlilik konusu yetersiz ve yeterli ana başlıkları altında ele alınmıştır.

3.5.1.2.1. Yeterli Bulmama

Meslek elemanlarının Adli Görüşme Odaları eğitimine yönelik eksikliklerine ilişkin düşünceleri; Daha Çok Uygulama Görme Talebi, Eğitimde Daha İyi Planlama Talebi, Uzun Süreli Eğitim İsteği, Daha Donanımlı Eğitimci Beklentisi alt başlıkları altında değerlendirilmiştir.

3.5.1.2.1.1. Daha Çok Uygulama Görme Talebi

Katılımcılar adli görüşme odaları konulu katıldıkları eğitimdeki uygulamaları yetersiz bulduklarını, uygulaması yapılan vakaların kolay olanlardan seçildiğini, sıkıntılı örnek vakalara rastlayamadıklarını, uygulama temelli eğitimlerin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Yok yeterli değildi. Yani çok üstün körü. Aslında bildiğimiz bilgiler yani bizim lisansta ya da sonrasında eğitimlerde biraz aynı şeylerin tekrarı gibi oluyor ama pratik anlamında çok yetersiz kaldığımızı hissediyoruz o eğitimlerde. Mesela en son eğitimde .. konusunda bir kitap hazırlanmıştı örnekler verilmiş ama oradaki eğitimler bir kitapçık elimize ulaşmıştı 4-5 olgu üzerinden ama olgular o kadar tıkr tıkr gitmiş olgular ki. Gelmiş çocuk hemen kolayca devam etmiş bitmiş. Sıkıntılı bir örnek gibi değil yani...(Kamelya, Meslek Elemanı, 36).

“Orada da bunları değerlendirme şansımız olmuş puanlama yapmıştık genel teorik eğitim bazında fena değiller ama bu tür spesifik bazı meslekleri icra edebilmek için çok donanım ve enstrümana ihtiyacınız var... yine psikolojik boyutları ile ilgili farkındalığının olmasının ötesinde bunu ayırt edebilecek kadar donanım ve uygulama kapasitesine sahip olmanız lazım bu yüzden de

uygulama temelli eğitimlerin gerçekleşmesi lazım diyebilirim ki bu anlamda yetersizler” (Ebegümeçi, Meslek Elemanı, 27).

Görüşme yapmanın önemli bir beceri gerektirdiği kabul edilmektedir (Dando ve Milne, 2009; Rogers ve Lewis, 2007). Meslek elemanlarının eğitim sürecindeki uygulama yetersizliği konusundaki ifadelerinin görüşme yapma becerilerini artırma isteğinden kaynaklandığı, bu bağlamda Adalet Bakanlığınca bundan sonraki süreçte düzenlenecek eğitimlerde örnek uygulamalara daha çok yer vermesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

3.5.1.2.1.2. Eğitimde Daha İyi Planlama Talebi

Adli görüşme odaları konulu eğitime giden katılımcıların eğitime yönelik ortaya koydukları bir diğer husus eğitimin plansız olduğuna ilişkindir. Katılımcıların konuya ilişkin düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Bana çok yeterli gelmedi çünkü bunun için ciddi bir ön hazırlık gerektiğini düşünüyorum, çünkü tamam hadi gelişimsel olarak edindiğimiz bilgiler bizim üniversiteden bildiğimiz, bir şekilde aldığımız ve aşına olduğumuz bilgilerdi, hani ufak farklarla ama bir 5 gün bizim kafamıza bunun oturması sindirmemiz ve “sanki bir çip taktılar yüklemeyi yaptılar ve bıraktılar” bu bilgilerin bu kadar kısa sürede hem beyine oturması hem sentezlenmesi hem de uygulamaya geçilecek şekilde içselleştirilmesi bu kadar sürede olabilecek bir şey değil, ayrıca bunun için biz zaman zaman psikolojik destek de almamız gerekecek çünkü bu çocuklarla nasıl iletişim kurulur, yüksek şekilde örselenmiş işte bir nitelikli cinsel istismarı çocuğa nasıl yaklaşılr, yani bunları daha detaylı olması gerektiğine ve daha uzun bir sürece dayanılması gerektiği için yeterli bulmadım” (Frezya, Meslek Elemanı, 40).

“Bence o eğitim çok hızlıca hazırlanmış ve hani zaten meslek elemanlarının bildiği şeylerin tekrarı niteliğinde bir eğitimdi yani artı bir şey ben çok fazla kattığını düşünmüyorum. Zaten normalde biz ceza mahkemelerindeki mağdurlarla veya herhangi bir şekilde bir mağdurla görüştüğümüz zamanda nasıl görüşüyorsak onu bir üstünden geçmiş olduk yani yeni bir şey olmadı sadece bir oda olduğu işte kulaklıktan bize sorulacak gibi teknik detayları orada ekstra öğrendik diyebilirim onun dışında bize bir katkısı olduğun zannetmiyorum. Ya o birazcık şey bir eğitimdi bu sistem başladığı zamandan bir ay önceydi bu eğitim hızlı bir şekilde hepimizi aldılar birer hafta arayla ve sorduğumuz soruların da cevaplarını net bir şekilde alamadık” (Keşişbaşı, Meslek Elemanı, 25).

Katılımcılar eğitimin kısa süre içinde hazırlanarak uygulandığını düşündüklerini, özellikle engelli çocuklarla, otist çocuklarla nasıl adli görüşme yapılması gerektiğine ilişkin bir eğitime yer verilmediğini, bunun eksikliğini yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bundan sonraki eğitimlerde engelli çocuklarla adli görüşme konusuna yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

3.5.1.2.1.3. Uzun Süreli Eğitim İsteği

Bazı katılımcılar eğitim süresinin yetersizliğinden yakınarak eğitimin daha uzun süreli olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir.

“Yani süre olarak yeterli değildi, daha fazla aldığımız eğitiminden iki sene geçti tam hatırlamıyorum ama sadece sanırım bir kez direkt bu adli görüşme odalarındaki ortamı canlandırıp yani role-play çalışması sadece bir sefer olmuştu, mesela o daha fazla olabilirdi...” (Çalba, Meslek Elemanı, 32).

“Yeterli değildi tabi ki, yeterliliğin yanından da geçmiyordu, kenarından da geçmiyordu. Şimdi şöyle bir durum var adli görüşme odalarının pilot uygulamasını acil olarak başlattılar, bu aciliyete istinaden hemen acil bir şekilde eğitim planladılar ve zaten zamanları yoktu. Bu yüzden de eğitim kısa süreli bir anda olan eğitimdi...”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

Adalet Bakanlığınca gerçekleştirilen Adli Görüşme Odaları konulu eğitim hakimler ve meslek elemanları için yol hariç genel olarak 4 gün olarak uygulanmıştır (Ek.4). Bundan sonraki süreçte uygulanacak eğitimlerde eğitim süresinin daha uzun olma talebinin ilgili makamlarca değerlendirilmesinin uygun olacağına inanılmaktadır.

3.5.1.2.1.4. Daha Donanımlı Eğitimci Talebi

Katılımcılar içinde dile getirilen bir diğer husus eğitimcilerin daha donanımlı olmasına yönelik taleptir. Katılımcının konuya ilişkin düşüncesi aşağıda sunulmuştur.

“..... Tabi alanında uzman insanlar oluyorlar ama bazı eğitimlerde çok alanda kopuk oluyorlar, teorik anlamda akademisyenler. Evet işi iyi biliyorlar ama pratikte yaşanan sorunlarla ilgili çok uzaklar, çok kopuklar” (Kamelya, Meslek Elemanı, 36).

Adli Görüşme Odaları konulu eğitime katılan bir katılımcı eğitim verenlerin alan içinden gelmediklerini dolayısıyla pratikte yaşanan sorunlardan haberdar olmadıklarını öne sürerek bundan sonraki eğitimlerde alanın içinden gelen, tecrübeli kişiler olması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcının bu talebinin eğitimci ile katılımcıların eğitim ortamında aynı dili konuşmalarına katkı sunacağına inanılmaktadır.

3.5.1.2.2. Yeterli

Adalet Bakanlığı tarafından gruplar halinde gerçekleştirilen Adli Görüşme Odaları konulu eğitimi yeterli bulan katılımcılar olmuştur. Eğitimi yeterli olarak değerlendiren katılımcıların konuya ilişkin düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

“Gayet yeterliydi, pratik de yaptık hani adli görüşme odasında bir çocukla mahkeme heyetinin uygulamalı olarak çocuğun ifadesinin alınmasına katıldık uygulamalı eğitime de katıldık bence gayet yeterli bir eğitimdi”(Acrab, Hakim, 63).

“Yeterliliği hakkında dediğim gibi...beklentilerimizi karşılar nitelikteydi, zaten alanda iyi yerlere gelmiş kişiler tarafından aldık bu eğitimi” (Çingülü, Meslek Elemanı, 25).

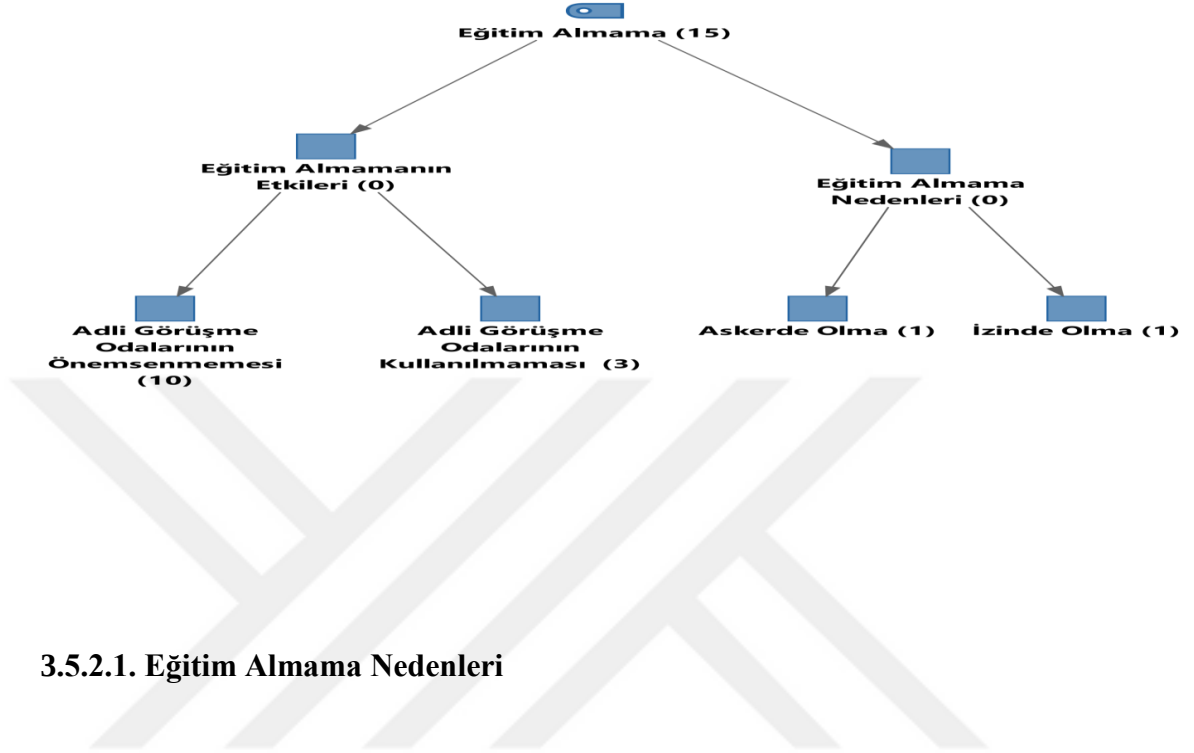
Katılımcılar içinde eğitimi yeterli bulanların çoğunun hakimler olduğu görülmüştür. Katılımcılar eğitim sürecinde pratik yapma imkanı bulduklarını, yaptıkları uygulamalar sonrasında iyi bir adli görüşme yapma becerisi kazandıklarını dile getirmişlerdir.

3.5.2 Eğitim Almama

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde 18 hakimden 13'ünün (%72,22), 25 meslek elemanından 2'sinin (%8) Adli Görüşme Odaları konulu eğitime katılmadıkları tespit edilmiştir. Eğitime Katılmama başlığı eğitim almama nedenleri ve eğitim almamanın etkileri olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Eğitime katılmama ve eğitime katılmamanın etkilerine ilişkin verilere şekil 3.8’de yer verilmiştir.

şekil 3.8: Eğitime Katılmama ve Etkileri

3.5.2.1. Eğitim Almama Nedenleri

Araştırmaya katılım sağlayan hakimlerle yapılan g3rüşmelerde hakimlerin çoğunun eğitimin verildiği dönemde neden eğitime katılmadıkları konusunda net bir bilgi alınamamıştır. Ancak UNICEF’in desteğiyle Adalet Bakanlığı tarafından hakim ve savcılara y3nelik olarak 2017 ve 2018 yıllarında gerçekleştirilen 3’er g3nl3k Adli G3rüşme eğitiminin hedef kitlesinin AGO bulunan adliyelerde g3rev yapan 500 hakim ve savcı olduğu bilindiğinden (Peker, 2018) bu kotanın t3m hakim ve savcıların eğitimden geçmesine engel oluşturduğu d3ř3n3lmektedir. Eğitime katılamayan meslek elemanlarının eğitime katılamama sebepleri askerlik g3revini ifa etme ve doğum izninde olma olarak aktarılmıştır. Meslek elemanlarının konuya ilişkin yanıtları şu şekildedir.

3.5.2.1.1. Askerde veya İzinde Olma

Katılımcılar içinde özellikle meslek elemanlarının bir kısmının eğitime askerlik görevinde olmaları ya da doğum izninde olmaları nedeniyle katılamadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların buna ilişkin paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“Yok hayır almadım, eğitim sürecinde askerdeydim, dolayısıyla alamadım”
(Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

“Almadım. Doğum iznindeydim, yani ücretsiz izindeydim çocuk bakmak için”
(Begonya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcı meslek elemanları içinde askerlik ve doğum izni gibi nedenlerle eğitime katılma imkanı bulamayanlara yönelik mümkün olan en erken bir süreçte çocukla adli görüşme konusunda eğitim düzenlenerek katılımlarının sağlanmasının isabetli olacağı düşünülmektedir.

3.5.2.2. Eğitim Almamanın Etkileri

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 18 hakim'den 13'ü (%72,22), 25 meslek elemanından 2'si (%8) Adli Görüşme Odaları konulu eğitime katılmadıklarını beyan etmişlerdir. Eğitime katılma imkanı bulmayan ancak çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının adli görüşme odaları uygulamasına yönelik olumlu düşünceler taşıdıkları görülmüştür. Ancak eğitime katılmayan bazı hakimlerin Adli Görüşme Odalarını kullanmadıkları ve bu yeni uygulamayı önemsemedikleri gözlemlenmiştir. Eğitim Almamanın Etkileri adli görüşme odalarının kullanılmaması ve adli görüşme odalarının önemsenmemesi olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

3.5.2.2.1. Adli Görüşme Odalarının Kullanılmaması

Adli görüşme odaları eğitimine katılmayan hakimlerle yapılan görüşmelerde eğitimden geçmeyen hakimlerin yarısından fazlasının adli görüşme odalarını kullanmadıkları tespit edilmiştir. Bazı hakimlerin konuya ilişkin paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“Şimdi ben kullanmadım sebebi şu, kullanan meslektaşlarımız oldu birkaç defa seste sorun olduğu, temasın tam kurulamadığı dolayısıyla o çocuğun sıcağı sıcağına karşılıklı yaptığımız görüşme kadar yeterli olmadığı yönünde bir şikayetler geldi öyle biz kullanmadık bugüne kadar, o sorun çözülürse olabilir ama ben şey taraftarıyım yani birebir gerekirse mahkeme heyeti oraya gidebileceği bir ortam olabilir tam bunu bilemiyorum nasıl olur, bugünün şartlarında bu imkan yok, mahkeme heyetinin çıplak gözle temas kurmasından yanayım ben” (Almach, Hakim, 46).

“Ben adli görüşme odalarını hiç kullanmadım, kullanmadığım içinde bir şey diyemeyeceğim” (Alfirik, Hakim, 35).

Katılımcı bazı hakimlerin çocuk dostu Adli Görüşme Odalarını (AGO) kullanmamaları ya da kullanmak istememeleri daha çok yaşanan teknik sorunlarla ilişkilendirilmiştir. Teknik sorunların giderilmesinin yanı sıra adli görüşme odalarının mağdur çocukla olan iletişime sunduğu katkıyı ortaya koyacak eğitim programına eğitime daha önce katılmamış hakimlerin katılımının sağlanmasının bu konuda yaşanan isteksizliğin aşılmasına katkı sunacağına inanılmaktadır.

3.5.2.2.2. Adli Görüşme Odalarının Önemslenmemesi

Adli görüşme odaları konulu eğitime katılmayan hakimlerle yapılan görüşmelerde öne çıkan bir diğer husus hakimlerin adli görüşme odalarını önemsememesi şeklinde olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir.

“Mahkeme delillere dokunabilmeli, AGO uygulaması ‘yüz yüze ilkesine aykırı’. ... Vicdani kanaatim oluşmuyor kamera ekranında. Doktor sizi hastanede muayenesinde değil kamera ortamında muayene etsin, size ilaç yazsın, siz hastaneye gitmeyin olurmu? Bu bence bir fiyasko. 2 amatör polis, bir sosyolog, shu, bir görüşme ile 35 yıl hapis cezası olur mu? Ben kararımı varsayımlar üzerine kuramam. Kişiye verdiğiniz ceza sadece hapis cezası değil, adamın itibarında yok olmuş oluyor...”(Aladfar, Hakim, 50).

Katılımcı hakimlerin bazıları adli görüşme odaları sisteminin yüz yüzelik ilkesine aykırı olduğunu, cinsel istismar davalarında verdikleri cezaların ağır olduğunu, mahkemelerin delillere dokunabilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Gelişmiş ülkelerde çocuğun ikincil travmatizasyon dan korunması, sanık ve yakınları ile yan yana gelmesinin önüne geçilmesi amacıyla geliştirilen adli görüşme odası modelinin denenmeden sonuçlarının anlaşılamayacağı, bu konuda yaşanan farklı bakış açılarının uygulama yetersizliğinden ve eğitime tüm hakimlerin katılamamış olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirme yeterliliği konusu araştırma da ele alınan bir başka konu başlığı olmuştur.

3.6. Çocukla Adli Görüşme Gerçekleştirmede Yeterlilik

Cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme gerçekleştirmede yeterlilik konusu meslek elemanları ve hakimler olmak üzere iki ana başlık çerçevesinde analiz edilmiştir. Meslek elemanlarına kendi yeterlilikleri, hakimlerden ise meslek elemanlarının yeterlilikleri konusunda ne düşündükleri sorulmuş ve verdikleri yanıtlar sınıflandırılmıştır. Ayrıca hakim ile meslek elemanları arasındaki güç savaşı konusu da değerlendirme kapsamına alınmıştır. Konuya ilişkin detaylı bilgi Şekil 3.9'da sunulmuştur.

Şekil 3.9: Çocukla Adli Görüşme Gerçekleştirmede Yeterlilik

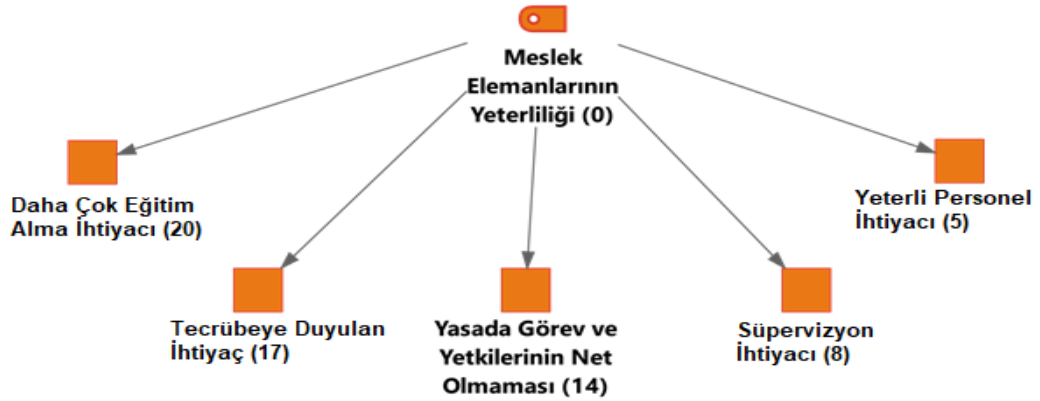

3.6.1. Meslek Elemanlarının Yeterliliği

Meslek elemanlarının kendi yeterliliklerine ilişkin verdikleri yanıtlar eğitim eksikliği, tecrübe eksikliği, süpervizyon eksikliği, personel eksikliği, yasada görev ve yetkilerinin net olmaması olmak üzere beş alt başlık çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Buna ilişkin bilgi Şekil 3.10'da ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Şekil 3.10: Meslek Elemanlarının Yeterliliği

3.6.1.1. Daha Çok Eğitim Alma İhtiyacı

Adalet Bakanlığı bünyesinde mahkemelerde görev yapan ve cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının kendi yeterlilikleri ile en çok dile getirdikleri hususlardan biri eğitim eksikliğine ilişkindir. Katılımcıların buna ilişkin düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ben yeterli olmadığımı düşünüyorum yani alınacak lisans eğitiminden sonra tamam bir kaç eğitim daha aldık ama sadece cinsel istismara yönelik bir eğitim almadık, bunun daha ciddi bir eğitim gerektirdiğini düşünüyorum, uzmanların bu konuda daha fazla eğitilmesi de yararlı olur”(Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

“Yani aldığım eğitim o kadar yani hani birazcık daha olsaydı olabilirdi ama işin içine girdikçe hani gördükçe tecrübe ediyorum. Çok yeterli olduğumu söyleyemem yani...”(Azelya, Meslek Elemanı, 30).

“...Söylediğim gibi hani 4 günlük bir eğitim aldık, çok yeterli olduğunu düşünmüyorum... Bu konuyla ilgili çok eğitim aldığımı düşünmüyorum gerek

adli sistemde de sadece 4 günlük bir eğitim aldık kısacası orta yeterlilikte olduğumu söyleyebilirim”(Kuşkonmaz, Meslek Elemanı, 33).

Katılımcı meslek elemanları Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenen Adli Görüşme Odaları eğitimini yeterli görmediklerini ve cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme gerçekleştirme konusunda daha çok eğitim alma ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir.

3.6.1.2. Tecrübeye Duyulan İhtiyaç

Katılımcı meslek elemanlarının cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme yapma yeterliliklerine ilişkin dile getirdikleri bir diğer husus tecrübe eksikliğidir. Katılımcıların paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“Dediğim gibi sadece 5 günlük bir eğitim aldım ve her çocuğa yeterli olduğumu düşünemiyorum, çünkü bazı çocuklar kendilerini kapatıyorlar ve görüşmeye direnç oluşturuyorlar, bu konuda da zorlanmıyorum çocuklar hani anlatmaları noktasında, yani daha çok deneyim kazanmam gerekiyor meslek elemanı olarak 3 yıldır çalışıyorum ve her zamanda cinsel istismar mağduru çocuklar karşınıza gelmediği için, yeterince deneyimli olduğumu düşünmüyorum bu konuda...”(Galhatmi, Meslek Elemanı, 38).

“Bence kendimi yeterli bulmuyorum, bu alanda çok fazla vakayla karşılaşmış olmak gerektiğine inanıyorum gerçekten teorik bilginin de çok olması gerektiğine inanıyorum bizde teori ve deneyim bilgisi yok...”(Frezya, Meslek Elemanı, 40).

Katılımcı meslek elemanları adli görüşme odalarında nöbet sistemine göre çalıştıklarını, genel anlamda şu ana kadar istismar mağduru çocuklarla çok sayıda görüşme yapmadıklarını bu nedenle de kendilerini yeterince tecrübeli olarak değerlendirmediklerini belirtmişlerdir.

3.6.1.3. Yasada Görev ve Yetkilerinin Net Olmaması

Katılımcı meslek elemanları mağdur çocukla adli görüşme yeterliliklerini değerlendirirken yasada görev ve yetkilerinin net olmadığını beyan etmişlerdir. Konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir.

“Yani dediğim gibi olması gereken uygulamalar, geç kalınmış uygulamalar bunlar. Özellikle çocuk izleme merkezleri, adli görüşme odaları da öyle ama buradaki sıkıntı şu anda işleyen adli görüşme odaları sistemi sağlıklı işleyen bir sistem değil, uzmanların gerçek bir eğitimden geçirilmemiş olması, uzmanların orada görev yapan uzmanların asli görevinin bu olmaması, yani hani planlama yapılmadan böyle bir işe girilmiş olması...”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

Resmi Gazetede 17.10.2019 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 22/4 maddesi *“Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır”* hükmüne yer vermiştir.

7188 sayılı kanunda her ne kadar çocuk veya mağdurların ifade ve beyanlarının özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır hükmü yer alsa da uzmanların bu göreve ilişkin detayları ve hangi yetkilerle bu görevi yerine getireceklerine ilişkin bir hükme rastlanılmamıştır. Yenisey (Mülakat notları, 2019) bu konuya yönelik Almanya da ki yasal düzenlemeye işaret ederek bu konudaki eksikliğin Almanya örneğinden yola çıkılarak giderilebileceğini belirtmiştir.

Katılımcı meslek elemanlarının dile getirdiği bu eksikliğin yasal düzenlemelerle giderilmesinin meslek elemanlarının adli ortamda mesleki gücünü ve etkinliğini arttırabileceği düşünülmektedir.

3.6.1.4. Süpervizyon İhtiyacı

“Süpervizyon; vaka çalışanının teknik yetkinliğini arttıran, uygulamalarını destekleyen, esenliğini teşvik eden, vaka çalışmasının etkili ve destekleyici bir şekilde izlenmesini sağlayan bir ilişkidir” (Unhcr, 2019). Süpervizör ise bir başkasının yaptığı işi kaliteyi sağlama amacıyla denetleyen şeklinde tanımlanabilmektedir (Kadushin ve Harkness, 2014).

Katılımcılar tarafından mağdur çocukla yapılan adli görüşme yeterliliklerine ilişkin öne çıkan bir diğer husus süpervizyon eksikliği olmuştur. Katılımcılar süpervizyon ihtiyacının olduğunu belirterek çalıştıkları ortamda mutlaka süpervizyon sisteminin olması gerektiğini savunmuşlardır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“...Yeterli akademik bilgi edinmenin dışında kesinlikle bir süpervizör sürecinin olması ve çalışan meslek elemanlarının da bu birimde sabit şekilde çalışıp bu alanda ilerlemesinin daha sağlıklı olacağını düşünüyorum, kendimi bu konuda özellikle küçük yaş gruplarıyla çalışırken yani 3-6 yaş grubuyla özellikle çok zorlandığımı ifade edebilirim”(Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

“...Süpervizyon almadım ben bu konuyla ilgili her ne kadar 15 yıldır devam ediyor ol samda görüşmelere her yeni vaka yeni bir şeyler önünüze çıkarıp sizinde kendinize yeni bir şeyler katmanız gerektiğini önünüze koyuyor...”(Kaktüs, Meslek Elemanı, 40).

Adalet Bakanlığı tarafından 2017 ve 2018 yıllarında düzenlenen Adli Görüşme eğitiminin bir bölümü bölgesel çalışmalar yapacak süpervizyon adaylarına ayrılmış ve 60 süpervizyon uygulayıcısının yetiştirilmesi hedeflenmiştir (Peker, 2018). Katılımcıların içinde süpervizyon alan kişinin olmaması süpervizyon uygulayıcılarına yönelik planlamanın uygulanmasında eksiklik olduğu fikrini uyandırmıştır.

3.6.1.5. Yeterli Personel İhtiyacı

Katılımcılar tarafından cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme yapma yeterliliklerine ilişkin dile getirilen bir diğer husus personel eksikliğidir. Katılımcıların konu ile ilgili paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“Bazen o kadar yoruluyorum ki yapabileceğimi biliyorum yani her konuda bilgim var falan filan ama sistem beni çok yormuş oluyor yani normalde çocuğa bir şeyi sormayı asla unutmuyacağım diyelim ki ama o gün 4 tane duruşmaya girmişim bu da beşincisi unutabiliyorum. Bu benim yetersizliğimi mi gösterir ama böyle bir şey var...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

“...Mahkemede avukat eksik oluyor ya da adliyede duruşma ortamındaki eksikliklerden kaynaklanıyor bazı sıkıntılar...”(Azelya, Meslek Elemanı, 30).

Katılımcı meslek elemanları çalışma ortamlarındaki iş yoğunluklarının performanslarını etkileyebildiğini, yorulduklarını, bazı zamanlarda duruşmaya avukatın gelmediğini, bu durumun duruşmanın ertelenmesine yol açtığını dile getirmişlerdir.

3.6.2. Hakimlerin Meslek Elemanlarının Yeterliliğine Yönelik Düşünceleri

Hakimlerin meslek elemanlarının yeterliliği konusundaki düşünceleri; eğitim eksikliği, tecrübe eksikliği, farklı davalara bakıyor olmanın etkisi başlıkları altında değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi Şekil 3.11’de sunulmuştur.

Şekil 3.11: Hakimlerin Gözünden Meslek Elemanlarının Yeterliliği

3.6.2.1. Farklı Davalara Bakıyor Olmanın Etkisi

Katılımcı hakimlerin meslek elemanlarının adli görüşme gerçekleştirme yeterliliğine ilişkin dile getirdikleri hususlardan bir diğeri farklı davalara bakıyor olmanın etkisidir. Katılımcı hakimlerin bir kısmı meslek elemanlarının görevli oldukları mahkemede bulunan işlerinin dışında başka sorumluluklarının olmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir.

“...Ceza yargılamasına esas alınacak bir beyan tespiti biraz daha profesyonellik özellik gerektiren bir hadise. Onun için mağdurun beyanının alınması işini iyi yapmak lazım hani bence şöyle de olabilir, sadece bu mağdur beyanlarını almakla görevlendirilen personelin başka hiç bir işi olmasa keşke”(Alioth, Hakim, 43).

Araştırmacının meslek elemanlarıyla görüşme yaptığı dönemde meslek elemanları aile mahkemelerinde görev yaparken ek görev olarak adli görüşme odalarında görevlendirildiklerini belirtmişlerdir. Ancak araştırmacının İstanbul'daki bir adliyede görevli meslek elemanı ile 2020 yılı Mart ayında yaptığı görüşmede 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanunun kabul edildiği 17.10.2019 tarihinden

itibaren İstanbul da bulunan bazı adliyelerde (Ör. Bakırköy) Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin kurulduğu, adli görüşme gerçekleştirecek meslek elemanlarının bu birimde görevlendirildiği ve daha önceki süreçte meslek elemanlarının birden farklı birimde görevlendirilmesi yönündeki sıkıntının bu şekilde çözümlendiği bilgisi edinilmiştir.

3.6.2.2. Eğitimin Yeterli Olmaması

Katılımcı hakimlerin yarısına yakınının meslek elemanlarının adli görüşme yapma yeterliliği konusunda dile getirdiği hususlardan biri eğitim eksikliği olmuştur. Katılımcılar meslek elemanlarının cinsel istismar vakalarının hukuki içeriği konusunu bilmediklerini, adli görüşme esnasında çocuğa sorulması gereken soruları sormadıklarını, çocuğa bazen yetişkin gibi davrandıklarını, rapor diline gerekli özeni göstermediklerini, görüştüğü çocuk karşısında rahat bir tavır sergileyemediklerini ve bununda çocuğa olumsuz yansıdığını dile getirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir.

“Meslek elemanları yeterli değiller, “bazı psikologlara psikolog lazım”, çok şey bildiklerini zannediyorlar ama bir şey bilmiyorlar. Meslek elemanlarının bu işe zaman ayırması lazım, çocukla ayrıntılı görüşme yapması ve çocuğun yaşadıkları ile ilgili bilgi toplaması lazım” (Arrakis, Hakim, 48).

“Kesinlikle yeterli değil... görüşmeyi yapacak ilk müdahale kişinin cinsel istismar olarak kabul edilen yasal düzenlemelerden iyi kötü bilgi sahibi olması lazım.... Hukuk olarak cinsel istismar nedir, ne değildir ana hatlarıyla hukukçu olarak olmasa bile bilmesi lazım ki sağlıklı ilk etaptaki alınan beyanlar salt kabul edebilelim maalesef bu yok. Genelde cinsel istismara uğradığı iddia edenler apar topar karakola başvuruyor, orada sosyal görüşmeci adı altında ya da çocuk psikoloğu 2 dakika, 3 dakika, yarım saat

bir görüşme yapıyorlar, bazen onların görüşme kayıtlarını da izledim, hiçde yeterli değil”(Alfirik, Hakim, 35).

“...İşi bilmiyor personeller. Personellerle bu işi yapmaya çalıştım bana bu soruyu soramazsın diyor adam (meslek elemanını kastediyor)... Sorunun hukuki metnini anlayamıyor, meslek elemanı organ sokma ile ilgili soruyu sormuyor yada soramıyorlar... Meslek elemanları rapor diline özen göstermiyor, bazıları bana çok dolu bir rapor sunuyor, bazıları bana bakkal gibi “annesi bu, babası bu” diyor. Hiç mesleki değerlendirme yapmamış...”(Aladfar, Hakim, 50).

“Çok yetersiz buluyorum, kendilerini yetiştirmemişler. Duruşmada çocuğu rahatlamadan önce meslek elemanını rahatlatmaya çalışıyoruz. 13 yaşındaki bir çocukla konuşurken karşısındakini çocuk değilde yetişkin gibi algılayabiliyor. Meslek elemanı önce çocuğu rahatlatmalı. Sen rahat olmazsan çocuk nasıl rahat olsun...”(Almach, Hakim, 46).

“Meslek elemanları yetersiz, meslek elemanları kendilerini ifade edemiyor, çekingen, utangaç davranan meslek elemanları var. Çocuğa bazı soruları nasıl soracaklarını bilmiyorlar, çocuğa soru aktarırken nasıl aktaracağının kaygısını yaşıyor”(Achird, Hakim, 49).

Meslek elemanlarının adli görüşme konusundaki yeterlilikleri ile ilgili kişisel değerlendirmelerinde kendi aldıkları eğitimi yeterli bulmadığı düşüncesi ile hakimlerin meslek elemanlarının eğitimin yetersiz olduğuna yönelik bakış açısı benzerlik göstermektedir. Mağdur çocuklarla adli görüşmeyi gerçekleştiren meslek elemanları ile cinsel istismar davalarına bakan hakimlerin bu konudaki ortak tespitinin sorunun ciddiyeti konusunda fikir verebileceği söylenebilir.

Katılımcı hakimlerin meslek elemanlarının adli görüşme yapma yeterliliklerine yönelik bakış açılarında öne çıkan hususlardan biri meslek elemanlarının eğitiminin yetersiz olduğuna ilişkindir. Meslek elemanlarının cinsel istismar vakalarının hukuki metnini yeterince bilmediği ve bu konuda eğitim verilmesi konusundaki düşüncenin

Adalet Bakanlığınca bundan sonraki süreçte düzenlenecek adli görüşme eğitimlerinde ele alınabilecek bir konu olması gerektiği düşünülmektedir.

3.6.2.3. Tecrübe Şart

Tecrübe eksikliği konusu hakimlerin meslek elemanlarının cinsel istismar mağduru çocuklarla yaptığı adli görüşme yeterliliklerine ilişkin yorumlarında öne çıkan bir diğer başlık olmuştur. Katılımcı hakimler mağdur çocukla adli görüşme yapmanın tecrübe işi olduğunu, özellikle bekar bay meslek elemanlarının “organ sokma” ile ilgili soruları çocuklara sormadıklarını, utandıklarını, mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirme için daha çok belirli bir yaştan üstünde (ör.35), evli ve çocuk sahibi meslek elemanlarının görevlendirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Konu ile ilgili katılımcı bir hakim benzer sorunların erkek hakimlerde de görülebildiğine işaret etmiştir. Katılımcıların düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

“Organ sokup sokmadığını sormak istiyorum, meslek elemanı bunu soramıyor, özellikle bay bekar meslek elemanları. Belli ki bu konuda tecrübeleri yok. Utanıyor, ya sen utanırsan çocuk ne düşünür? Meslek elemanı o cinsel kelimeleri kullanmak istemiyor. Tercihen evli, çocuğu olan belirli yaştan üzerindeki (örneğin 35) meslek elemanları AGO’da görevlendirilmeli. En azından çocuğu olduğu için bir çocuğa nasıl davranacağını bilir”(Alchiba, Hakim, 50).

“...Ben şöyle düşünürüm daha eğitilmiş, daha tecrübeli kişiler olmasını, daha gerekli görürüm yani, çünkü bu deneyim işi bence, bunlar tecrübe, bizim mesela bunca yıllık meslek hayatımızda tecrübelerimiz bizi yönlendiriyor, o kişilerin de tecrübeli ve daha yeterli olmasını, daha eğitilmiş olmalarını temenni ediyoruz. Daha tecrübeli kişiler olmasını temenni ediyoruz biz”(Acamar, Hakim, 50).

Cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme yapma konusuna ilişkin katılımcı hakimlerin meslek elemanlarının yeterliliğine ilişkin dile getirdikleri tecrübelerin yeterli olmadığına ilişkin düşüncenin meslek elemanlarının kendi yeterliliklerine ilişkin bireysel değerlendirmeleriyle örtüştüğü gözlenmiştir. Katılımcı hakimlerin mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirecek meslek elemanlarının çocukla daha rahat iletişim kurabilmesi ve sorulması gereken soruları rahatlıkla çocuğa yöneltebilmesi için belirli bir yaştan üzerinde, evli ve çocuk sahibi meslek elemanlarına öncelik verilmesi önerisinin dikkate değer olduğu ve yetkililerin uygun görmesi halinde uygulanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacının katılımcı hakimlerle yaptığı görüşmelerde bazı hakimlerin bekar olduğu görülmüştür. Bu konuda “standardın” oluşturulabilmesi bakımından sadece meslek elemanlarının değil cinsel istismar mağduru çocukların davalarına bakan ağır ceza hakimlerinde evli ve çocuklu yargıçlar arasından seçilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

3.6.3. Hakim Meslek Elemanı Arasında Güç Savaşı

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde bazı meslek elemanlarının hakimler, bazı hakimlerin de kimi zaman meslek elemanları ile ilgili eleştirel bazı düşüncelerinin olduğu gözlenmiştir. Bazı hakimler adli görüşme esnasında çocuğa sorulmasını istediği sorunun meslek elemanları tarafından birtakım gerekçelerle reddedildiğini belirtirken, meslek elemanları ise hakimlerin kendi görüşlerine değer vermediğini, kimi zaman duruşmadan kovulduklarını dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların beyanları şu şekildedir.

“...Personellerle bu işi yapmaya çalıştım bana bu soruyu soramazsın diyor adam (meslek elemanını kastediyor)...”(Aladfar, Hakim, 50).

“...O zaman ben niye buradayım şimdi çocuğa sizin (hakimi kastediyor) sorduğunuz şekilde soracaksam eğer benim buradaki işim ne şimdi biz aldığımız eğitimlerde bu şekilde görmedik, yani örnek veriyorum çocuk için kaba gelebilecek aşırı gelebilecek bir soruyu olabildiğince onun seviyesine inerek sormaya yönelik bir eğitim aldık ama siz dersiniz ki hayır benim sorduğum gibi sor...”(Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

“...Hakimlerin ve Ağır Ceza Başkanları'nın hani belli bir tutumu var şey istiyor, ben çocuk benim karşıma gelecek, bana söyleyecek, benim gözüme bakıp da söyleyecek...kendi egosu tatmin olsun diye çocuğu duruşma salonuna karşısına diyor çocuğu. Hani o yolda daha şey geliyor, oraya herhangi uzman çağrılıyor, uzman eşliğinde ve hani uzmanın da görüşüne mesela çok değer verilmeksizin herhangi bir işte tedbir önermek istiyoruz, burası çocuk mahkemesi değil vesaire hani tepkilerle karşılaşıyoruz. Ben duruşma salonundan çok “kovulmuşluğum” vardır bu nedenle, hani sıkıntı biraz orada” (Açelya, Meslek Elemanı, 27).

Güç; fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor olarak tanımlanabilmektedir (TDK, 2020). Katılımcıların ifadelerinden hakimlerin meslek elemanları ile daha mağdur çocuğa sorulması istenen sorunun istedikleri gibi sorulmaması ya da sorulmak istenmemesi gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Mevcut durumda bu sorunun çözümünün meslek elemanlarının görev ve yetkilerinin net bir şekilde yasal mevzuata dahil edilmesi, bundan sonraki süreçte Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenecek eğitimlerde Adli Görüşme Odaları Eğitiminde olduğu gibi meslek elemanlarının hakimlerle aynı ortamda eğitime alınmaları ve ekip çalışması temelinde sorunların çözümü yoluna gidilmesinin uygun olacağına inanılmaktadır.

Cinsel istismar mağduru çocukla birden fazla adli görüşme gerçekleştirme nedenleri konusuna aşağıda ayrı bir başlık altında yer verilmiştir.

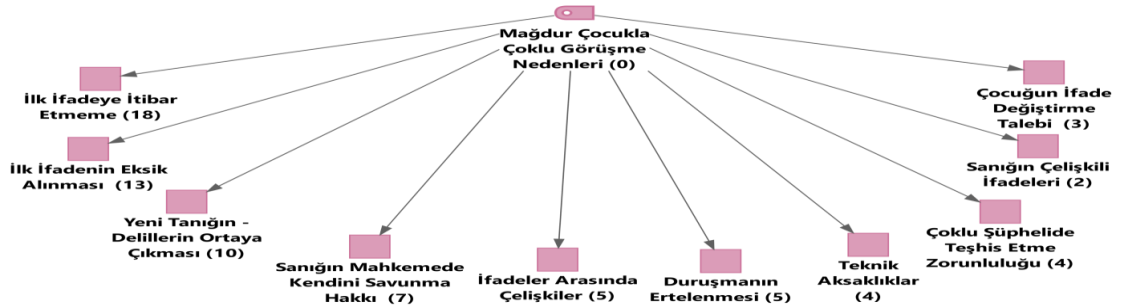
3.7. Mağdur Çocukla Birden Fazla Görüşme

Araştırma kapsamında ele alınan bir diğer husus mağdur çocuklarla birden fazla kez yapılan adli görüşmedir. Bu konu mağdur çocukla çoklu görüşme nedenleri ve mağdur çocukla çoklu görüşmelerin olası sonuçları olmak üzere iki ana başlık çerçevesinde ele alınmıştır.

3.7.1. Mağdur Çocukla Çoklu Görüşme Nedenleri

Mağdur çocukla çoklu görüşme yapma nedenleri başlığı on alt başlık olarak değerlendirilmiştir. Buna ilişkin bilgiye Şekil 3.12’de yer verilmiştir.

Şekil 3.12: Mağdur Çocukla Çoklu Görüşme Nedenleri

3.7.1.1. İlk İfadeye İtibar Etmeme

Katılımcıların mağdur çocukla birden fazla kez görüşme nedenleri olarak en çok dile getirdikleri husus çocuğun verdiği ilk ifadeye itibar edilmemesi olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Şimdi bunları sorduğunuzda yaşı küçük çocuk olayları aradanda zaman geçtiği için olayları temel de aynı anlatsa bile olayları anlatışında farklılaşma oluşabiliyor, yani yaşanma sırası, kronolojisi, işte dokunduğu yerleri anlatırken nasıl olduğu çünkü sorduğun soruyu teferruatlaştırdığın zaman çocuk ister istemez olayı açıklamaya başlıyor, ilk başta daha yüzeysel alman beyan daha sonraki safahatte daha derinlemesine alındığı için verdiği cevaplarda farklılaşma gibi gözükebilir bu tür şeyler olabiliyor”(Alioth, Hakim, 43).

“...Aralarında bir güvensizlik olduğuna dair bir kanaatim var bu arada. İkincisi şahsi olarak bunu çok kişiselleştirip vicdani bir mesele yapıyor olabilir, bir karar vereceğim ben o kararı vereceksem ben kendim görmek isterim, bazı hakim şeye güveniyor çocuk da olsa doğruluğu tespit edip edemeyeceğine dair kanaatine, tecrübesine güveniyor, dolayısıyla görmek istiyor...”(Ebegümece, Meslek Elemanı, 27).

“Açıkçası biraz eleştirisel bakmak istiyorum bu konuda, sanırım bir önceki ifadeye kimse güvenmiyor diye düşünüyorum yani karakolda alınan ifadeye işte savcılık, savcılıkta alman ifadeye belki de hakim, herkes kendisi de dinlemek istiyordu benim gördüğüm en azından buydu...”(Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

Katılımcı hakim çocuğun verdiği ilk ifade de bazı konulara ilişkin detaylı bilgilerin olmadığı bu detaylara çocukla yeniden görüşüldüğünde ulaşıldığını dile getirirken, meslek elemanları ise hakimlerin çocuğun ilk ifadesine güvenmediğini, çocuğu mutlak surette kendileri dinlemek ve soruları bire bir sormak istediklerini, bu nedenle çocuğun bir kez daha ifadesini aldıklarını dile getirmişlerdir. Bu durum

çocuğun yeniden ifadeye çağırılması ve ikincil bir travmatizasyonla karşı karşıya kalmasına yol açtığını düşündürmüştür.

3.7.1.2. İlk İfadenin Eksik Alınması

Katılımcıların mağdur çocukla birden fazla görüşme yapılma nedenleri kapsamında ifade ettikleri bir diğer husus çocuğun ilk ifadesinin eksik alınması şeklinde olmuştur. Katılımcı hakimler özellikle çocuğun alınan ilk ifadesinin eksik olduğu, savcılarının iş yoğunluğu sebebiyle çocukla olan görüşmesine sınırlı vakit ayırdığı, meslek elemanlarının da çocuğa sorması gereken kilit soruları sormadığı bu nedenle çocuğun yeniden ifadesinin alınmasına gerek duyulduğunu belirtirken, meslek elemanları çocuk izlem merkezinde (ÇİM) çocuğun verdiği ifade de bazı eksikliklerin tespiti halinde çocuğun yeniden dinlenildiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Bu iş tek bir seferde halledilmeli. Ama işin ehli olmayan kişiler oluyor, çocukla görüşmeye yeterli zaman ayırmıyorlar. Çocuk savcısı 2 dk. görüşüyor çocukla, o çocukla en az 10 dk. görüşülmeli, Savcının bana yolladığı ifade metni çeyrek sayfa, ben çocukla konuşuyorum yaklaşık 1 sayfalık ifade oluyor. Savcı arkadaşları da bu konuda suçlamak istemiyorum, yanlış anlaşılmayayım, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde iş yoğunluğu çok fazla, herkes zamanla yarışıyor... Çocuğun verdiği ifadede eksiklik olunca, olayla ilgili bazı sorular çocuğa sorulmamışsa çocuğun yeniden ifadesini almak zorunda kalıyoruz”(Arrakis, Hakim, 48).

“...Çocuğun birden fazla kez dinlenilmemesi için ilk görüşmede meslek elemanı tarafından olaya ilişkin kilit soruların çocuğa sorulması lazım. Burada çocuğa eksik soru sorulursa mecburen çocuğu tekrar çağırıp eksik kalan soruları biz soruyoruz”(Arided, Hakim, 46).

“...Dediğim gibi başlangıçta polis nezaretinde adli, daha çok sosyal görüşmeci veya daha çok sosyal uzman olarak söylenen kişiler tarafından hızlı ve seri bir şekilde alınan bir beyan. Cinsel istismar olarak söylenen davranışın ne olduğunu, özellikle ne zaman olduğu, nerede olduğu bunlar sorulmuyor ama bu mahkeme için önemli çünkü biliyorsunuz Ceza Kanunu 5237 sayılı Kanun 2005 de kabul edildikten sonra cinsel istismara ilişkin düzenlemeler üç kere, dört kere değişti. Biz bunu mecburen sormak zorundayız çünkü lehe olan kanunu sabit kabul ettiğin zaman, lehe olan kanunun uygulanması açısından suç tarihi önemli”(Alfirik, Hakim, 35).

“...Mesela ÇİM ifadelerinde biliyorum ki Şişli Etfal’de, şu anda değil 2-3 ay öncesine kadar belki şimdi tekrardan devreye girdi ama savcıların ifadeye eşlik etmediklerini. Bu nedenle de ÇİM’de ifadesi alınan bir çocuğun eksik, beyanlarında eksik kaldığı için ifadesinde tekrardan çağrılıp çocuğun baştan ifadesinin alındığını biliyoruz”(Karanfil, Meslek Elemanı, 28).

“...Farklılıktan ziyade eksik kalan hususlar olabiliyor, detaylandırılmamış olabiliyor, hangi zamanda, nerede, nasıl bir şekilde işte karşı tarafın ne yaptığı işte işin hukuki boyutunu etkileyebilecek herhangi bir livata kullanıldı mı, başka bir şey oldu mu bunlar eksik kalabiliyor...”(Kuşkonmaz, Meslek Elemanı, 33).

Katılımcı bazı hakimlerin çocuğun ifadesinin eksik alınması konusunda çocuk savcısının iş yoğunluğu ve tecrübe eksikliği nedeniyle çocuğun ifadesini ayrıntılı alamaması konusunu dile getirmesi dikkat çekicidir. Bu durum eğitim ve tecrübe eksikliği ile iş yoğunluğunun adli sistem içinde yarattığı sorunların görülmesi bakımından anlamlı olarak değerlendirilmektedir.

3.7.1.3. Yeni Tanığın – Delillerin Ortaya Çıkması

Katılımcıların mağdur çocukla birden fazla görüşme yapma nedenleri içinde dile getirilen bir diğer konu yeni tanığın ve/veya delillerin ortaya çıkmasıdır. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“...Mağdurun beyanıyla şüpheli alınıyor, şüphelinin ifadesini alınıyor ve soruşturma tamamlanıp doğrudan dava açılıyor, şimdi böyle bir durumda yargılama safahatine geçtiğimizde sanık savunmasında şu çıkabilir ortaya, mesela der ki ‘ya o gün tamam geldi birlikte aynı odada olduk ama şu kişide vardı o odada’ şimdi bu kişinin o oda da olup olmadığı hususunu tespit etmek için şimdi önce bu kişiyi çağırdık, bu kişiyi tanık olarak dinledik ‘evet o gün bende oradaydım’ dedi, şimdi sanığın orada bir tanık olduğu beyanı, tanık gelip, evet ben oradaydım demesi sonrası üçüncü kişi mağdurumuz onun orada olup olmadığı hususunu doğrulamak gerekecektir çünkü savunma bir delil sunmuştur, eğer mağdur bu yoktu derse mağdurun beyanına da itibar edersek, tanığın beyanlarına itibar etmeyeceğiz çünkü tanık muhtemeldir ki öyle bir tanık çıktığında sanıkla mağdur aynı ortamda iken böyle bir şey olmadığını söylüyor...”(Alioth, Hakim, 43).

“...Tabi sanığın avukatı yeni bir delil var ise bunu sunuyor, çocuğa birtakım sorular sormak istiyor, bu sorular çocuğu incitmeyecekse, sorma hakkı var, eskiden sanık avukatı bu soruları duruşmada doğrudan çocuğa sorardı, şimdi AGO’da bu yok, sanık avukatının sorusu filtreden geçiyor...”(Alcor, Hakim, 58).

“...İkiden fazla görüşme şimdiye kadar yapmadım ben ancak şöyle de bir durum da olabilir yargılama safahati devam eder “yeni tanıklar” vesaire yeni ihtimaller ortaya çıkar, bunların açıklattırılması noktasında ne soruşturma aşamasında ne ikinci kez alınan beyanında bu hususlar ortada olmadığı için sorulamamıştır, daha sonra çıkan delillerin sorulması ihtiyacı duyulduğunda mecbur çağırıp dinleyeceğiz,...daha sonraki safahatte bir rapor alınması söz konusu olmuş olabilir ya da işte atıyorum bir mağdura ait

olduğu değerlendirilen çamaşırdaki kan vesaire gibi bu tür bir deliller bir şeyler çıkabilir, bu tür şeyleri teyit etmek açısından mağdurun tekrar beyanının alınması gerekebilir”(Alioth, Hakim, 43).

Katılımcılar kimi zaman sanığın avukatı tarafından yeni delillerin sunulduğunu, ya da mağdurun çamaşırında kan vb. delillerin tespit edilebildiğini, bazen de aile içinden yeni tanıkların ortaya çıkabildiğini bu durumlarda çocuğu yeniden dinlemek zorunda kalabildiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların beyanları cinsel istismar vakalarında maddi delillerin eksiksiz toplanmasının ne denli önemli olduğunu ortaya koyduğu düşünülmektedir. Aile içinde ortaya çıkan yeni tanıkların yasa gereği dinlenmek zorunda kalınmasının süreci zaman bakımından uzattığı görülmüştür.

3.7.1.4. Sanığın Mahkemede Kendini Savunma Hakkı

Katılımcıların mağdur çocukların yeniden adli görüşmeye çağırılma nedenlerinden öne çıkan bir diğer husus cinsel istismar davalarında sanığın kendini savunma hakkı olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin düşünceleri aşağıda yer almaktadır.

“...Hani bir şey yeni bir ifade varsa ya da bir ifade alınacaksa sanığın herhalde savunma hakkı ile ilgili bir durumu bilmiyorum, sanık da duymalı ki işte savunabilsin kendisi tarafsızlık ilkesi gereğince herhalde ama bunun bir çözümü olmalıydı”(Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

“...Öyle bir şey oluyor ki duruşma salonunda sanık başka bir şey söylüyor işte orada mesela şu da vardı o da şunu söylemişti oradan da anlaşılabiliyorsunuz ki ben suçsuzum diyor, böyle bir durumda hakim ya da savcı da çocuğu çağırıp bunu sormak zorunda. O yüzden çocuğun tekrar çağırılması aslında resmen de gerekli...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcılar cinsel istismar davalarında sanığın kendini savunma hakkının olduğunu sanığın savunmasında olayın yaşandığı mekanda başka kişinin de yer aldığını, masum olduğunu iddia edebildiğini, bu durumlarda çocuğa bazı soruların sorulması gerektiğinden yeniden ifade vermesi için duruşmaya yeniden çağrılabilirdiğini ifade etmişlerdir.

3.7.1.5. İfadeler Arasında Çelişkiler

Cinsel istismar mağduru çocukla birden fazla görüşme yapılma nedenleri ile ilgili olarak katılımcıların dile getirdiği konulardan bir diğeri çocuğun verdiği ifadeler arasındaki çelişkilerdir. Katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Şimdi bir ufak tefek ayrıntılar da olursa kararı onda kararı etkilemiyor da, bazen işin niteliğini büyük ölçüde değiştirecek şeyler de oluyor, anlatım farklılıkları da oluyor. Örneğin işte diyor ki, 3 sene önce olmuştu, yaz ayıydı işte ben onu yapılan davranışı yakınımnda olan anneme, babama, teyzeme söyledim yakın çevremizden kapatılmasını istedi, sonra onlar bir şekilde beyanı alınıyor, onlar böyle bir şey olmadı, bize böyle bir anlatımı da olmadı diyorlar, işte bahsettiği tarihte işte diyor ki yazın köye gitmiştik, ilk orada başladı 3 sene önce, bu sefer sanık ve avukatı haklı olarak bu sefer duruşmada ise diyorlar ki, bu öyle demiş ama işte o tarihte müvekkil işte aynı köylü olmalarına rağmen köyde değildi, falan yerdeydi hatta bazen tutuklu da çıktı İstanbul'da o tarihte”(Alfirik, Hakim, 35).

“...Duruşmadaki davranışları, anlattıklarının içeriği önemli. Mesela komşusunun evine iki yıl gitmiş, aradan üç yıl geçmiş, ne etti toplamda 5 yıl, diyor ki beni bu komşu iki yıl boyunca cinsel açıdan taciz etti. Şimdi haliyle insan soruyor, madem seni taciz etti, niye iki yıl boyunca o komşuya gittin ve neden o zaman şikayet etmedin?”(Angetenar, Hakim, 28).

“Genelde deliller arasında çelişki olduğunda tanıklar farklı konuştuğunda çocuk farklı ifade verdiğinde ya da çocuğun birden fazla kez işte emniyetteki ifadesi ile duruşmadaki ifadesi arasında çelişki olduğunda çocuk tekrar tekrar çağırılıyor buraya” (Frezya, Meslek Elemanı, 40).

Katılımcılar çocuğun daha önce verdiği ifade ile kendilerine verdiği ifade arasındaki kimi zaman çelişki görüldüğünü, bunun özellikle küçük çocuklarda yaşanabildiğini, çocukların bazı ayrıntıları zamanla unutabildiğini, bunun farklı nedenlerden kaynaklanabileceğini, çelişkilerin tespit edildiği ortamda çocuğu yeniden dinleme zorunluluğunun ortaya çıkabildiğini dile getirmişlerdir.

3.7.1.6. Duruşmanın Ertelenmesi

Katılımcıların mağdur çocukla birden fazla görüşme yapma nedenleri içerisinde öne çıkan unsurlardan bir diğeri duruşmanın bir takım nedenlerle ertelenmesi olmuştur. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir.

“...Neden birden fazla kez çocuğun ifadesi alınıyor konusunda ise; ör. çocuğun ifadesinin alınması sırasında orada olması gereken kamu görevlilerinin tamamı orada olmayabiliyor (Barodan avukat, meslek elemanı vs.)...” (Albali, Hakim, 55).

“Bilmiyorum sanık gelmemiş oluyor mesela veya çocuğun avukatı gelmemiş oluyor. Ben çocuğu hazırlıyorum hani adli görüşmemi gerçekleştiriyorum ama o duruşma hani ertelenebiliyor. Çocuğun tekrar çağırılması gerekebiliyor ve nöbet usulü çalıştığımız için bir daha geldiğinde o çocuk başka bir uzman arkadaşına denk gelecektir. Çocuk açısından bence çok örseleyici bir durum. Burada tekrar mağdur edildiğini düşünüyorum ben ikinci mağduriyet yaşadığını düşünüyorum” (Açelya, Meslek Elemanı, 27).

Katılımcılar çocuğun ifadesinin alınabilmesi için gerekli ortamın hazırlandığını ancak bazen duruşmaya çocuğun avukatının veya sanığın gelmediğini, böylece durumlarda ifade alma şartları oluşmadığından duruşmanın ertelendiğini ve çocuğun bir sonraki duruşma için yeniden ifadeye çağrıldığını dile getirmişlerdir.

3.7.1.7. Teknik Aksaklıklar

Katılımcıların çocukla birden fazla kez görüşme yapma nedenleri içinde öne çıkan bir diğer durum teknik aksaklıklar konusu olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“...Olumlu ve güzel bir sistem aslında ama tabi teknik aksaklıklar bizi zora sokuyor açıkçası, bazen öyle bir teknik aksaklık yaşıyorsun ki yani lanet olsun bu AGO niye gelmiş diyorsun yani dedirtiyorlar yani maalesef bunlarda var. ...yani düşünün ki bir adli görüşme odasında adli görüşmecinin mikrofonu bozuluyor, bozuk çıkıyor daha doğrusu, görüşmeye başlıyorsunuz mikrofon bozuk ya yani böyle bir sistem kurduysan o mikrofonun bozuk olmaması lazım, ya da bu kul yapısıdır bozulabilir, alternatiflerinin hazır olması lazım, diyoruz ki mikrofonu değiştir e başka yok, iki tane adli görüşme odası var diyelim diğerinden alo diyo, yani bu tür ufak tefek ama işin içine limon suyu sıkacak, işi aksatacak aksaklıklar çıkıyor bunları aşın diyoruz ama maalesef yaşıyoruz yani bunları hala yaşıyoruz”(Alioth, Hakim, 43).

“... Bazen AGO’da alınan ifadede kamera açısı iyi ayarlanmamış oluyor, çocuğun yüzü, mimikleri net görünmüyor” (Aladfar, Hakim, 50).

“...Bazen teknik sıkıntılar oluyor, mikrofon da arıza oluyor. Bazen bize gönderilen ifadenin ses ve görüntü kaydı alınmamış oluyor...AGO’da teknik sorunlar giderilmeli, ben ısrarla kullanmak istiyorum ama teknik sorun olunca çocuğu tekrar çağırmak zorunda kalıyorum...”(Albali, Hakim, 55).

“...Şimdi şöyle söyleyeyim, birincisi oda konusundaki teknik aksaklıklar, mesela duruşma ortamında kayıt edildiğini zannediliyor sonra bir bakıyorlar ki duruşma sonrasında aslında hiç bir kayıt yok veya görüntü var ses yok bu tür aksaklıklar oluyor...” (Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

Katılımcılar, adli görüşme odaları sisteminde kimi zaman bağlantı sorunu yaşandığını, mikrofonun bozuk olması nedeniyle çocuğun sesinin duyulamadığını, kamera açısının iyi olmaması ve görüntüsünün net olmaması nedeniyle çocuğun mimiklerinin net görülememesini, bazende çocukların verdiği ifadenin kayıt altına teknik nedenlerle alınamadığını, bu koşullarda çocuğu yeniden dinleme zorunluluğunun yaşandığını ifade etmişlerdir.

Adli Görüşme Odalarında UYAP ve SEGBİS sisteminden yararlanılmaktadır. Mağdur çocukla adli görüşmenin yapıldığı ortamdaki kamera, mikrofon vb. teknik araçlardaki arızaların önüne geçilebilmesi için hizmet alımı (ihale) yoluyla bu araçların düzenli olarak bakımlarının yapılabilmesi ve bu aksaklıkların önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

3.7.1.8. Çoklu Şüphelide Teşhis Etme Zorunluluğu

Mağdur çocukla birden fazla kez görüşme yapma nedenleri içinde dile getirilen bir diğer konu çocuğun birden fazla kişinin istismarına maruz kalması durumunda şüphelinin teşhis edilme zorunluluğu olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“...Birden fazla sanığın olduğu vakalarda çocuğa teşhis yaptırmak gerekiyor bu nedenle çocuğu tekrardan çağırmak zorunda kalıyoruz. Ör. sanıklardan biri kapıyı tutu, biri ellerimden tutu, diğeri tecavüz etti demişse çocuk, bu sanıkların tek tek teşhis edilmesi gerekiyor”(Albali, Hakim, 55).

“...Birden fazla sanıklı olan davalarda çocuğun ifadesine yeniden başvurduğumuz oluyor, eşkali tespit edebilmek için”(Aladfar, Hakim, 50).

Katılımcı hakimler cinsel istismar davasında birden fazla sanığın olması halinde istismarı gerçekleştiren kişinin eşkalinin tespit edilebilmesi amacıyla mağdur çocuğu teşhis amaçlı olarak yeniden ifadeye çağırarak durumunda kaldıklarını dile getirmişlerdir.

3.7.1.9. Çocuğun İfade Değiştirme Talebi

Cinsel istismar mağduru çocuklarla birden fazla kez adli görüşme yapılmasının nedenleri konusunda katılımcıların bahsettiği gerekçelerden bir diğeri çocuğun ifade değiştirme talebi olmuştur. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Duruşmada ifadesini almışız anlatmış hikayeyi sonra duruşmaya geliyor bir gerekçe buluyor kendisine göre ben yanlış anladım diyor, işte kızmıştım diyor, biraz abarttım diyor vesaire gibi bu tip sebeplerle bazen olayı tersine çevirmeye çalışıyorlar...”(Almach, Hakim, 46).

“...Bizim mesela bir dosyamız vardı soruşturma aşamasındaki beyanındaki fiili livataya tarif eder şekilde anlatımlarda bulunmuş mağdur, mağduru işte bazı sebeplerden dolayı tekrar dinlemek istedik mağdur geldi ya bu olmadı dedi, şu sebepten dolayı ben bunu şey yaptım, şimdi tabi bunu bu böyle dedi ilk başta aklımıza gelen yönlendiriliyor, ifadesi değiştirilmiş aile baskısıyla dedik. Peki dedim yaşı itibariyle de hatırladığım 12-13 yaşlarında bir şey şimdi sen bu yaşlarda fiili livata vesaire hadisesini anlatmışsın yani yaşamazsan bunları nereden bileceksin, nasıl oldu vesaire kız bana bilgisayara girme yöntemiyle bilgisayar da arama, Google da arama şekliyle bulduğu sonuçları itibariyle işte fiili livatanın bulgularını tespit edip şikayeti öyle yaptığını anlattı...”(Alioth, Hakim, 43).

“Değişiyor, benim karar alma sürecimi etkilemiyor. Akrabaların olduğu hadiselerde çocuğun beyanının değişme olasılığı artıyor, akrabaların baskısı oluyor”(Achernar, Hakim, 42).

“...Burada son zamanlarda ÇİM'de ifadesi varsa her mahkeme yapmıyor maalesef ama bir çok mahkeme ÇİM'deki ifadesini baz alıp çocuğu çağırıyor ancak zaman zaman aileler tarafından gelen, getirilen ya da ifadesinin şu kısmını değiştirmek istiyorum diye gelen çocukların tekrardan olayı baştan anlattıklarını da biliyorum...”(Karanfil, Meslek Elemanı, 28).

Katılımcılar mağdur çocukların ifadelerini aldıktan sonraki süreçte bazı durumlarda çocukların yeniden ifade verme talebinde bulunduğunu, duruşmaya gelerek daha önce verdiği ifadeyi birtakım gerekçeler öne sürerek değiştirmeye çalıştığını, bunun genelde aile içinde meydana gelen cinsel istismar vakalarında yaşandığını, çocuğun ailenin baskısına maruz kalabildiğini, dile getirmişti.

3.7.1.10. Sanığın Çelişkili İfadeleri

Cinsel istismar mağduru çocukla birden fazla kez adli görüşme yapılma nedenleri konusunda bazı katılımcıların dile getirdiği bir diğer gerekçe sanığın çelişkili ifadeleri olmuştur. Konuya ilişkin katılımcının paylaşımı şu şekildedir.

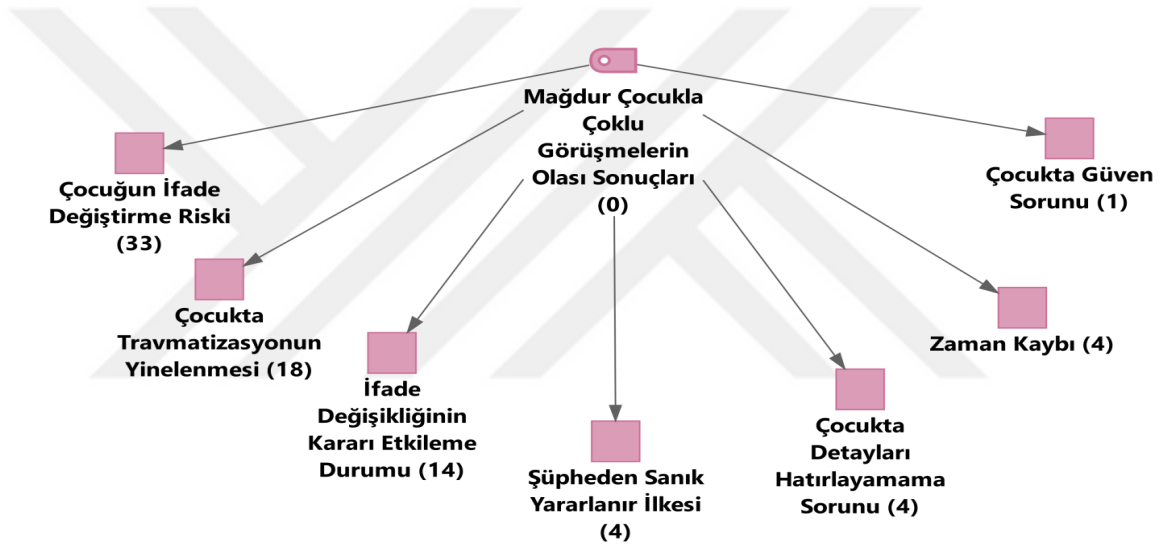
“Sanığın teşhis edilmesi gerekiyorsa o zaman çağırmak gerekir. Bazen sanık ben orada değildim diyor, reddediyor iddiaları”(Achernar, Hakim, 42).

Katılımcı bu konuya ilişkin bazen sanığın kendisine yöneltilen iddiaları reddettiği, olayın yaşandığı yerde olmadığı, özetle üzerine atılı suçları kabul etmediği yönünde bir açıklama yaptığı, bu durumda sanığın teşhisinin yapılması için çocuğun yeniden duruşmaya çağırılması durumunda kalınabildiği belirtilmiştir.

3.7.2. Mağdur Çocukla Çoklu Görüşmelerin Olası Sonuçları

Katılımcılara mağdur çocukla birden fazla kez adli görüşme yapmanın olası sonuçlarının neler olabileceği sorulmuş ve verilen yanıtlar; çocuğun ifade değiştirme riski, ifade değişikliğinin kararı etkileme durumu, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, çocukta travmatizasyonun yenilenmesi, çocukta güven sorunu, çocukta detayları hatırlayamama sorunu ve zaman kaybı olmak üzere toplam yedi alt başlık altında değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi Şekil 3.13'te sunulmuştur.

Şekil 3.13: Mağdur Çocukla Çoklu Görüşmelerin Olası Sonuçları

3.7.2.1. Çocuğun İfade Değiştirme Riski

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının mağdur çocuklarla birden fazla kez adli görüşme yapmanın olası sonuçları konusunda en çok dile getirdikleri husus çocuğun ifadesini değiştirme riski olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Evet, birden fazla kez çocuğun ifadesi alındığında çocuğun ifadesi değişiyor, ama bu benim aldığım kararları etkilemez. Çünkü ben çocuğun bu beyanını neden değiştirdiğini tahmin edebiliyorum, aile baskısı olabiliyor mesela. Çocukların genelde ilk ifadesi en doğru ifade oluyor” (Arrakis, Hakim, 48).

“ Evet, birden fazla kez ifadesi alınan çocuğun ifadesi değişiyor...”(Ancha, Hakim, 50).

“... Biz ifade aldığımızda değişmedi ama kendisi başvurup ifadesini değiştirdiği çok oldu, onlar oldu yani”(Almach, Hakim, 46).

“Değişiklik oluyor. Mesela adam tutuklu olarak getiriliyor duruşma salonuna... Çocuğun ifadesi de birçok şeyden değişebilir, bir unutmuş olabilir, iki bıkmış olabilir, üç çocuğun ailesine, sanığın ailesi ulaşmış para teklif etmiş olabilir, kendisini acındırmış olabilir yani çocuğun ifadesini bilerek yalan söyleyerek değiştirmesi gibi bir ihtimal var. ... Olması gibi bir ihtimal var, bezmiş olması gibi bir ihtimal var...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

“Bununla ilgili çok sayıda vakayla karşılaştım, ilk alınan ifadesini daha sonra değiştirmek isteyen çok çocuk oldu mağdur oldu...akraba arasında bir istismar vakası yaşanmışsa akrabalar tarafından bir şekilde kapatılıyor ve aile bu çocukta bu konuda çocuğu çok ciddi anlamda sıkıştırıyor, işte çocuğu gerekiyorsa tehdit ediyor, çocuğu duygusal istismar, duygusal ihmal ve istismarda da bulunabiliyor, bu konuda işte dayının gelmezse veya baba veya abi figürü varsa istismarcı işte abin olmazsa işte şöyle olur, baban olmazsa bize kim bakar yuvamız dağılır şeklinde çocuğu duygusal açıdan istismar ediyorlar, burada ciddi bir ihmal de söz konusu tabi ki o yüzden ikinci ifadeler değişiyor, cevabım evet değişiyor” (Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

Katılımcılar çocuğun birden fazla kez ifadesinin alındığı durumlarda ifadesini değiştirme yoluna gidebildiklerini, bu konuda aile baskısının, tehditin, rüşvetin rol oynayabildiğini, bazen de çocuğun bir daha duruşma ortamına gelmemek için şikayetinden vazgeçebildiğini dile getirmiştir. Melnyk, Crossman ve Sculin (2007)

çocuğa birden fazla yapılan görüşme ortamlarında kendisine bir önceki görüşmede sorulan sorunun yeniden sorulması durumunda daha önce verdiği yanıt sanki doğru olmadığı algısıyla yanıtını değiştirebildiğini savunmuşlardır. Bu durum adli görüşmecinin çocuğa soracağı sorulara da dikkat etmesi gerektiğini ortaya koyduğu düşünülmektedir.

3.7.2.2. Çocukta Travmatizasyonun Yenilenmesi

Mağdur çocukla birden fazla kez adli görüşme gerçekleştirmenin olası sonuçlarına ilişkin katılımcıların öne çıkardıkları bir diğer konu çocukta travmatizasyonun yenilenmesi olmuştur. Katılımcılar çocuğun başından geçen istismar öyküsünü, polise, savcıya, hakime ayrı ayrı anlatmak durumunda kalabildiğini, çocuğun ifadesinin tek seferde alınması gerektiğini, çocuğun birden fazla kez görüşmeye alınmasının her seferinde çocuğu yaraladığını, travmatize ettiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Asıl olan çocuğun bir kere dinlenmesidir, birden fazla dinlenmemesi gerektiğini düşünüyorum, dediğim gibi her ne kadar çocuk izole bir ortamda da olsa, isteği dışında yaşadığı o olayın tekrar tekrar sorulması çocukta travma yaratabilir, yani bir kere dinlenmeli diye düşünüyorum ama tabi çok istisnai hallerde bazen dosyaya yeni bir delil girdiğinde onunla ilgili tekrar dinleme gerekebilir ama dediğim gibi asıl olan bir kere dinleyip ona göre karar vermek...”(Acrab, Hakim, 63).

“...Artık çocuklar bıkmış. Geçen geldi abla diyor 6 defa anlattım diyor. Polise ayrı anlatmış, Savcı'ya ayrı anlatmış. ÇİM deki psikoloğa ayrı anlatmış, buraya geldi bana anlatıyor içeri giriyor hakime anlatıyor. “Kesinlikle bu kararı açıkçası doğru bulmuyorum, mağdur gittikçe daha çok örseleniyor yani emniyette gidip ifade veriyor, savcı da çıkıp ifade veriyor,

buraya geliyor tekrar bize anlatıyor, olayları üst üste tekrar yaşıtıyoruz canlandırarak ...”(Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

“...Çocuğun zaten adli görüşme odalarının ortaya çıkma amacı çocuğun “örselenmesini engellemek” ama gerek ÇİM de olsun, gerek ilk başvuru da karakola ilk başvuru da suçun ihbar edilmesi aşamasında çocuk birden çok birden fazla dinleniyor, çocukların istemediği bir şey zaten buraya geldiklerinde beyan ediyorlar ben daha önce anlatmışım, daha kaç defa daha görüşeceğim bunlar duyduğumuz şeyler zaten bunu engellemek istiyoruz ama dediğim gibi karakolda bunu duymak istiyor, şikayet almak istiyor, ÇİM noktasında bilmiyorum hakim savcılar mı istekte bulunuyor ama hakim savcılarda çocuğu dinleyip karara yazdırmak istiyorlar, yani bunu engelleyemiyoruz da...”(Çingülü, Meslek Elemanı, 25).

Moscarello (1990) cinsel saldırıyı bireyin iç benlik uyumunu ve kendisi ile çevresi arasında yer alan dengeyi bozan travmatik bir olay olarak tanımlamıştır. Travma yaratan cinsel saldırının çocukta travmatizasyonun yinelenmesine yol açtığına ilişkin katılımcıların paylaşımlarının literatür bilgisi ile uyumlu olduğu görülmüştür.

3.7.2.3. İfade Değişikliğinin Kararları Etkileme Durumu

Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocuklarla birden fazla kez adli görüşme gerçekleştirmenin ve çocuğun ifadesini değiştirmesinin olası sonuçları içinde dile getirdikleri bir diğer husus bu durumun mahkemenin vereceği kararları etkileyebilmesi olarak ifade edilmiştir. Bazı katılımcı hakimler salt çocuğun ifadesini değiştirmesinin vereceği kararları değiştirmeyeceğini, konunun diğer delillerle birlikte değerlendirildiğini ifade ederken, bazı hakimler çocuğun yaş durumu göz önüne alarak ifadesini değiştirmesinin ve istismar olayının yaşanmadığını dile getirmesinin kararlarını değiştirebildiğini belirtmiştir. Katılımcı meslek elemanları

çocuğun genelde aile içi cinsel istismar vakalarında ifadesini değiştirdiğini, bunu maruz kaldığı baskı ve sürecin kendisini yorması nedeniyle yaptığını, çocuk ifadesini değiştirdiğinde sanık hakkında tutuksuz yargılanma veya beraat kararı çıkabildiğini söylemişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“İfade değişebiliyor, ben bu konuda çocuk farklı bir ifade verse bile, olayın özünü değiştirip değiştirmedicine bakıyorum. Bunun dışında çocuk neden ifadeyi değiştirdi, harici nedenleri öğrenmeye çalışıyorum, ama çocuk ifade değiştirdi diye de bizim kararımız değişmiyor” (Arided, Hakim, 46).

“Evet, birden fazla kez ifadesi alınan çocuğun ifadesi değişiyor, bu durum kararları etkileyebilir. Ancak çocuk ifadesini değiştirdiğinde bu durumu diğer kanıtlarla birlikte değerlendiriyoruz, tek başına değerlendirmiyoruz”(Ancha, Hakim, 50).

“...Kesinlikle değiştiriyor. Duruşmadaki hal ve tavırları kesinlikle bizim kanaatimizi değiştiriyor. Salt ifadesinde değişiklik değil tabi yani burada bir tek ifadesindeki değişiklikte bunu şey yapamayız, demin söylediğim absorbe edeceğimiz bunları kabullenebileceğimiz hataları onlar bizi değiştirmiyor ancak karşımıza geldiği zaman doğruyu söylemediği kanaatine varırsak yani doğru söylemediği kanaatine vardığımız zaman onun üzerine biraz daha gidip çelişkileri ortaya çıkartmaya çalışıyoruz yani böyle bir çelişkiler de çoğaldıysa o durumda doğru söylemediğine kanaat gelebiliyoruz yani mağdurun doğru söylemediği için “beraat kararını” çıkmış olabiliyor tabi”(Alderamin, Hakim, 55).

“...Mesela biz denk geliyoruz çocuk cinsel istismar mağduru akraba dayı diyelim, amca diyelim ilk ifadesinde açık detayına kadar anlatmış ve şikayetçi olmuş, aradan 3-5 ay geçiyor ki ben iki dosyada buna denk geldim ağır cezada, akraba olması, ne bileyim işte annenin baskısı, babanın baskısı, çevrenin baskısı, aman kimse duymasın çevreye rezil olmayalım mantığıyla çocuğun ifadesinin tamamen değiştirmesini sağlıyorlar, neden oluyorlar yani mesela iftira attım diyor yani işte amcamla babamın arası açıktı ben böyle böyle iftira attım diyor, mahkemenin seyrini değiştiriyor mu onu ya

değiştirdiğini gördüm dayıyı cinsel istismar mağduruydu, pardon dayı sanıktı anne de dayıyı destekliyordu yani kızının beyanlarına pek inanmıyordu, şikayetçi değillerdi ve beraatına karar verildi yani neye göre değişiyor onu da bilmiyorum...”(Begonya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcı hakimler arasında konu ile ilgili farklı görüşlerin olduğu bazı hakimlerin salt çocuğun ifadesi üzerinden değil, diğer maddi delillerle birlikte karar verdiği, bazı hakimlerin ise çocuğun ifadesini değiştirmesinin ve cinsel istismar olayının yaşanmadığını dile getirmesinin davanın seyrini değiştirebildiğini ifade ettiği görülmüştür. Hakimler içinde ifadesini değiştiren çocukla ilgili yeniden sosyal inceleme talep eden olmaması, çocuğun ifadesini değiştirmesinde muhtemelen rol oynayabilecek hususların incelenmemesi dikkat çekici bulunmuştur.

3.7.2.4. Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi

Cinsel istismar mağduru çocuklarla birden fazla kez yapılan adli görüşmenin olası sonuçları içinde dile getirilen bir diğer husus şüpheden sanık yararlanır ilkesi olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak katılımcılar, çocuğun birden fazla kez ifadesinin alındığı durumlarda sanık avukatlarının çocuğun aklını karıştırmaya yönelik girişimlerde bulunduğunu, çocuktan daha önce verdiği yanıtın farklı bir yanıt almaya uğraştığını, çocuğun çelişkili yanıt vermesi halinde bunu çocuğun aleyhine kullanmayı amaçladığını belirtmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

“...Sanık avukatı sorularla bu işi deyim yerindeyse bulandırmaya çalışıyor. Çocuk ola ki bir çelişkili beyan verirse bundan yararlanmayı amaçlıyor. Çünkü yasa da Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi var”(Alcor, Hakim, 58).

“...Orada da maalesef avukatların çocuğun gelişimsel dönemine ait olmayan sorular sorduklarına şahit oldum ve bu tabi aileler tarafından da tepkiyle

karşılaşıyor çocuk anlayamayabiliyor, hani veya o yaş grubunda, o yaş durumunda hani bu tarz cinsel şeyleri bilmemesi gerekiyor gelişim itibariyle, o yüzden hani buna dikkat etmek gerekiyor...” (Gelincik, Meslek Elemanı, 38).

Akço (görüşme notları, 2020) beyanın bir delil olduğunu, her delil gibi bu delilin güvenilirliğini zedelemenin savunmanın başlıca işi olduğunu, bunun adil yargılama açısından gerekli olduğunu, bunu yapmanın mağdurun korunması açısından da önemli olduğunu, ör. baskı altında ifade veren bir mağdurun gerçek faili saklama durumu olabileceğini belirterek böyle bir durum yaşanırsa adil yargılamanın unsurları kullanılmadan elde edilen sonuçla sadece suçsuz birinin ceza almakla kalmayacağı, gerçek fail cezalandırılmadığı için mağdurun korunamayacağını ileri sürmüştür.

3.7.2.5. Çocukta Detayları Hatırlayamama Sorunu

Cinsel istismar mağduru çocukla yapılan çoklu görüşmelerin olası sonuçlarına ilişkin katılımcıların öne çıkardığı bir diğer konu çocuğun detayları hatırlayamama sorunudur. Katılımcılar mağdur çocuktan alınan ilk ifade ile daha sonraki ifade arasında en az bir yıllık bir sürenin geçebildiğini, bu durumda çocuğun ilk ifadesinde verdiği ifadeleri ve detaylarını hatırlayamamasına neden olduğunu, yaşı küçük olan çocukların ilk beyanlarını tamamen untabildiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“...ÇİM deki bir şeyi atladı diyelim ama burada diyor bunu demişsin diyor o da diyor hatırlayamadım diyor yani bunun üzerinden çok zaman geçti çünkü üzerinden 1 yıl da geçmiş olabiliyor, 2 yılda geçmiş. 3 yılda geçmiş olabiliyor yani o yüzden doğru bulmuyoruz çünkü mağdur çocuk tekrar tekrar mağdur ediliyor yani” (Begonya, Meslek Elemanı, 26).

“Tabi oluyor, tabi üzerinden çok zaman geçmiş oluyor, bir de çocuğun ilk ÇİM de veya ilk ifadesinin alındığı dönemde zaten olayın tazeliğinden dolayı detayına kadar girebiliyor yani en ince detayına kadar hatırlayabiliyor, adliye ortamına girdikten sonra süreç üzerinden uzun bir süreç geçmiş olabiliyor o yüzden detayları unutabiliyor çocuklar” (Begonya, Meslek Elemanı, 26).

Gitlin ve Pezdek (2009) yaşanan olaya ilişkin ilk görüşmede yaşanacak gecikme uzadıkça bu durumun çocukların yaşadıkları olayları unutmalarına ve sonuçta daha çok etki altına girmelerine yol açabileceğini ileri sürmüştür. Gelişimsel araştırmalar küçük yaş çocuklarının zayıf meta hafıza becerilerine sahip olduğunu ve bilgiyi hafızadan geri çağırmaya yönelik daha az strateji kullandıklarını ileri sürmektedir (Flavell ve Wellman, 1977; akt., Paterson, 2001).

Katılımcıların dile getirdiği çocuğun ilk ifadesi ile bir sonraki ifadesi arasında geçen zamanın uzunluğunun çocuğun detayları hatırlamasını güçleştirdiğini ifade etmesinin literatür bilgisi ile uyumlu olduğu, bu sorunun yaşanmaması adına çocukla yeniden görüşme yapılması zorunluluğu var ise bunun mümkün olan en kısa süre içerisinde yapılması gerektiği düşünülmektedir.

3.7.2.6. Zaman Kaybı

Katılımcıların mağdur çocukla birden fazla kez yapılan adli görüşmenin olası sonuçlarına ilişkin belirttiği hususlardan bir diğeri zaman kaybı konusudur. Katılımcıların konuya ilişkin düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

“...CMK servisi tarafından görevlendirilen avukatlar oluyor, bu avukatlarda bazen katılmıyor duruşmaya ya da gecikiyor, geç kalıyor ondan sonra mahkeme saatleri mesela 9.00’a veriliyor, duruşma başlıyor saat 2.00’de,

bıktırıyor insanı bu şey ondan sonra çocuk gidiyor ondan sonra tekrar çağırmak durumunda kalıyorlar bu tarz durumlar oluyor” (Çalba, Meslek Elemanı, 32).

“...Şikayetinden vazgeçen şöyle bir algıları var çocukların. Mesela bir tanesi de iki, üç defa gelmiş mahkemeye işte avukatı gelmemiş çocuk artık gelemiyor okuluna söylemiyor böyle bir durum işte devamsızlık durumu oluyor ailelerin...”(Aslanağzı, Meslek Elemanı, 40).

Katılımcılar çocukların ifade vermek için adliyeye geldiğini ancak avukatın gelmemesi nedeniyle ifade veremediği geri döndüğünü, bazen çocuğun ifadesinin oldukça uzun bir bekleme süresinin ardından alınabildiğini, böylesi durumların çocuk için ciddi bir zaman kaybına yol açtığını, okul döneminde olan çocuklar içinde devamsızlık sorunu oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Uygulamada yaşanan bu sorunlardan en fazla zarar görenin yine mağdur çocuk olduğundan konu ile ilgili tedbirlerin alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

3.7.2.7. Çocukta Güven Sorunu

Katılımcılar mağdur çocukla çoklu görüşmenin olası sonuçları çerçevesinde çocukta oluşabilecek güven sorununa işaret etmişlerdir. Katılımcılar çocuğun kendini güvende hissetmesinin önemine işaret ederek, burada çocukla görüşme gerçekleştiren meslek elemanına görev düştüğünü, çocuğun anlayacağı dille neden burada olduğunun anlatılması gerektiğini, çocuğun duruşma ortamında kendisine inanılmadığı düşüncesine kapılabildiğini, kimi zaman ne söyleyeceğini ne konuşacağını bilemediğini dile getirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Çocuk güvende olmadığı bir ortam içerisinde kendisinden bilgi alınmasını sağlamaya çalışıyorsunuz, çocuğu güven içerisinde hissettirmedığınız sürece bilgi almanız da, sağlıklı bilgi almanız da mümkün değil e bunu da engelleyen bir durum yani ikisi birleştiğinde böyle olumsuz bir durum ortaya çıkar...Yani çocuk burada bilgi alma arayışı olaydaki mağduriyeti bir kenara bırakılıyor, yaşadığı travmalar bir tarafa bırakılıyor, o sadece bilgi alma süreci bir delil olarak görülüyor”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

“...Yani sonuçta çocuktan çok fazla şeyin çalındığı belli, yani biz onu o şekilde görüyoruz, çocuğun bir kere istismar edilmesi çocuktan büyük oranda güven sorununu ortaya çıkarıyor, çıkıyor yani çocuğa başkalarına olan güvenme hissini bir kere çalılıyorsunuz, ben onu o şekilde görüyorum, yani bir şeyler almış olabilirsiniz ama asıl aldığınız şey başkasına güven duygusunu çalmak oluyor maalesef zaten diğer sonuçları da biliyoruz maddi şey olarak fiziksel sonuçlar psikolojik sonuçlar belli ben öyle görüyorum yani güven duygusunun çalınması olarak görüyorum...”(Glayör, Meslek Elemanı, 26).

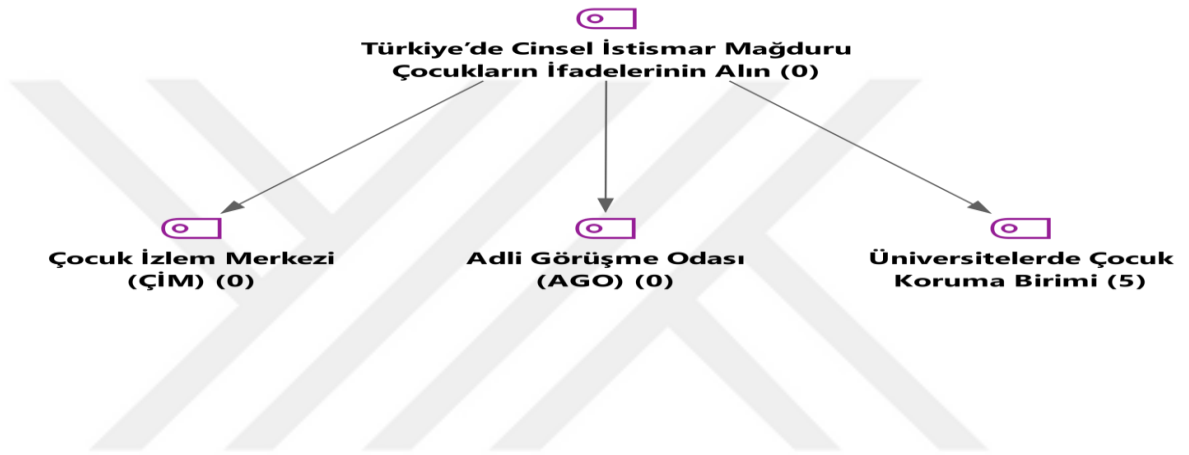
Roberts (1991) çocuğun güven hissini yaşayabilmesi için çocuğa inanılmasının oldukça önemli olduğunu, başkaları tarafından yaşadıkları istismar öyküsü dinlenirken tiksinti duyma, şaşkınlık yaşama, acıma gibi duyguları ortaya koyan beden hareketleri ve mimiklerden kaçınmak gerektiğini öne sürmüştür (Öztürk, 2009). Bu durum hakimin ve adli görüşmecinin cinsel istismar mağduru çocuğa soru sorarken ve dinlerken beden dillerinin nötr olmasının önemini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Türkiye’de cinsel istismar mağduru çocukların ifadelerinin alınması konusunda öne çıkan hizmet modelleri konusu aşağıda ele alınmıştır.

3.8. Türkiye’de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların İfadelerinin Alınması

Türkiye’de cinsel istismar mağduru çocukların ifadelerinin alınması konusu; üniversitelerde çocuk koruma birimi, çocuk izlem merkezi ve adli görüşme odaları başlıkları olmak üzere üç alt başlıkta değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin detaylı bilgi Şekil 3.14’te sunulmuştur.

Şekil 3.14: Türkiye’de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların İfadelerin Alınması

3.8.1. Üniversitelerde Çocuk Koruma Birimi

Türkiye’de mağdur çocuklarla görüşme yapmak için özel bir oda oluşturulmasına yönelik ilk adım 1981 yılında Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu ile ortaya çıkmıştır. Bu kanunun 7. maddesine dayanılarak üniversiteler kendilerine bağlı üniversite hastanelerinde Çocuk Koruma Merkezleri kurma hakkı elde etmişlerdir. Çocuk Koruma Merkezleri hala faaliyette olup misyonları çocuklarda herhangi fiziksel, cinsel istismar veya bir ihmalin olup olmadığını tespit etmektir. Dolayısıyla Çocuk Koruma Merkezleri diğer merkezlerden farklı olarak sadece cinsel istismara maruz kalmış çocuklara değil aynı zamanda istismarın diğer şekillerine maruz kalmış çocuklara yönelikte hizmet veren birimlerdir (Hümanistik Büro, 2014). Çocuk Koruma Merkezleri; çocuk sağlığı uzmanı, adli tıp uzmanı, çocuk cerrahı, çocuk psikiyatristi gibi uzman doktorların yanı sıra sosyal hizmet

uzmanı veya psikolog'tan oluşmaktadır (Dağlı ve İnancı, 2011). Çocukla ilgili herhangi bir fena muamelenin veya istismarın tespiti halinde polis aranmakta mahkemeye sunulmak üzere çocukla ilgili adli muayene raporu hazırlanmaktadır. Çocuk Koruma Merkezinin üyeleri her hafta toplantı düzenlemekte ve şüpheli bir istismar vakasının olup olmadığını Ör. Münhausen By Proxy Sendromu görüşmektedir (Cantürk, 2016). Türkiye'de ilk Çocuk Koruma Merkezi 1998 yılında İzmir'de Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesinde kurulmuştur (Bağ ve Alşen, 2016).

3.8.2. Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) Türkiye'de 2012 yılında (Mülga) Başbakanlık Makamının 2012-20 genelgesiyle sadece cinsel istismar mağduru çocuklara hizmet vermek amacıyla kurulmuştur. Bu merkezlerde görev yapacak kişiler 2010 yılında Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Betül Ulukol ve Iowa Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Resmiye Oral'ın verdiği adli görüşme eğitiminden geçirilmişlerdir (Bayün ve Dinçer, 2013). Görüşme odaları büyük hastanelerin içinde özellikle cinsel istismar mağduru çocuklarla görüşme gerçekleştirilmesi amacıyla konuşlandırılmıştır. Çocuk İzlem Merkezleri mağdur çocukların psikiyatri, adli muayene vb. gibi gerekli sağlık polikliniklerine havalelerini kolaylaştırmaktadır. Bu merkezlerin polis karakollarından ve gürültülü adliye koridorlarından uzak bir noktada kurulması Türkiye için bir reform niteliğindedir. Çocuklar geçmişte suçun şüphelileriyle karşılaşma riskinin olduğu ve kendileri için uygun olmayan çevreye sahip polis karakollarında adli görüşmeye alınıyorlardı (Trabzon Barosu Raporu, 2015).

Çocuk izlem merkezi ekibi; adli görüşmeci, aile görüşmecisi, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından bir temsilci, hemşire ve doktor'dan oluşmaktadır. Çocuk izlem merkezlerinde ön görüşme, aile görüşmesi, adli görüşme, adli muayene

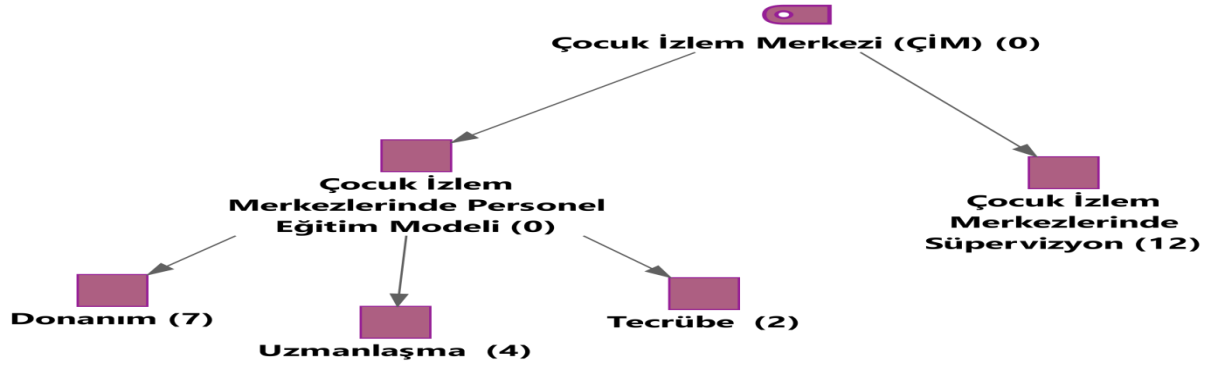
(uzman bir doktor tarafından), çocuk sağlığı muayenesi, psikiyatrik muayene ve sosyal hizmet değerlendirmesi dñzenli olarak gerçekleştirilmektedir (Bağ ve Alşen, 2016).

ocuk İzlem Merkezlerindeki tñm gñrñřmeler çocuğun avukatı, savcı tarafından gñzlemlenebilmektedir. Gñrñřme ortamında sorular adli gñrñřme konusunda eğitim almış sosyal hizmet uzmanı veya psikolog tarafından çocuğa sorulmaktadır. Savcı'nın gñrñřme anında sadece adli gñrñřmeci tarafından gñrñlebilen elektronik ekrandan çocuğa olayla ilgili soru sorma imkanı bulunmaktadır. Bñtñn gñrñřme sñreci kamera ile kaydedilmekte ve nihai kararı verecek olan hakime sunulmaktadır. Bu gñrñřme sistemi çocuğu travmatik olan çoklu gñrñřmelerden ve olayın řñphelisi ile adliye ortamında karşılaşmaktan korumaktadır (Bayñn ve Dinçer, 2013).

3.8.2.1. ocuk İzlem Merkezlerinde Personel Eğitim Modeli

Katılımcıların ocuk izlem merkezlerinde gñrev yapan personellerin cinsel istismar mağduru çocuklarla adli gñrñřme yapma konusunda daha iyi bir eğitimden geçtiklerine ilişkin paylaşımları olmuştur. Katılımcıların gñrñřleri ocuk İzlem Merkezlerinde gñrev yapan personellerin eğitim modeli başlığı çerçevesinde donanım, uzmanlaşma ve tecrñbe olmak ùzere ù alt başlık şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca ocuk izlem merkezlerinde sñpervizyon konusu da değerlendirilme kapsamına alınmıştır. Konuya ilişkin detaylı bilgiye şekil 3.15'te yer verilmiştir.

Şekil 3.15: Çocuk İzlem Merkezi

3.8.2.1.1. Donanım

Katılımcıların Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan personellerin mağdur çocukla adli görüşme yapma konusunda daha donanımlı olduklarına ilişkin paylaşımları olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin beyanları aşağıda sunulmuştur.

“Bizim aldığımız temel eğitimlerde çocuk izleme merkezleri (ÇİM) temel eğitimlerinden geçip bize eğitim vermeye gelen arkadaşlar vardı, meslektaşlar vardı. Onları kıyasladığımda bir kere adli görüşme yapabilme konusunda adli görüşme odalarındaki uzmanlardan daha donanımlı olduklarını gördüm...”(Ebegümece, Meslek Elemanı, 27).

“...Fiziksel ortamın da benzer şekilde sorun olabileceğini düşünüyorum. Bu yüzden ÇİM daha donanımlı ve daha yeterli bir yer....Burada bekleme salonu yok. Çocuk burada beş saat bekleyebiliyor şu soğuk koridorda ve gerçekten görüşmeye aldığımız zaman çocuğun zaten şekeri düşmüştür, tansiyonu düşmüştür, ölmüştür bitmiştir yani. Bu çocuğun anlatacağı ile ÇİM de düzgün, insan gibi davranılan bir sistemin içinde var olan bir çocuğun anlatacakları çok farklı olacaktır”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcılar daha önceki süreçte katıldıkları adli görüşme odaları eğitiminde görev alan çocuk izlem merkezlerinde görevli meslek elemanlarını gözlemlediklerini ve mağdur çocukla adli görüşme yapma konusunda onları çok daha eğitilmiş ve donanımlı gördüklerini ifade etmişlerdir. Çocuk izlem merkezlerinin AGO'ya nazaran daha uzun süredir faaliyette olduğu bilindiğinden donanım konusunun zamanla ve daha yoğun bir eğitim müfredatıyla kazanılabileceği düşünülmektedir.

3.8.2.1.2. Uzmanlaşma

Katılımcılar cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme yapma konusunda çocuk izlem merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarını kendileri ile kıyasladıklarında öne sürdükleri bir diğer farklılık çocuk izlem merkezlerindeki meslek elemanlarının uzmanlığı yönünde olmuştur. Katılımcılar çocuk izlem merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının uzun süreli bir eğitimden geçtiklerini, kendilerinden çok daha fazla vaka gördüklerini, sadece cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik bir uzmanlık geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“...Bunun bir temel nedeni daha var tabi tamamen cinsel istismar mağduriyetlerine dair bir uzmanlık geliştiriyor olmaları, uzun soluklu bir eğitimden geçiyor olmaları ve muhtemelen çok vaka görüyor oluşları...”(Ebegümece, Meslek Elemanı, 27).

“Çocuk İzleme Merkezleri Sağlık Bakanlığı'na bağlı ve oradaki uzmanların bir arkadaşımından öğrenmiştim çok uzun eğitimden geçmişler yani bizim bir haftaysa onların bir yıla yaymışlar diye duymuştum. Tabi ki ne kadar bilgi o kadar senin uzmanlığını sağlıyor ve bildiğim kadarıyla onların işi sadece bu hani. Sürekli cinsel istismar mağduru çocuklarla görüşüyor. Mesela biz baktığımız zaman biz burada ayda bir alıyoruz ama bunların yeterliliğinin daha fazla olduğunu düşünüyorum...”(Aslanagzı, Meslek Elemanı, 40).

Uzman belli bir işte, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi olan kimse, mütihassıs olarak tanımlanabilmektedir (TDK, 2020). Katılımcıların mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirme konusunda uzmanlaşma isteğinin teorik ve pratik olarak adli görüşme eğitimlerinin daha sık ve düzenli olarak uygulanması ile kazanılabileceğı düşünölmektedir.

3.8.2.1.3. Tecrübe

Katılımcıların mağdur çocukla adli görüşme yapmaya yönelik çocuk izlem merkezlerinde görevli meslek elemanlarını kendileriyle kıyasladıklarında öne çıkan bir diğier husus çocuk izlem merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının kendilerinin daha tecrübeli olduğuna yönelik bakış açısıdır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Şimdi ÇİM ler daha köklü, AGO lar henüz çok yeni, ÇİM ler hakkında ben ÇİM e gitmedim ama olumlu şeyler duyuyorum, onlar biraz daha artık profesyonelleştiler çünkü sadece bu işi yapıyorlar adından anlaşılacağı üzere çocuk izleme merkezleri var, oradaki savcı ve meslek elemanları çok koordineli çalışıyorlar çoğı yerde savcı hiç uzmanın zaten işine dahi karışmıyor...” (Gölgoncası, Meslek Elemanı, 27).

“...Şu an bir zaten ikilik var hani hem adli görüşme odaları, hem de ÇİM’ler var bu durum anlayamıyorum açıkçası, bu ikiliğın ortadan kaldırılması gerekmekte, ya alınıyorsa ÇİM de alınsın, ya çocuğın beyanı alınacaksa adli görüşme odalarında alınsın hani, bence ÇİM’ler bu noktada bizden daha iyi noktadalar hani onlar daha yıllardır hani süre olarak adli görüşme odasında geçmişleri var, bu noktada ÇİM’ler ÇİM’den gelen kişilerden de eğitim aldık hani Antalya’daki eğitimde ve müthiş bilgili insanlar meslektaşlarımız, çok bu noktada kendilerini geliştirmişler, işin piri olmuşlar” (Gelincik, Meslek Elemanı, 38).

Katılımcı meslek elemanları çocuk izlem merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının uzun süre bu alanda çalıştıkları için kendilerinden daha tecrübeli olduklarını, çünkü sadece mağdur çocukla adli görüşme yapma işini yürüttüklerini, kendilerinin yaptıkları işe savcının veya diğer bir uzmanın da müdahale etmediğini belirtmişlerdir. Bu durum AGO’da görev yapan meslek elemanlarının sadece mağdur çocukla adli görüşme işini yürütmesinin alanda uzmanlaşma bakımından önemli olduğunu düşündürmüştür.

3.8.2.2. Çocuk İzlem Merkezlerinde (ÇİM) Süpervizyon

Çocuk İzlem Merkezlerinin işleyişine yönelik henüz bir yönetmelik çıkmamıştır. Mevcut işleyişte Çim’de görevli meslek elemanlarının düzenli olarak süpervizyon desteği aldıklarına ilişkin literatürde herhangi bir veriye rastlanılmamıştır. Kök (2019) çocuk izlem merkezlerinin daha etkili çalışabilmesi için bu merkezlerde görev yapan meslek elemanlarının yaşayabileceği psikolojik etkilenme ve tükenmişlik riski göz önünde bulundurularak personele psikolojik destek sağlanması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşün çocuk izlem merkezlerinde görevli meslek elemanlarının henüz sistemli bir süpervizyon desteği almadığı yönündeki düşüncayı kuvvetlendirdiği düşünülmektedir.

3.8.3. Adli Görüşme Odası (AGO)

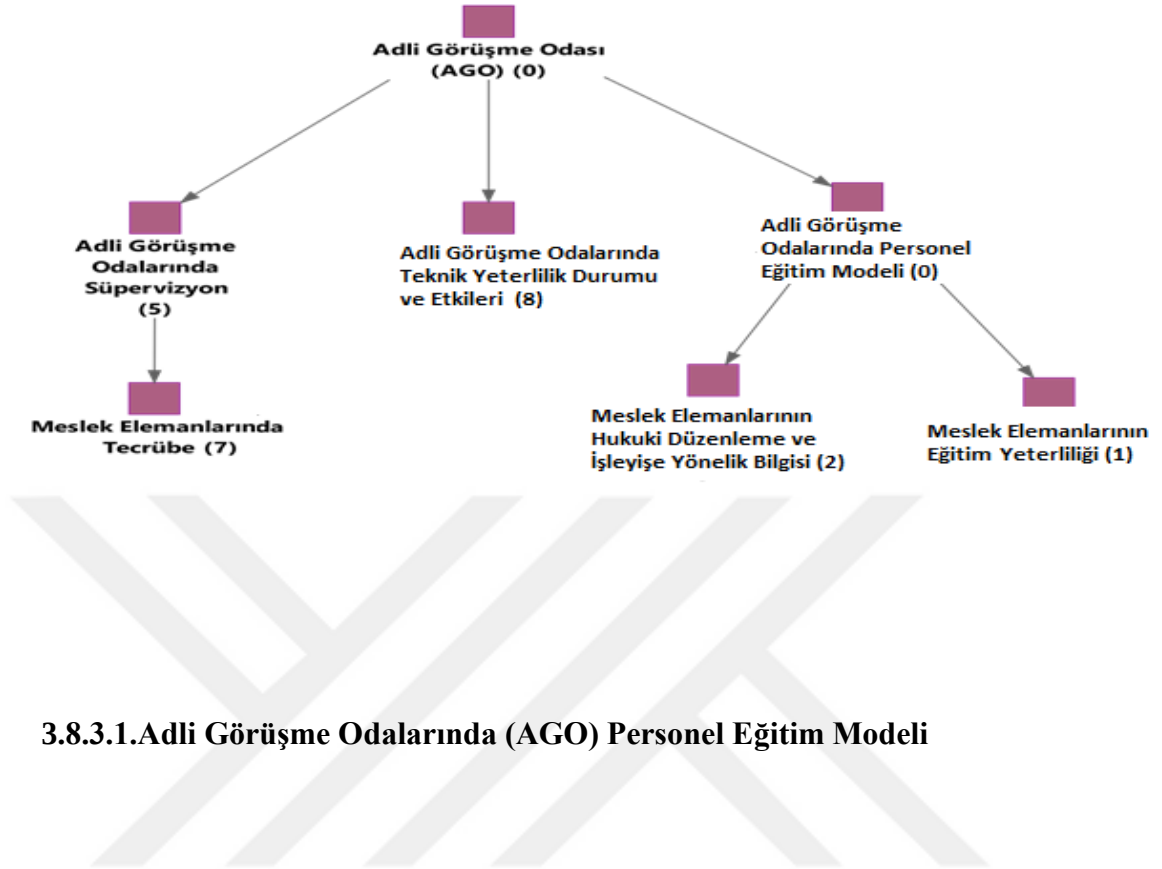
Türkiye’de cinsel istismar çocuklarla adli görüşme yapmaya imkan tanıyan bir diğer yapı Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Adli Görüşme Odasıdır (AGO). Çocuk dostu adli görüşme odaları Adalet Bakanlığı ve UNICEF tarafından yürütülen

Çocuklar İçin Adalet Projesinin bir parçasıdır. Amaç Türkiye de tüm illerdeki adliyelerde bu görüşme odalarının kurulmasıdır (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2018). Adalet Bakanlığı (2015 – 2019) stratejik planı çerçevesinde; çocukların adalet sistemi içinde korunması için gerekli önlemlerin alınması, enstitüler arasındaki işbirliğinin arttırılması, çocukları aile içi şiddetten korunması ile buna yönelik adli soruşturmanın etkililiğinin arttırılması hedeflenmiştir (Çağlar ve Türk, 2019).

Çocuk dostu adli görüşme odaları üç ana bölümden oluşmaktadır, bunlar i) görüşme odası, ii) bekleme odası ve iii) izleme odası şeklindedir. İzleme odası savcı ve çocuğun avukatı tarafından kullanılmaktadır. Adli görüşmenin gerçekleştirildiği oda da iki kamera bulunmaktadır, bu kameraların ilki odanın bütün kısımlarını göstermektedir, ikinci kamera ise çocuğun yüzüne odaklanmaktadır. Oda içinde adli görüşmecinin konuşmasını ve çocuğun yanıtlarının savcı ve avukatın duymasını sağlayacak bir mikrofon yer almaktadır. Bütün görüşmeler Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ile Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) tarafından takip edilmektedir. Oda da kağıt ve kalem yanı sıra oyuncak ayı vb. bazı görüşme kolaylaştırıcıları da yer almaktadır. Çocuk dostu adli görüşme odaları (AGO) sadece çocuklara (mağdur, görgü tanığı, şüpheli) değil aynı zamanda şiddete maruz kalmış kadınlara da hizmet vermektedir (Türk, 2017).

Katılımcıların adli görüşme odasına yönelik görüşleri personel eğitim modeli, meslek elemanlarının eğitim eksikliği, meslek elemanlarının hukuki düzenleme ve işleyişe yönelik bilgisi, adli görüşme odalarında süpervizyon eksikliği, adli görüşme odalarında tecrübe eksikliği, adli görüşme odalarında teknik sorun ve etkileri başlıkları altında değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi Şekil 3.16’da sunulmuştur.

Şekil 3.16: Adli Görüşme Odası

3.8.3.1. Adli Görüşme Odalarında (AGO) Personel Eğitim Modeli

Adli görüşme odaları ile ilgili yönetsel işleyiş, iş akışının nasıl olması gerektiği, adli görüşme odalarında görev yapacak adli görüşmeci ve diğer personellerin hizmet ve çalışmalarına ilişkin kriterlerin tespit edilmesi gayesi ile oluşturulan “Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği” 24/02/2017 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2019). Mevcut yönetmeliğin 29. maddesi hizmet içi eğitimlere ilişkin bilgileri içermektedir.

i) “Bu Yönetmelikte yer alan hizmetlerin tam ve kaliteli şekilde yerine getirilmesi için personele yönelik kapasite artırımı ve hizmet içi eğitim tedbirleri Bakanlıkça alınır. Uygun görülen aralık ve konularda adli görüşme odasının bulunduğu yerlerde görev yapan ve mesleğe yeni başlayan uzman ve diğer personelin adli görüşme odasının işleyiş konusunda hizmet içi eğitim alması Bakanlık tarafından sağlanır. Ayrıca hâkim ve Cumhuriyet savcılarının yönelik eğitim Türkiye Adalet Akademisi tarafından gerçekleştirilir”

ii-) “Yapılacak hizmet içi eğitimlerde hem personelin özel görevlerine odaklanılmasına hem de disiplinlerarası çalışmayı destekleyici yöntemler kullanılmasına dikkat edilir.”

iii-) “Personelin uygulama yapmasını kolaylaştıracak araçlar; uygulamada yaşanan sorunlar, personelin ihtiyaç ve görüşleri de dikkate alınarak Başkanlık tarafından geliştirilir”.

iv-) ”Başkanlık adli görüşme konusunda bilimsel araştırmaların yapılmasını ve ileri düzey adli görüşme sertifika programlarının geliştirilmesini teşvik eder, bu konuda üniversiteler, uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapar” demektedir.

Adli Görüşme Odaları Yönetmeliğinde yer alan bu açıklamaların, Adalet Bakanlığı tarafınca adli görüşme odalarında görev yapacak personelin belirli aralıklarla eğitim vermeyi, personelin uygulama yapmasını kolaylaştırıcı, disiplinler arası çalışmayı destekleyici yöntemleri kullanmayı amaçladığını ortaya koyar nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Adalet Bakanlığınca 2017 – 2018 yılları içinde Antalya ilinde hakim, savcı ve meslek elemanlarına yönelik 5'er günlük Adli Görüşme Odaları Eğitimi verdiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ancak araştırmacının görüştüğü hakimler ve meslek elemanları içinde henüz adli görüşme odaları eğitiminden geçmeyen kişilerin olduğu belirlenmiştir. Adalet Bakanlığının henüz bu eğitimden geçmeyen personeller için ivedi olarak bir eğitim planlamasının hizmetlerdeki kalite ve standart açısından oldukça gerekli olduğuna inanılmaktadır.

3.8.3.1.1. Meslek Elemanlarında Eğitim Yeterliliği

Cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme gerçekleştirme yeterliliği konusunda katılımcı hakimlerin meslek elemanları, meslek elemanlarının da kendileri ile ilgili düşüncelerinde eğitim eksikliği konusu öne çıkmıştır. Katılımcıların konuya ilişkin düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

“ ...Şimdi bizim mesela arkadaşlarımızın, buradaki psikolog arkadaşlarımızın böyle bir altyapısı yok ancak bunu kendi ceplerinden karşıarlarsa buna şey yaparlar, bunu da kimseden isteyemezsiniz yani en azından bu psikoloji konusunda çok fazla bilgin yok, çok fazla bir şey söyleyemem de ama en azından bu işte uzman olan üniversiteler de demin dediğim gibi hoca gibi hocalardan, bunların nasıl davranacağı konusunda bir seminer alabilirler, bu seminer yanında bunlara işte şey verilebilir bu gerekli dokümanlar, bu dokümanlar çok pahalı bir şey değil yani bunlar verilebilir çünkü buradaki arkadaşımız o dokümanı ya kendisi yapacak, ya dışarıdan alacak ama muhakkak cebinden bir şeyler verecek bunu vermesini kimse isteyemez, yani böyle bir şey isteyemeyiz, böyle bir eğitim verilmesi gerekir. Birde arkadaşlarımızın hepsi zaten aile mahkemesinde görevli ek iş olarak bunu yapıyorlar...” (Alderamin, Hakim, 55).

“Yeterliliği hakkında kesinlikle yeterli olduğunu düşünmüyorum, bir haftalık eğitim çünkü...” (Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

“... Buradaki sıkıntı şu anda işleyen adli görüşme odaları sistemi sağlıklı işleyen bir sistem değil, uzmanların gerçek bir eğitimden geçirilmemiş olması, uzmanların orada görev yapan uzmanların asli görevinin bu olmaması, yani hani planlama yapılmadan böyle bir işe girilmiş olması, mesela şu an da hani daha önce uyarımıza rağmen hala mesela adli görüşme odalarında yaşı küçük olan çocukların cinsel bilgi düzeyini sorgulamamızı sağlayacak insan figürleri, ona ilişkin resimler fotoğraflar hala yok, yani bu ortamda mesela çocuğa ulaşmamızı da zorlaştıran şeyler, o yüzden pek hani ciddiye alınmadığını düşünüyorum ben” (Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

“...AGO ile ilgili olarak bu kadar iyi olduğumuzu söyleyemeyeceğim. İki sebebi var. Burada çalışan adli görüşmeci ile oradaki (ÇİM'i kastediyor) arasında eğitim farkı çok fazla, onlar çok güzel bir eğitim alıyorlar öğrendiğim kadarıyla. Bizimkisi daha yüzeysel, daha havada kalan bir eğitim. Bir de onlar hep bu işi yapıyorlar yani gerçek bir alanlaşma söz konusu...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcı meslek elemanlarının çoğunluğu 5 günlük adli görüşme odaları eğitimine katıldıklarını, eğitim süresini kısa bulduklarını, eğitimin kendileri için yeterli olmadığını, bazı şeylerin havada kaldığını, hakim, savcı, meslek elemanı üçlüsünü kast ederek kimin nerede duracağını henüz bilmediğini belirtmişlerdir. Eğitim konusunda dile getirilen eksikliklerin ilgili makamlarca giderilmesinin alanda görev yapan meslek elemanlarını güçlendireceğine inanılmaktadır.

3.8.3.1.2. Meslek Elemanlarının Hukuki Düzenleme ve İşleyişe Yönelik Bilgisi

Katılımcı hakimler adli görüşme odalarında görev yapan ve cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının hukuki düzenleme ve işleyişe yönelik bilgi eksikliklerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Bu görüşe bir meslek elemanının da katıldığı görülmüştür. Katılımcılar, meslek elemanlarının cinsel istismar vakalarının hukuki metni ve yargılama aşamasına yönelik yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ve bu nedenle mağdur çocuğa sorulması gereken soruları sormadıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

“Şimdi şöyle biz mesleki açıdan zaten mümkün olduğunda mağdurların durumunu gözeterek bu mesleği yaptığımız için bizim açımızdan çok yeterli diyebiliriz, hakim açısından yeterli diyebiliriz ancak bu sosyal hizmet uzmanları, psikologlar vesaire bu açıdan bence yetersiz. Şu sebepten yetersiz, adli görüşme odalarında mağdurlarla uzmanlar baş başa kalıyor, şimdi

uzmanların yargılama safahatındaki bilgi eksikliği nedeniyle çocuklara yönelik soracakları beyanlar, alacakları soracakları sorular vesaireler hususunda yetersiz kalıyorlar”(Alioth, Hakim, 43).

“...Meslek elemanı tarafından olaya ilişkin kilit soruların çocuğa sorulması lazım. Burada çocuğa eksik soru sorulursa mecburen çocuğu tekrar çağırıp eksik kalan soruları biz soruyoruz”(Arieded, Hakim, 46).

“... Ne kastediyorum, çocuğun gelişim aşamalarını bilmenin ötesinde bunun ”adli hukuk boyutlarını” bilmek, bunun tıbbi bazı yanları var bunları bilmek, yine psikolojik boyutları ile ilgili farkındalığının olmasının ötesinde bunu ayırt edebilecek kadar donanım ve uygulama kapasitesine sahip olmanız lazım bu yüzden de uygulama temelli eğitimlerin gerçekleşmesi lazım diyebilirim...”(Ebegümeci, Meslek Elemanı, 27).

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının ortak olarak hukuk sisteminin işleyişi ve yasalara ilişkin meslek elemanlarının bilgi eksikliğine atıfta bulunması ve bu eksikliğin giderilmesi gerektiğini ifade etmesi dikkat çekici bulunmuştur. İlgili makamlar tarafından bundan sonraki meslek elemanlarına yönelik eğitimlerde hukuki mevzuat konularına yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

3.8.3.2. Adli Görüşme Odalarında Süpervizyon

Katılımcı meslek elemanları adli görüşme odaları eğitimine yönelik süpervizyon eksikliğinin olduğuna işaret etmişlerdir. Katılımcıların paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“...Eğitim kısa süreli bir anda olan eğitimdi... Şimdi hani bir eğitim alıyorsanız bunun süpervizyon aşaması da olmalı. Şimdi teorik olarak zaten hepimiz meslek elemanıyız bunları az çok biliyoruz eğitimlerini aldık farklı şekilde. Bu alana indiğimizde vakalarla karşılaştığımızda kendinizi yeterli olup olmadığını değerlendirme şansınız oluyor öyle bir durumda başvuracağınız bir mekanizma yok, yine yönlendirebileceğiniz bir mekanizma yok o anlamda yani eksik kaldı bunlar” (Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

“... Cinsel istismar konusu özellikle tabi her yaş grubunun ayrı değerlendirmeler olmasının yanında hassas diğer konulardan daha da hassas olması ve bir haftalık bir eğitimle bunun tabi ki şimdi hepimiz meslek elemanıyız üniversiteden beri getirdiğimiz edinimlerimiz, kazanımlarımız tabi ki var ancak bu konuda biraz daha bir süpervizör süreci olabilseydi benim kanaatim daha sağlıklı bir süreç olabilirdi...” (Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

Katılımcılar karşılaştıkları vakalarla ilgili başvurabilecekleri, bilgi alabilecekleri bir mekanizmanın olmadığını, süpervizyon uygulamasının olması gerektiğini psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. AGO’da görev yapan meslek elemanlarının karşılaştıkları bazı vakalarda süpervizyon desteği alabilecekleri bir mekanizmaya sahip olmadıklarını dile getirmeleri dikkat çekicidir. Adalet Bakanlığı tarafından adli görüşme odaları eğitimi içinde süpervizör adaylarına süpervizyon eğitimi verilmiş ve bu eğitimlerden birine araştırmacı misafir olarak katılmıştır. Süpervizörlerin eğitiminin tamamlanarak saha da aktif olarak görev almalarının sağlanmasının ve bu konudaki eksikliğin giderilmesinin uygun olacağına inanılmaktadır.

3.8.3.2.1.Meslek Elemanlarında Tecrübe

Katılımcı hakimler adli görüşme odalarında mağdur çocuklarla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının yeterince tecrübe sahibi olmadıkları görüşünü paylaşmışlardır. Meslek elemanları içinde aynı görüşü paylaşanların olduğu gözlenmiştir.

“... Bu bence bir fiyasko. 2 amatör polis, bir sosyolog, shu, bir görüşme ile 35 yıl hapis cezası olurmu? Ben kararımı varsayımlar üzerinde kuramam...”(Aladfar, Hakim, 50).

“...Adliyesi’nde o konuda bir sıkıntı yaşamadık biz yani ama ben şöyle düşünürüm daha eğitilmiş, daha tecrübeli kişiler olmasını, daha gerekli görürüm yani, çünkü bu deneyim işi bence, bunlar tecrübe, bizim mesela bunca yıllık meslek hayatımızda tecrübelerimiz bizi yönlendiriyor, o kişilerin de tecrübeli ve daha yeterli olmasını, daha eğitilmiş olmalarını temenni ediyoruz. Daha tecrübeli kişiler olmasını temenni ediyoruz biz”(Acamar, Hakim, 50).

“Bir hafta boyunca eğitim aldım... Aslında eğitim şöyle nasıl diyeyim. Ne kadar teorikte olsa bile buraya başladığımız zaman evet orada ki eğitimin bir faydası oluyor ama genelde ben şöyle tercih ediyorum tecrübeyle oturuyor çünkü hepsinde farklı çocuk geliyor, hepsinde farklı bir olay....”(Aslanağzı, Meslek Elemanı, 40).

Katılımcı meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde farklı mahkemelerde görev yaptıkları, adli görüşme odalarında nöbetleşe çalıştıklarını, bu nedenle çok sayıda adli görüşme yapamadıklarına yönelik bilgi alınmıştır. Adli Görüşme Odalarında görev yapan meslek elemanlarının zamanla tecrübe kazanacakları düşünülmekle birlikte bundan sonraki süreçte düzenlenecek eğitimlerde örnek vaka uygulamalarına daha çok sayıda yer verilmesinin ve eğitimcilerin alanı tanıyan, bilen tecrübeli kişiler arasından seçilmesinin tecrübe konusundaki eksikliğin giderilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

3.8.3.3. Adli Görüşme Odalarında Teknik Yeterlilik Durumu ve Etkileri

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde mağdur çocuklarla adli görüşmelerin gerçekleştirildiği adli görüşme odalarına ilişkin kimi zaman teknik sorunların yaşandığı ve bunun bazı etkilerinin olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar adli görüşme odalarında bazı durumlarda görüşmecinin mikrofonunun bozuk olması, bağlantının sağlanamaması, görüntünün yeterince net olmadığı durumlarda çocuğun mimiklerinin net olarak görülmediği, sesin tam olarak duyulmadığı, iletişimin istenilen ölçüde kurulamaması sebebiyle sorulmak istenilen soruların sorulmadığı ve kayıt alınamadığı, UYAP sisteminin çalışmaması gibi teknik aksaklıklarla karşılaşıldığı, bu aksaklıklar sebebiyle çocuğu hazır etmelerine rağmen adli görüşmenin gerçekleştirilemediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin paylaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

“...Olumlu ve güzel bir sistem aslında ama tabi teknik aksaklıklar bizi zora sokuyor açıkçası, bazen öyle bir teknik aksaklık yaşıyorsun ki yani lanet olsun bu AGO niye gelmiş diyorsun yani dedirtiyorlar, yani maalesef bunlarda var. ...yani düşünün ki bir adli görüşme odasında adli görüşmecinin mikrofonu bozuluyor, bozuk çıkıyor daha doğrusu, görüşmeye başlıyorsunuz mikrofon bozuk ya yani böyle bir sistem kurduysan o mikrofonun bozuk olmaması lazım, ya da bu kul yapısıdır bozulabilir, alternatiflerinin hazır olması lazım, diyoruz ki mikrofonu değiştir e başka yok, iki tane adli görüşme odası var diyelim diğerinden alo diyo, yani bu tür ufak tefek ama işin içine limon suyu sıkacak, işi aksatacak aksaklıklar çıkıyor bunları aşın diyoruz ama maalesef yaşıyoruz yani bunları hala yaşıyoruz”(Alioth, Hakim, 43).

“Şimdi ben kullanmadım sebebi şu, kullanan meslektaşlarımız oldu birkaç defa seste sorun olduğu, temasın tam kurulamadığı dolayısıyla o çocuğun sıcağı sıcağına karşılıklı yaptığımız görüşme kadar yeterli olmadığı yönünde bir şikayetler geldi öyle biz kullanmadık bugüne kadar, o sorun çözülürse olabilir ama ben şey taraftarıyım yani birebir gerekirse mahkeme heyeti oraya gidebileceği bir ortam olabilir tam bunu bilemiyorum nasıl olur,

bugünün şartlarında bu imkan yok, mahkeme heyetinin çıplak gözle temas kurmasından yanayım ben” (Almach, Hakim, 46).

“Mahkeme delillere dokunabilmeli, AGO uygulaması “yüz yüze ilkesine aykırı”. ... Vicdani kanaatim oluşmuyor kamera ekranında. Doktor sizi hastanede muayenesinde değil kamera ortamında muayene etsin, size ilaç yazsın, siz hastaneye gitmeyin olur mu? Bu bence bir fiyasko... Kişiye verdiğiniz ceza sadece hapis cezası değil, adamın itibarında yok olmuş oluyor.

..Bazen AGO’da alınan ifadede kamera açısı iyi ayarlanmamış oluyor, çocuğun yüzü, mimikleri net görünmüyor” (Aladfar, Hakim, 50).

“...AGO odamız var, buradaki imkanlar ölçüsünde fena değil ama yeterli değil yine, zaman zaman teknik aksaklıklar yaşıyoruz, bir kaç dosyamızda yaşıyoruz çocuğu hazır ettik bağlantı kuramadık konuşmaya alamadık kayda geçemedik yani teknik olarak bazı hataları var AGO da...”(Acamar, Hakim, 50).

“... Aynı şekilde bizde zaman zaman AGO’daki bu adliye içerisinde sistemde hatalar işte, UYAP’ın çalışmaması, cihazların çalışmaması, orada görev alan personelin işini çok da ciddiye almadığını gördüğüm zamanlar oluyor yani işte kameranın ayarlanmaması gibi...”(Karanfil, Meslek Elemanı, 28).

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının adli görüşme odalarında kimi zaman yaşanan teknik aksaklıkların mağdur çocuğun ifadesinin alınmasında ciddi sorunlar oluşturduğu, kimi yargıçların sırf bu nedenle mağdur çocukla görüşmesini adli görüşme odasında aldırmadığı gözlenmiştir. Bu durumun başta zaman kaybı, çocuğun yeniden görüşmeye çağırılması, travmatizasyonun yinelenmesi ve hakimlerin adli görüşme odasını kullanmak yerine çocuğu duruşmada dinlemek istemesi gibi bir takım olumsuzluklara yol açtığı tespit edilmiştir. Mevcut durumda adli görüşme odalarındaki teknik aksaklıkların önüne geçilebilmesi amacıyla adliyelerde görev yapan teknik eleman sayısı ve niteliğinin artırılması bunun kısa sürede mümkün olamaması halinde aynen Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı yatılı kuruluşların yaptığı gibi ihale yoluyla teknik araç ve

gereçlerin bakımının periyodik olarak bir firmaya yaptırılmasının sorunun çözümüne katkı sunacağı düşünülmektedir.

Cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili adli işlemler sürecinde öne çıkan bir diğer önemli husus mağdur çocuğun muayenesinin gerçekleştirilmesidir.

3.9. Mağdur Çocuk Muayenesi

Bireylere yönelik gerçekleşen cinsel saldırılarda tıbbi açıdan delil değeri ihtiva eden her türlü materyal muhafaza edilerek muayene işleminin yapılması hem saldırıya maruz kalan bireyin haklarının korunması, hemde eylemi gerçekleştiren saldırganın belirlenmesi açısından oldukça önemli bir işlemdir (Sözen ve Aksoy, 2009; Yazar, 2018).

Mağdurların delil etme amacıyla muayene işlemleri Ceza Muhakemeleri Usul Kanununun (CMK) 76. maddesine dayanılarak gerçekleştirilmektedir. CMK'nın 76./1 maddesi;

“Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz” demektedir (CMK,2020)

CMK'nın 76. maddesinin 4. fıkrası da

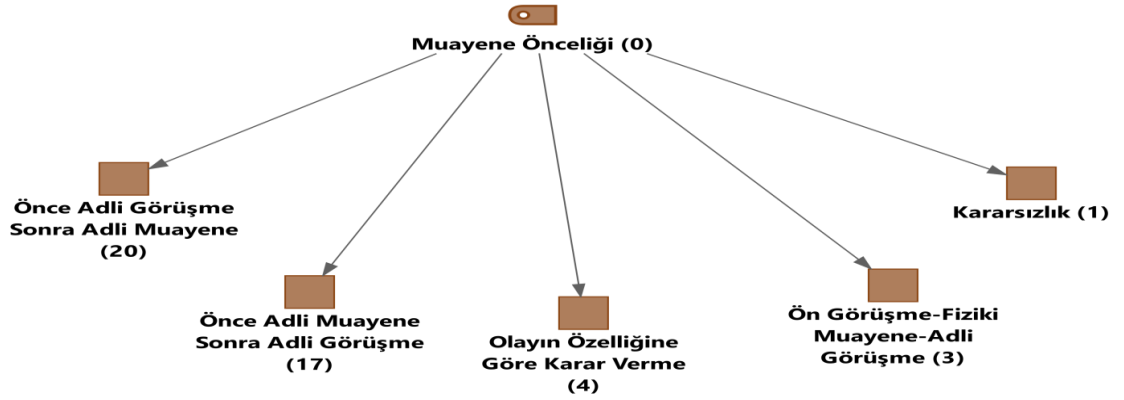
“Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz” hükmüne yer vermiştir (CMK,2020)

Katılımcılarla cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme kapsamında yapılan görüşmede ele alınan hususlardan bir diğeri çocuk izlem merkezlerinde mağdur çocuğun adli görüşmesi ile muayenesinin önceliğinin nasıl olması gerektiği konusu olmuştur. Çocuk İzlem Merkezlerinde çocukla görüşmenin adli muayene öncesi mi sonrası mı yapılması gerektiği konusunda literatürde herkes tarafından kabul edilen bir görüşe rastlanılmadığından konuya ilişkin hakim ve meslek elemanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Bu konuya ilişkin katılımcıların genelinin birbirinden farklı yanıtlar verdiği, bazılarının ise kararsız oldukları görülmüştür. Katılımcıların yanıtları Muayene Önceliği başlığı altında değerlendirilmiştir.

3.9.1. Muayene Önceliği

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının çocuk izlem merkezlerinde mağdur çocuğun adli görüşmesi ile muayenesinin nasıl olması gerektiğine ilişkin verdiği yanıtlar beş alt başlık şeklinde ele alınmıştır. Konuya dair ayrıntılı bilgiye Şekil 3.17’de yer verilmiştir.

Şekil 3.17: Muayene Önceliği

3.9.1.1. Önce Adli Görüşme Sonra Adli Muayene

Cinsel istismar mağduru çocuğun adli görüşmesi ile adli muayenesinin çocuk izlem merkezlerinde hangi sıralama dahilinde yapılması gerektiğine ilişkin katılımcıların en çok destekledikleri görüş mağdur çocukla önce adli görüşmenin yapılması daha sonra adli muayenesinin gerçekleştirilmesi yönünde olmuştur. Katılımcılar bununla ilgili olarak; çocuğun adli muayeneye alınmadan önceden bilgilendirilmesi ve rahatlatılması gerektiğini, çocuğun muayene ilişkin soruları varsa bunların yanıtlanmasında yarar olacağını, bu bilgilendirme olmadan çocuğun doğrudan adli muayeneye alınmasının çocukta travma yaratabileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Fiziki muayene biraz sıkıntılı bir iş o anlamda çocuğun yaşayacağı travmalar vesaire dolayısıyla önce o görüşmeden sonra o fiziki muayenenin yapılmasında fayda var diye düşünüyorum ben ama ona biat edilmiyor gibi geliyor”(Almach, Hakim, 46).

“Önce adli görüşme olsun sonra fiziki muayene olsun. Belki çocuk cinsel istismara uğramamış olabilir, çocuğu böylelikle boşuna fiziki muayeneye sokmamış oluruz” (Antares, Hakim, 47).

“Bence ilk aşaması psikolojik destek, ya şimdi çocuk izleme merkezi dediğiniz de aslında bir anlamda travmaya uğramış kişinin, çocuğun psikolojik desteğe de sahip olduğu bir yer, o yüzden ilk aşama her zaman çocuk izleme merkezinde olayı nasıl yaşadığı ile ilgili bilgi almak olur çocukta. Zaten ifade hani ifade ediş şekline göre sonraki aşama olarak, çünkü travmaya uğramış bir çocuk o muayeneyi de kendisine bir saldırı olarak algılayabilir, bu sürece de çocuğu hazırlamak gerekir bu yüzden önce psikolojik görüşmelerin yapılması olayı yaşama şeklinin anlaşılması gerekir” (Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

“Bu konuda, aslında bence önce çocuğun ifadesi alınsa daha sonra muayeneye götürülse daha mantıklı olacağını düşünüyorum, çünkü oradaki psikolog veya pedagog kendisine bu ortamın nasıl bir süreçten geçeceğini onun anlayabileceği bir dille çok daha rahat anlatabilir, bilgi verecektir ve dolayısıyla mesela direk muayene ortamına girdiği zaman beni niye buraya getirdiler, acaba ben neden buradayım tabi küçük çocuklar için özellikle konuşuyorum, bilmeyebilir sonuçta, psikolog, pedagog veya sosyal hizmet uzmanı sırasıyla şu şu şekilde başlarına şunlar gelecek şu süreçten geçeceksin kendini bunlara hazırlıklı hisset o ortamı hazırlarsa çok daha mantıklı olacağını düşünüyorum yani” (Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

Kantarcı (2016) muayene edilecek kişi çocuk ise veya vesayet altında bulunuyorsa kişinin ve velisinin ya da vasiinin el yazısı ile onamının alınması gerektiğini, 12 yaş ve üzerindeki vakalarda durumu anlama yeteneği olan olgularda yapılacak işlemin olması ve olmaması durumunda nelerle karşılaşabileceğinin ayrıntılı bir şekilde anlatılması gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda çocukla önce görüşme yapılmasının ve muayenenin neden yapılması gerektiğinin anlatılmasının çocuğun yararına uygun bir tutum olacağı düşünülmektedir.

3.9.1.2. Önce Adli Muayene Sonra Adli Görüşme

Katılımcıların çocuk izlem merkezlerinde mağdur çocukla ilgili adli görüşme ile adli muayene sıralamasına ilişkin verdikleri beyanlarda dile getirilen bir başka görüş mağdur çocuğun öce adli muayenesinin yapılması daha sonra adli görüşmeye alınması şeklinde olmuştur. Katılımcılar bununla ilgili olarak; mağdur çocuğun üzerindeki fiziki bulguların kaybolmadan, zarar görmeden tespit edilmesinin oldukça önemli olduğu, çocuğun adli muayenesinde çıkacak bulgular üzerinden adli görüşmeye alınmasının ve çıkan bulgulara ilişkin sorular sorulmasının çok daha isabetli olacağı yönünde ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcıların beyanları aşağıda sunulmuştur.

“...Önce fiziki muayeneden geçmesi lazım. Görüşmenin seyrini etkiler ona göre sorarsınız, mağdurun anlatımlarının da doğruluğunu tespit etme şansınız olur...” (Alfirik, Hakim, 35).

“Çocuk önce muayeneye geçirilmeli daha sonra adli görüşmeye alınmalı. Çünkü maddi delillerin kaybolmaması lazım. Ör. Cinsel sürtünme olayı iddiası var ise, mağdur çocuk tuvalet ihtiyacına çıkmadan onun muayenesi alınıp o delile ulaşılmalı. Siz bu çocuğu önce adli görüşmeye alırdaki çocuk o arada tuvalete giderse elinizdeki tek delili kaybedersiniz” (Albali, Hakim, 55).

“Önce çocuğun fiziki muayenesi yapılmalı, o rapor üzerinden adli görüşme yapılmalı. Adli görüşmeye çocuk geldiğinde adli görüşmecinin elinde çocuğun fiziki muayenesinin sonuç raporu olmalı. Bu bilgiye sahip olursa soruları ona göre sorar. Mesela çocuğun vücudunun bazı yerlerinde ekimoz var mı? Sperm var mı? Bunları bilirse soruyu ona göre sorar” (Arrakis, Hakim, 48).

“Şimdi tabi yani adli görüşme odasından önce muayene edilmiş olsa, o deliller çerçevesinde çocuğa soru sorulmuş olsa, daha sağlıklı olacağı kanaatindeyim, çünkü sonuçta o bir somut bir delil ve somut deliller

çerçevesinde dosyaların yürütülmesinin önce somut delillerin elde edilip daha sonra dosyanın seyri ile alakalı görüşmelerin yapılmasının daha sağlıklı olacağını düşünüyorum”(Fesleğen, Meslek Elemanı, 41).

“Yani şöyle fiziki muayeneye almak daha faydalı olabilir çünkü o an cinsel istismara uğrayan çocukta fiziki olarak bir zedelenme veya vücudun içinde herhangi bir kalıntı olabilir, bununla ilgili hani bu delillerin kaybolmaması adına dediğim gibi... ortak bir mekanizma içerisinde fiziksel muayenesinden sonra ifadesine geçilse yani adli boyutuna geçilse daha doğru olur diye düşünüyorum”(Gelincik, Meslek Elemanı, 38).

Koç (2018) şüpheli olan bütün cinsel istismar olgularında cinsel istismar muayenesinin uzman bir hekim tarafından yapılması gerektiğini belirterek 2015 yılında yeniden gözden geçirilerek düzenlenen Adam’s kriterlerinde tıbbi muayenenin zamanlamasının yapıldığını, bu çerçevede tıbbi muayene planının acil, ivedi, acil olmayan şeklinde sınıflandırılabilirdiğini, acil olan durumların muayenesinin gecikmeden yapılmasının gerekli olduğunu, ivedi ve acil olmayan değerlendirmelerin 1-7 gün içerisinde yapılması gerektiğini dile getirmiştir.

Cinsel istismar mağduru çocukların maddi delillerin kaybolmadan ve herhangi bir gecikmeye mahal vermeden muayenelerinin yapılması gerektiği konusunda katılımcıların genel anlamda ortak görüşünün olduğu gözlenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan birinin cinsel istismar mağduru çocuğun fiziki muayenesini yapacak doktor için acil olan durumla, (Ör. çocuğun bir an önce muayenesini yaparak maddi delilleri ortaya çıkarmak) cinsel istismar mağduru çocuğun muayene öncesi, anı ve sonrasındaki acil ihtiyaçlarının dengelenmesi olduğu düşünülmektedir. Özetle maddi delillerin korunması kadar mağdur çocuğun ihtiyaçlarının da korunması gerektiğine inanılmaktadır.

3.9.1.3. Olayın Özelliğine Göre Karar Verme

Katılımcıların çocuk izlem merkezlerinde mağdur çocukla yapılacak adli görüşme adli muayene önceliğinin nasıl olmasına ilişkin dile getirdiği önerilerin içinde öne çıkan bir diğer husus olayın özelliğine göre karar verilmesi şeklinde olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir.

“Kaybolacak delil varsa mutlaka önce muayene edilmelidir, çocuğa bunun açıklanması lazım, bir uzman tarafından bu önce ifade edilmeli. Kaybolacak bir delil yok ise önce adli görüşme yapılsın sonra fiziki muayeneye geçilsin”(Achernar, Hakim, 42).

“Önce fiziki muayene olsun, deliller kaybolmasın sonra adli görüşme olsun. Bazen çocuk muayene olmak istemiyor, çocukla önce konuşulmalı, neden muayene olması gerektiği anlatılmalı”(Achird, Hakim, 49).

“Cinsel istismarla ilgili getirilmişse önce güven oluşturup meseleyi idrak etmeye çalışın, nerden gelip gelmediğini biliyor mu? bilmiyor mu? Bir adli görüşmeye ihtiyacı yoktur belki...”(Ebegümece, Meslek Elemanı, 27).

Katılımcıların bir kısmı konu ile ilgili olarak delillerin kaybolma durumu var ise çocuğun önce muayeneye alınması gerektiğini, ancak bazı durumlarda çocuğun muayene olmak istemediğini böylesi durumlarda da çocukla önce görüşme yapılabileceğini belirtmişlerdir. Bu durum maddi delillerin kaybolma riski var ise çocuğa neden muayene olması gerektiği anlatılarak ve buna hazırlanarak muayenesinin gerçekleştirilmesinin uygun olacağı fikrini uyandırmıştır.

3.9.1.4. Ön Görüşme-Fiziki Muayene-Adli Görüşme

Katılımcıların bir kısmının cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik çocuk izlem merkezlerindeki adli görüşme – adli muayene sıralaması hakkında mağdur çocukla ön görüşme yapılarak süreç hakkında bilgilendirilmesi, daha sonra fiziki muayeneye alınması ve akabinde kendisi ile adli görüşme yapılmasını önermişlerdir. Katılımcılar bu konu ilgili olarak bir uzman tarafından çocuğa ön bilgi verilmesinin korkusunu azaltacağı, psikolojik anlamda muayeneye hazır hale getirilmesine katkıda bulunacağı ve böylelikle çocuğun ürkmeden muayeneye geçmesinin sağlanacağı, muayenenin yapılmasının ardından da çocukla adli görüşmenin gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Bu da tabi tıp elemanlarının şeyi ama bence zaten gelen çalışan kişi bunu biliyor, yani bir organ sokma gibi bir şey varsa fiziki muayeneye gidilebilir tabi yani o hani olayın özelliğine göre diyebilirim, ben yani doğrudan yani o çocuğu da o şekilde yine örselememek lazım onun için bence önce görüşme olsun sonra fiziki muayene diye düşünüyorum ben kendi şahsi görüşüm tabi yani, doğrudan çocuğu fiziki muayeneye tabi tutup da zaten ürkmüş çocuğu daha fazla ürkütmemek gerek diye düşünüyorum ben” (Acamar, Hakim, 50).

“Şimdi çok bilgim olmadığı için hani yorum yapmam doğru değil ama. O tür durumda şimdi fiziki muayene anladığım kadarıyla, bildiğim kadarıyla daha doğrusu delil toplama amaçlı durumu anlatıp daha sonra fiziksel muayeneye gitmesi daha mantıklı geliyor bana çünkü bizde hazırlık aşaması nasıl ifadeye hazırlık aşaması varsa orada da muayeneye hazırlık aşaması olursa daha mantıklı ve daha doğru olabilir diye düşünüyorum. Yani adli görüşmeye alınsından ziyade fiziki muayeneye hazırlık görüşmesi artı bir görüşme yapılabilir diye düşünüyorum” (Glavyör, Meslek Elemanı, 26).

Polat (2007) hekimin anamnez için çocukla konuştuğu esnada kendisine hemşire ya da sosyal hizmet uzmanının eşlik edebileceğini, ideal olarak çocuğa konuşma esnasında rahat bir ortamın sağlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Buradan da

anlaşılacağı üzere muayene öncesinde çocukla ön görüşme yapılarak çocuğun korku ve kaygılarının giderilmesi ve kendisini ifade edebilecek rahat bir ortamın hazırlanmasının çocuğun üstün yararının korunması açısından uygun olacağı düşünülmektedir.

3.9.1.5.Kararsızlık

Katılımcıların içinde mağdur çocuğun adli görüşme - adli muayene sıralamasının nasıl olması gerektiğine ilişkin kararsız kaldıkları görülmüştür. Katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ya aslında o iç içe girmiş bir hadise, yani muayene ve gözlem hadisesi olduğu için beyanların doğruluğu, beyanlara itibar edilebilme ya da yaşadığı olayların ne olduğunun tespiti açısından o muayene sürecinde ki çocuğun hal, hareket ve tavırları aynı zamanda mağdurun yaşadığını anlatırken söylediği hususların güvenilirliğini de ortaya çıkaracak şeyler. Onun için yani o muayene sürecini geçirirken o beyan tespit süreci dediğimiz hadiseyi yaşarsa hem çocuk bir seferde bu işi bitirmiş olur çünkü muayene edildi, tedavi maksatlı psikolojik görüşme yönleriyle şu dur, bu dur daha sonra çocuğu alıyorsun görüşmeye tekrar beyanlar alıyorsun, yani iki ayrı safahat olarak kabul edersen hem çocuğun örselenmesi açısından hem de beyanlarının güvenilirliği açısından olumsuz bir katkı sağlamış olursun yani o iç içe geçmiş bir aşama gibi geliyor bana...” (Alioth, Hakim, 43).

“...Ya aslında çok emin değilim hocam şöyle hani ben çocuk olsam istismar mağduru bir çocuk olsam işte önce bir psikolog ablaya böyle anlatıp, anlatıp, anlatıp daha sonra hadi bakalım muayeneye gidiyoruz demekte biraz şey rahatsız olurdum çocuk olsaydım” (Açelya, Meslek Elemanı, 27).

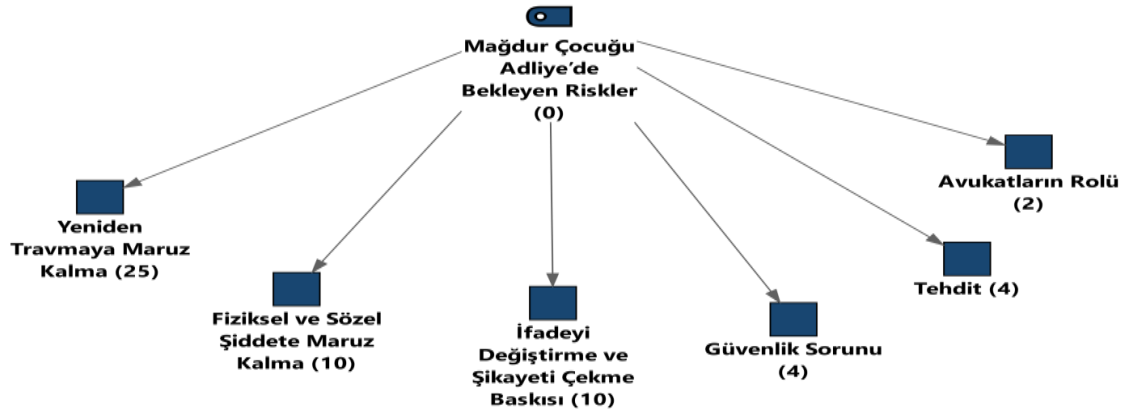
Katılımcılar bu hususla ilgili olarak önceliğin hangisine verilmesi gerektiğine ilişkin emin olmadıklarını, bu konuda tam bilgilerin bulunmadığını, her iki aşamanın iç içe girdiğini belirtmişlerdir. Bu durum her çocuk için karar alınırken çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, maddi delillerin kaybolma riski gibi hususların bir arada değerlendirilerek karar alınmasının gerekli olduğunu düşündürmüştür.

Cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşme odasında görüşme gerçekleştirmek için adliyeye gitmelerinin getirdiği riskler aşağıda ayrı bir başlık çerçevesinde ele alınmıştır.

3.10. Mağdur Çocuğu Adliye’de Bekleyen Riskler

Katılımcı hakim ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşme yapmak için adliye ortamına geldiklerinde şüpheli ve şüphelinin yakınları ile karşılaşma olasılıklarının olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcı hakimlerin genelde adliye ortamının çocuk için güvenli olduğu ve gerek şüpheli gerekse şüphelinin yakınları ile karşılaşma riskinin pek olmadığı yönünde görüş bildirdikleri, meslek elemanlarının çoğunluğunun mağdur çocuğun adliye ortamında şüpheli ve şüphelin yakınları ile karşılaşma riskinin bulunduğu ve çocukların bundan etkilendiğine yönelik görüşleri olmuştur. Katılımcıların verdiği yanıtlar; güvenlik sorunu, fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma, tehdit, ifadeyi değiştirme ve şikayeti geri çekme baskısı, yeniden travmaya maruz kalma ve avukatların rolü olmak üzere altı alt başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi Şekil 3.18’de sunulmuştur.

Şekil 3.18: Mağdur Çocuğu Adliyede Bekleyen Riskler

3.10.1. Yeniden Travmaya Maruz Kalma

Katılımcılar adliye ortamında şüpheli ve şüphelinin yakınları ile karşılaşma durumlarında en çok ortaya çıkabilecek riskin mağdur çocuğun yeniden travmaya maruz kalması olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar konu ile ilgili olarak bazı durumlarda sanıkların tutuksuz yargılandıklarını, böyle durumlarda çocukla mahkeme koridorunda karşılaşabildiklerini, bu durumun çocukta tedirginlik, korku, maruz kaldığı travmayı yeniden yaşama gibi sonuçlara yol açabildiğini dile getirmişlerdir. Katılımcıların paylaşımları aşağıda sunulmuştur.

“Şimdi ikincil örselenme diye bahsettiğimiz o muazzam konunun altındaki meselelerden birisi bu, istismarcısı ile mütemadiyen göz göze gelmesi bu tür anıların bu tür psikolojik bütünlük bozulmasının tekrar yaşanması anlamına gelir. O yüzden ki biz çocukların adliyeye getirmeyelim diye çocuk izleme merkezi kurduk zannediyorum değil mi? Ama yine de ben kendim göreceğim, kendim karar vereceğim dersiniz hatta sayın hakim, sayın heyet çocuk sanıkla birlikte aynı salonda ifade veremez durumdadır dendiğinde bile, yok ben yüzleşme istiyorum bir hukuk kafası var ise karşılaşır da, ikincil kez mağdur da edilir”(Ebegümeci, Meslek Elemanı, 27).

“Yani etkilenme ihtimali yüksek, çünkü hani travmaya uğramış bir çocuktan bahsediyoruz, travmaya neden olan kişi karşısında bu olayları tekrar hani kafasının içerisinde yaşamasını da sağlayabilir, o travmaları tekrar tekrar canlandırabilir...”(Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

Abramowitz, Talin ve Street (2001) cinsel istismara maruz kalan kurbanların buna yanıt olarak travma ile ilgili hatıralardan kaçınmasının psikolojik belirtilerin gelişiminde önemli bir unsur olduğunu savunmuştur (Aktepe, 2009). Katılımcıların paylaşımları cinsel istismar mağduru çocukların adliye ortamında sanık ve/veya yakınları ile karşı karşıya kalma riskinin çocukta ikincil travmatizasyona yol açabildiğini dile getirmesi adliye ortamının çocuk üzerinde olumsuz etkiler bırakma potansiyelinin olduğunu, dolayısıyla adli görüşme odalarının adliye dışında uygun görülecek yerlerde tesis edilmesinin çocuğun yararına olacağı düşüncesini uyandırmıştır.

3.10.2. Fiziksel ve Sözel Şiddete Maruz Kalma

Katılımcıların adliye ortamında mağdur çocuğun şüpheli ve şüphelin yakınlarıyla karşılaşma durumunda ortaya çıkabilecek risklere ilişkin dile getirilen bir diğer husus mağdur çocuğun fiziksel ve sözel şiddete maruz kalmasıdır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Bu olasılık var, adliye içinde karşılaşıyorlar. Gerçi ben onları sadece duruşma ortamında görüyorum. Sanık yakınları içinde çocuğa duygu sömürüsü yapanlar oluyor, bunun cezası ağır, lütfen böyle söyleyin diyen oluyor. Tehdit daha çok çocuğun kendi ailesinden geliyor, özellikle “ensest vakalarda” oluyor bu. Ör. baba çocuğunu istismar etmişse, babaanne çocuğa baskı yapabiliyor...”(Achird, Hakim, 49).

“Karşılaşma olasılığı vardır. Çocuk açısından elbette ki risktir. Şimdi bu şeyde çok oluyor zaten adli görüşmede, yukarıda eğer duruşma salonunda ifade alınıyorsa zaten tüm herkes orada olduğu için çok büyük psikolojik baskı bir kere, sözel şiddete maruz kalıyor çocuk orada vesaire yani sıkıntılı...”(Açelya, Meslek Elemanı, 27).

“İlk olarak zaten daha önce burada aldığım bir çocuk değil de normal mahkemede aldığım çocuklarda mesela kadının eşi sanık, kızla işte kandırmış sevgili olmuş falan kız da ona işte kadın ona hakaret sanığın eşi hakaret ediyor, ifadeni geri çek, senin yüzünden aç kaldık, sokakta kaldık, çocuklarım babasız kaldı. Bir kere bir psikolojik baskıya maruz kalıyor, İkincisi fiziksel saldırıya maruz kalabilir,..”(Aslanağzı, Meslek Elemanı, 40).

“Evet var, suratına tükürülebilir, çocuğa saldırılabilir, çocuk saldırır, bir tane duruşmada çocuk ayakkabısını çıkartıp sanığa attı, üstüne atladı falan, orada salonda şeyleri var kendi tarafı...”(Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Katılımcı bazı meslek elemanları konuyla ilgili olarak özellikle enstest vakalarında çocuğun yakınlarının sözel şiddetine maruz kaldığı, bazı durumlarda çocuğa saldırılabildiği, hak etmediği suçlamalara maruz kalabildiği görüşlerine yer verilmiştir. Duruşmaya gelen sanık ve yakınlarının fiziksel ve sözel şiddetine maruz kalan çocuğun vereceği beyanın bundan etkilenme olasılığının olduğu, bu nedenle çocuğun adliye ortamı içinde bu tür tehlikelerden korunması gerektiğine inanılmaktadır.

3.10.3. İfadeyi Değiştirme ve Şikayeti Çekme Baskısı

Katılımcılar tarafından mağdur çocuğu adliyede ortamında bekleyen riskler ile ilgili dile getirilen bir diğer husus çocuğun şüpheli veya şüphelinin yakınları tarafından ifadeyi değiştirme ve şikayeti geri çekmesine yönelik baskıya maruz

kalması olmuştur. Katılımcılar mağdur çocukların adliye ortamında şüpheli ve şüphelinin yakınları ile karşı karşıya karşılaşma olasılıklarının olduğunu, çocuğun bu kişilerle karşılaşması durumunda bundan etkilenebileceklerini, çocuğun ifadesini değiştirme ve şikayetini geri çekme durumunun yaşanabileceğini dile getirmişlerdir.

Katılımcıların paylaşımları şu şekildedir.

“İhtimal var, çocuğun ifadesi değişebilir. Biz burada çocuğun duruşmaya girişini farklı yerden yapıyoruz, bizim duruşmaya girdiğimiz arka kapıdan meslek elemanı ile birlikte giriyor çocuk, sanık ve yakınları ön kapıdan giriyor”(Aladfar, Hakim, 50).

“Olasılık vardır, karşılaşabilirler, böyle bir şey olursa çocuk etkilenir. Çocuklar özellikle küçükse etkilenir. Çocuğa sert bir şekilde bakarsanız bundan etkilenir, ifadesi değişebilir. Çocuğu mümkün mertebede şüpheli ve yakınından uzak tutmalıyız...”(Achernar, Hakim, 42).

“Olasılık vardır, biz burada güvenlik önlemi aldırıyoruz. Çocuk şüpheli veya yakınlarıyla karşılaşırsa etkilenir, bu durum çocuğun ifadesine yansır, yetişkinleri dahi etkiler bu, çocuk hayli hayli etkilenir bundan, çocuk mesela şikayetinden vazgeçebilir. Bu nedenle adli görüşme odası adliye dışında bir yerde olmalı”(Ancha, Hakim, 50).

“ ...Üçüncüsü şey suçluluk duyuyor hani benim yüzümden bir aile bu hale düştü. Ben ifadesini geri çekmeye kadar gidecek bu süreç, özellikle enstest olaylarında tüm aileyi aslında karşısına alıyor akrabayı her şeyi...”(Aslanağzı, Meslek Elemanı, 40).

“...Kendisine tecavüz eden insanın orada annesi gelip çocuğa bağırtıyor bazen yalvarıyor işte ne olur yuvamı yıkma. Hamile karısı geliyor bir şeyler söylüyor falan. Çocuk bunlara neden maruz kalsın ki çok gerçekten saçmalık ötesi bir şey. Bir kere bir duruşmaya girmiştım sanık işte 25 yaşında, 10 yaşındaki ve 13 yaşındaki 3 tane ikisi kız kardeşi, birisi kuzeni 3 kişiye tecavüz etmiş yıllarca ve bunlar birbirinden habersiz sonra haberdar olmuşlar ve sonra öğretmene gitmişler falan derken duruşmada ifade

alındıktan sonra sanığın kızlarından annesi kızlardan da birisinin annesi oluyor yani ikisinin çocuğun üzerine yürüdü yani onu dövmeye kalktı... Böyle abuk sabuk bir sürü olay var. Bunu hiç kimse düşünmüyor çünkü bizim işimiz bunları düşünmek değil. Burada Bakanlığın işi çocuğun ağzından doğruyu almak. O bir kanıt, onu aldıktan sonra “o kanıta ne olmuş kimsenin umurunda değil” (Akasya, Meslek Elemanı, 26).

Lyon ve Ahern (2011) yaptıkları araştırmada yaşadığı cinsel istismarı dile getirmeyi erteleyen ya da reddeden çocukların çoğu zaman tanıdık kişiler özellikle de aynı evi paylaşan birisi tarafından istismara maruz kaldıklarını ortaya koymuştur (Gümüş, 2017). Bu durum özellikle aile içi cinsel istismar (ensest) mağduru çocuklarla yapılacak adli görüşmede çocuğun muhtemelen maruz kalabileceği baskı, tehdit ile ifadesini değiştirme, şikayetten vazgeçme durumlarının yakından izlenmesi gerektiğini düşündürmüştür.

3.10.4. Güvenlik Sorunu

Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşme için geldikleri adliye ortamında karşı karşıya kalabilecekleri riskler içerisinde öne çıkan görüşlerden biri güvenlik sorunu olmuştur. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“ Bir de işin korku bölümü var yani çocuk güvende olmadığı bir ortam içerisinde kendisinden bilgi alınmasını sağlamaya çalışıyorsunuz, çocuğu güven içerisinde hissettirmedığınız sürece bilgi almanız da, sağlıklı bilgi almanız da mümkün değil...” (Erguvan, Meslek Elemanı, 25).

“Yani kaygı belirtileri gösteren çok çocuk gördüm, titriyor, konuşamıyor, soruyu algılayamıyor, kendini yeterince ifade edemiyor ve özellikle ket oluyor mesela bir tarafa bakmamaya çalışıyor ya da algı ve gözler bir tarafa kaydığı

için hakimin sorusunu algılayamayabiliyor, dinlemiyor aslında çünkü çok heyecanlı zaten böyle bir ortama girmiş karşısında koca koca hakim savcılar kendini ifade edemiyor, korkuyor”(Gülgoncası, Meslek Elemanı, 27).

“... Mahkeme diyor ki tamam çocuğu gönderin burada evrak işleri var annesi burada mesela çocuğu oraya götürdüğümüz de yine birileriyle karşılaşma olasılığı yüksek var yani yeterince korunmuyor bu sistemin içinde de çocuk yeterince korunmuyor bence”(Açelya, Meslek Elemanı, 27).

“Evet. Karşılaşıyorlar da, düşünceden öte karşılaşıyorlar. Yaşadığımız maalesef yaşadığımız durumlar. Hatta çocuğu koridordan, koridora geçirdiğimizde sakladığımız durumlar bazen yaşı çok küçük olabiliyor ve karşılaşmaması için çocuğa yalan söylediğimiz durumlar bile yaşanabiliyor...”(Karanfil, Meslek Elemanı, 28).

Katılımcılar çocukların adliye ortamında korktukları ve kaygılandıkları bu nedenle kendilerini sağlıklı bir şekilde ifade edemedikleri, mevcut sistemin çocukları bu bağlamda korumadığını düşündüklerini, çocuğun koridorda şüpheli veya yakınları ile karşılaşmaması için çocuğu saklamaya çalıştıklarını kimi zaman çocuğa yalan söylemek durumunda kaldıklarını dile getirmişlerdir.

3.10.5. Tehdit

Cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşme amacıyla geldiği adliye ortamında istismarın şüphelisi veya yakınları ile karşılaşma ve olası etkilerine ilişkin katılımcıların dile getirdiği konulardan bir diğeri tehdit olmuştur. Katılımcılar her ne kadar çocuğun ifade verdiği yer ile duruşmanın yapıldığı yerler farklı olsa da şüphelinin yakınlarının çocuğu takip edip, karşısına çıkarak tehdit ve taciz edebileceği, çocukların ifadelerini değiştirmeleri yönünde tehditle karşılaşma

durumlarının olabileceğini dile getirmişlerdir. Katılımcıların paylaşımları şu şekildedir.

“Kesinlikle olabilir çünkü o denli bir kontrol sağlamamız mümkün değil özellikle büyük adliyelerde, işte bu sebepte AGO’ların adliye dışına taşınması düşüncemi destekler. (Karşılaşırsa) Korkutulabilir, ifadesini değiştirme konusunda baskı görebilir, bu sebeple karşılaşmamaları gerekir”(Acra, Hakim, 63).

“Aynı binada olmamızın vermiş olduğu çok ciddi bir dezavantaj var girişler aynı her şey aynı dolayısıyla burada adliyeye giren bir aile direk kaleme çıkma ihtiyacı hissediyor kaleme çıkarken mecburen çocuğu ile veya mağdurla dediğimiz mağdurla birlikte çıkıyor o esnada da sanık, sanık yakınları, tutuklu değilse sanıkla görüşemiyor tabii ki duruşma olmadan, sanık yakınları mutlaka çocuğu bir taciz ediyor, tehditkar bakışlar, tehditkar söylemler kendi aralarında mutlaka oluyor bunları görüyoruz...”(Çarkıfelek, Meslek Elemanı, 36).

“... Duruşma gününe şimdi çağrıldıkları günlerde adli görüşme odaları farklı bir yerde diğer asliye ya da ağır cezalardan ama yine de karşı taraf aileyi takip edebilir adliyeye girip duruşmaya şeye girdikten sonra adliye sarayına gelip binada içerisinde isterse bulabilir yani ve görüşme olasılıkları karşısına çıkma, tehdit etme olasılığı yine yüksek, olabilir yani” (Kamelya, Meslek Elemanı, 36).

Topçu (2009); çocuk istismarının yapısı gereği “tehdit içermesi” ve sarsıcı yönünün bulunması nedeniyle mağdurun güvenlik duygusunun gelişimini, güvenli ve adli bir dünyaya yönelik inancını yok ettiğini savunmuştur. Katılımcıların dile getirdiği gibi çocuğun adliye ortamında sanık ve/veya yakınlarının tehdidine maruz kalması çocuk üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Bu yönüyle katılımcıların paylaşımlarının literatür bilgisiyle uyumlu olduğu görülmüştür.

3.10.6. Avukatların Rolü

Katılımcıların cinsel istismar mağduru çocukların adliye ortamında şüpheli ve şüpheli yakınları ile karşılaşmaları sonucu ortaya çıkabilecek olası risklere ilişkin öne çıkan bir diğer husus çocukların avukatlarının rolüne ilişkindir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir.

“Yanıtım evet. Şimdi şöyle oluyor ilk onlar çocuklar burayı bilmiyor burada alınacağını. Avukatı varsa kendinin şahsi özel o zaman belki bir haberi oluyor yani getirmişlerdi avukatla ama Baro'nun atadığı avukatlar dosyayı bile incelemiyor benim şahit olduğum. Son anda bakıyor işte çocuğa şey diyor şikayetin aynı değil mi diyor. O da aynı şeyi söylüyorsa oturuyor oraya huzurla. Şimdi mesela geldiklerinde atıyorum 10 Ağır'a mı çıkacaklar mahkeme orada, oraya bir gidiyorlar. Orada sanık, sanığın yakınlarını hepsini görüyor zaten. Daha sonra kalem bizi arıyor işte çocuk ya da biz arıyoruz mesela saatimiz geldiyse. Çocuk geldi mi, geldi diyor. O zaman aşağı yollar mısın işte adresi veriyoruz Baro'nun o avukatı gelmiyor zaten çocuk tek iniyor ya da mübaşir yardımıyla iniyor...”(Aslanağzı, Meslek Elemanı, 40).

“...Karşılaşma olasılığı %100, çünkü adli görüşme odasına direk yönlendirilme olmuyor, tebligat sadece 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde duruşmanız var şu saatte diye geliyor ama altında adli görüşme odasında yapılacaktır diye bir bilgi gelmiyor ancak avukatın vasıtasıyla bilgi verilirse ve avukat da baro avukatı değil de özel müdafî olursa çocuk yüz yüze gelmiyor, tabi avukatın da bu konuda tecrübeli olmuş olması lazım, hani %100 demeyeyim de, %90 yüz yüze gelme ihtimali var, avukatı çok iyi bir avukat değilse, çocuğun örselenme durumunu göz önüne alabiliyorsa bu tür durumları değerlendirebiliyorsa yani %90 ihtimalle karşılaşıyorlar...Barodan gelen avukatlar şimdiye kadar yani dosyayı kesinlikle ve kesinlikle önceden incelememiştir yani, duruşma günü gelir

dosyasını inceler, çocuğun ismini bile duruşma günü öğrenir”(Begonvil, Meslek Elemanı, 25).

Katılımcılar baro tarafından gönderilen avukatla çocuğun özel avukatı arasında tutum ve davranış açısından fark olduğunu, baro tarafından gönderilen avukatların çocuğun kimi zaman dosyasını dahi incelememediğini, burada önemli olan bir diğer hususun avukatların tecrübe düzeyi olduğunu, tecrübeli avukatların çocuğun şüpheli ve yakınları ile karşılaşmaması için önlemler alabildiğini dile getirmiştir. Bu durum adli sistem içinde hakim, savcı, meslek elemanı, avukat gibi her ögenin eğitimden geçirilmesi ve çocuğun üstün yararını sağlayacak tedbirlerin ve uygulamaların hayata geçirilmesinin önemini ortaya koyduğuna inanılmaktadır.

Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının mağdur çocuğu adliye içinde bekleyen risklere ilişkin ifadelerinin cinsel istismar mağduru çocuğun ifadesi adliye ortamı dışında alınamaz mı? Çocuk adliye içinde bu denli risklere maruz kalabilecekse bunun başka bir çözümü oluşturulamaz mı? gibi sorular akla gelebilmektedir. Araştırmacı misafir statüsünde 2018 yılı Nisan ayında Adalet Bakanlığının düzenlediği bir Adli Görüşme Odaları eğitimine katılmış, mastır yaptığı Birleşik Krallıkta mağdur çocuğun ifadesinin polis ve sosyal hizmet uzmanı tarafından adliye ve karakol ortamı dışında kamuya ait bir ev ortamında CCTV kameraları önünde alındığını ve böylelikle çocuğun şüpheli ve şüpheli yakınlarıyla karşılaşma, yeniden travmatize olma gibi risklerin önüne geçilebildiğini aktarmıştır. Bu konunun akademisyenler ve Adalet Bakanlığı yetkililerinin bir araya gelerek değerlendirmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde Hakimlerin ve Meslek Elemanlarının Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Yapılan Adli Görüşmeye İlişkin Değerlendirmeleri konulu araştırma kapsamında elde edilen veriler literatür bilgisi çerçevesinde tartışılmıştır. Bu araştırma çerçevesinde 18 hakim ve 25 meslek elemanı ile yüz yüze görüşülmüş elde edilen veriler on ana başlık altında değerlendirilmiştir. Yapılan bu araştırma kendi alanında yapılan ilk araştırma özelliğindedir. Yapılan literatür taramasında cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmeye ilişkin davalara bakan hakimler ve kendileri ile adli görüşmeyi gerçekleştiren meslek elemanlarını kapsayan bir araştırmanın olmadığı görülmüştür.

Çalışmanın bulgularına bakıldığında; “*mağdur çocuğun genel özellikleri*” ile ilgili katılımcı hakim ve meslek elemanlarının en çok dile getirdiği özellikler travmaya maruz kalma, yardıma muhtaçlık, psikolojik bütünlüğün bozulması, bedensel bütünlüğün bozulması kaygı – umutsuzluk ve güvensizlik şeklinde olmuştur. Katılımcılar tarafından ortaya konulan özelliklerin literatür bilgisi ile uyumlu olduğu görülmüştür. Cinsel istismarın çocuk üzerinde yarattığı etkiler çocuğun istismarcı ile olan ilişkisinin boyutuna, yakınlık düzeyine, istismarın şekline, şiddet kullanımına, fiziki şiddete bağlı zararın oluşumuna, çocuğun yaş ve gelişim durumuna, istismar öncesi psikolojik gelişimine ve istismar sonrası mağdur çocuğa sunulan hizmetlerin niteliğine bağlı olarak değişim göstermektedir (Aktepe, 2009; Yaman, 2020). Tower (1999) ayrıca çocuğun yaşadığı istismar olayına sosyal çevresinin nasıl tepki verdiğinin de çocuk üzerinde etkili olduğunu dile getirmiştir. Tüm bu durumların istismarın mağdur çocuk üzerindeki etkilerinin başta ebeveynleri olmak üzere yakın çevresinin verdiği tepkiden etkilendiğini ortaya koyduğu düşünülmektedir. Türkiye’de yayımlanan Çocuk İstismarı Raporuna (2016) göre; tecavüz eylemini gerçekleştiren faillerin eyleminin yaklaşık olarak % 95’inin gizli kaldığı, enstest ilişkilerin ise sadece %1 oranında ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu istatistikler mağdurların çoğunun yaşadığı istismar olayını başta yaşadıkları korku,

kaygı olmak üzere birtakım nedenlerle gizli tuttuklarını ortaya koymaktadır. Katılımcılar mağdur çocukların özellikleri ile görüşlerini ifade ederken kız – erkek çocuk ayırımına gitmemiştir. Bu durum katılımcıların cinsel istismarın mağdur çocuklar üzerindeki etkilerinde cinsiyete dayalı bir farklılık görmedikleri düşüncesini uyandırmıştır.

Araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen hakim ve meslek elemanlarının “adli görüşmeyi tanımlarken” en sık ifade ettikleri hususlar bilgi alma süreci, mağdur çocuğa yardımcı olunması ve mağdur çocuğun örselenmemesi yönünde olmuştur. Görüşme gerçekleştirilen meslek elemanları mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirirken kullandıkları herhangi bir standart yönerge, protokol vb. olduğuna dair bir paylaşımda bulunmamıştır. Yapılan literatür taramasında da Türkiye’de mağdur çocukla adli görüşme esnasında kullanılan bir görüşme protokolüne rastlanılmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada gibi gelişmiş ülkelerde mağdur çocuklarla görüşme için geliştirilen “Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü (NICHD) protokolü” bulunmaktadır (Brubacher, Roberts, Cooper, Price, Barry ve Vanderloon, 2018). NICHD protokolü küçük yaştaki mağdur ve görgü tanığının iddia edilen olayla ilgili geçerli bilginin elde edilmesine yönelik stratejileri içermektedir (Orbach, Hershkowitz, Lamb, Sternberg, Esplin, Horowitz, 2000; akt. Dion, 2008). Bu protokol aynı zamanda konuşma güçlüğü geçen çocukların kendilerini ifade etmelerine kolaylık sağlayabilmekte, ayrıca çocukların adli görüşmecinin içerik girişi yapmasına gerek kalmaksızın yaşanan olayı anlatmasına imkan sunmaktadır (Dion, 2008). Birleşik Krallıkta (İngiltere ve Galler) ayrıca “En İyi Kanıtı Başarmak” (Achieving Best Evidence – (ABE) adlı protokol polis memurları ve sosyal hizmet uzmanları tarafından çocuk ve öğrenme güçlüğü içinde olan yaşlı grubunu içeren tüm savunmasız görgü tanıkları için kullanılmaktadır (Holliday et al., 2012). En İyi Kanıtı Başarmak Protokolünün (ABE) amacı istismara açık, gözü korkutulmuş, görgü tanıklarına ve video kaydı eşliğinde görüşme gerçekleştirmekle sorumlu olan kişilere adli süreç esnasında yardımcı olmaktır (Great Britain. Home Office, 2011). Türkiye’de mağdur çocukla adli görüşme protokolünün olmamasının ciddi bir eksiklik olduğu ve bu durumun meslek

elemanları arasında bir standart oluşturma önünde engel teşkil ettiği düşünülmektedir. Çağlar ve Türk (2019) bu durumun uzmanlar arasında farklı uygulamalara yol açtığı, çocukla yapılan adli görüşmede yeterli bilgi elde edilemediği için çoklu görüşmelerin yapılmasına neden olduğu, bunun da çocuktan elde edilen bilginin güvenilirliğini zayıflattığını savunmuştur. Mağdur çocukla “adli görüşme protokolü” konusunda Adalet Bakanlığı öncülüğünde hukuk, sosyal hizmet, adli tıp, psikoloji vb. alanlardan gelen akademisyenler öncülüğünde konunun ivedi olarak ele alınmasının, bu eksikliğin giderilmesinin ve adli sistem aktörlerine (hakim, savcı, meslek elemanı vb.) yönelik adli görüşme eğitiminin bir program dahilinde düzenli olarak gerçekleştirilmesinin oldukça gerekli olduğuna inanılmaktadır.

Türkiye’de Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından UNICEF’in desteğiyle hakim, savcı ve meslek elemanlarına yönelik gerçekleştirilen eğitimler oldukça önemli gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu eğitimlerin belirli bir müfredat programı dahilinde düzenli olarak yapılmasına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bazı gelişmiş ülkeler çocukla adli görüşme programını sistemli olarak uygulamaktadır. Örneğin Birleşik Krallıkta cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşmeyi gerçekleştiren polis memurları ve görüşmede çocuğa destek vermek için bulunan çoğunlukla sosyal hizmet uzmanlarından oluşan uygun yetişkin (appropriate adult) adli personel düzenli olarak çocukla adli görüşme eğitiminden geçmektedir.

Katılımcıların çoğunun “*çocuğun ifadesinin*” alınması konusunda yoğun olarak ergen çocuk ile küçük çocuk ayırımına gitmesi oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Bunun yanı sıra ergen çocuk ile küçük çocuk arasındaki gelişimsel özellik ile ergen çocukların aile baskısı, sosyal medya üzerinden bilgiye ulaşması ile görüşmeye bir senaryo ile gelme olasılığının dile getirilmesi ve ergen çocuğun verdiği ifadeye duyulan güvensizlik olgusu öne çıkan hususlar olmuştur. Otobiyografik hafıza gelişimine yönelik yapılan bir araştırma iki yaş civarında çocukların kendi kişisel kavramlarını ve dilsel anlatımlarını geliştirmeye başladıklarını ve bu becerilerini

geçmiş olaylarla ilgili konuşarak gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Nelson ve Fivush, 2004; London ve Kulkofsky, 2010). Davies ve Westcott (2006) her küçük yaştaki çocuğun yaşadığı olayla ilgili geçerli ifade verebileceğini, çocuğun yaş durumunun tek başına hafızasının doğru, yanlış ya da kısmen yanlış olarak tanımlanamayacağını dile getirmiştir. Ergenlik dönemi hormonların etkiyle ortaya çıkmaktadır. Çocuklarda ergenliğin belirtileri kızlarda 10, erkeklerde ise 12 yaşlarda ortaya çıkmakta ve bedendeki değişimin tamamlanması 3-5 yıl sürebilmektedir (Artan ve Bayhan, 2004). Katılımcıların bir kısmı ergen çocukların aile baskısı ile yönlendirilme suretiyle ifadesini değiştirme yoluna gittiği yönünde paylaşımlarda bulunmuştur. Literatürde çocuğun aile ve sosyal çevresinin etkisi altında kaldığı ve yönlendirilebildiği dile getirilmektedir. Siegler ve Alibali (2005) 6 yaşından küçük çocukların özellikle yaşça büyük çocuklara nazaran daha fazla etki altına alınabildiğini dile getirmiştir. Cinsel istismar mağduru ergen çocukların toplumsal baskı nedeniyle yaşanan olayla ilgili farklı bir ifade verme olasılığı vardır. Şöyleki; İlkaracan ve Seral (2003) bir kadının evlendiğinde bakire olduğunu kanıtlayamazsa rezil edilme, aşağılanmanın yanı sıra bazı bölgelerde “namus cinayeti” geleneğine maruz kalabileceğine dikkat çekmiştir. Özetle öldürülme riski ile karşı karşıya kalan ergen çocukların kendilerini koruma gayesiyle ifadesini değiştirebileceği göz önünde tutulmalıdır. Ancak bu olasılık tüm ergen çocukların doğru olmayan ifade vereceği şeklinde de değerlendirilmemelidir. Her çocuk gibi ergen çocuğun da yaşadıklarına ilişkin doğru ifade verme potansiyeli mevcuttur. Bu konuda özellikle adli görüşmecinin çocuğu rahatlatmasının ve ön yargıdan uzak nötr bir yüz ifadesi ile çocuğu dinlemesinin çocuklar üzerinde olumlu etki bırakacağı düşünülmektedir.

“Mağdur çocuğun verdiği ifadenin değerlendirilmesi” konusunda katılımcı hakim ve meslek elemanları en çok genel tutarlılık, yönlendirilme durumu, anlatımda tutarlılık, şüphelinin akraba olması, yaş-dil uyumu ve ailenin boşanma aşamasında olması gibi durumları dile getirmiştir. Görüşülen hakimlerin ve meslek elemanlarının mağdur çocuğun ifadesinin değerlendirirken herhangi bir bilimsel yöntemden yararlanmaması çarpıcı bulunmuştur. Bazı hakimler Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Dairesinden görüş talep ettiklerini dile getirmişlerdir. Hakimlerin ve meslek

elemanlarının çocuğun ifadesini değerlendirirken anlatımındaki genel tutarlılığa bakıyor olmaları literatür bilgisiyle uyumlu bulunmuştur. Görüşülen hakimler özellikle çocuğun ifadesinin maddi bulgularla uyumlu olmasının adli süreci hızlandığı ve işleri kolaylaştırdığının altını çizmiştir. Cinsel istismar mağduru çocukların ifadelerinin değerlendirilmesinde şüphelinin akraba olması konusuna dikkat ediliyor olması anlamlı bulunmuştur. Şöyle ki; çocukların aile içinde ensest ilişki kurbanı olması olasıdır. Tuğrul (2013) Türkiye’de en çok görülen ensest ilişkinin baba ile kız çocuğu arasında yaşandığını ayrıca çocuğun aynı ev ortamı içinde birden fazla aile üyesi tarafından istismara maruz kalmasının sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda mağdur çocukların kendisini istismar eden aile üyesini korumak amacıyla (Orbach ve Shiloach, 2007) veya doğru bilgi vermesi halinde kendisinden öç alınacağı korkusuyla (Howitt, 2009) bilgi vermekten kaçınması veya yaşanan olayı inkar etmesi gibi durumların yaşanabileceği düşünülmektedir. Literatürde ailenin boşanma aşamasında bulunmasının çocuğun ifadesinde etkili olabileceğine ilişkin bilgi yer almaktadır. Örneğin Kanada da yanlış çocuk istismarı ve ihmali bildirimlerinin özelliklerini analiz eden bir birim tüm olgular değerlendirildiğinde kasıtlı yanlış bildirim oranı % 4 iken, boşanma, velayet davalarında bu oranın % 12’ye kadar yükseldiğini öne sürmüştür. Bunun yanı sıra otorite figürü olan ebeveyn eski eşinden intikam almak ya da avantaj sağlayabilmek amacıyla çocuğu kandırabilmekte ve yanlış iddiaların ortaya atılmasına neden olabilmektedir (Güler, Yıldırım, Kütük ve Toros, 2016). Görüşülen hakimler ve meslek elemanları içinde çocuğun verdiği ifadenin değerlendirilmesinde kullanılan bilimsel bir metot paylaşımına rastlanılmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Almanya ve İspanya gibi gelişmiş ülkelerde çocuğun ifadesinin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde İfade Geçerlilik Değerlendirmesi (Statement Validity Assessment) adı verilen bir değerlendirme yöntemi kullanılmaktadır. İfade Geçerlilik Değerlendirmesi ifadenin orjinine yönelik prosedür oluşturmaz (Köhnken, Manzanero, Scott, 2015). Türkiye’de mağdur çocuğun ifadesinin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde kullanılan mevcut bilimsel bir yöntemin olmamasının ciddi bir eksiklik olduğu, değerlendirmede kullanılan parametrelerin kişiden kişiye değişiyor olmasının risk oluşturduğu ve adli hataların oluşmasına sebebiyet verebileceği düşünüldüğünden konunun ivedilikle ilgili

makamlar tarafından ele alınarak çözüm bulunmasının ve uygulama birliği sağlanmasının gerekli olduğuna inanılmaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen hakim ve meslek elemanları “*adli görüşme odası eğitimi*” içeriğine yönelik olarak en çok görüşme teknikleri, adli görüşme odaları ile aşamaları, istismar ve teorik bilgiler konularının işlendiğinden ve psiko-drama uygulamalarının yapıldığından söz etmişlerdir. Katıldıkları eğitimin eksik yönleri konusunda ise uygulama yetersizliği, yeterli planlama olmayışı ve eğitim süresinin kısa olması hususları dile getirilmiştir. Katılımcıların mağdur çocukla yaptıkları adli görüşmeyi nasıl değerlendireceklerine ilişkin eğitim aldıklarına ilişkin bir paylaşımda bulunmamaları eğitimdeki bir başka eksiklik konusu olarak değerlendirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen 18 hakim’den sadece 5’inin, 25 meslek elemanından 23’ünün adli görüşme odası eğitimine katılmış olması dikkat çekici bulunmuştur. Özellikle hakimlerin yarısından fazlasının adli görüşme odası eğitimine katılmamış olmasının kişisel tercihten mi yoksa konulan kişi kotasından mı kaynaklandığı net olarak tespit edilememiştir. Ancak adli görüşme odası kullanımına sıcak bakmayan ve çocuğu duruşmaya çağırıp dinlemeyi tercih eden hakimlerin adli görüşme odası eğitimine katılmamış olmaları bunun daha çok kişisel tercihleri ile ilgili olabileceğini düşündürmüştür. Araştırma literatüründe de belirtildiği gibi Türkiye’nin de imza koyduğu Lanzarote Sözleşmesi olarak bilinen “Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” ilkeleri gereğince cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşmenin “eğitilmiş personeller” tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Birleşik Krallıkta çocukla adli görüşme polis memurları tarafından uygun yetişkin adı verilen sosyal hizmet uzmanı eşliğinde gerçekleştirilmektedir. 1992 yılında Birleşik Krallık hükümeti tarafından görevlendirilen John Baldwin adlı akademisyenin hazırladığı raporda polislerin adli görüşme tekniklerinin zayıf olduğunu ortaya koyması polislerin adli görüşme alanındaki eğitimlerin yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır. Birleşik Krallıkta polis memurları adli görüşme konusunda düzenli eğitimden geçmektedir. Mesela kısa adı PEACE olan eğitim beş farklı basamakta verilmekte, her basamaktaki eğitim süpervizör tarafından değerlendirilmekte, polis memurları

ancak geçer not almaları halinde bir üst basamak eğitiminden geçebilmektedir (Milne, 2007). Avusturalya da mağdur kişilerle adli görüşme eğitimi ise 15 modül'den oluşan bir sistem dahilinde verilmekte, eğitim kapsamında ise; çocuk gelişimi, çocuktan yanıt alma teknikleri, birden fazla kez tecavüze maruz kalan bireyle adli görüşme gerçekleştirme, konuya ilişkin yasal düzenlemeler, farklı kültürlerden gelen çocuklarla görüşme ve iletişim ihtiyacı içinde olan görgü tanıkları ile ilgili konulara yer verilmektedir (Benson ve Powell, 2015). Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından adli görüşme odalarına yönelik düzenlenen eğitim son derece önemli ve anlamlı olarak görülmektedir. Ancak bu eğitimden istisnasız mağdur çocukla görüşen tüm aktörlerin (hakim, savcı, meslek elemanları) geçirilmesi, eğitimin basamaklandırılarak düzenli olarak verilmesi ve katılımcıların süpervizörlerle desteklenmesi gerektiğine inanılmaktadır. Aksi halde uygulamada standartların sağlanması ve uyum içinde çalışılması konusunda birtakım sorunlar yaşanabilecek, alanda görev yapan profesyonellerin bilgi ve tecrübe eksikliği adli sistem içindeki çocukta ikincil mağduriyetlere yol açabilecektir.

“Adli görüşmede yeterlilik konusunda” meslek elemanlarının kendilerine ilişkin değerlendirmesi ile hakimlerin meslek elemanlarının yeterliliğine ilişkin görüşlerinde dile getirilen ortak hususlar eğitim ve tecrübe yetersizliği şeklinde olmuştur. Yeterlilik kelime anlamıyla yeterli olma durumunu, bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Türkiye’de Adli Görüşme Odaları uygulamasının henüz yeni olduğu ve ülke bazında yaygınlaştırılmaya çalışıldığı düşünüldüğünde meslek elemanlarınca tecrübenin zamanla kazanılacağı düşünülmektedir. Ancak eğitim konusunun tecrübe konusundan biraz farklı ele alınması gerektiğine inanılmaktadır. Şöyle ki, mağdur çocukla adli görüşme konusunda eğitimin sadece bir haftalık bir eğitimle sınırlı bırakılmaması ve bunun düzenli olarak alandaki uygulayıcılara verilmesi gerekmektedir. Katılımcı meslek elemanları kısa süreli bir eğitimin ardından sanki kendilerine gerekli tüm eğitim verilmiş gibi yanlış bir algının oluştuğunu, kendilerini yeterli hissetmediklerini, özellikle karmaşık bazı vakalarda nasıl hareket edeceklerini bilemediklerini araştırmacıyla paylaşmışlardır. Adli görüşmenin yeterli eğitim almamış bir adli

görüşmeci tarafından yapılması ve hakim tarafından tam olarak sağlıklı şekilde değerlendirilmesinden doğacak aksaklıklardan cinsel istismar mağduru çocuğun sorumlu olmadığı açıktır. Eğitim konusunda meslek elemanlarının dile getirdiği süpervizyon eksikliği ayrı bir başlık olarak değerlendirilmelidir. Araştırmacı tarafından İstanbul da bulunan üç büyük adliyede görüşülen meslek elemanları içinde düzenli süpervizyon desteği alındığına ilişkin bir paylaşımın olmaması bu konudaki eksikliğin boyutunu gösterir niteliktedir. Süpervizyon uygulaması pratikte mevcut olsa süpervizörler meslek elemanlarına sadece uygulamaları ile ilgili geri bildirim vermekle kalmaz, kendilerinin eğitim konusundaki eksikliklerini de giderecek çalışmalar yaparak güçlendirir, pratikte yaşanan sorunların çözümünde kendilerine destek sunardı. İlgili makamlarca konunun bir bütün olarak ele alınması ve meslek elemanlarının yaşadığı eğitim ve süpervizör eksikliğinin giderilmesine yönelik adımların ivedi olarak atılması gerektiğine inanılmaktadır.

Hakim ile meslek elemanları arasında “*güç savaşı konusu*” görüşme gerçekleştirilen hakim ve meslek elemanlarının paylaşımlarından ortaya çıkan hususlardan biri olmuştur. Özellikle meslek elemanlarının çocuğa sorulması istenen soruyu çocuğun yaşına ve gelişim özelliğine uygun hale getirerek sormak istemesi ya da bazı soruların çocuk için uygun olacağını düşünerek sormak istememesinin bu sorunun yaşanmasında etkili olduğu gözlemlenmiştir. Güç kavramı bir kişinin başkasını kendi isteği doğrultusundaki davranışa yönlendirebilme yeteneği olarak tanımlanabilir (Koçel, 2011). Hodgkinson (2008) güç kavramının bir organizasyonun varlığını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu önemli unsurlardan biri olduğunu, adeta yönetime hayat veren onu dinamik tutan bir enerji kaynağı olduğunu ileri sürmüştür. Güç ile ilgili birçok teori bulunmaktadır. Ancak hakimler ile meslek elemanları arasında yaşanan güç savaşına ilişkin Dansereau, Graen ve Haga tarafından ileri sürülen Lider Üye Etkileşim Teorisinden söz edilebilir. Bu teoriye göre örgüt üyelerinin rolleri üstleriyle olan etkileşime bağlı olarak gelişir, sürecin sonunda üst ve astlar arasında gelişen etkileşim farklı biçimde meydana gelebilir. Kendisinden üst pozisyonda olan biriyle etkileşim içinde olana ast daha yüksek statü elde etmesinin karşılığında ek görev ve sorumluluklar edinir. Ast’tan daha çok

çalışması ve lidere bağlı olması istenir (Özutku, Ağca ve Çevrioğlu, 2008). Organizasyon da biçimsel güç kaynakları zorlayıcı güç, yasal güç ve ödüllendirme gücü olarak görülmektedir (Koçel, 2011). Görüşülen bazı meslek elemanlarının hakimlerle olan iletişimlerine yönelik paylaşımları yasal ve zorlayıcı güçü akla getirmektedir. Yasal güç isminden de anlaşılacağı gibi bir organizasyonda sahip olunan mevki ya da role dayalı sahip olunan mevki ve yetki sonucu kişinin elde ettiği güç iken, zorlayıcı güç ise cezalandırma gücü olarak bilinen temelde korkuya dayalı bir güçtür. Zorlayıcı güç sahibi yöneticiler astlarının istemedikleri davranışları değiştirmek için farklı cezalandırma araçları kullanarak onları etkileme yolunu izlerler (Koçel, 2011). Araştırmacı kendisini tanıtmaya rağmen iki hakim AGO'yu zaten kullanmıyoruz denilerek kendisini oda içine almamış ve görüşme yapma talebini kabul etmemiştir. Bu durum bazı hakimlerin güç algısının hegemonik yansıması olarak değerlendirilmiştir. Hakimler ile meslek elemanları arasında yaşandığı gözlemlenen güç savaşının önüne geçilebilmesi amacıyla Yenisey'in (2019) bir mülakatta belirttiği gibi meslek elemanlarının yasal görev ve sorumluluklarının yasaca açıkça ortaya konması ve bu konudaki belirsizliğin giderilmesi gerekmektedir. Adalet Bakanlığınca da bundan sonraki eğitimlere hakim ve meslek elemanlarının bir arada çağırılması, sorunların ve beklentilerin yüz yüze görüşülmesinin sağlanmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

“Mağdur çocukla birden fazla kez görüşülme nedenleri” konusunda hakim ve meslek elemanları tarafından en fazla dile getirilen hususlar çocuğun verdiği ilk ifadeye itibar edilmemesi, ilk ifadenin eksik alınması ve yeni tanığın delillerin ortaya çıkması olarak göze çarpmıştır. Uygulamada genelde istismar mağduru çocuğun durumu velisi, öğretmeni veya bizzat kendisi tarafından polise bildirilmekte, çocuk büro'ya ulaşan bilgi Cumhuriyet Savcısına iletilmektedir. Cumhuriyet Savcısı olaya ilişkin bilgi ve bulguların tespiti ile birlikte çocuğun mevcutlu olarak getirilmesini istemektedir. Cumhuriyet Savcısı Çocuk İzlem Merkezinde (ÇİM) mağdur çocukla meslek elemanının arabuluculuğu (soruların çocuğun yaşına uygun hale getirilerek sorulması) ile görüşür ve iddianamesini hazırlar. Hakimler kendileriyle yapılan görüşmede; mağdur çocuktan alınan ifade de olayın nasıl, nerde ve ne zaman

meydana geldiği gibi temel bilgilerin eksik olmasının kendilerini çocukla yeniden görüşmek zorunda bıraktığını dile getirmiştir. Hakimlerden birinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun kabul edildikten sonra cinsel istismar ile ilgili düzenlemelerin üç dört kez değiştiğini, olay hangi tarihte meydana gelmiş ise o tarihteki kanun maddesi üzerinden işlem yapıldığını ve lehe olan kanunu uyguladığını dile getirmiştir. Türkiye’de mağdur çocukla çoklu görüşmelerin önüne geçilmesi amacıyla yasal düzenleme mevcuttur. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun (CMK) 236/2 maddesinde “İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bir suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır” (CMK, 2020) şeklinde oldukça açık bir hüküm bulunmaktadır. Ancak görüşülen bazı hakim ve meslek elemanlarının belirttiği gibi uygulamada çocuğun ifadesinin alımında yaşanan bazı eksiklikler mağdur çocuklarla çoklu görüşmelere zemin hazırlamaktadır. Çocuğun cinsel istismar kurbanı olduğu olaylarda Cumhuriyet Savcılarının Çocuk İzlem Merkezlerinde mağdur çocuklarla gerçekleştirdikleri görüşmelerde çocuğa yöneltmeleri gereken sorulara ilişkin standart bir form kullanıldığına ilişkin katılımcıların herhangi bir paylaşımına rastlanılmamış, bazı hakimler tarafından bu konu daha çok Savcılarının tecrübe eksikliği ve iş yoğunluğuyla ilişkilendirilmiştir. Uygulamada yaşandığı düşünülen bu sorunun yetkili makamlar tarafından ele alınması, eğitim ve personel desteği verilerek sorunların çözüme kavuşturulması gerektiğine inanılmaktadır.

Çocukla “çoklu görüşme gerçekleştirmenin olası sonuçları” konusunda ise katılımcılar çoğunlukla çocuğun ifade değiştirme riski, çocukta travmatizasyonun yinelenmesi ve çocuğun ifadesinin değiştirmesinin kararları etkileme durumunu ifade etmiştir. Katılımcıların paylaşımlarının literatür bilgisi ile uyumlu olduğu gözlemlenmiştir. Çocukla yapılan çoklu görüşmeler geçmişte yaşanan acı olayları yeniden hatırlatması nedeniyle çocuk için rahatsızlık verici olarak değerlendirilmektedir (La Rooy, Katz, Malloy, ve Lamb, 2010; Myklebust ve Oxburgh, 2011). Ceci, Bruck ve Battin (2000) mağdur çocukla yaşanan olayın çok sonrasında ikinci bir görüşmeyi gerçekleştirmenin çocuğun orijinal olaya ilişkin

hafızasındaki izleri zayıflattığını ileri sürmüştür. Bu görüş çocukla zorunlu hallerde yeniden görüşmek gerekiyor ise bunun ilk görüşmeden kısa süre sonra yapılması, aksi halde çocuğun hafızasındaki zayıflığın bazı ayrıntıları unutmasına yol açacağı fikrini uyandırmaktadır. Türkiye de mağdur çocuklarla çoklu görüşmelerin genelde ilk görüşmeden ne kadar süre sonra gerçekleştiğine ilişkin bir veriye rastlanılmamıştır. Bu konuyla ilgili 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 236. Sayılı *Mağdur ile Şikayetçi'nin Dinlenmesi* başlıklı maddesi hükümlerinde de bir açıklama görülmemiştir. Yapılan bir çalışmada, istismar mağduru çocukların yarısının (%50,1) yaşadığı istismarı 3 veya daha fazla kişiye anlatmak zorunda bırakıldığı ve yaşadıkları olayın getirdiği travmayı tekrar tekrar yaşadıkları görülmüştür. Cinsel istismar hadisesi ortaya çıktığında çocuğa aile ve sosyal çevresi tarafından verilen reaksiyon ve adli süreç içinde çocuğa istismar olayının defalarca anlatırılmasının cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkisini arttırdığı tespit edilmiştir (Mavili ve Bilgin, 2017). Laboratuvar araştırmaları çoklu görüşmelerin çocuğa daha önceki görüşmede verdiği yanıtın doğru olmadığı mesajını vermekte, özellikle küçük yaştaki çocuklar bu nedenle yanıtlarını değiştirme eğilimine girmektedir (Holliday ve ark., 2012). Tüm bu verilerin yetkili makamlarca gerekli önlemlerin alınarak mağdur çocukla çoklu görüşmelerin mümkün olduğunca en az seviyeye indirilmesi ve çocuğun haklarının korunarak çoklu mağduriyetinin önüne geçilmesi gerektiğini ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Katılımcı hakimlerin ve meslek elemanlarının çoğunun “Çocuk İzlem Merkezlerini” (ÇİM) görmemiş olması, meslek elemanlarının ise Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan meslektaşlarının eğitim ve tecrübe düzeyine ilişkin olumlu düşünceleri dikkat çekici bulunmuştur. Çocuk İzlem Merkezleri bilindiği üzere Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olup 2012 yılında Başbakanlık makamının (Mülga) 2012-20 sayılı genelgesi çerçevesinde yasal statüsü belirlenmiştir. Genelge kapsamında Çocuk İzlem Merkezlerinin çalışma ve yaygınlaşma sürecinin sağlıklı ve amacına uygun şekilde yürütülmesi, gerekli tedbirlerin görüşülüp karara bağlanması ve bu konuda kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığının yer aldığı ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Kurulda yer alan Adalet Bakanlığının Çocuk İzlem Merkezlerinin işleyiş ve düzenlemelerinin yerinde gözlemlenmesine ilişkin Sağlık Bakanlığı ile işbirliği yaparak belirli aralıklarla hakimler ve meslek elemanları için eğitici program düzenlenmesinin onlar üzerinde olumlu etki bırakacağı düşünülmektedir. Yapılan literatür çalışmasında Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen adli görüşme eğitimine kıyasla çok daha kapsamlı teorik ve uygulamalı bir eğitimden geçtiği, sınava tabi tutuldukları ve eğitimi başarıyla tamamlayan meslek elemanlarının sertifikalandırıldığı ve her 3 yılda bir sertifikanın yenilenmesi zorunluluğunun olduğu tespit edilmiştir. Çocuk İzlem Merkezlerinin Adli Görüşme Odalarına nazaran daha erken tarihte açılmış olması, geçen sürede meslek elemanlarının mağdur çocukla daha çok sayıda adli görüşme gerçekleştirmiş olmasının tecrübe ve donanım açısından kendilerini daha üst noktaya taşıdığına inanılmaktadır. Adli Görüşme Odalarında görev yapan meslek elemanları ile Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının Vaka Tartışma ve Değerlendirme Toplantısı vb. başlıklar altında bir araya getirilmesi ve karşılıklı bilgi ve tecrübe alışverişinin sağlanmasının alanda yaşanan eksikliklerin önüne geçilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Adli Görüşme Odaları konusunda hakimler ve meslek elemanları tarafından ortak dile getirilen konulardan biri “*yaşanan teknik sorunlar ve etkileri*” yönünde olmuştur. Mağdur çocuklarla adli görüşmenin gerçekleştirildiği Adli Görüşme Odalarında; görüşme yapılan kişinin fark etmeyeceği şekilde biri yüzüne biri odanın geneline odaklanacak şekilde iki kamera ile mikrofon ve kulaklık bulunması, görüntü ve çekimlerin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ve Ses Ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile uyumlu olması, içeride görüşmenin olduğunu belirten bir uyarı yazısının bulunması, odada oyuncak, boyama kalemleri, kağıt vb. yer alması gerekmektedir (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2017). Katılımcılarla yapılan görüşmede gerek hakimler gerekse meslek elemanları mağdur çocuğu adli görüşme

odasında hazır edilmesine rağmen kimi zaman mikrofonun bozuk olması, kamera açısının iyi ayarlanmaması nedeniyle çocuğun yüz ve mimiklerinin net görülmemesi, görüşmenin kayıt altına alınamaması ve UYAP sisteminin çalışmaması nedeniyle adli görüşmenin gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir. Yaşanılan teknik sorunların mağdur çocuğun yeniden adli görüşmeye çağrılarak travmatizasyonun yinelenmesi, zaman kaybının oluşması, hakimlerin adli görüşme odalarını kullanmada isteksizlik göstermesi ve çocuğu duruşma ortamında dinleme isteğinin oluşması gibi sorunlara yol açtığı düşünülerek sorunların ivedi olarak çözüme kavuşturulması için gerekli tedbirlerin alınması, teknik personel eksikliğinin giderilmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Çocuk İzlem Merkezlerinde “mağdur çocuk muayenesinin yapılması” konusunda ise katılımcı hakim ve meslek elemanlarının birbirinden farklı görüşlere sahip olduğu ancak en çok kabul gören görüşün çocukla önce adli görüşme gerçekleştirilmesi ve ardından muayeneye alınması yönünde olduğu görülmüştür. Cinsel istismar mağduru çocukların adli muayenesinin yapılması ve delil toplamak amacıyla vücudundan kan, tükürük, saç, tırnak vb. biyolojik örneklerin alınmasına yönelik düzenleme Ceza Muhakemesi Kanununun 76. maddesinde yer almaktadır. Kanunun 76/1 maddesi “*Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz*” demektedir. Cumhuriyet Savcısı veya resen hakim kararıyla gerçekleştirilen adli muayene sürecindeki sıralamaya ilişkin olarak öncelikle adli görüşmeden önce çocuğun adli muayenesinin yapılması gerektiğini düşünenlerin daha çok konuyu maddi kanıtların kaybolmaması gerekçesi ile ilişkilendirdiği görülmüştür. Ancak

katılımcılar içinde en çok kabul gören görüş çocukla önce adli görüşmenin yapılması, çocuğun istismar öyküsünün dinlenmesi, adli muayene öncesinde bilgilendirilmesi ve daha sonra muayene işleminin gerçekleştirilmesi yönünde olmuştur. Literatür taramasında her ne kadar bu işlemlerin sıralamasının nasıl olması gerektiğine ilişkin herkes tarafından kabul gören kesin bir görüş olmasa da maddi delillerin kaybolma riskinin söz konusu olduğu durumlar haricinde çocuğun içinde bulunduğu travmanın, kaygı ve korku duygularının yoğunluğu da göz önüne alınarak çocukla önce adli görüşmenin yapılması ve ardından çocuğun adli muayenesinin yapılmasının çocuğun yararına olacağı düşünülmektedir.

“Mağdur çocuğu adliye içinde bekleyen riskler” konusunda ise katılımcı hakimlerin yarısından fazlası adliyeleri çocuklar için güvenli bulduğunu, çocuk ile şüphelinin karşı karşıya gelme riskinin pek olmadığını söylerken, meslek elemanlarının çoğu adliyelerin çocuklar için risk oluşturduğu, bu riskler içinde yeniden travmaya maruz kalma, fiziksel ve sözel şiddet görme, ifadeyi değiştirme ve şikayeti geri çekme baskısı hususlarını öne çıkarmışlardır. Katılımcıların dile getirdiği bu görüşler literatür bilgisi ile uyumlu bulunmuştur. Katılımcılarla İstanbul ilinde bulunan üç büyük adliyede yapılan görüşmelerde adliyelerin fiziki yapılarının ve imkanlarının birbirinden farklı olduğu, bazı adliyelerin adli görüşme yapılan yeri ayrı bir kat olarak dizayn ettiği, giriş ve çıkışları çift noktadan kontrol eden 2’şer güvenlik görevlisi bulundurduğu, bekleme salonu oluşturduğu, bazı adliyelerde ise çocukla adli görüşme gerçekleştirilen birimin adliye giriş kapısının yakının da bulunan bir yerde olduğu ve adli görüşmelerin gerçekleştirildiği koridorda giriş çıkışları kontrol eden bir güvenlik görevlisinin bulunmadığı, birim içindeki kontrolün meslek elemanlarının inisiyatifıyla gerçekleştiği tespit edilmiştir. Adliyelere giriş sırasında bilindiği üzere üst aramasının dışında herhangi bir kontrol uygulanmamakta, isteyen vatandaşlar giriş çıkış yapabilmektedir. Bu durum doğal olarak cinsel istismar davalarında mağdurun yakınları yanında, şüpheli ve yakınlarının da adliyeye gelme ve karşılaşma riskini oluşturmaktadır. Meslek elemanlarının özellikle duruşma öncesinde mağdur çocuğun tutuksuz yargılanan şüpheli ve/veya yakınları tarafından sözlü ve fiziki şiddete maruz kalabileceği, bu

durumun çocuk üzerinde korku, stres oluşturabileceği ve ifadesini etkileyebileceği yönündeki görüşlerinin mevcut fiziki koşullar içinde yaşanabileceği ve bu durumun çocukta şikayeti geri çekmeye varacak bir sonuca ulaşabileceği öngörülmektedir. Cinsel istismar mağduru çocukların her türlü suç olayı ile ilgili davaların görüldüğü adliye koridorlarında olmasının her an farklı davalarda karşıt gruplar arasında çıkabilen silahlı kavgaların arasında kalma riskiyle de karşı karşıya kalmalarına yol açacağı düşünülmektedir. Gelişmiş ülkelerde mağdur çocukla adli görüşme adliye ortamı dışındaki birimlerde (Ör. Barnahus) gerçekleştirilmekte, böylelikle çocuk şüpheli ve yakınlarıyla karşı karşıya gelme, tehdit ve suçlamalara maruz kalma riskinden korunmaktadır. Türkiye’de de çocuğun adli görüşmesinin Adli Görüşme Odaları içinde ancak adliye ortamı dışında yapılması konusunun çocuk için oluşturduğu riskler de göz önüne alınarak yetkili makamlar tarafından yeniden değerlendirilmesinin yerinde olacağına inanılmaktadır.

Özellikle meslek elemanları tarafından dile getirilen konulardan biri “adliye içinde avukatların rolüne” ilişkin olmuştur. Görüşme gerçekleştirilen meslek elemanları cinsel istismar mağduru çocuğun davası ile ilgili olarak çocuğun ailesi tarafından özel olarak tutulan avukat ile baro tarafından görevlendirilen avukatın tutum ve davranışları arasında fark olduğunu, baro tarafından görevlendirilen avukatın çocuğun dosyasını incelemediğini, ailesi tarafından tutulan avukatın ise dosyaya hakim olduğunu, çocuğun şüpheli ve yakınlarıyla karşılaşmaması için gerekli önlemleri aldığını dile getirmiştir. 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 1. maddesinde avukat; yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temin eden birey olarak tanımlanmaktadır. Avukatların görevlerine ilişkin yer alan 34. madde; “*Avukatlar yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler*” demektedir. Katılımcı meslek elemanlarının ortaya koyduğu bu tespite ilişkin ihtiyatlı davranmakla birlikte baro tarafından görevlendirilen avukatların mağdur çocuğun dosyasını yeterince inceleyemeden duruşmaya girmesine neden olan

hususların ortaya çıkarılması bunun bürokratik sorunlardan mı yoksa kişisel ihmalden mi kaynaklandığının belirlenmesi ve savunma görevini üstlendikleri çocukla duruşma öncesi görüşecek, savunmaya hazırlık yapacak, çocuğun şüpheli ve yakınlarıyla karşılaşmaması için gerekli önlemleri alacak yeterli zaman ortamının kendilerine sağlanması gerektiğine inanılmaktadır. Bunun yanı sıra, cinsel istismar davalarının temel aktörleri içinde yer alan avukatların mağdur çocuklarla yapılan adli görüşme eğitimlerine barolarla işbirliği yapılarak dahil edilmesinin, varsa yaşanan sorunlar bunların ortaya konularak çözüme kavuşturulmasının ve baro tarafından görevlendirilen avukatların mağdur çocuğa yönelik yürüttüğü işlemlerin denetlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme konusunda yaşanan eksiklik ve sorunların genel olarak birbiriyle bağlantılı oldukları görülmüştür. Örneğin personelin yeterli eğitim almaması, mağdur çocukla yapılan adli görüşmelerde eksiklik yaşanmasına, adli görüşmedeki eksiklikler çocuğun yeniden adli görüşmeye çağrılmasına ve beraberinde travmatizasyonun yinelenmesine, çocuğun adliye içinde yeterince korunamaması şüpheli ve yakınlarıyla karşı karşıya gelmesi, tehdit ve aşağılamalarına maruz kalması, çocuğun ifadesini değiştirmesine veya şikayetinden vazgeçmesine, şikayetinden vazgeçmesi failin salıverilmesine yol açabilmektedir. Mevcut bu durumun “*Sistem Kuramı*” ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Sistem kuramı; “temelde biyolojik bir kuram olarak, organizmaların tümünün birer sistem olduğu, alt sistemlerden oluştuğu ve üst sistemlerin bir parçası olduğu görüşüne dayanmaktadır” (Duyan, Yolcuoğlu, Artan, 2014). Sistem kuramı neden – sonuç ilişkisi kurmak yerine birey ve durumu birbiriyle karşılıklı ilişki içinde bir bütün olarak ele almaya yardımcı olmaktadır. Bu kurama göre durum içinde birey bir bütündür ve birey ile çevre karmaşık bir ilişki içindedir. Birey ve bireyin içinde bulunduğu çevre birbirinden ayrı şekilde değerlendirilirse sosyal işlevsellik sorunu tam olarak anlaşılamaz (Duyan, 2014). Bu durum adli sistem içine giren cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşmenin gerçekleştirilmesi ve süreç içinde desteklenerek korunmasının sistem içinde bulunan her parçanın uyum içinde çalışması ile mümkün olacağı görüşünü öne çıkarmaktadır.

Sistem kuramcıları bireyi suçlamak, sorumlu aramak yerine sorunları sistemik işlemlerin bir sonucu olarak görmektedir (Duyan, Yolcuoğlu, Artan, 2014). Bu kuramının anahtar kavramları olan bütüncüllük, ilişki ve denge terimleri (Duyan, 2014) adli sistemde çocuğun üstün yararını korumakla görevli yasal aktörlerin (Ör. hakim, savcı, meslek elemanları vb.) sistemi etkili ve işlevsel kılmak için bir bütün içinde hareket etmelerini, karşılıklı ilişki içinde sorunların çözümünü sağlayarak sistemin dengesini sağlamaları gerektiğini akla getirmektedir. Çünkü hedefin bir sistem olarak kavramsallaştırılması bütün sistemi anlamayı ve sistemin birçok unsurunun birlikte çalışması gerektiğini ortaya koymaktadır (Duyan, 2014). Bu bağlamda adli görüşme sistemi içinde gerçekleştirilecek düzenlemelerin mikro, mezzo ve makro düzeyde planlanarak uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında; cinsel istismar mağduru çocuğun araştırmaya katılan hakim ve meslek elemanları tarafından nasıl algılandığı, adli görüşmeye yönelik bakış açısı, çocuğun ifadesinin değerlendirilme biçimi, çocuk ve yetişkin mağdur arasındaki farklar, adli görüşme eğitimi, çocukla gerçekleştirilen adli görüşmeye ilişkin yeterlilik, çocukla yapılan birden fazla görüşme ve olası etkileri, Türkiye’de cinsel istismar mağduru çocukların ifadelerinin alındığı birimler, mağdur çocuğun muayenesi ve mağdur çocuğu adliyede bekleyen riskler konuları kapsamlı olarak ele alınmıştır. Gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları aşağıdaki başlıklar altında sunulmuştur.

5.1 Cinsel İstismar Mağduru Çocuk

Cinsel istismar mağduru çocukların yaşadıkları travmatik olaylar sonrası kendileriyle adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanları ve dava sürecini yöneten hakimlerin çocukları tanımlarken çoğunlukla çocuklardaki travma, yardıma muhtaçlık, psikolojik ve bedensel bütünlüklerinde bozulma ile kaygı - korku hali gibi özellikleri ortaya koydukları bu durumun çocukların yaşadıkları travmatik olay sonrası psiko - sosyal desteğe olan ihtiyaçlarının ne denli gerekli olduğunu, konunun sadece “çocuktan gerekli bilgiyi alma, delil elde etme” çerçevesinde değerlendirilmemesi gerektiğini ortaya koyduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra cinsel istismarın Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile yasal güvence altına alınan çocukların “yaşama, gelişme, korunma ve katılım” hakkına zarar verme potansiyeli olan bir eylem olarak görülmesi gerektiği düşünülmektedir. Katılımcıların mağdur çocuk tanımını yaparken çocuğun bu temel haklarına vurgu yapmamış olmaları dikkat çekici bulunmuştur.

5.2 Adli Görüşme

Katılımcıların Adli Görüşmeyi çoğunlukla yaşanan olayla ilgili bilgi alma süreci, istismar mağduru çocuğa yardımcı olma ve çocuğun yeniden örselenmemesi adına önemli bir araç olarak gördükleri, çocukların adli görüşme yoluyla adaletin sağlanmasına katkı sunduğu, hakimlerin daha çok konuya delil elde etme, meslek elemanlarının ise çocuğa yardımcı olunması çerçevesinden baktığı tespit edilmiştir. Adli görüşmeye ilişkin olarak katılımcılardan bu konuda bir paylaşım gelmese de adli görüşmenin iyi bir eğitim ve profesyonellik gerektiren bir görüşme şekli olduğunun altının çizilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Mağdur çocukla bağlantı kurma, güven oluşturma ve çocuğu örselemeden yaşadığı olayla ilgili bilgi alma konusu adli görüşmeyi diğer görüşme çeşitlerinden farklı kılan temel unsurlar olarak kabul edilmektedir.

5-3 Çocukta İfade Alma

Çocuğun ifadesinin alınmasına ilişkin katılımcı hakim ve meslek elemanları konuyu ergen çocuk, küçük çocuk ve engelli çocuktan ifade alma başlıkları çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Özellikle görüşülen hakimlerin yarıya yakınının ergenin ifadesine şüphe ile yaklaştıklarını belirtmeleri dikkat çekici bulunmuştur. Hakimler ergen çocuklarla ilgili olarak; internet üzerinden elde ettikleri bilgiyi kullandıkları, kendi istekleriyle olan bir birlikteliği toplumsal baskı nedeniyle zorla olmuş gibi dile getirebildikleri ve boşanma aşamasında olan ailelerde gerçek dışı beyanlarda bulunabildiklerine ilişkin görüşlere yer vermişlerdir. Katılımcılar her ne kadar bu konuda birbirinden farklı görüşlere sahip olsa da Türkiye’de bekaret konusunun hala bir tabu olarak görülmesinin ve medya ya sürekli olarak yansıyan namus cinayetlerine ilişkin haberlerin cinsel istismar mağduru çocukların bu olayı saklama veya gerçek dışı beyanda bulunmalarına yol açabileceği, ancak her vakanın

kendine özgü olduğu dolayısıyla ergen çocukların anlatımlarının ön yargıdan uzak, objektif şekilde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Katılımcıların küçük çocuktan ifade alınmasına ilişkin görüşlerinde de farklılıklar olduğu görülmüştür. Meslek elemanları çoğunlukla küçük çocukların anlatımlarını doğru, yanlış üzerinden değil tutarlılık üzerinden değerlendirdiklerini ve genelde kendilerini samimi bulduklarını ifade etmişlerdir. Hakimler içinde yaşça küçük çocukların zaman ve mekan kavramlarını ifade etmekte güçlük çektiği, kendilerini ifade edemediklerine ilişkin görüşler dile getirilmiştir. Literatürde çocukla yakınlık kuran, güven veren, kendisi ile aynı dili konuşabilen iyi eğitimli profesyonellerin çocukla sağlıklı görüşme gerçekleştirebilecekleri ve bilgi alabileceklerine ilişkin bir yaklaşım söz konusudur. Araştırmacı görüşme gerçekleştirdiği hakimler içinde çok azının çocukla adli görüşme konusunda odasında kitap, makale bulundurduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra Adalet Bakanlığı tarafından Adli Görüşme Odalarına yönelik düzenlenen eğitime yarısından az bir oranının (18 hakim'den 5'i) katılmış olmasının da hakimlerin çocuklarla iletişim konusunda karşı karşıya kaldıkları güçlükleri nasıl çözüme kavuşturabileceklerine ilişkin bilgiden mahrum kalmalarına yol açtığı düşünülmektedir. Türkiye'de hakimlerin sosyal hizmet, psikoloji vb. alanlarda yüksek lisans ve mümkün olması halinde doktora eğitimi yapmalarına kolaylık tanınmasının, özendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

5.4 Çocuk İfadesinin Değerlendirilmesi

Çocuğun ifadesinin değerlendirilmesine ilişkin katılımcı hakim ve meslek elemanlarının tamamına yakını çocuğun anlatımında en çok “genel tutarlılığa” baktıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılarla yapılan görüşmede çocuğun ifadesini değerlendirmeye ilişkin standart olarak kullanılan herhangi bir bilimsel ölçek, form'a

rastlanılmamıştır. Bunun sonucu olarak çocuğun ifadesinin değerlendirilme parametrelerinin kişiden kişiye değişebildiği tespit edilmiştir. Başta Birleşik Krallık, İspanya olmak üzere birçok gelişmiş ülkede 1990'lı yıllardan bu yana İfade Geçerlilik Değerlendirmesi (Statement Validity Assessment) yöntemi kullanılmaktadır. Türkiye'de bu veya benzer bir değerlendirme ölçütünün kullanılmasının değerlendirme sürecine bir standart getirebileceğine inanılmaktadır.

Katılımcıların çocuk ifadesinin değerlendirilmesine ilişkin dile getirdikleri bir diğer konu aşırı iş yüküdür. Özellikle hakimlerin yoğun iş yükünün sadece hakimler tarafından değil meslek elemanları tarafından da dile getirilmiş olması dikkat çekicidir. İstanbul başta olmak üzere büyük metropollerde görev yapan hakimlerin iş yükünün küçük illerde görev yapan hakimlere göre daha fazla olduğu, performans sisteminin hakimler üzerinde baskı oluşturduğu, İstanbul'da bir ağır ceza hakiminin ayda ortalama 60 civarında davaya baktığı, bu hususların hakimlerin sağlıklı bir şekilde çalışma ve karar alma sürecini güçleştirdiği belirlenmiştir. Adalet Bakanlığının 2019 yılı faaliyet raporuna göre Türkiye'de her 100.000 kişiye düşen hakim sayısı 14'tür. İlgili makamlarca gerekli personel düzenlemeleri yapılarak hakimlerin üzerindeki iş yükünün azaltılmasının, hakimlerin çalışma verimliliğine katkı sunacağı düşünülmektedir.

5.5 Adli Görüşme Eğitimi Yeterliliği

Adalet Bakanlığı tarafından Adli Görüşme Odaları konusunda 2017 yılı itibariyle düzenlenen eğitimin yeterliliğine ilişkin hakim ve meslek elemanlarının farklı görüşlerinin olduğu, hakimlerin çoğunun verilen eğitimi yeterli bulurken, meslek elemanlarının yarıya yakınının eğitimi yetersiz bulduğu, bundan sonraki eğitimlerin süresinin daha uzun ve içeriğinin zengin olması, uygulamalara daha çok yer verilmesi ve eğitimin daha iyi planlanması yönünde beklentilerinin olduğu tespit

edilmiştir. Bundan sonraki süreçte yapılacak eğitimlerde bu beklentilerin dikkate alınmasının, uygulama eğitimlerinde özellikle günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılan örnek olaylara yer verilmesinin uygun olacağına inanılmaktadır.

Araştırma kapsamında katılımcılar içinde meslek elemanlarının tamamına yakınının Adli Görüşme Odası (AGO) konulu eğitime katıldıkları ancak hakimlerin yarısından fazlasının bu eğitime katılmadıkları tespit edilmiştir. Adli Görüşme Odaları (AGO) konulu eğitime katılmayan hakimlerin adli görüşme odalarını yeterince önemsemedikleri ve kullanmadıkları sonucuna varılmıştır. Karar alma ve uygulatma gücüne sahip hakimlerin adli görüşme odasının kullanımına ilişkin bazı ön yargılarının olduğu ve bunun ilgili makamlarca düzenlenecek eğitimlerle giderilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Aksi takdirde bu durumdan en çok cinsel istismar mağduru çocukların olumsuz etkileneceği düşünülmektedir.

Adli görüşmede yeterlilik konusunda meslek elemanlarının kendilerine yönelik bakış açıları ile hakimlerin meslek elemanlarına yönelik bakış açıları değerlendirilmiştir. Her iki grubun ortak olarak vurguladığı konu meslek elemanlarının eğitim ve tecrübe eksikliğine yönelik olmuştur. Adli Görüşme Odaları uygulamasının Türkiye’de yeni olduğu gerçeğinden hareketle tecrübe eksikliğinin zamanla giderilebileceğine inanılmaktadır. Meslek elemanlarının eğitim konusundaki eksikliğinin giderilmesi konusunda sadece Türkiye genelini kapsayan eğitimlere değil aynı zamanda iller bazında yerel düzeydeki eğitimlere yer verilmesinin eğitim ihtiyacının giderilmesine katkı sunacağına inanılmaktadır.

5.6 Meslek Elemanlarının Görev ve Yetkisi

Katılımcı meslek elemanlarının dile getirdiği görev ve yetkilerinin net olmaması konusu araştırmada öne çıkan bir diğer unsur olmuştur. Araştırmacının alan uzmanlarından Prof. Dr. Feridun YENİSEY ile 2019 yılında yüz yüze yaptığı görüşmede bu konu dile getirilmiş olup kendisi tarafından Almanya da olduğu gibi Türkiye’de de meslek elemanlarının görev ve yetkilerinin yasa da net olarak belirtilmesi gerektiği savunulmuştur.

5-7 Süpervizyon İhtiyacı

Araştırma da meslek elemanları tarafından dile getirilen bir diğer konu süpervizyon ihtiyacına yönelik olmuştur. Meslek elemanları mağdur çocukla gerçekleştirdikleri adli görüşmeye ilişkin bu alanda yetişmiş, tecrübeli kişilerden süpervizyon desteği almak istediklerini, bu şekilde neyi doğru neyi yanlış yaptıklarını görebileceklerini ifade etmişlerdir. Adalet Bakanlığı tarafından 2017 yılı itibariyle düzenlenen Adli Görüşme Odaları konulu eğitimin bir bölümünün süpervizör adaylarına yönelik olduğu bilinmektedir. Süpervizör adaylarının eğitim süreci tamamlanmış ise kısa süre içinde süpervizyon uygulamasının yaygınlaştırılması ve bu konudaki ihtiyacın giderilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

5.8 Hakim ve Meslek Elemanlarının Güç Savaşı

Araştırma da mağdur çocuğun ifadesinin alınması esnasında ortaya çıkan hususlardan biri hakimler ile meslek elemanları arasındaki güç savaşına ilişkin olmuştur. Hakimler duruşma esnasında çocuğa sorulmasını istediği soruların meslek elemanları tarafından çocuğa istenildiği gibi sorulmadığını, bu nedenle de istedikleri yanıtın alınamadığını dile getirirken meslek elemanları çocuğa sorulması istenen soruyu çocuğun yaşı ve gelişim özelliklerine uygun hale getirerek sormak zorunda olduklarını, bunun için eğitim aldıklarını ancak hakimlerle kimi zaman bu nedenle anlaşmazlık yaşadıklarını, hatta bazen duruşma ortamından çıkarıldıklarını (kovulduklarını) ifade etmişlerdir. Hakimlerin çocuktan gerekli delili elde etme, gerçeği ortaya çıkarma ve bir an önce davayı karara bağlama istekleri ile meslek elemanlarının soruları çocuğu örselemeyecek bir formatta sorma isteğinin karşı karşıya geldiği gözlemlenmiştir. Mevcut sorunun Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenecek eğitimlerde ele alınarak çözülmesi gerektiği düşünülmektedir.

5.9 Çocukla Birden Fazla Görüşme

Araştırma sonucunda ortaya çıkan bir diğer husus Ceza Muhakemeleri Usul Kanununun 236/2 maddesinde açıkça ortaya konulmasına rağmen çocuklarla birden fazla kez ifadelerinin alınmaya devam edildiği yönündedir. Bu sonuç Adalet Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmada cinsel istismar mağduru çocuğun ortalama 17 kez açıklama yapmak zorunda olduğu sonucu (Bağ ve Alşen, 2016) ile benzerlik taşımaktadır. Araştırmada katılımcılar tarafından çocukla birden fazla kez adli görüşme gerçekleştirme nedeni olarak en çok ilk ifadeye itibar edilmemesi, ilk ifadenin eksik alınması ve yeni tanığın – delillerin ortaya çıkması şeklinde sıralanmıştır. Mağdur çocuğun ifadesinin eksik alınmasının sorumlusunun mağdur çocuk olmadığı gerçeğinden hareketle çocuğun ifadesinin nasıl alınması, hangi

sorulara yanıt bulunması gibi hususların net bir çerçeve olarak Adalet Bakanlığınca ortaya konulması, hakim, savcı ve meslek elemanlarının bu konuya ilişkin eğitimlerinin düzenli olarak sürdürülmesi ve çocukla ifade alımına ilişkin standartların ortaya konulması gerektiğine inanılmaktadır.

Çocukla birden fazla adli görüşme gerçekleştirme nedenleri içinde öne çıkan bir diğer husus adli görüşme odalarında yaşanan teknik aksaklıklara ilişkin olmuştur. Katılımcılar içinde özellikle hakimler adli görüşme odalarında kimi zaman bağlantı sorunu yaşandığını, mikronun bozuk olması nedeniyle çocukla iletişim kurulamadığını, kamera açısının iyi olmaması ve görüntünün de net olmaması sebebiyle çocuğun mimiklerinin net görülemediğini belirterek bu nedenlerle çocuğu yeniden adli görüşmeye çağırmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Adli Görüşme Odalarında kullanılan cihazların periyodik bakımlarının düzenli olarak yaptırılmasının teknik sıkıntıların önüne geçilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çocuğun birden fazla kez ifade alınma nedenleri içinde katılımcılar tarafından en az dile getirilen husus çocuğun ifadesini değiştirme talebi olmuştur. Gerek hakimlerle gerekse meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde özellikle encest vakalarında çocuğun ilk beyanından sonra araya ailesinin girdiği, çocuk üstünde baskı kurduğu ve bazı çocukların bu baskının etkisiyle ifadesini değiştirdiği ve şikayetinden vazgeçtiğini dile getirmişlerdir. İfadesini değiştirme talebinde bulunan ve şikayetini geri çeken çocuklarla ilgili daha sonra sosyal hizmet uzmanı tarafından sosyal inceleme yapıp yapılmadığı konusunda herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

5.10 Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi

Şüpheden Sanık Yararlanır ilkesi araştırmada katılımcıların çocukla birden fazla kez adli görüşme gerçekleştirilmesinin olası sonuçları içinde dile getirilmiştir. Katılımcıların mağdur çocukla birden fazla kez adli görüşme yapılması durumunda sanık avukatlarının çocuğun daha önce verdiği ifadeler arasındaki çelişkileri ortaya koymaya çalıştığını, çocuğa kafa karıştırıcı, çeldirici sorular sorarak farklı yanıtlar almaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Akço (iletişim notları, 2019) beyanın bir delil olduğu, her delil gibi bu delilin güvenilirliğini zedelemenin savunmanın başlıca görevi olduğunu ve bunun adli yargılama açısından gerekli olduğu görüşünü dile getirmiştir. Ancak her ne kadar bu konu adil yargılanmanın bir parçası olsa da duruşmalar arasında geçen uzun süre, çocuğun hafızasının geçmişte verdiği ifadenin tamamını akılda tutamaması, geçirdiği travma nedeniyle bir daha mevcut konu hakkında konuşmak istememesi vb. hususların da mutlak surette dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Özetle sanığın adil yargılanma ve savunma hakkı kadar, mağdur çocuğun da haklarının korunması ve çocuğun yaş ve gelişim özelliklerinden kaynaklı bir takım dezavantajların duruşma ortamında sanık lehine bir avantaja dönüştürülmemesi gerektiğine inanılmaktadır.

5.11 Çocuğun İfade Değiştirmesi

Araştırma da çocuğun ifadesinin değiştirmesinin olası sonuçları irdelenmiştir. Katılımcı hakim ve meslek elemanlarının çocukla birden fazla kez adli görüşme gerçekleştirilmesinin olası sonuçları içinde en çok dile getirdiği hususlar çocuğun ifadesini değiştirme riski, çocukta travmatizasyonun yinelenmesi ve ifade değişikliğinin kararı etkileme durumu olmuştur. Araştırma da ortaya çıkan bu sonuçların Holliday ve arkadaşları'nın (2012) birden fazla kez görüşmeye alınan çocukların bir önceki ifadelerini değiştirme eğilimi sergiledikleri bulgusu ile

benzerlik taşıdığı görülmüştür. Çoklu görüşmenin çocuklarda travmatizasyonun yinelenmesine yol açabileceği bulgusunun da çocuklarla zorunlu nedenler hariç neden birden fazla kez görüşme yapılmaması gerektiğini ortaya koyduğu düşünülmektedir. Çocukların ifadelerinde değişikliğe gitmeleri halinde hakimlerin bir kısmı bu durumun doğrudan alacakları kararları etkilemeyeceğini, olayın bir bütünlük içinde değerlendirildiğini savunurken, bir grup hakim ve meslek elemanlarının çoğu çocuğun ifadesini değiştirmesinin alınacak kararların değişmesine neden olabileceğini dile getirmiştir. Bu durum cinsel istismar vakalarının çoğunlukla tek görgü tanığı durumunda olan çocuğun ifadesinin çoklu görüşmelere bağlı olarak değişmesinin bir şüphelinin salıverilmesine ve belki başka çocukların mağduriyetlerine yol açabileceğini düşündürmüştür.

5.12 ÇİM ve AGO

Türkiye’de mağdur çocukların ifadelerinin alınmasına yönelik sürecin üniversiteler bünyesinde kurulan Çocuk Koruma Birimleri ile başladığı daha sonra 2012 yılında Başbakanlık makamınca yayımlanan 2012-20 sayılı genelge ile Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulduğu ve ardından çocuk için adalet projesinin bir parçası olarak Adalet Bakanlığı bünyesinde adliyelere Adli Görüşme Odaları (AGO) kurulmaya başlandığı bilinmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmede hakimlerin yarısından fazlasının Çocuk İzlem Merkezlerine yönelik pek bir bilgiye sahip olmadığı, meslek elemanlarının ise tamamına yakınının meslektaşları aracılığıyla Çocuk İzlem Merkezleri hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir. Meslek elemanları paylaşımlarında Çocuk İzlem Merkezleri ile Adli Görüşme Odalarında görev yapan meslek elemanlarını kıyaslayarak ÇİM’de görev yapan meslektaşlarının eğitim (donanım), uzmanlaşma ve tecrübe açısından kendilerinden daha ileride olduklarını ifade etmişlerdir. Adli Görüşme Odaları eğitimine katılan katılımcılar çoğunlukla eğitim süresini yol hariç 4 gün olarak ifade etmişlerdir. Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının mağdur çocukla adli görüşme

gerçekleştirmeden önce Çocukla Adli Görüşmeci Sertifikalı Eğitim Programına katıldıkları ve bu program kapsamında önce 216 saat teorik eğitim alıp sınava girdikleri, teorik sınavdan 100 üzerinden en az 70 almaları durumunda 40 saat pratik eğitimden geçtikleri ve ardından uygulama sınavına tabi tutuldukları, bu sınavdan da 100 üzerinden 70 almaları halinde adli görüşmeci sertifikası almaya hak kazandıkları bilgisi edinilmiştir (Bkz. Çocukla Adli Görüşmeci Sertifikalı Eğitim Programı). Adalet Bakanlığınca bundan sonraki süreçte düzenlenecek Adli Görüşme konulu eğitimlerde ÇİM’de yer alan uygulamaya benzer nitelikte bir eğitim formatının uygulanmasının ve belirlenen eğitimden meslek elemanları geçmedikçe kendilerine çocukla adli görüşme yapmalarına izin verilmemesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

5.13 Mağdur Çocuk Muayenesi

Araştırmada cinsel istismar mağduru çocukların Çocuk İzlem Merkezlerindeki adli muayenelerinin nasıl olması gerektiği konusu da ele alınmıştır. Bu konuda katılımcıların birbirinden farklı görüşlere sahip olduğu yarısından fazlasının çocukla muayene öncesi adli görüşme gerçekleştirilmesi ardından muayeneye alınması gerektiğini savunmuştur. Hakimlerin yarıya yakını maddi delillerin kaybolmaması adına çocuğun önce adli muayeneye alınması gerektiğini sonrasında çocukla adli görüşme yapılmasını dile getirmişlerdir. Bir kısım katılımcı ise olayın özelliğine göre karar verilmesi gerektiğini, maddi delillerin kaybolma riskine göre hareket edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Literatürde cinsel istismar mağduru çocuğun adli görüşme - adli muayene sıralamasına ilişkin standart bir uygulamaya rastlanılmamıştır. Ancak maddi delillerin kaybolma riski yok ise çocukla önce adli görüşme gerçekleştirilip çocuğun rahatlatılarak beyanının alınması, muayene konusunda bilgilendirilmesi ve bunun ardından çocuğun adli muayeneye alınmasının çocuğun üstün yararına uygun olacağı düşünülmektedir.

5.14 Adliye Ortamı ve Çocuk Üzerindeki Etkisi

Cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşme için adliyelere çağırılması konusunda katılımcıların çoğu çocuğun adliye ortamına gelmesinin çocukta yeniden travmatizasyon oluşturacağı, fiziksel - sözel şiddete maruz kalabilecekleri ve ifadeyi değiştirme ile şikayeti geri çekme baskısına maruz kalabileceklerini dile getirmişlerdir. Adli Görüşme Odalarında çocukların adli görüşmelerinin gerçekleştirilmesinin çocuk yararına olduğu açıktır. Ancak adli görüşme odalarının adliye ortamı içinde olması ve adliyeye gelen çocuğun şüpheli ve yakınlarıyla karşılaşması ve onların fiziksel - sözel şiddetlerine maruz kalma durumlarının çocuk üzerinde yaratabileceği tahribat göz önünde tutulmalıdır. Çocukların adliye ortamında baskı ve şiddet sonucu ifadelerini değiştirme ve şikayetlerinden vazgeçmek durumunda kalabilecekleri ve bu durumun davanın seyrini değiştirebileceği düşünülerek adli makamlarca konuya ilişkin gerekli tedbirlerin daha sıkı şekilde alınması gerektiğine inanılmaktadır.

5.15 Avukatların Rolü

Araştırma kapsamında bir kısım meslek elemanı tarafından dile getirilen bir diğer husus cinsel istismar mağduru çocukların avukatlarının rolüne ilişkindir. Katılımcılar mağdur çocuğun ailesi tarafından tutulan avukatların tutumu ve davranışları ile baro tarafından görevlendirilen avukatların tutum ve davranışları arasında ciddi farklar olduğunu, aile tarafından ücret karşılığı tutulan avukatların çocuğun adliye içinde şüpheli ve yakınları ile karşılaşmaması ve örselenmemesi için gerekli önlemleri aldığını, dava dosyasına hakim olduklarını ancak baro tarafından görevlendirilen avukatların çoğu zaman çocukların dosyalarını dahi incelemediğini dile getirmişlerdir. Baro tarafından görevlendirilen avukatların da Adalet Bakanlığınca düzenlenecek eğitimlere dahil edilmesi ve görev ve sorumluluklarını

yerine getirip getirmediklerinin adliye ortamında kontrol edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Öneriler:

Araştırma kapsamında mağdur çocukla adli görüşme konusunda Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenen eğitimlere katılmamış ancak hala çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının ve istismar davalarını yöneten hakimlerin olduğu tespit edildiğinden ivedi olarak bu konuda gerekli eğitim planlaması yapılarak tüm meslek elemanlarının ve ağır ceza hakimlerinin eğitimden geçmelerinin sağlanması;

Adli Görüşme Odalarında mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının kullandıkları herhangi bir bilimsel görüşme protokolünün olmadığı tespit edildiğinden, gelişmiş ülkelerde kullanılan Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü (NICHD) protokolü”, En İyi Kanıtı Başarmak (ABE) protokolü gibi bir protokolün oluşturulması ve böylelikle meslek elemanlarının mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştirmesine bir standart getirilmesi;

Adli Görüşme Odalarında (AGO) görev alan meslek elemanlarına yönelik adli görüşme eğitimlerinin Çocuk İzlem Merkezlerinde (ÇİM) görev yapan meslek elemanlarına uygulanan sertifikalı eğitim (216 saat teorik, 40 saat pratik) şeklinde programlanması meslek elemanlarının teorik ve pratik sınava tabi tutulması ve sınavda başarılı olanların sertifikalarını alarak bu görevi gerçekleştirmelerine imkan tanınması, böylelikle eğitim konusuna standart getirilmesi;

İstanbul da görev yapan ağır ceza hakimlerinin iş yükünün oldukça fazla olduğu (ay da ortalama 60 dava) ve bu nedenle cinsel istismar davalarına yeterince vakit ayıramadıkları katılımcı hakimlerin paylaşımlarından tespit edildiğinden Adalet Bakanlığı tarafından personel planlamasının gözden geçirilmesi ve imkanlar dahilinde personel eksikliği bulunan adliyelere gerekli personel ataması yapılarak hakimlerin iş yükünün azaltılması;

Cinsel istismar mağduru çocukla yapılan adli görüşmenin hakimler tarafından farklı kıstaslar gözetilerek değerlendirildiği tespit edildiğinden, Adalet Bakanlığı bünyesinde hukuk, sosyal hizmet, psikoloji, adli tıp vb. alanlardan gelen ve alanın uzmanı niteliğinde olan akademisyenlerden oluşan bir Bilim Kurulunda konunun ele alınması ve uygun görülmesi halinde halen gelişmiş bazı ülkelerde kullanılan İfade Geçerlilik Değerlendirmesi (Statement Validty Assessment) yönteminden yararlanılması, böylelikle istismar mağduru çocuğun ifadesinin değerlendirmesine yönelik parametrelerde bütünlüğün ve standardın sağlanması;

Adli Görüşme Odalarını sıklıkla kullanan ve bu uygulamayı destekleyen hakimlerin geçmişte çocuk mahkemesi ve/veya aile mahkemesi hakimliği yaptığı belirlenmiştir. İlgili makamlarca uygun görülmesi halinde cinsel istismar davalarına bakacak ağır ceza hakimlerinin geçmişte çocuk veya aile mahkemesi hakimliği yapanlar arasından seçilmesi, adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının da mümkün olması halinde evli ve çocuklu olanlar arasından seçilmesi;

Mağdur çocukla adli Görüşme gerçekleştiren meslek elemanları ve istismar davalarına bakan hakimlerin süpervizyon desteği almadıkları katılımcıların paylaşımlarından tespit edildiğinden çocuk için adalet projesi kapsamında 2017 – 2018 yılları arasında düzenlenen adli görüşme konulu eğitim konseptinde yer alan süpervizyon konulu eğitimden geçen uzmanların süpervizyon çalışmalarını yaygınlaştırmalarının sağlanması ve yeterli süpervizör konusundaki eksiklik

giderilene kadar süpervizör ihtiyacının Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan, geçmişte bu konuda eğitimden geçmiş, tecrübeli meslek elemanları üzerinden çözüme kavuşturulması, böylelikle AGO olan her adliyede en azından bir süpervizör olmasının sağlanması;

Cinsel istismar mağduru çocuklara hakimler tarafından sorulmak istenen soruların meslek elemanları tarafından çocuğun yaşına ve gelişimsel özelliklerine uyarlanarak sorulması sürecinde hakim ile meslek elemanı arasında kimi zaman çatışma ve güç savaşını andıran durumların yaşandığı tespit edildiğinden, meslek elemanlarının konu ile ilgili görev ve yetkilerinin net olarak belirlenmesi, bunun yasal düzenlemeyle kalıcı hale getirilmesinin yanı sıra AGO eğitimlerinde olduğu gibi hakim ve meslek elemanlarının ortak eğitimlere alınması ve karşılıklı beklentilerin sağlıklı bir şekilde taraflarca birbirine aktarımının sağlanması;

Mağdur çocuğun adli görüşme odalarında verdiği ifade sonrası özellikle enstest vakalarında ailenin ve sosyal çevrenin baskısı nedeniyle ifadesini değiştirme ve şikayetinden vazgeçme eğilimi içine girebildiğine yönelik katılımcıların paylaşımları olmuştur. Bu nedenle ilgili makamlarca da uygun görülmesi halinde baskı, şantaj, tehdit vb. nedenlerle ifadesini değiştirdiği, şikayetinden vazgeçtiği düşünülen cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik sosyal hizmet uzmanı tarafından sosyal inceleme gerçekleştirilmesi, çocuğa yönelik ihtiyaç halinde koruyucu – önleyici tedbirlerin mahkeme kararıyla alınarak uygulanmasının sağlanması;

Cinsel istismar mağduru çocukların yaşadığı travmatik olaylar nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu bilindiğinden bu kapsamda istismar olayının ortaya çıkarıldığı andan dava sonuçlanana kadarki süreç boyunca kendilerine psiko-sosyal desteğin sağlanmasının ve durumlarının yakından takip edilmesinin uygun olacağı;

Çocuk İzlem Merkezlerinin 2012 yılında 2012-20 sayılı Başbakanlık genelgesi ile kurulduğu ve geçen süre içinde istismar mağduru çocukla adli görüşme konusunda daha tecrübeli meslek elemanı bulundurduğu öngörüsünden hareketle, ÇİM’de görevli meslek elemanları ile Adli Görüşme Odasında görev yapan meslek elemanlarının toplantı, örnek vaka sunumu, eğitim vb. faaliyetler adı altında bir araya getirilmesinin ve karşılıklı bilgi ve tecrübe alışverişi yapmalarının sağlanmasının yerinde olacağı;

Araştırma da katılımcı hakimler ve meslek elemanları tarafından adli görüşme odalarında bulunan kamera, ses sistemi vb. teknik sorunlar nedeniyle çocuğun ifadesinin yeniden alınmak zorunda kalındığı ve bu durumun hem çocuktaki travmatizasyonu yinelediği ve zaman kaybına yol açtığı belirtildiğinden AGO’da kullanılan mikrofön, kamera, kayıt sistemi vb. tüm teknik araç gerecin bakımının adliye bünyesinde yeterli personelden oluşturulacak teknik servis tarafından kontrolünün sağlanması, bunun mümkün olmaması halinde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı yatılı Kuruluşlarda uygulandığı gibi bu kontrolün ihale yoluyla geçerli sertifikasyona sahip özel bir firma tarafından gerçekleştirilmesi ve böylelikle teknik aksaklıkların ve ikincil mağduriyetlerin önüne geçilmesi;

Katılımcı hakimlerin dile getirdiği ve çocuğun yeniden ifadesinin alınma nedenlerinden biri olarak gösterilen soruşturma safhasındaki eksikliklerle ilgili olarak çocuk savcılarına yönelik eğitim verilmesi, soruşturma safhasında mahkemeye sunulacak ifade metninde ve diğer konularda dikkat edilmesi gereken hususlara ilişkin standartların belirtilmesi ve çocuk savcılarına da süpervizyon desteğinin sağlanması;

Cinsel istismar mağduru çocukların adliye ortamında şüpheli ve yakınları ile karşılaşma olasılığının yüksek olduğu ve bu durumun çocuk üzerinde travmanın yinelenmesi, çekinme, korku, fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma vb. olumsuz etkiler oluşturabileceği katılımcıların yarısından çoğu tarafından dile getirildiğinden,

adliye ortamında çocuğun güvenliğini uygun görülecek personel tarafından sağlanması ve çocuğun üstün yararının adli sürecin her aşamasında korunmasına özen gösterilmesi; araştırmacının 2018 yılında Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenen adli görüşme eğitimindeki kısa sunumunda belirttiği üzere Adli Görüşme Odalarının Birleşik Krallıkta olduğu gibi, adliye ortamı dışında yeri gizli tutulan ev tipi yerlerde gerçekleştirilmesi hususunun ilgili makamlarca değerlendirmeye alınması;

Özellikle bazı katılımcı meslek elemanları tarafından mağdur çocuklara baro tarafından atanan avukatlara ilişkin çocuğun dosyasının okunmadığı, duruşmaya geç gelindiği veya hiç gelinmediği, böylelikle duruşmanın ertelenmesine yol açıldığı ve çocuğa adliye ortamı içinde yeterli şekilde yardımcı olunmadığı vb. eleştirilerin ilgili makamlarca incelenmesi, denetlenmesi ve bu konuya ilişkin benzer tespitlerin olması halinde gerekli yaptırımların uygulanmasının uygun olacağı; duruşma ortamında sanık avukatları tarafından çocuktan çelişkili beyan almak amacıyla yöneltilen kafa karıştırıcı, örseleyici, yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmayan soruların sorulmasının önüne geçilmesi konusunun Adalet Bakanlığı ile Türkiye Barolar Birliği yetkilileri tarafından ele alınması ve çocuğun üstün yararını koruyacak düzenlemelere yer verilmesi;

Mağdur çocuğun Çocuk İzlem Merkezlerindeki adli muayenesinin hangi sıralamaya göre yapılması gerektiği konusunda katılımcıların en çok dile getirdiği öneri adli muayene öncesi çocukla adli görüşme gerçekleştirilmesi yönünde olmuştur. Bu bağlamda maddi delillerin kaybolma olasılığının olduğu durumlar hariç, önce çocukla görüşülerek, istismar öyküsü hakkında bilgi alınarak, fiziki muayene konusunda bilgilendirilmesi ve mümkün olabilmesi halinde muayene için sözlü onayı alınarak adli muayenenin gerçekleştirilmesinin çocuğun yüksek yararına olacağı ve muayenenin olası travmatik etkilerinin önüne geçilebileceği;

Katılımcı meslek elemanları tarafından mağdur çocukla adli görüşme konusunda daha önceki süreçte mahkemelerde bilirkişi olarak görev yaptıkları ve bunun karşılığında kendilerine belirli bir ücretin ödendiği ancak son yapılan düzenleme ile bu ücret ödemesi uygulamasının kalktığı ve bu durumun meslek elemanlarının motivasyonunu olumsuz etkilediğine ilişkin bazı paylaşımlar olmuştur. Mağdur çocukla adli görüşme gerçekleştiren meslek elemanlarının yaşadığı maddi kaybın önüne geçilmesi ve motivasyonlarının artırılması konusunda Adalet Bakanlığınca gerekli düzenlemelerin hayata geçirilerek kendilerine ek ödeme yapılmasının meslek elemanlarının verimliliğine katkı sunacağına inanılmaktadır.

ÖZET

Hakimlerin ve Meslek Elemanlarının Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Yapılan Adli Görüşmeye İlişkin Değerlendirmeleri.

Bu araştırmanın amacı; cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmelere ilişkin hakim ve meslek elemanlarının (çocukla adli görüşme gerçekleştiren) değerlendirmelerinin alınması ve yanıtlarının literatür kapsamında değerlendirilmesidir. Bunun yanında mevcut uygulamanın sistem kuramı yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmesidir. Araştırma da karma araştırma modelinden açılımcı (exploratory) desen kullanılmıştır. Araştırma verileri nitel ve nicel olmak üzere iki yöntemle toplanmıştır. Nitel verilere benzeşik örneklem ile ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında alınan izin ile İstanbul da bulunan üç büyük adliyede görev yapan 18 hakim ve 25 meslek elemanı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşülmüştür. Katılımcıların 17'si kadın, 26'sı erkektir. Araştırma verilerinin analizi Maxqda 2020 nitel veri analiz programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen araştırma sonucunda cinsel istismar mağduru çocukla adli görüşme eğitimini hakimlerin çoğunun yeterli, meslek elemanlarının yarısından fazlasının ise yetersiz bulduğu belirlenmiştir. Meslek elemanları bundan sonraki eğitim programlarında daha fazla uygulama yapılması gerektiğini belirtmiştir. Eğitime hakimlerin yarısından fazlasının katılmamış olduğu ve eğitime katılmayan hakimlerin çocuk dostu adli görüşme odalarını kullanmak konusunda isteksiz oldukları belirlenmiştir. Hakim ve meslek elemanlarının ergen çocukların verdiği ifadeye şüphe ile yaklaştıkları, ergenlerin baskı ve yönlendirme gibi gerçek dışı ifade verdiklerini düşündükleri görülmüştür. Çocukla yapılan adli görüşmenin değerlendirilmesi konusunda hakim ve meslek elemanlarının çoğu genel tutarlılığa baktıklarını ifade etmişlerdir. Ancak cinsel istismar mağduru çocukların ifadelerinin değerlendirilmesinde hakim ve meslek elemanları tarafından kullanılan bilimsel bir ölçek, form vb.'ne rastlanılmamıştır. Araştırmada tespit edilen bir diğer veri hakimlerin iş yüküne yöneliktir. İstanbul'da bir hakimin ayda ortalama 60 davaya baktığı bu durumun hakimler üzerinde zaman baskısına yol açtığı tespit edilmiştir. Meslek elemanlarının adli sistem içinde görev tanımlarının net olmamasından kaynaklı duruşmalarda birtakım sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Hakim ve meslek elemanları arasında güç savaşına benzer durum mevcut sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir. Yasal düzenlemelere rağmen çocukla birden fazla kez görüşme yapılmaya devam edildiği belirlenmiştir. Adli görüşme odalarında bazen teknik aksaklıkların yaşandığı ve bu durumun zaman kaybına ve çocukta ikincil mağduriyetlere yol açtığı ifade edilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası çocukların adli muayenesi konusunda önce kendileriyle adli görüşme gerçekleştirilmesi ve ardından muayenelerinin yapılması fikrini dile getirmiştir. Meslek elemanlarının yarısından çoğu çocukla adli görüşmenin adliye ortamında gerçekleştirilmesinin çocuklar üzerinde fiziksel, sözel şiddete maruz kalma, şikayetinden vazgeçme konusunda tehdit edilme vb. riskler taşıyabileceğini belirtmiştir. Araştırmada çıkan bir diğer veri avukatların rolüne ilişkindir. Meslek elemanlarının bir kısmı çocuğun ailesi tarafından özel tutulan avukatın baro tarafından görevlendirilen avukata kıyasla

Çocuğun dosyası hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğunu ve çocuğun adliye ortamında şüphelinin yakınları ile bir araya gelmemesi için gerekli önlemleri aldığını dile getirmiştir.

Anahtar Sözcükler: Adli görüşme, ocuk, istismar, kanıt, sistem kuramı.

SUMMARY

The Assessment of Judges and Professionals on Investigative Interview with Children Victims of Sexual Abuse.

This research aims to get assessment of judges and professionals (those who interview children) on investigative interview with children victims of sexual abuse and assess their answers in terms of compliance with current literature knowledge. Moreover, to evaluate it from the systems theory approach frame. In this research exploratory pattern which is one of the methods of mixed research will be used. The research data was collected through qualitative and quantitative methods. The qualitative data was collected by embedded sample. The concept of this research via taken permission interview was conducted face to face with 18 judges and 25 professional staff those who work in three big law courts of Istanbul by using semi - structured interview form. 17 participants were female and 26 participants were male. The analysis of the research data was made by using Maxqda 2020 qualitative data analysis program. It was determined that the training on forensic interview with sexually abused children had been found sufficient by most of the judges, insufficient by more than half of the professional staff according to result of the research. Professional staff declared that there should be more practical training in the next training programs. It was determined that more than half of the judges did not attend the training and those who did not attend the training are unwilling to use the child - friendly interview rooms. It was seen that both judges and professional staff approach the testimony of teenager suspiciously and they believe that teenager gives false testimony due to pressure and direction. Both judges and professional staff stated that they look at the general consistency during the assessment of a child's testimony. However, it was found no scientific scale and form for the assessment of testimony of children. One of the data that was determined in this research is the workload of the judges. It was determined that in Istanbul roughly every judge is responsible for 60 trials each month and this situation puts time pressure on them. It was stated that professional staff face some issues in trials due to the unclear definitions of their duty. One of the issues is similar to the power fight that occurs between judges and professional staff. It was determined that despite the legal arrangement's child is still being interviewed more than once. It was stated that sometimes technical issues occur in interview rooms and these result in time loss and secondary victimization for children. About the forensic examination of children, more than half of the participants stated that children should be interviewed first and then their medical examination should be done. More than half of the professional staff stated that interviewing children in law court may have some risks on children such as facing physical and verbal violence, and a threat to withdrawal of the complaints. One of the other data that was determined in this research is the role of lawyers. Some of the professional staff stated that a private lawyer that was hired by the family of the child has more information than lawyer appointed by Istanbul Bar Association about the file of the child and takes the necessary measures for the child

not to come together with relatives of suspect in courtroom.

Keywords: Child, evidence, exploitation, forensic interview, system theory.

KAYNAKLAR

ACAR, YB (2011). Çocuk adalet sisteminde sosyal hizmetin rolü. Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar. Ed.:Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C., Öner, MC. Sabev, Ankara. 231-239.

ACKERMAN JM (2018). Adli psikolojik değerlendirmenin temelleri. 2. Basım. Çeviri. Ed.:Demirbaş, H.,Tülü, A.İ. Nobel Yayınevi, Ankara.

ADALET BAKANLIĞI Mağdur Hakları Daire Başkanlığı. (2019). UYAP Bilgi. Erişim adresi: <https://www.uyap.gov.tr/Genel-Bilgi> Erişim tarihi: 25.07.2020.

ADALET BAKANLIĞI FAALİYET RAPORU (2019).Erişim adresi: <http://www.higm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/30120201025562019.Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim tarihi:30.01.2020

ADALET BAKANLIĞI 11. Stratejik planı: 2019 – 2023 mağdur hakları (2019). <https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/532020184104Stratejik-Plan-2019-2023.pdf> Erişim tarihi: 30.11.2020

ADALET BAKANLIĞI Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği (2017). Erişim Adresi: <http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odalari-yonetmeliği-01563> Erişim Tarihi:03.02.2020

AKBULUT B, ACAR N, ZİYALAR N, SÜDÜTEMİZ O, AKÇO S, ŞİŞMANLAR Ş (2015). Hakim ve cumhuriyet savcıları için çocuk adalet sistemi el kitabı. Yorum, Ankara.

AKÇO S (2020). Mülakat Notları. 01.07.2019'da yüz yüze görüşülmüştür. İstanbul.

AKÇO S, AKSEL Ş, ARMAN., BEYAZOVA U, DAĞLI T, DOKGÖZ H, GÜRPINAR İNANICI AM., ORAL G, POLAT O, SÖZEN Ş, ŞAHİN F, TEKEŞ TA, TOPUZOĞLU YA (2003). Çocuk istismarı ve ihmali el kitabı. Adli Tıp Kurumu, Unicef.

AKKAYA Ç (2017). Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar. Adalet Yayınevi, Ankara.

AKTEPE E (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2: 95-119.

AKYÜZ E (2013). Çocuk hukuku: Çocukların hakları ve korunması. Pegem, Ankara.

ALPASLAN AH (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*. 2: 194-201

ALRIDGE M, WOOD J (1998). Interviewing children: A guide for child care and forensic practitioners. John Wiley & Sons Ltd, Chichester.

AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. (2000). Publication manual of the American psychological association. Washington, DC.

ANDREWS JS, LAMB EM (2014). The effects of age and delay on responses to repeated questions in forensic interviews with children. *Law and Human Behaviour*. 2: 171-180

ANDERSON J, ELLEFSON J, LASHLEY J, MILLER LA, OLINGER S, RUSSELL A, STAUFFER J, WEIGMAN J (2010). Cornerhouse forensic interview. *Journal of Practical and Clinical Law*. 12: 194-231.

ARSLANTÜRK M (2017). Türk ceza kanunu uygulamasında cinsel suçlar. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

ARTAN T. (2020). Sosyal Hizmet Kuramları. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notu. İstanbul.

ARTAN İ, BAYHAN PS (2004). Çocuk gelişimi ve eğitimi. Morpa, İstanbul.

ATILGAN ÜE, YAĞCIOĞLU S, ÇAVDAR Y (2014). Çocuklarla adli görüşme odaları. İhtiyaçlar iyi uygulama örnekleri ve çocuklarla adli görüşme standartları. *Journal of Law and Human Behaviour*. **38**: 171-180.

AVUKATLIK KANUNU – 1136. Erişim Adresi
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13168.pdf> Erişim Tarihi: 18.04.2020

AYDIN, M. (2017). AGO uygulaması için temel hukuk bilgisi. Unicef, Ankara.

AYDIN M (2018). Çocukların cinsel istismarı. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

AYDOĞDU SGM, ÖZSOY Ü (2017). Çocuk hakları ihlali: Cinsel istismar. *GOP Taksim E.A.H. Ek Sayı*. **3**: 57-60.

BAĞ Ö, ALŞEN S (2016). Çocuğun cinsel istismarının değerlendirilmesinde yeni model: Çocuk izlem merkezleri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*. **1**: 9-14

BAKİ A, GÖKÇEK T (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **11**: 1-21.

BALO YS (2015). Çocuk ceza hukuku. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

BARKER, RL, DOUGLAS MB. (2013). Forensic social work: Legal aspects of professional practice. Routledge, New York.

BARSUKOVA OV (2012). Ergenlik döneminde yalanın özellikleri ve nedenleri. *Genç Bilim Adamları Dergisi*- **2**: 84-85.

BAYÜN S, DİNÇER CN (2013). Çocuk izlem merkezi. *Journal of Hukuk Gündemi*. (2): 92-95.

BENSON MS, POWELL, MB. (2015). Evaluation of a comprehensive interactive training system for investigative interviewers of children. *Psychology, Public Policy and Law*. 3: 309-322.

BIGOT J (2008). Children and the courts-children's testimony in judicial proceeding affecting them. In: International justice for children. Ed.: Costa PJ. Council of europe publishing. 113- 118.

BLOCK DS, FOSTER ME, PIERCE WM, BERKOFF CM, RUNYAN KD (2013). Multiple forensic interviews during investigations of child sexual abuse: A cost – effectiveness analysis. *Applied Developmental Science*. 4: 174-183.

BOURG W, BRODERICK R, FLAGOR R, KELLY MD, ERVIN LD, BUTLER J. (1999). A child interviewer's guidebook. Sage, California.

BOZBEYOĞLU ÇA, KOYUNCU E, KARDAM F, SUNGUR A (2010). Ailenin karanlık yüzü: Türkiye'de ensest. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 1: 1-37.

BRANNAN ME, PETRIE TA. (2008). Moderators of the body dissatisfaction – eating disorder symptomology relationship: Replication and extension. *Journal of Counseling Psychology*. 2: 263-275.

BROWN D (2011). The use of supplementary techniques in forensic interviews with children. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practices. Eds:Lamb, EM, La Rooy, DJ, Katz, LC., Wiley, Chichester 217-250.

BROWN D, GOLDSTEIN E, BJORKLUND FD (2000). The history and zeitgeist of the repressed false memory debate: Scientific and sociological perspectives on suggestibility and childhood memory. In false memory creation in children and adults: Theory, research and implications. Ed. Bjorklund, FD. Lawrence Erlbaum, New Jersey. 1-30.

BROWN D, PIPE EM, LEWIS C, LAMB EM, ORBACH Y (2012). How do body diagrams affect the accuracy and consistency of children's reports of bodily touch across repeated interviews? *Applied Cognitive Psychology*. **26**: 174-181.

BRUBACHER PS, MALLOY CL, LAMB EM, ROBERTS PK (2013). How do interviewers and children discuss individual occurrences of alleged repeated abuse in forensic interviews. *Applied Cognitive Psychology*. **27**: 443-450.

BRUBACHER P, ROBERTS K, COOPER B, PRICE H, BARRY L, VANDERLOON M (2018). A nationwide survey of child interviewing practices in Canada. *Cjccj/Rccjp*. 34-68.

BRUCK M, CECİ SJ, FRANCOEUR F, RENICK A (1995). Anatomically detailed dolls do not facilitate preschoolers' report of a pediatric examination involving genital touching. *Journal of Experimental Psychology*. **1**: 95-109.

BULL R (2010). The investigative interviewing of children and other vulnerable witnesses: Psychological research and working/professional practice. *Legal and Criminological Psychology* **15**: 5-23.

BUSSEY K (2009). An international perspective on child witnesses. In: children as victims, witnesses and offenders, Psychological science and law. Eds.: Bottoms, L.B, Najdowski, J.C, Goodman, S.G. Guilford, New York. 209-232.

CANTÜRK G (2016). Ders notları. Ankara Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Ankara.

CECİ JS, BRUCK M (1995). Jeopardy in the courtroom: A scientific analysis of children's testimony. American Psychological Association, London.

CECİ JS, BRUCK M, BATTİN BD (2000). The suggestibility of children's testimony. In: false memory creation In children and adults. Ed.: Bjorklund, F.D., Lawrence Erlbaum, London. 169-202.

CEZA MUHALEMESİ KANUNU (2004). Erişim adresi:
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> Erişim tarihi:23.07.2018.

CHILDREN’S COMMISSIONER. (2018). Barnahus: Improving the response to child sexual abuse in England. Erişim adresi
www.childrencommissioner.gov.uk Erişim tarihi: 19.11.2019

ÇAĞLAR E.E, TÜRK T. (2019). İstismara maruz kalan çocuklarla adli görüşme: Nichd protokolü önerisi. *TAAD*. **38**: 393 – 412.

ÇAPKIN H (2011). Çocuk istismarını önleme sempozyumu konuşması. Erişim adresi:
https://www.iem.gov.tr/iem/dosyalar/pdf/cocuk_istismarini_onleme_raporu.pdf
Erişim tarihi:07.09.2017.

ÇOCUK İSTİSMARI RAPORU (2016). Şiddeti önleme ve rehabilitasyon derneği.
Acıbadem üniversitesi suç ve şiddetle mücadele uygulama ve araştırma merkezi.
Erişim adresi: <http://imdat.org/wp-content/uploads/2016/05/%C3%87OCUK->
Erişim tarihi:26.08.2017

ÇOCUK İSTİSMARI RAPORU-2 (2018). Şiddeti önleme ve rehabilitasyon derneği suç ve şiddetle mücadele uygulama ve araştırma merkezi. Erişim Adresi:
<https://docplayer.biz.tr/112508508-Turkiye-de-cocuk-istismari-raporu-2-asuma-imdat.html>
Erişim tarihi: 11.05.2018.

ÇOCUK İZLEM MERKEZİ GENELGESİ Resmi Gazete (Sayı: 28431). Erişim adresi:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004-5.htm> Erişim tarihi: 07.04.2019.

ÇOCUK KORUMA KANUNU. (2005). Erişim Adresi:
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> Erişim tarihi: 08.05.2018.

DAĞLI ET, İNANICI MA (2011). Hastane temelli çocuk koruma merkezleri için başvuru kitabı: İhmal ve istismara uğrayan çocuğa bütüncül yaklaşım. Fersa, Ankara.

DANDO JC, MİLNE R (2009). Cognitive interviewing: In *applied criminal psychology: A guide to forensic behavioural sciences*. Ed.: Kocsis, N.R. Charles Thomas Pub, Illinois. 147-167.

DAVIES MG (1996). Children's identification evidence. In *psychological issues in eyewitness identification*. Eds: Sporer, LS, Malpass, SR, Koehnken, G. Lawrence Erlbaum Ass, New Jersey. 233-258.

DAVIES G, MALLOY LC (2011). Relationship between research and practice. *Children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice*. Eds: Lamb, M, La Rooy DJ, Malloy LC, Katz C. John Wiley & Sons Ltd, Chichester. 371-401.

DAVIES MG, WESTCOTT LH (1999). Interviewing child witnesses under the memorandum of good practice: A research review. *Policing and reducing crime, police research series*. Crown, London.

DAVIES G, WESTCOTT H (2006). Investigative interviewing with children: Progress and pitfalls. In *witness testimony, psychological, investigative and evidential perspectives*. Eds.: Armstrong, H.A., Shepherd, E., Gudjonsson, G., Wolchover, D. Oxford University Press, New York. 153-170.

DAVIES G, PEZDEK K (2010). Children as witnesses. In *forensic psychology*. Eds.: Towl, GJ, Crighton, DA. Blackwell, Leicester. 178-193.

DAVIES G, WESTCOTT H (2011). Relationship between research and practice. In *children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice*. Eds.: Lamb, E.M., La Rooy, J.D., Malloy, C.L., Katz, C. John Wiley & Sons, Chichester. 371-402.

DEDE E (2017). *Tıp hukukunda çocuk hastaların hakları*. Seçkin, Ankara.

DELOACHE JS (1990). Young children's understanding of models. *Knowing and remembering in young children*. Eds.: Fivush, R., Hudson, J. Cambridge University Press, New York.

DELOACHE JS, MARZOLF DP (1995). The use of dolls to interview young children: Issues of symbolic representation. *Journal of Experimental Child Psychology*, **60**: 155-173.

DEMİR OÖ. (2009). Nitel araştırma yöntemleri. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ed.: Böke, K. Alfa Basım, İstanbul. 287-320.

DEMİRBAŞ M, YAĞBASAN R (2005). Sosyal öğrenme teorisine dayalı öğretim etkinliklerinin öğrencilerin bilimsel tutumlarının kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. **2**: 363-382.

DENT H (1992). The effects of age and intelligence on eye witnessing ability. In children as witnesses. Eds.: Dent, H., Flin, R. John Wiley & Sons Ltd, Chichester. 1-14.

DION, J. (2008). The use of the Nichd protocol to enhance the quantity of details obtained by children with low verbal abilities in investigative interviews: A pilot study. *Journal of Child Sexual Abuse*. **17**: 144 – 162.

DSM – 5 (2013). Tanı ölçütleri başvuru el kitabı. Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

DUYAN V (2014). SOSYAL HİZMET: Temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri. Sosyal Çalışma Yayınları, Ankara.

DUYAN V (2017). Sosyal hizmet tarihi ders notları. Ankara Üniversitesi, Ankara.

DUYAN V, YOLCUOĞLU İG, ARTAN T (2014). Dünyü bugünü yarınıyla insanı anlamak. Nar Yayınevi, İstanbul.

DUYAN V, BAYIR ÖÖ (2016). Sosyal hizmete giriş: Öğrenciler ve uygulayıcılar için bir rehber. Sosyal çalışma yayınları, Ankara.

EARTHART B, LA ROOY, D, BRUBACHERS PS, LAMB EM (2014). An examination of “don’t know responses in forensic interviews with children. *Journal of Behavioural Sciences and the Law*. **11**: 746-761.

EISEN LM, GOODMAN SG, DAVIS LS, QIN, J (1999). Individual differences in maltreated children’s memory and suggestibility. In trauma and memory. Eds: Williams, ML, Banyard, LV. Sage, Thousand Oaks. 31-46.

EISENBERG D, GOLLUST SE, GOLBERSTEIN E, HEFNER JL (2007). Prevalence and correlates of depression anxiety and suicidality among university students. *American Journal of Orthopsychiatry*. **77**: 534-542.

FANETTI M, BOLES R (2004). Forensic interviewing and assesment issues with children. In handbook of forensic psychology. Eds.: O’Donohue, W., Levensky, E. Elsevier. Academic press, California. 245-263.

FINKELHOR D (2008). Childhood victimization: Violence, crime, and abuse in the lives of young people. Oxford University Press, New York.

FISHER RP, GEISELMAN RE. (1992). Memory enhancing techniques for investigative interviewing: The cognitive interview. Charles C Thomas, Illinois.

FIVUSH R (2002). Children’s long term memory of childhood events. In lifespan development of human memory. Eds: Graf, P., Ohta, N. The MIT Press, London. 83-100.

GARDINER HW, GANDER MJ (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. İmge, İstanbul.

GEDİK, D (2019).Ceza muhakemesinde hakimin delilleri değerlendirme serbestliği (CMK m.271). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. **21**: 913- 963.

GHETTI S, SCHAAF MJ, QIN J, GOODMAN SG (2004). Issues in Eyewitness Testimony. In Handbook of Forensic Psychology. Eds.: O’Donohue, W., Levensky, E. California: Elsevier Academic Press. 531-554.

- GITLIN BI, PEZDEK K (2009). Children's memory in forensic contexts. In children as victims, witnesses and offenders, psychological science and law. Eds.: Bottoms, L.B., Najdowski, J.C., Goodman, S.G. Guilford, New York. 57-80.
- GÖKÇEARSLAN ÇİFTÇİ E (2018). Görüşme Notları. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- GRAY MJ, PUMPHREY JE, LOMBARDO TW (2003). The relationship between dispositional pessimistic attributional style versus trauma-specific attributions and PTSD symptoms. *Journal of Anxiety Disorder*. **3**: 289- 303.
- GREAT BRITAIN. Home office. (1992). Memorandum of good practice on video recorded interviews with child witnesses for criminal proceedings. HMSO, London.
- GREAT BRITAIN. The Ministry of Justice. (2011). Achieving best evidence: Guidance on interviewing victims and witness and guidance on using special measures. Crown, London.
- GREENE RR (2000). Human Behaviour Theory and Social Work Practice (2nd.ed.) New Jersey, Aldine Transactions
- GRIFFITHS A, MILNE B (2006). Will it all end in tiers? Police interviews with suspects In Britain. In investigative interviewing, rights, research, regulation. Ed.: Williamson, T. Willan, Devon. 167-189.
- GRIFFITHS A, MILNE B, CHEERYMAN J (2011). A question of control? The formulation of suspect and witness interview question strategies by advanced interviewers. *International Journal of Police Science & Management*, **13**: 1-13.
- GUDJONSSON GH (1992). The Psychology of Interrogations, Confessions and Testimony. Wiley, Chichester.
- GUDJOHNSSON G (1999). Testimony from persons with mental disorder. In analysing witness testimony. Eds.:Armstrong, H.A., Shepherd, E., Wolchover, D. Blackstone, London. 62-75.

GUMPERT HC (2007). Clinical and organizational perspectives on denial and delayed disclosure. In child sexual abuse: Disclosure, delay and denial. Eds.: Pipe, E.M., Lamb, E.M., Orbach, Y., Cederborg, C.A. Taylor & Francis, New York. 251-264.

GÜLER G, YILDIRIM V, KÜTÜK ÖM, TOROS F (2016). Adli psikiyatrik değerlendirme ve çocuk ile iletişim. *Adli Tıp Bülteni*. **2**: 98-106.

GÜLLÜ BÜ (2020). Cinsel istismar mağduru çocuklarla adli görüşme: Görüşme yöntemi ve görüşmecinin öznel deneyimi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

GÜMÜŞ AE (2017). Çocuk cinsel istismarı şüphesinin bildirimi öncesinde çocukla yapılacak ilk görüşme. *Klinik Psikiyatri*. **20**: 45-58.

HALDORSSON, OL. (2017). Promise project series, european barnahus standards: Guidance for multidisciplinary and interagency response to child victims and witnesses of violence. Nordic: Council of the baltic sea states secretariat and child circle.

HENRY AL, BETTENAY C, CARNEY JPD (2011). Children with intellectual disabilities and developmental disorders. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practices. Eds.: Lamb, E.M., Rooy, LJD, Katz, C. John Wiley & Sons, Chichester. 251-284.

HERSHKOWITZ I (2011). Rapport building in investigative interviews of children. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice. Eds.: Lamb, E.M., La Rooy, J.D., Malloy, C.L., Katz, C. John Wiley & Sons: Chichester. 109-128.

HERSHKOWITZ I, LAMB EM, KATZ C (2014). Allegation rates in forensic child abuse investigations: Comparing the revised and standard Nichd protocols. *Psychology, Public Policy, and Law*. American Psychological Association. **3**: 336-344.

HODGKINSON C. (2008). Yönetim felsefesi örgütsel yaşamda değerler ve motivasyon. Beta, İstanbul.

HOLLIDAY ER, BRAINERD JC, REYNA FV (2008). Interviewing vulnerable witnesses. In forensic psychology. Eds.: Davies, G., Hollin, C. John Wiley & Sons, Chichester. 87-112.

HOLLIDAY ER, HUMPHRIES EH, BRAINERD JC, REYNA FV (2012). Interviewing vulnerable witnesses. In forensic psychology: Crime, justice, law, interventions. Eds.: Davies, G., Beech, A. John Wiley & Sons. Chichester. 115-134.

HOLLIDAY RE, HUMPHRIES JE, BRAINERD CJ, REYNA VF (2014). Eyewitness evidence. In forensic psychology: Crime justice law interventions. Eds.: Davies, G., Beech, A. (2nd ed.) John Wiley & Sons, Chichester. 115- 134.

HOROWITZ SW, LAMB ME, ESPLIN PW, BOYCHUK TD, KRISPIN O, LAVERY LR. (1997). Reliability of criteria based content analysis of child witness statements. *Legal and Criminological Psychology*. 2: 11 – 21.

HORTON BC, CRUISE KT (2001). Child abuse and neglect. Guildford, New York.

HOWE D (2005). Child abuse and neglect attachment, development and intervention. Palgrave Macmillan, New York.

HOWITT D (2009). Introduction to forensic & criminal psychology. (3rd ed.). Pearson, Essex.

HÜMANİSTİK BÜRO (2014). Türkiye’de çocuk koruma ve önleme sistemleri haritası. Erişim Adresi: <http://www.cocukkorumaritasi.info/dosyadepo>
Erişim tarihi: 02.04.2019.

HÜRRİYET GAZETESİ (2019). “Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı binde 5 arttı.” Erişim Adresi: www.hurriyet.com.tr/guvenlik-birimlerine-gelen-veya-getirilen-cocuk Erişim Tarihi: 24.11.2019.

IŞIK R, SAKALLI UĞURLU, N. (2009). Namusa ve namus adına uygulanan şiddete ilişkin tutumlar ölçeklerinin öğrenci örneklemiyle geliştirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*. **24**: 16 – 24.

IŞIKTAÇ Y (2013). Mağdur psikolojisi. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

İBİLOĞLU AO, ATLI A, OTO R, ÖZKAN M (2018). Çocukluk Çağı Cinsel İstismar ve Encest Olgularına Çok Yönlü Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 10 (1): 84-98.

İLKKARACAN P. (2003). Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik. İletişim, İstanbul.

KADUSHIN A, HARKNESS D (2014). Supervision in social work. 5'th. Ed. Columbia University Press, New York.

KANTARCI N (2016). Türk ceza hukukunda reşit olmayanla cinsel ilişki suçu. Adalet Yayınevi, Ankara.

KARAKEHYA H (2015). Ceza muhakemesi hukuku. Savaş Yayınevi, Ankara.

KASK K, BULL R (2009). From person descriptions to interviewing methods: What can be done to improve child witnesses' testimonies? *Trames*. **2**: 95-108.

KASSIN SM, GUDJONSSON GH (2004). The psychology of confessions. A review of the literature and issues. *American Psychological Society*. **2**: 33-67.

KESKİN G, ÇAM O (2005). Çocuk cinsel istismarına psikodinamik hemşirelik yaklaşımı. Yeni sempozyum. *Psikiyatri Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi*. **3**: 118-125

KOÇAOĞLU SS (2016). Yargı kararları ışığında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar. Yetkin, İstanbul.

KOÇ BP (2018). Vajinal yoldan cinsel istismar/saldırı iddiası olan olgularda polarize multispektral video kolposkopinin kullanılması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

KOÇEL, T. (2011). İşletme yöneticiliği. Beta Yayıncılık, İstanbul.

KORKMAN J, PAKKANEN T, LAAJASALO T (2017). Child forensic interviewing in Finland: Investigating suspected child abuse at the forensic psychology unit for children and adolescents. In collaborating against child abuse. Eds: Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E., Kaldal, A. Researchgate. 145-164.

KORKMAN J, ANTfolk J, FAGERLUND M, SANTTILA P (2018). The prevalence of unfounded suspicions of child sexual abuse in Finland. *Nordic Psychology Journal*. 39-50.

KÖHNKEN G, MANZANERO AL, SCOTT MT (2015). Statement validity assesment: Myths and limitations. *Anuario de Psicología Jurídica*. 25: 13-19.

KÖK H (2019). Türkiyede cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik hizmet ve uygulamaların değerlendirilmesi: Bir model önerisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

KRAHENBUHL JS, BLADES M, CHERRYMAN J (2015). A qualitative examination of ground rules implementation practice in investigative interviews with children. *Psychology & Law*. 6: 830 – 841.

KÜNTAY E, ERGİNSOY G (2005). Ticari Seks İşçisi Kız Çocuklar. Bağlam, İstanbul.

LAMB EM, STERNBERG JK, ORBACH Y, HERSHKOWITZ I, ESPLIN WP (2000). Forensic interviews of children. In handbook of the psychology of interviewing. Eds.: Memon, A., Bull, R. John Wiley & Sons, Chichester. 253-278.

LAMB EM, HERSHKOWITZ I, ORBACH Y, ESPLIN WP (2008). Tell me what happened: Structured investigative interviews of child victims and witness. John Wiley & Sons, Chichester.

LA ROOY DJ, LAMB ME, PIPE ME (2009). Repeated interviewing: A critical evaluation of the risks and potential benefits. *Researchgate*. 1-42.

LA ROOY DJ, KATZ C, MALLOY LC, LAMB ME (2010). Do we need to rethink guidance on repeated interviews. *Psychology Public Policy and Law*. 16 (4): 373-392.

LA ROOY JD, MALLOY CL, LAMB EM (2011). The development of memory in childhood. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice. Eds.: Lamb, E.M., La Rooy, J.D., Malloy, C.L., Katz, C. (2nd ed.). John Wiley & Sons, Chichester. 49-68.

LAU JK, TREACY CE (2009). Forensic interviewing for child sexual abuse. In forensic social work: Psychosocial and legal issues in diverse practice settings. Eds: Maschi, T, Bradley, C, Ward, K. Springer Publishing, New York. 167-182.

LOEBER R, FARRINGTON PD (2001). Child delinquents, development, intervention and service needs. Sage, Thousand Oaks.

LONDON K (2008). Investigative interviews of children: A review of psychological research and implications for police practices. In current perspectives in forensic psychology and criminal behavior. Eds.: Bartol, R.C., Bartol, M.A. (2nd ed). Sage, Thousand Oaks. 39-48.

LONDON K, KULKOFISKY S (2010). Factors affecting the reliability of children's forensic reports. In current issues in applied memory. Eds.: Davies, M.G., Wright, B.D. Psychology press, East Sussex. 119-141.

LYON DT, AHERN CE, SCURICH N (2012). Interviewing children versus tossing coins: Accurately assessing the diagnosticity of children's disclosures of abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*. 1: 19-44.

MAGNUSSEN S, WISE RA, RAJA AQ, SAFER MA, PAWLENKO N, STRIDBECK U. (2009). What judges know about eyewitness testimony: A comparison of Norwegian and US judges. *Psychology Crime and Law*. 3: 177-188.

MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI. (2017). Adli görüşme odaları. Erişim Adresi: <http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odolari-agonetim-filmi-01681> Erişim Tarihi: 18.12.2017.

MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI. (2018). Adli görüşme odaları. Erişim Adresi: www.magdur.adalet.gov.tr/ago-nedir-01587 Erişim Tarihi: 19.07.2018.

MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI. (2020). Adli görüşme odaları. Erişim Adresi: <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/agonedir> Erişim Tarihi: 21.11.2020.

MALLOY CL, LA ROOY JD, LAMB EM (2002). Facilitating effective participation by children in the legal system. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice. Eds: Westcott LH, Davies, MG, Bull, R. John Wiley & Sons, Chichester. 423-430.

MALLOY C, LA ROOY JD, LAMB EM, KATZ C. (2011). Developmentally sensitive interviewing for legal purposes. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice. Eds: Lamb, EM, La Rooy, JD, Malloy, CL, Katz, C. John Wiley & Sons, Chichester. 1-14.

MALLOY CL, WRIGHT BD, SKAGERBERG ME (2012). Eyewitness evidence. In forensic psychology: Crime justice, law, interventions. Eds.: Davies, G., Beech, A. John Wiley & Sons, Chichester. 99-114.

MANLEY A (2009). Elements of private investigation. CRC Press, Florida.

MARTIN AJ, STEINBECK K. (2017). The role of puberty in students academic motivation and achievement. *Researchgate*. 53: 37-46

MAVİLİ A, BİLGİN, Ö. (2017). Kurum bakımındaki cinsel istismar mağduru çocuklara ilişkin bir araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 2: 104 – 128.

MCCRAE JS, CHAPMAN MV, CHRIST SL (2010). Profile of Children Investigated for Sexual Abuse: Association With Psychopathology Symptoms and Services. *American Journal of Orthopsychiatry*. 76 (4): 468-481.

MEDICAL DICTIONARY (2019). Erişim Adresi: <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/Interfemoral+Sex><https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/Sexual+penetration><https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/voyeurism> Erişim Tarihi: 14.06.2019.

MELNYK L, CROSSMAN MA, SCULLIN MH (2007). The suggestibility of children's memory. In the handbook of eyewitness psychology. Eds.: Lindsay, L.C.R., Ross, F.D., Read, D.J., Toglia, P.M. Lawrence Erlbaum, London. 401-428.

MEMON A, MEISSNER CA, FRASER J (2010). The Cognitive Interview: A Meta - Analytic Review and Study Space Analysis of the Past 25 Years. *Psychology Public Policy and Law*. 16 (4): 340 – 372.

MILES MB, HUBERMAN AM (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2'nd ed.) Sage, Thousand Oaks.

MILNE B (2012). *Investigative interviewing of children*. Ders notları. University of Portsmouth. Portsmouth.

MILNE B (2009). *Interviewing and testimony: Masters level*. Portsmouth: University Press. Portsmouth.

MILNE R, BULL R (1999). *Investigative interviewing: Psychology and practice*. John Wiley & Sons, Chichester.

MILNE R, BULL, R. (2006). Interviewing victims of crime, including children and people with intellectual disabilities. In practical psychology for forensic investigations. Eds.: Kebbell, M, Davies, G. Wiley, Chichester. 7-23.

MILNE B, SHAW G, BULL R (2007). Investigative interviewing: The roles of research. In applying criminology to criminal justice. Eds.:Carson, D., Milne,R., Pakes, F., Shalev, K., Shawyer, A. John Wiley & Sons, Chichester. 65-80.

MILNE B, POWELL M (2010). Investigative interviewing. In the cambridge handbook of forensic psychology. Eds.: Brown, M.J., Campbell, A.E. Cambridge University Press, Cambridge. 208-214.

MILNE B (2012). Portsmouth üniversitesi kriminoloji ve kriminal psikoloji master eğitimi ders notları. Portsmouth.

MORTIMER A, SHEPHERD E (1999). The frailty of children's testimony. In analysing witness testimony. Eds.:Armstrong, H.A., Wolchover D. Blackstone Press, London. 46-61.

MOSCARELLO R (1990). Psychological management of victims of sexual assault. *Canadian Journal of Psychiatry*. 1: 25-30.

MUTLU Z (2019). Aile mahkemelerinde sosyal inceleme raporu. Sosyal hizmette kayıt ve raporlama. Ed: Karakuş B., Yanardağ U. Nika, Ankara. 199 – 219.

MYKLEBUST T, OXBURGH EG (2011) Reviewing the case (post interview). In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice. Eds.:Lamb, EM, La Rooy, JD., Malloy, CL, Katz, C. Wiley, Chichester. 165-178.

NELSON K, FIVUSH R (2004). The Emergence of Autobiographical Memory. A Social Cultural Developmental Theory. *Psychological Review*. 11 (2): 486-511.

ODELJAN R, BUTORAC K, BAILEY A (2015). Investigative interview with Children. *Research Gate*. 1-11.

OLIVE MF, COLLINS C, LEVITT P. (2007). Child abuse and stress disorders. infobase publishing.

ONUNCU KALKINMA PLANI. (2014-2018). Ankara: DPT. Elektronik versiyon. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/OnuncuKalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf> Erişim Tarihi: 28.09.2019.

ORAL R (2018). Görüşme notları. (Iowa Üniversitesinden Prof. Dr. Resmiye Oral’la 28.05.2018 tarihinde telefon görüşmesi yapılmıştır).

ORBACH Y, HERSHKOWITZ I, LAMB ME, STERNBERG KJ, ESPLIN PW, HOROWITZ D (2000). Assessing The Value of Structured Protocols for Forensic Interview of Alleged Child Abuse Victims. *Child Abuse & Neglect* 24 (6): 733–752.

ORBACH Y, SHILOACH H (2007). Reluctant disclosures of child sexual abuse. In child sexual abuse: Disclosure, delay and denial. Eds.:Pipe, E.M., Lamb, E.M., Orbach, Y., Cederborg, C.A. Taylor & Francis, New York. 115-134.

OVAYOLU N, UÇAN Ö, SERİNDAG S (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 4: 13-22.

ÖZTÜRK AB (2009). Çocuğun Cinsel İstismarı ve Aileyle Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 2: 89-98.

ÖZUTKU H, AĞCA V, CEVRİOĞLU E. (2008). Lider üye etkileşim teorisi çerçevesinde yönetici – ast etkileşimi ile örgütsel bağlılık boyutları ve iş performansı arasındaki ilişki: Ampirik bir inceleme. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2: 193 – 210.

PAKES F, PAKES S (2009). Criminal psychology. Willan, Devon.

PATERSON B (2001). Improving children's eyewitness memory: Cognitive and social considerations. Unpublished PhD dissertation. University of Portsmouth, Portsmouth.

PEKER N (2018). Görüşme notları. (05.04.2018 tarihinde yüz yüze görüşülmüştür). Antalya.

PERRY WN, WRIGHTSMAN SL (1991). The child witness: legal issues and dilemmas. Sage, California.

PIERPOINT H (2008). Quickening the pace? The use of volunteers as appropriate adults in England and Wales. In policing & society. Ed.:Innes, M. Routledge, England. 397-410.

PIPE ME, ORBACH Y, LAMB M, ABBOTT CB, STEWART H (2008). Do best practice interviews with child abuse victims influence case processing. Unpublished report. US Department of Justice, US.

POLAT O (2004). Klinik adli tıp. Seçkin, Ankara.

POLAT O (2006). Klinik adli tıp uygulamaları. Seçkin, Ankara.

POLAT O (2007). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı tanımlar-1. Seçkin, Ankara.

POLAT A (2014). Viktimoloji. Legal Yayıncılık, İstanbul.

POLAT O (2015). Tüm boyutlarıyla pedofili. *Adli Tıp Bülteni*. **1**: 60-70.

POLAT O (2017). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı. Seçkin, Ankara.

POLAT O. (2019). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı – 2 önleme ve rehabilitasyon. Seçkin Yayınları, Ankara.

POOLE AD, LAMB EM (1998). Investigative interviews of children: A guide for helping professionals. American Psychological Ass. Press, Washington.

POWELL BM, BARNETT M (2015). Elements underpinning successful implementation of a national best-practice child investigative interviewing framework. *Psychiatry, Psychology and Law*. **3**: 368-377.

POZZULO DJ. (2007). Person description and identification by child witnesses. In the handbook of eyewitness psychology. Eds.:Lindsay, L.C.R., Ross, F.D., Read, D.J., Toglia, P.M. Lawrence Erlbaum, London. 283-308.

QUAS AJ, SUMAROKA M (2011). Consequences of legal involvement on child victims of maltreatment. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practices. Eds.:Lamb, E.M., Rooy, L.D., Malloy, C.L., Katz, C. John Wiley & Sons, Chichester. 323-350.

QUAS AJ, COOPER A, WANDREY L (2009). Child victims in dependency court. In children as victims, witnesses, and offenders. Eds.:Bottoms, L.B., Najdowski, J.C., Goodman, S.G. The Guildford Press, New York. 128-149.

REDLICH DA, SILVERMAN M, CHEN J, STEINER H (2004). The police interrogation of children and adolescents. In interrogations, confessions and entrapment. Ed.: Lassiter, D. Kluwer Academic, New York. 107-126.

ROBERTS, AR, BROWNELL, P. (1999). A century of forensic social work: Bridging the past to the present. Researchgate, US.

ROGERS C, LEWIS R (2007). Introduction to police work. Willan, Devon.

ROESCH R, ZAPH AP, HART DS (2010). Forensic psychology and law. John Wiley, New Jersey.

SAĞLIK BAKANLIĞI (2017). Çocukla adli görüşmecisi sertifikalı eğitim programı. Erişim Adresi: <https://shgm.saglik.gov.tr/Eklenti/8608/0/cocukla-adli-gorusmecisi-standartlaripdf.pdf> Erişim Tarihi: 28.09.2020.

SANTTILA P, KORKMAN J, SANDNABBA K (2004). Effects of interview phase, repeated interviewing, presence of a support person and anatomically detailed dolls on child sexual abuse interviews. *Psychology, Crime & Law*. **10**: 21-35.

SAYWITZ JK, CAMPARO BL (2009). Contemporary child forensic interviewing: Evolving consensus and innovation over 25 years. In children as victims, witnesses and offenders, psychological science and law. Eds.: Bottoms, L.B., Najdowski, J.C., Goodman, S.G. The Guildford Press, New York. 102-127.

SHAWYER A, MILNE B, BULL R (2009). Investigative interviewing in the UK. In international developments in investigative interviewing. Eds.:Williamson, T., Milne, B., Savage, P.S. Willan, Devon. 24-38.

SHAWYER A (2009). Investigative interviewing: Investigation, counter fraud and deception. Unpublished PhD dissertation. University of Portsmouth, Portsmouth.

SHEPHERD E (2007). Investigative interviewing, The conversation management approach. Oxford University Press, New York.

SIEGLER, R.S, ALIBALI, M.W. (2005). Children's thinking. Pearson Education, Prentice Hall.

SOKULLU AKINCI F, DURSUN S (2016). Viktimoloji (Mağdurbilim). İnkılap Yayınevi, İstanbul.

SOYLU N, ŞENTÜRK PİLAN B, AYAZ M, SÖNMEZ S (2012). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını etkileyen etkenlerin araştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. **4**: 292-298.

SÖZEN Ş, AKSOY E (2009). Cinsel Saldırılarda Hekim Sorumluluğu, Tıbbi ve Hukuki Yaklaşım. (2. Baskı). Birinci Basamakta Adli Tıp. Eds: Koç S., Can, M. İstanbul Tabip Odası, İstanbul. 202-216.

STEELE CL (2012). Forensic interview: A challenging conversation. In handbook of child sexual abuse: Identification, assesment and treatment. Ed.:Brown, G.P. John Wiley & Sons, New Jersey. 99-120.

STEWART H, KATZ C, LA ROOY J (2011). Training forensic interviewers. In children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice. Eds.:Lamb, E.M., La Rooy,. J.D, Malloy, C.L. Katz, C. Wiley, Chichester. 199-216.

TANER GF (2017). Türk ceza hukukunda cinsel özgürlüğe karşı suçlar. Seçkin, Ankara.

TANERİ G (2017). Hayata karşı suçlar. Savaş Yayınevi, Ankara.

TERRY, SW (2007). Learning & memory: Basic principles, processes and procedures. Pearson Education, Ohio.

The Guardian News. (2016). 30% of female rape victims under 16. Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/feb/11/30-of-female-victims-under-16> Erişim Tarihi: 06.09.2017.

TOPÇU S (2009). Cinsel istismar. Phoenix Yayınevi, Ankara.

TOTH P (2011). Comparing the Nichd and Ratac child forensic interview approaches, do the differences matter. APSAC advisor. Erişim Adresi: https://www.google.com.tr/search?rlz=1C1CHZL_trTR703TR703&ei=JARwW-7qN8SbsAHKkrTwBQ&q=ratac+protocol+patti+toth&oq=ratac+protocol+patti+toth&gs_l=psy-ab.3..33i160.6647.10148..10943...0.0..0.609.2353.0j8j1j1j0j1.....0....1..gws-wiz.....0i71j0i22i30.QwfdTH1Obn. Erişim Tarihi:17.11.2018.

TOWER CC (1999). Understanding child abuse and neglect. Allyn & Bacon, MA.

TOWL JG, FARRINGTON PD, HUGHES G (2008). Dictionary of forensic psychology. Willan, Devon.

TRABZON BAROSU Çocuk hakları komisyonu raporu. (2015). Çocuk izlem merkezleri. Erişim Adresi: <http://web.e-baro.web.tr/uploads/61/2015/cim%20tr.pdf>
Erişim tarihi: 01.06.2018.

TUĞRUL AC (2013). Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ve ensest ilişkiler. Adalet, Ankara.

TÜRK T. (2017). Cinsel istismar mağduru çocuk ile yapılan adli görüşmelerin adli görüşme teknikleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış YL Tezi. İstanbul.

TÜRK DİL KURUMU (TDK). (2019). Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
Erişim Tarihi:11.12.2019.

TÜRK DİL KURUMU (TDK). (2020) Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
Erişim Tarihi:08.03.2020.

ULUĞTEKİN S (2011). Çocuk adalet sisteminde sosyal inceleme raporlarının yeri ve önemi. Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar. Eds.:Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C., Öner, MC. Sabev, Ankara. 212 – 230.

UNCHR (2019). Vaka yönetimi eğitici eğitimi materyali. İstanbul.

UNICEF (2014). Çocuklarla adli görüşme için rehber. Erişim Adresi: www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc. Erişim Tarihi: 03.08.2017.

VATAN S, DAĞ İ (2009). Problem çözme, umutsuzluk, çaresizlik ve talihsizlik MMPI-2 ile ölçülen psikopatolojinin yordayıcıları olabilir mi? *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. **10**: 187-197.

WARREN AR, MCLOUGH LS (1996). Research on children's suggestibility: Implications for the investigative interview. *Criminal Justice and Behavior*. **2**: 269–303.

WESSON M, SALMON K. (2001). Drawing and showing: Helping children to report emotionally laden events. *Applied Cognitive Psychology*. 3: 301-319.

YAMAN N. (2020). İstismar ve ihmal olgusu üzerinden annelerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

YANBASTI G (1990). Kişilik kuramları. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

YARMEY D (2010). Eyewitness testimony. In the cambridge handbook of forensic psychology. Eds. Brown, M.J., Campbell, AE. (Eds.) Cambridge University Press, Cambridge. 177-186.

YAVUZER H (1998). Çocuk ve suç. Remzi Kitabevi, İstanbul.

YAZAR ME. (2018). 2010 – 2016 yılları arasında pamukkale üniversitesine başvuran cinsel istismar ve cinsel saldırı olgularının adli tıp yönünden değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Adli Tıp Uzmanlık Tezi.

YENİSEY F (2019) Mülakat notları. 03.09.2019 tarihinde yüz yüze görüşülmüştür. İstanbul.

YILDIRIM A, ŞİMŞEK H (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

ZASTROW C (2016) Sosyal hizmete giriş. Nika Yayınevi, Ankara.

ZENGİN YB (2014). 9 - 17 yaş grubunda cinsel istismar olgularının adli süreçte yaşadıkları örselenmenin değerlendirilmesi ve çözüm önerileri. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı, İstanbul.